

Проців Олег

**Ловецтво Львова середини
XIX – першої третини XX ст.**

Івано-Франківськ

2018

Protsiv O.R.

**Hunting in Lviv in the mid-
nineteenth - first third of the
twentieth century**

Ivano-Frankivsk

2018

**УДК 639(09) (477.83/.86),,18/19“
ББК 47 Г (4 УкрЗ)**

П 84

Рецензенти: **Калуцький І.Ф.** доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри туризмознавства і краєзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Луцак М.М. кандидат сільськогосподарських наук, голова Івано-Франківської обласної організації Українського товариства мисливців та рибалок

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту гуманітарної підготовки та державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (протокол № 2 від 11 грудня 2017 року)

П 84 ПРОЦІВ О.Р. Ловецтво Львова середини ХІХ – першої третини ХХ ст. // Івано-Франківськ, ФОЛАНТ, 2018 – 476с.

Анотація

У монографії проаналізовано розвиток мисливства у Львові, починаючи з середини ХІХ століття. Досліджено діяльність громадських мисливських організацій Львова, а саме: Галицького мисливського товариства, Малопольського мисливського товариства, Міського мисливського товариства у Львові, Львівського мисливського товариства ім. Святого Губерта, Львівського мисливського товариства «Тур», Міського товариства мисливців «Немрод» у Львові, Галицького товариства охорони тварин. Висвітлено гуманітарні, економічні, організаційні аспекти діяльності цих товариств.

Розглянуто економічні аспекти організації мисливства у Львові, а саме: виставки мисливських трофеїв та мисливських собак, розвиток мисливської зброярської галузі, торгівлю продукцією мисливства, мисливський стрілецький спорт, оренду права полювання на землях Львівської гміни.

ISBN 978-617-7496-09-9

УДК 639(09) (477.83/.86),,18/19“

ББК 47 Г (4 Укр3)

П 84

ISBN 978-617-7496-09-9

© Олег ПРОЦІВ, 2018 р

© Фоліант 2018

Summary

The monograph analyzes the development of hunting in Lviv, starting from the middle of the 19th century. It was researched the activity of public hunting organizations of Lviv, namely: Halytsky hunting society, Malopolska hunting society, City hunting society in Lviv, Lviv hunting association named after St. Hubert, Lviv Hunting Society "Tour", City Association of Hunters "Nemrod" in Lviv, Galician Society for the Protection of Animals. The humanitarian, economic, organizational aspects of the activity of these societies are described.

The economic aspects of hunting organization in Lviv are considered, namely: exhibitions of hunting trophies and hunting dogs, development of the hunting gunsmith industry, trade in hunting products, hunting rifle sport, rental of hunting rights on the lands of Lviv gmina.

ЗМІСТ

	сторінка
ВСТУП.....	9
1 Історіографія та джерельна база.....	10
2. Мисливські товариства.....	13
2.1. Галицьке мисливське товариство.....	13
2.2. Малопольське мисливське товариство.....	25
2.3. Міське мисливське товариство у Львові.....	33
2.4. Львівське мисливське товариство ім. Святого Губерта.....	42
2.5. Львівське мисливське товариство «Тур».....	51
2.6. Міське товариство мисливців «Немрод» у Львові.....	63
2.7. Галицьке товариство охорони тварин.....	71
3. Діяльність графа Володимира Дідушицького для розвитку мисливства.....	81
4. Каплиця святого Губерта у Львові.....	87
5. Мисливські виставки	91
6. Виставки мисливських собак.....	98
7. Розвиток мисливської зброярської галузі середини ХІХ – початку ХХ ст.....	105
8. Розвиток мисливського стрілецького спорту.....	122
9. Торгівля продукцією мисливства.....	137
10. Торгівля шкірою мисливських видів тварин.....	165
11. Реклама ветеринарних препаратів для лікування собак.....	170

12.	Оренда права полювання гміною Львова	171
13.	Організація мисливської освіти.....	172
14.	Закордонні полювання львівських мисливців.....	176
	ВИСНОВКИ.....	185
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	188
	ДОДАТКИ	229

ВСТУП

З проголошенням незалежності України спостерігається зростання інтересу до вивчення її історії. У цьому контексті великого значення набуло вивчення історії Галичини, яку раніше досліджували виключно крізь призму боротьби за соціальні та національні інтереси місцевого населення. На сучасному етапі поглиблюється вивчення всіх сторін суспільного життя Галичини. Актуальність дослідження полягає в тому, що у Львові, який за Австро-Угорщини був столицею Галичини, а при Другій Речі Посполитій – воєводським містом, зосереджувалось суспільно-політичне, економічне та культурне життя. На економічне та суспільно-політичне життя Львова великий вплив мало мисливство. Це сприяло розвитку у місті чисельних громадських мисливських організацій, проведенню виставок мисливських трофеїв та мисливських собак, розвитку стрілецького мисливського спорту, торгівлі продукцією полювання та знаряддями для полювання.

У результаті проведеного автором дослідження зібрано значний фактичний матеріал, що дає можливість істотно доповнити і уточнити дані з досліджуваного питання. Викладені матеріали базуються на багатовидовій джерельній базі з урахуванням думок та здобутків попередників, поглиблюють пізнання мисливства у Галичині та у Львові, зокрема. Основу фактологічної бази праці становлять неопубліковані та опубліковані джерела XIX – початку XXI ст.

1. Історіографія та джерельна база

Джерелом законодавчих аспектів регулювання мисливського господарства слугують стенографічні звіти Галицького сейму¹, збірки законів та розпоряджень Галичини, які регулярно виходили у Львові².

Про аспекти правового регулювання мисливського господарства дізнаємось із мисливського законодавства³. Організація мисливського господарства у Львові займає чільне місце у фаховій мисливській літературі, спеціалізованих мисливських та періодичних виданнях Галичини та Другої Речі Посполитої.

Великі можливості у вивченні економічної сторони мисливства містяться у книзі Ю. Старкля і З. Фішера «Загальнонаціональна крайова виставка 1894 р. і виробничі потужності: полювання та риболовля»⁴. Дані про виставку та змагання зібрано на основі публікацій у часописах «Ловець» та «Ловець Польський».

Джерельною базою про законодавчі акти, що діяли на території Львова, стали протоколи засідань Галицького сейму⁵, книга керівника Галицького мисливського товариства Северина Крогульського «Піввіку: нарис діяльності Малопольського мисливського товариства» (1929 р.)⁶,

¹ Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1873. – Lwów, 1873, – S.127-128.

² Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim. – Lwów, 1906. – S.306-309.

³ Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – S.27.

⁴ Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 27-28.

⁵ Posiedzenie 1-26 // Stenograficzne sprawozdania z trzeciej sesji ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1895/96 od 28.grudnia 1895 do 8. lutego 1896. - Lwów, 1896, – S.474.

⁶ Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S.6.

Мисливський закон 1897 року⁷, книга «Економічне значення мисливства для нашого краю» Ружинського та Шехтеля (1921 р.).⁸ Загальні статистичні дані щодо мисливства Львова збереглися у стенографічних звітах засідань Галицького сейму,⁹ державних статистичних відомостях (1898 р.)¹⁰, Шематизмах¹¹, Мисливських та рибальських календарях (1885 р.)¹², Мисливських щорічниках («Rocznik myśliwski»)¹³, «Календарі Галичанина» («Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański»)¹⁴, «Господарському календарі» («Gospodarz kalendarz»)¹⁵, «Каталогах та рекламах зброярської фірми «Львівська мисливська спілка»¹⁶, Каталозі промислової виставки, що проходила у Львові в 1877 р.¹⁷, Каталозі рибальської та мисливської виставки, яка проходила у Кракові в 1887 році¹⁸, Звіті першої Львівської мисливської виставки (23-26 червня 1922 р.)¹⁹, «Путівнику львівського

⁷ Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s.

⁸ Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa: Nakładem polskiego towarzystwa łowieckiego, 1921.

⁹ Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1913/1914 przytem index tych alegatów od 1 do 495. – Lwów, 1905, – S.1306-1307.

¹⁰ Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 33-49.

¹¹ Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskim na rok 1895. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1898. – s.761.

¹² Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1885. – Lwów: Gal. Tow. Łowieckie, 1885. – S. 152-153.

¹³ Broń myśliwska. // Rocznik myśliwski na rok 1886. – Warszawa, 1886. –S.94.

¹⁴ Haliczanie, kalendarz powszechny na rok pański 1872. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1872.

¹⁵ Ogłoszenia // Gospodarz kalendarz – 1906.– S.266.

¹⁶ Cennik broni i przyborów myśliwskich firmy „Lwowska spółdzielnia myśliwska”: katalog. – S.1, 7, 19, 25, 33.

¹⁷ Dział urzędowy Komitetu Wykonawczego krajowej Wystawy rolniczej i przemysłowej r. 1877 we Lwowie. // Wystawa krajowa rolnicza i przemysłowa organ komitetu wystawy. – 1877. – № 24. – S.2.

¹⁸ Katalog wystawy rybackiej, łowieckiej i lasowej na wystawie krajowej rolniczej i przemysłowej w Krakowie w r. 1887. – Kraków: Czas, 1887. – S. 25.

¹⁹ Opis I. Wystawy łowieckiej we Lwowie 23-26 czerwiec 1922. – Lwów, 1922. – 12 s.

мисливського товариства імені Святого Губерта» («Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie»)²⁰.

Для ширшого вивчення процесів, що впливали на формування рибальського законодавства та його реалізацію, були опрацьовані матеріали мисливських періодичних видань досліджуваного періоду, а саме: журнали «Łowiec» («Ловець»), «Łowiec Polski» («Ловець Польський»), «Łowiec Wielkopolski» («Ловець Велькопольський»), «Przegląd myśliwski» («Мисливський огляд»).²¹

Крім спеціалізованих мисливських та рибальських видань питання ведення мисливського та рибальського господарства висвітлювали «Газета Львівська» («Gazeta Lwowska»), яка видавалась у Львові з 1811 року;²² «Кур'єр львівський» («Kurjer Lwowski»),²³ «Опікун тварин» («Opiekun zwierząt»)²⁴, «Спортивна газета» («Gazeta sportowa»),²⁵ «Народна газета» («Gazeta Narodowa»),²⁶ «Слово Польське» («Słowo Polskie»)²⁷.

²⁰ Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

²¹ Mniszek Tchorznicki M. Próba uporządkowania bibliografji łowieckiej w odrodzonej Polsce [Text] / M. Mniszek Tchorznicki. — Warszawa : [b. v.], 1936. — S. 21, 22, 27.

²² Stan wod w Galicyi // Gazeta lwowska. – 1900. – № 161. – 17 lipca. – S.3.

²³ Akt oskarżenia // Kurjer Lwowski – 1923. – № 1. – 1 stycznia. – S.4.

²⁴ Członkowie honorowi krak. Stowarz. ochrony z wierz ą t. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 8-9. – S.129-130.

²⁵ Ogłoszenia // Gazeta sportowa – 1901. – № 10. – S.87.

²⁶ Ogłoszenia // Gazeta Narodowa. – 1903. – № 46. – S.4.

²⁷ Proces Siczyńskiego // Słowo Polskie – 1908. – № 302. – 1 lipca. – S.2.

2. Мисливські товариства

2.1. Галицьке мисливське товариство

Діяльність товариства розпочалась у 1876 році, коли ініціативна група подала до Галицького намісництва звернення про реєстрацію статуту Галицького мисливського товариства за підписами графа Володимира Дідушицького, графа Кароля Майера, доктора Владислава Рігера, графа Едварда Ксавери Фредра, графа Юліуша Бельського, Еразма Волянського, Романа Шимановського, Зенона Слонецького, графа Генрика Водзіцького, доктора Євгеніуша Янота, доктора Фердинанда Кратера, Освальда Бартманського, Едварда Міцевського, графа Агенора Голуховського, Гіполіта Лонцинського, Станіслава Матковського, Владислава Тустановського, князя Владислава Сапеги, графа Романа Потоцького, графа Артура Потоцького, Станіслава Полановського, Мацея Зенона Серватовського, графа Тадеуша Дідушицького, Томаша Городиського, графа Яна Шептицького, графа Мечислава Рея, Миколи Рея, графа Яна Тарновського, Йозефа Тишковського, Еміля Торосевича, Яна Чайковського, Корнеля Крешиновича, Едварда Вейсманна, графа Стефана Замойського, барона Северина Бруніцького, графа Юстина Козєбродзкого, Гіполіта Богдана, Юліуша Тустановського, доктора Адама Хенсела, Владислава Зонтака, доктора Емануїла Роїнського, доктора Міхала Гноїнського, Йозефа Гізовського.²⁸ (Додаток № 1).

Після реєстрації статуту 24 квітня 1876 року збираються перші збори членів товариства, в яких брали участь 42 особи. Діяльність Галицького мисливського товариства регламентувалась статутом. У Статуті Галицького мисливського товариства була визначена мета, засоби, управління та інші організаційні аспекти діяльності товариства.

Серед основних цілей товариства були:

- збільшення кількості дичини в Галичині;

²⁸ Pamięci założyciela M. T. Ł. // Łowiec – 1936. – № 6. – S.85-86.

- підтримка влади у питаннях нагляду за виконанням Закону про полювання і у розслідуванні випадків невиконання Мисливського закону від 30 січня 1875 року.

Засоби досягнення мети передбачали:

- особливий нагляд за виконанням Мисливського закону членами товариства;
- викриття браконьєрства і повідомлення про це владу для покарання;
- винагорода за викриття браконьєрства, якщо випадки будуть розслідувані, а злочинець буде покараний.

Статут передбачав певну структуру товариства: Галицьке мисливське товариство складалось з членів звичайних або чинних; членом товариства міг бути кожен громадянин Галичини.

Офіс товариства знаходився у місті Львові. За згодою Галицького мисливського товариства у Львові була утворена його філія у місті Кракові за умови, що там збереться 100 членів, які будуть у своїй діяльності керуватись Законом про товариства від 15 листопада 1867 року, застосовувати печатку з написом: «Галицьке мисливське товариство».

Кожен член товариства мав право бути присутнім на зборах товариства, виступати, голосувати, отримати безплатно часопис товариства, подавати пропозиції для вирішення проблем товариства.

Члени товариства, які були відсутні на зборах, мали право подати свою думку про роботу товариства письмово через одного із членів товариства.

Обов'язки членів товариства передбачали:

- підтримувати цілі товариства, визначені статутом товариства, в особливий спосіб здійснювати нагляд за дотриманням Мисливського закону;
- платити річний внесок у розмірі 5 злотих та вступний – 2 злоті;
- кожен член товариства отримував відповідну відзнаку, яку повинен був носити на полюванні.

Управління товариством здійснювали таким чином:

- справи товариства вирішувало керівництво товариства;

- керівництво товариства складалось з керівника, заступника і дванадцяти членів;
- керівництво обирало секретаря, який отримував відповідну винагороду за свою роботу. Секретар одночасно був скарбником товариства;
- керівництво товариства обиралось на три роки;
- майно товариства складалось з членських внесків та пожертв. Ліквідація товариства могла бути здійснена лише на загальних зборах. Майно у цьому випадку переходило б у власність до крайової школи лісового господарства. (Додаток № 2, 3).

Галицьке мисливське товариство поширювало свою діяльність на всю територію Галичини. Керівництво товариства відмічало, що галузь буде лише тоді розвиватись, коли наглядом за дотриманням законодавства та мисливською наукою будуть займатись люди в провінції, бо вплив керівництва та його моральна влада губиться, чим далі від Львова. Для узгодження дій у кожному повіті Галичини існували делегати товариства. На делегатів покладался обов'язок бути посередниками між владою і товариством та вирішувати конфлікти, які виникали при веденні мисливського господарства. Їхня діяльність була регламентована інструкцією²⁹.

Відповідно до цієї інструкції делегат товариства представляв на місцях товариство і діяв від його імені; делегати товариства ділили повіт на мисливські райони, які контролювали окремі його члени; делегат товариства мав право звертатись до старости повіту від імені Галицького Мисливського товариства при порушенні вимог Мисливського закону; надавати власникам мисливських господарств поради з метою раціонального ведення господарства; контролювати мисливців за дотриманням ними Мисливського закону та правил полювання.

²⁹ Wskazówki dla delegatów galicyjskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – S. 17-18.

Обов'язком делегата був звіт повітовій владі і керівництву товариства про всі відомі випадки порушення Мисливського закону з прізвищами браконьєрів, які займають цим на промисловій основі, з метою їх переслідування.

Делегат агітував осіб до вступу у Галицьке мисливське товариство, контролював мисливські спілки, а свої спостереження направляв до керівництва товариства, а квартальні звіти про стан мисливства – до редакції часопису «Ловець» за адресою: місто Львів, Галицька площа, 14.

Він міг за поданням осіб вирішувати суперечки, які стосувались відшкодування збитків, заданих мисливськими тваринами. Щорічно збори членів Галицького мисливського товариства скликали в повіті. Після вирішення всіх формальних питань організовували показові вправи зі стрільби, організовували свята або бали, дискусії щодо мисливства, винагороджували мисливських охоронців, які добре працювали.

В загальному делегат повинен був докладати багато зусиль, щоб стати душею для всіх мисливців повіту, інформувати про всі справи мисливства у повіті, щоб вживати заходів для їхнього покращення³⁰. На з'їзді товариства розглядали питання щодо діяльності делегатів товариства. За період з травня 1910 по травень 1911 року делегати подали 78 своїх пропозицій та експертиз щодо можливості надання в оренду права полювання.

Керівник товариства направив листа всім старостам із списками членів товариства та побажав тісної співпраці³¹. Про серйозність співпраці з органами державної влади Галичини свідчить той факт, що до товариства звертались за порадами. Зокрема, на засіданні товариства 30 січня 1903 року розглядали подання Намісництва Галичини про можливість виключити відстріл самиць оленя у Богородчанському повіті³². Слід відмітити, що

³⁰ Regulamin dla pp. Delegatów gal. Tow. łowieckiego // Łowiec. – 1897.– № 2. – S.19.

³¹ Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa łowieckiego, za czas od 16 maja 1910, do 15 maja 1911//Łowiec. – 1911. - № 10. – S. 110-112.

³² Posiedzenie wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego z dnia 30. stycznia 1903 // Łowiec – 1903. – № 5 – S.60.

ухвалені рішення товариство висвітлювало у тогочасній пресі. (Додаток № 4).

Влада Галичини визнавала ефективну роботу товариства. Так, у Розпорядженні № 108.358 від 13 серпня 1904 року, яке було направлене всім старостам, вказувалось, що Галицьке мисливське товариство протягом останніх років бере активну участь у розвитку мисливської галузі Галичини. Старостам давали вказівку контролювати виконання Мисливського закону, залучаючи для цього у якості експертів делегатів товариства³³. Але заїзджі мисливці бачили у роботі членів товариства багато недосконалостей і публікували за межами Галичини критичні замітки: «Галицьке мисливське товариство є в місті Львові і має своїх уповноважених по повітах, де на ці посади здебільшого обирають людей за їхнім становищем, прізвищем, а не за їхні заслуги перед мисливством. Часто ті уповноважені (делегати) не знають вимог Мисливського закону і самі його порушують, долучаючись до браконьєрства»³⁴. У 1914 році товариство випустило спеціальний каталог (68 сторінок) із списком членів товариства та делегатів у розрізі повітів Галичини³⁵. (Додаток № 5).

Делегат від Галицького мисливського товариства у 1886 році по місту Львову був Чеслав Лекчинський. Членами товариства були: Владислав Божиславський, графиня Юлія Браніцька, барон Константин Бруніцький, Тадеуш Чарковскі, Зигмунт Демяновскі, граф Володимир Дзедушицький, Альфред Дзіковський, доктор Едвард Фестенбург, граф Анджей Фредро, доктор Густав Фукс, Йозеф Глянц, Генрик Гловацькі, Александр Глоїнські, доктор Адам Хензель, Йозеф Єнджейович, Владислав Клосовскі, Броніслав Коморовскі, Владислав Косерадзкі, доктор Фердинанд Кратер, Северин

³³ Okólnik do wszystkich panów c.k. starostów//Łowiec. – 1904. – № 18. – S. 209.

³⁴ O stosunkach łowieckich w Galicyi // Łowiec Wielkopolski. – 1909. – № 17. – S. 296-299.

³⁵ Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – 68. s.

Крогульський, Генрик Крушевські, Александр Крушеновіч, Едмунт Лардимер, доктор Марцелій Мадейські, Пьотр Мадейські, Домінік Магновські, Станіслав Матковські, Станіслав Незабітовський, Еміль Обертинський, Юліуш Обмінські, Йозеф Пенчиковські, Станіслав Пенчиковські, Зигмунт Петруські, Фердинанд Плуks, Фелікс Плавіські, графиня Марія Потоцька, Артур Потоцький, Роман Потоцький, Александр Пшеджимірські, Владислав Пшибиславські, Владислав Рігер, доктор Зигмунт Рігер, доктор Емануель Роїнські, Павел Сапега, Наполеон Сарнецькі, Станіслав Сарнецькі, граф Вільгельм Семінські, граф Станіслав Семінські, Едвард Сімон, Титус Славловські, Францішек Щербіцкі, графиня Марія-Роза Шембек, граф Стефан Шембек, Роман Тхорчинський, графиня Климентина Тишкевич, Александр Убиш, Людвік Вебер, Корнель Вінтер, Йозеф Завадські, Едвард Зігльбаер, Владислав Зонтак³⁶.

У Львові в 1914 році членами Галицького мисливського товариства були Казимир Агопсович, Альфред Амброс де Рехтенберг, Роман Балко, Гжегож Бекман, граф Юліан Бельський, доктор Станіслав Бечинський, Владислав Бєсядецький, Станіслав Бєсядецький, Александр Бенецький, Францішек Блоцкі, доктор Мар'ян Бозевіч, Станіслав Богуш, барон Константин Бруніцький, доктор Владислав Бужинський, Анджей Вітольд Байгер, Владислав Брейтер, Стефан Байорський, граф Анджей Цетнер, Северин Хшонцевський, Щенсни Цєнський, Ян Чежовський, Тадеуш Чарковський-Голеєвський, доктор Леон Чешер, Болеслав Далбор, Ексиленція Владислав Длугош, Зигмунт Демяновські, Вацлав Домашевський, доктор Здіслав Дзіковський, Адам Ебенберг, доктор Йозеф Екельський, Францішек Фукс, доктор Станіслав Фукс, доктор Стефан Гаєвський, Адольф Гаєвський, Леон Георгеон, Францішек Гарчинський, Вітольд Гнатовський, Фелікс Герушинський, Август Гебултовський, Юліуш Гольчевські, Хелена Готтлеб Халашкевічова, Генрик Готлеб Халашкевич, доктор Тадеуш Горецкі, Теофіл

³⁶ Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1886. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1886. – S.108-112.

Гордашевскі, Кароль Гільовський, доктор Міхал Грек, Зигмунт Геружинський, поручник Францішек Голінський, Казимир Гансьоровські, Мар'ян Хамерскі, граф Кароль Голуховський, Владислав Хенніг, Пйотр Гірш, Марцелій Якубовський, доктор Максиміліан Ямпольський, доктор Антоній Якубовський, Емілія Єнджейовічова, Томіслав Єнджейович, Станіслав Яворський, Зигмунт Кендзерський, Томаш Казецкі, Владислав Клосовскі, Тадеуш Клусяк-Ожеховскі, Францішек Клімовіч, Віктор Корнбергер, доктор Вітольд Коритовскі, Северин Крогульський³⁷.

У 1934 році делегатами Малопольського мисливського товариства були: Віктор Гошовський (Львів, вул. Святої Терези, 8), доктор Стефан Ішковський (Брюховичі), Леон Кречинович (Новий Яричів), доктор Ксавери Обмінський (Львів, вул. Леона Сапєги, 5), Фелікс Ожельський (Львів, Голомба, 10), Єжи Стойовський (село Знесіння), Вільгельм Вихера (Львів, вул. Кордецького, 14).³⁸ (Додаток № 347).

Для підтримки мисливського собаківництва 4 березня 1905 року ухвалено рішення – організувати «Клуб з догляду та дресирування мисливських собак». У короткий термін – 23 травня 1905 року, його статут був затверджений Намісництвом Галичини³⁹.

Для популяризації мисливства під час з'їздів товариство організувало виставки мисливських трофеїв⁴⁰. Воно налагодило тісну співпрацю з Галицьким товариством охорони тварин, так як багато завдань, які ставили перед собою ці товариства, співпадали, а саме: охорона пернатих, контроль за реалізацією дичини, боротьба з браконьєрством, боротьба зі сказом. На сторінках «Ловця» Галицьке товариство охорони тварин зверталось до членів Галицького мисливського товариства з проханням вступити в їхні ряди.

³⁷ Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S. 61-64.

³⁸ Kalendarz myśliwski na 1935 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 279.

³⁹ Sołowij W. Klub dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S.140-141.

⁴⁰ Odezwa // Łowiec – 1907. – №1. – S.10.

Щорічний членський внесок складав лише 2 крони 40 геллерів, та сплативши цей внесок, член товариства отримував безплатно часопис «Місячник»⁴¹. Також про тісну співпрацю з Галицьким товариством охорони тварин йшлося на XIII з'їзді Галицького мисливського товариства (1909 р.). Керівництво товариства закликала своїх членів вступати до Галицького товариства охорони тварин⁴².

На зборах товариства в 1911 році ухвалено рішення про побудову в костелі святої Єлизавети у Львові вівтаря Святого Губерта, який є покровителем мисливців. Це рішення поставлено на голосування і отримало одноголосну підтримку всіх присутніх⁴³. Крім того, це рішення підтримав тогочасний львівський архієпископ Більчевський⁴⁴. Вівтар було урочисто відкрито 16 червня 1926 році під час святкування п'ятдесятилітнього ювілею Галицького мисливського товариства⁴⁵.

Головним ініціатором заснування товариства був граф В. Дідушицький. З 1880 року Дідушицький обіймає посаду голови товариства та його протектора⁴⁶, його заступником був Станіслав Ключицький⁴⁷, а першим секретарем товариства став Владислав Жонтак. Почесним членом товариства Дідушицький залишився до своєї смерті в 1899 р.⁴⁸. Як член Галицького мисливського товариства, В. Дідушицький спілкувався на мисливську тематику з великим поціновувачем полювання – цісарем Австро-Угорщини

⁴¹ Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt//Łowiec . – 1909. – № 12. – S. 140-141.

⁴² Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia XIII. Zjazdu, z dnia 4. czerwca//Łowiec. – 1909. - № 12. – S. 134-135.

⁴³ Odezwa//Łowiec. – 1911. - № 24. – S. 281.

⁴⁴ Drobiazgi myśliskie //Łowiec Polski. – 1912. – № 1. – S. 14.

⁴⁵ Krogulski S. Pół wieku//Łowiec . – 1929. – № 9. – S. 133-135.

⁴⁶ Wyciąg z protokołu posiedzenia i obrad zgromadzenia ogólnego odbytego dnia 26 Września 1880 r. // Łowiec – 1880. – № .12 – S.185.

⁴⁷ Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S. 659.

⁴⁸ Szczerbowski I. Pamiętnik dwudziestopięcioletniej działalności Galicyjskiego towarzystwa leśnego 1882-1907 / Ignacy Szczerbowski . – Lwów: Polonia, 1907.

Францом Йосипом, коли той у 1880 році перебував у Львові⁴⁹. (Додаток № 6). Наступним керівником товариства стає граф Роман Потоцький (Додаток № 7). Заступником Романа Потоцького був Тадеуш Чарковський-Голейовський. (Додатки № 9, 10). 30 червня 1902 року керівником товариства стає Станіслав Стадніцький. (Додаток № 11) Він був членом Лисовицького мисливського товариства. Про його участь в полюваннях описано у «Хроніках» товариства за 1871-1895 рр.⁵⁰ 15 жовтня 1873 р. його обирають керівником Лисовицького мисливського товариства⁵¹. Наприкінці ХІХ ст. він також бере активну участь у Небилівському мисливському товаристві і неодноразово є учасником колективних полювань⁵².

Тогочасна преса відзначала, що Стадніцький значною мірою прилучився до організації мисливської виставки у Відні (1910 р.), на якій було представлено багато експонатів з Галичини⁵³. Поряд з мисливською виставкою у Відні проходив паралельно Мисливський конгрес, який прийняв низку ухвал. З метою їх реалізації була утворена «Конгресова мисливська комісія», до якої від Галичини був обраний граф Станіслав Стадніцький⁵⁴. Слід відміти, що він також обирався депутатом до Галицького сейму від Стрийщини⁵⁵. На засіданнях Галицького сейму він відстоював інтереси мисливців. Зокрема, у 1903 році він відзначав: «Я можу стверджувати, що

⁴⁹ Nowolecki A. Pamiątka podróży Cezarza Franciszka Józefa I. po Galicyi i 20-dniowego pobytu Jego w tym kraju/ Aleksandr Nowolecki. – Kraków: drukarnia W.Kornieckiego, 1881. – S.146.

⁵⁰ Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterech od jesieni 1871, do zimy 1895 włącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 910-914.

⁵¹ Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterech od jesieni 1871, do zimy 1895 włącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 167.

⁵² Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce: Niebyłów /Seweryn Krogulski //Łowiec – 1917. – № 19-20. – S. 146-148.

⁵³ Sprawozdanie z obrad XV. Zjazdu łowieckiego //Łowiec. – 1911. - № 12. – S. 134.

⁵⁴ Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 22. – S. 257-259.

⁵⁵ Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 90.

теперішній Мисливський закон виконують добре, і селяни не можуть на нього скаржитись. Вважаю, що селянам немає на що жалітись, а питання про недоліки Мисливського закону, що вони піднімають на всіх вічах та зборах, є дуже перебільшеними. В загальному Мисливський закон є справедливим, і це визнають селяни. Найкращим доводом цього є те, що селянам платять великі гроші за оренду права полювання⁵⁶. Помер Стадніцький 16 січня на 67 році життя у Відні. (Додаток № 12). Заступником керівника товариства при головуванні Станіслава Стадніцького був багатолітній редактор часопису «Ловець», а з 1897 року – голова Львівського мисливського товариства ім. Святого Губерта Северин Крогульський⁵⁷. (Додатки № 13, 14). Помер Северин Крогульський 5 грудня 1933 року у Львові. (Додаток № 15). Перу Северина Крогульського належить книга «Піввіку. Нарис діяльності Галицького (Малопольського) мисливського товариства 1876-1926 рр.». (Додаток № 16). Серед почесних членів товариства у 1914 році були архикнязі – Кароль Стефан та Кароль Альбрехт, граф Роман Потоцький та Тадеуш Чарковський-Голейовський, доктор Вітольд Мора-Коритовський та князь Андрій Любомирський⁵⁸.

Відповідно до даних Шематизмів та інших історичних джерел кількість членів Галицького мисливського товариства становила на початку 1897 р. 308 осіб, а на кінець року сягнула аж 704 членів. У наступному 1898 році чисельність членів товариства зростала до 980 осіб⁵⁹. У 1902 році товариство налічувало більше 1100 осіб⁶⁰, у 1910 році – 1240. Слід відмітити, що у товаристві практикували прийом інших мисливських товариств на

⁵⁶ Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S. 2100.

⁵⁷ Odezwa//Łowiec. – 1911. - № 24. – S. 281.

⁵⁸ Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – 68. s.

⁵⁹ Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – S. 6.

⁶⁰ Sprawozdanie z czynności wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za czas od 16 czerwca 1902 do 16 czerwca 1903 // Łowiec – 1903. – № 12 – S.137.

правах колективного члена. Так, у 1907 році до Галицького мисливського товариства вступило Станиславівське мисливське товариство⁶¹.

З метою висвітлення своєї діяльності товариство видавало часопис «Łowiec» («Мисливець»), перший примірник якого з'явився 10 січня 1878 року⁶². Першим редактором часопису був Йозеф Лозинський. (Додаток № 25).

Під час Першої Світової війни видання часопису було припинено на три роки з фінансових причин. Перший повоєнний номер вийшов лише в 1921 році і мав лише 4 сторінки. Завдяки старанням тодішнього редактора кількість сторінок збільшилась до восьми. В 1928 році «Ловець» знову стає двотижневиком, але під час великої кризи (1929-1933 рр.) за редактора Вітольда Зембіцького повернувся до щомісячника. З огляду на зміст та форму «Ловець» конкурував з відомими іноземними журналами подібного типу⁶³. Крім часопису «Ловець» видавались й мисливські календарі, у яких висвітлювали діяльність Галицького мисливського товариства та інших мисливських товариств Галичини, публікували мисливські закони Галичини та інших країн Європи, статут товариства тощо. Велику роль у видачі мисливських календарів відіграв граф Роман Потоцький, який за власні кошти надрукував 750 екземплярів та подарував кожному члену товариства.

Слід відмітити, що історія мисливських календарів починається з «Мисливського календаря» Ф. Хелда, виданого у 1817 році у Бидгощі.⁶⁴ У Львові вперше було видано Кишеньковий мисливський календар (1876 р.).

⁶¹ Sprawy Towarzystwa.// Łowiec. – 1907. - № 17. – S. 211.

⁶² Проців О. Р. Діяльність журналу “Łowiec” – друкованого органу Галицького мисливського товариства 1878-1939 рр. / О. Р. Проців // Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 20.7. – Л., 2010. – С. 314 – 321.

⁶³ Łowiec Polski – 161. – № 13 . – S. 4.

⁶⁴ Held F. Kalędarz wykazujący jaki w ciągu roku są ważniejsze zatrudnienia leśne i łowieckie. – Bydgoszcz: Drukiem A. Gruenauer, 1817. – s.

Галицьке мисливське товариство самостійно видавало календарі у період 1884-1886, 1888-1890, 1893 і 1896 року у видавництві Е. Колбушовського⁶⁵.

Наприкінці XIX ст. Галицьке мисливське товариство брало участь у різноманітних міжнародних проектах. Так, у 1882 р. у Відні відбувся Мисливський конгрес, про що йшлося вище. З метою утворення центральної спілки Ціслейтанських мисливських товариств 7 червня 1883 р. у Відні відбулася попередня нарада за участю представників країн, які входили до Ціслейтанії. На нараді були присутні представники Чехії, Моравії, Штирії, Каринтії, Нижньої та Верхньої Австрії, Зальцбурга, Галичини, Тироля. Всі дебати зводилися до думки про спільну діяльність мисливських товариств Ціслейтанії для піднесення ролі мисливства, при цьому не порушувалась автономія кожного окремого товариства монархії.

Від Галичини участь у конгресі взяв доктор Зигмунд Рігер⁶⁶. Також для участі у наступній мисливській нараді з нагоди організації центрального органу мисливських товариств, яка мала відбутись 1884 р., делегатом від Галичини знову було обрано члена Галицького мисливського товариства, д-ра З. Рігера⁶⁷.

Галицьке мисливське товариство було асоційованим членом Австрійського мисливського товариства, за що сплачувало щорічно внески у розмірі 50 золотих. Але товариство поставило умову, якщо Австрійське товариство не буде належно підтримувати мисливські справи Галичини, то Галицьке товариство відразу вийде⁶⁸.

⁶⁵ Kobyłański J.W. O polskich kalendarzach myśliwskich / Józef Władysław Kobyłański. – Wilno, 1937.

⁶⁶ Protokoł narady wstępnej // Łowiec. – 1883. – № 8. – S. 120–125.

⁶⁷ Sprawy galic. Towarzystwa łowieckiego // Łowiec. – 1884. – № 11. – S. 169–170.

⁶⁸ Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

9 березня 1901 року товариство на з'їзді мисливських товариств у Відні представляв граф Антоній Водзіцький. У заході взяли участь не лише мисливські товариства, але й також лісники та рільники⁶⁹. У 1907 році товариство брало участь у Мисливському конгресі 1907 року, скликаного «Saint Hubert Club de France».⁷⁰

Крім міжнародних мисливських організацій, які існували в Австро-Угорщині, в Європі, у Брюсселі, 1908 р. була організована міжнародна мисливська організація «Міжнародна спілка підтримки мисливства» («Office international de Dokumentation pour la Chasse»). Відповідно до ст. 29 Статуту спілки на неї покладалася підтримка мисливства, а особливо: мисливської бібліографії, колекціонування картин, малюнків, фотографій й інших документів, які стосувалися мисливства різних народів. Щоб ця справа давала результати, було утворено виконавчий орган «College tehnique», діяльність якого поширювалася на всі країни. Для реалізації статутних вимог велась переписка з багатьма країнами світу, які надсилали відповідну інформацію про мисливство. Отримані матеріали сортували за такими категоріями: бібліографія (публікації з мисливської тематики); зібрання рисунків, картин й інших предметів мисливської культури; зібрання документів. Галицьке мисливське товариство підняло питання про самостійне членство у тій спілці, а не в складі Мисливської спілки Австрії, щоб показати особливості галицького мисливства в усіх його проявах. Річна сума членського внеску складала 25 франків⁷¹.

2.2. Малопольське мисливське товариство

Будь-яке товариство завжди представлене різними верствами населення, а точніше – різними суспільними групами, які виділяються на

⁶⁹ Austriacki zjazd łowiecki we Wiedniu //Łowiec. – 1901. – № 7. – S. 105.

⁷⁰ Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 20. – S.233-235.

⁷¹ Łoboś S. Potrzeby naszego myśliwstwa//Łowiec – 1910. – № 20. – S. 240-242.

основі тієї чи іншої істотної ознаки, а саме: соціально-економічної, професійної, національної, вікової тощо і які характеризуються системою соціальних зв'язків і відносин. Механізм утворення і функціонування суспільних груп зумовлюється інтересами людей. Малопольське мисливське товариство було організоване за професійною ознакою. Власне до назви товариства входить назва адміністративної одиниці – Малопольщі та професійної ознаки – мисливства. Товариство розповсюджувало свою діяльність на територію бувшої Галичини і охоплювало Львівське, Тернопільське та Станіславівське воєводства. Після Першої Світової війни товариство орендувало офіс у Львові ⁷², у будинку № 6 по вулиці Міцкевича⁷³, а починаючи з 1927 року, по вул. Оссолінських, 11^{74,75}. Слід відмітити, що на роботу в товариство набирали на конкурсній основі. Так, у 1923 році у пресі було опубліковане оголошення про вакантне місце керівника офісу Малопольського мисливського товариства. Особам, зацікавленим у працевлаштуванні, слід було подавати заявки до товариства з шостої до сьомої вечора⁷⁶. (Додаток № 27).

У 1937 році Малопольське мисливське товариство налічувало 1084 члени. (Детальніше у таблиці 2.1.).

Таблиця 2.1.

**Кількість членів Польської мисливської спілки станом
на 31 грудня 1937 року⁷⁷**

Відділ	Сплатили членські внески		Кількість членів		Ловчі	Підловчі
	Звичайні	Почесні	Звичайні	Почесні		

⁷² Statut małopolskiego towarzystwa łowieckiego stowarzyszenia zarejestrowanego //Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S. LXX – LXXIV.

⁷³ Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 10. – S.13.

⁷⁴ Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 8. – S.156.

⁷⁵ Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 12. –S.179.

⁷⁶ Ogłoszenia // Łowiec – 1923. – № 7. – S.111.

⁷⁷ Z polskiego związku łowieckiego//Łowiec Polski – 1938. – № 11 . – S.224.

	члени	члени	члени	члени		
Бялостоцький	247	18	338	51	11	44
Кельцький	434	25	434	25	17	52
Любельський	530	23	530	23	16	55
Лодзький	512	7	512	7	10	30
Малопольський (Краківське, Львівське, Станиславівське, Тернопільські воєводства)	657	8	1084	206	63	158
Поліський	98	11	211	117	9	75
Поморський	508	89	508	89	16	87
Сілезький	119	6	205	180	8	28
Варшавський	760	94	760	94	26	72
Великопольський	650	110	1300	350	23	76
Віленський	363	131	363	131	17	47
Волинський	425	44	425	44	11	70
Всього	5300	567	6670	1317	227	794
	5867		7987			

Основна мета товариства – розвиток мисливства та збільшення чисельності дичини, була закріплена у Статуті товариства (стаття 2). У статті 3 були прописані вимоги – допомагати владі контролювати виконання Мисливського закону та розслідувати випадки, що стосувались порушення цього закону, встановлювати випадки незаконного полювання для притягнення винуватців до відповідальності. Для раціонального ведення мисливського господарства слід було надавати будь-яку підтримку власникам полювань, за умови виконання ними мисливського законодавства, в організації роботи мисливської охорони та охорони дичини, підтримувати

лісову та мисливську охорону, охоронців, які при виконанні своїх службових обов'язків дістали поранення від бракон'єрів, опікуватись вдовами та сиротами родин загиблих. Для проведення роз'яснювальної роботи Статут передбачав організацію бібліотек та видавничої діяльності (випуск журналів, книжок), організацію з'їздів та виставок, підтримку власників мисливських собак для збільшення їх кількості та якості.

Третій розділ Статуту визначав права та обов'язки членів товариства. Зокрема, було два статуси членів товариства: звичайні та почесні. До звичайних членів могли бути прийняті особи, які не мали жодних покарань протягом останніх трьох років за порушення правил полювання. Почесних членів приймала повітова мисливська рада відповідно до місця проживання певного кандидата.

Кандидати на звичайних членів складали відповідний екзамен відповідно до затвердженої Польською мисливською спілкою програми. У разі відмови прийняття особи у звичайні члени товариства претендент міг подати протягом 14 днів апеляцію до керівництва Малопольського мисливського товариства.

Почесними членами були особи, які відповідали відповідним вимогам, і були щонайменше рік звичайними членами. Члени товариства отримували відповідні посвідчення, які підтверджували їхнє членство. (Додаток № 31).

До Малопольського мисливського товариства мали право входити й інші мисливські товариства, але лише за умови, що всі їхні члени прийняті звичайними членами до Малопольського мисливського товариства. Прийом у звичайні члени товариства проводило керівництво товариства за поданням повітової ради товариства. Спеціально для визнання заслуг перед товариством існував статус почесних членів товариства. Для отримання цього статусу було потрібне позитивне голосування 3/4 членів керівництва Малопольського мисливського товариства. Почесні члени товариства були звільнені від сплати членських внесків.

Стаття 9 визначала обов'язки членів товариства: виконувати вимоги статуту товариства; при проведенні полювання або веденні мисливського господарства виконувати вимоги мисливського законодавства; дотримуватись мисливської етики; співпрацювати з владними органами.

У випадку, якщо претендент подав недостовірні дані про себе, несплати членських внесків чи невиконання рішення мисливського суду передбачалось його виключення з членів з товариства.

Відповідно до статті 13 була затверджена емблема (логотип) товариства, яку повинні були носити члени товариства. Візирець емблеми було затверджено на з'їзді товариства. Стаття 14 Статуту визначала, що керівництво товариством здійснювалось через з'їзд, а також виконавчим органом товариства та ревізійною комісією. З'їзди товариства ділились на дві категорії: звичайні та надзвичайні. Черговий з'їзд товариства скликався у першій половині кожного року, не пізніше 1-го травня. Позачерговий з'їзд відбувався у випадку, якщо цього вимагали 20 членів товариства, уповноважених до голосування, ревізійна комісія або керівництво Польської мисливської спілки. Керівництво товариства складалось з керівника, його трьох заступників та дванадцяти членів президії. Повноваження керівника та його заступників тривало повних три роки. Зміна керівництва проходила поступово, так як щорічно проходила ротація однієї третьої частини президії товариства.

Для перевірки діяльності товариства існувала комісія у складі трьох осіб. Вибори членів ревізійної комісії відбувались кожного року. Комісія складала щорічно звіт про бухгалтерський облік у товаристві та річний баланс. Бюджет товариства наповнювався із вступних членських внесків, коштів, отриманих від організації виставок, видавництва книг та журналів, а також з подарунків, пожертвувань, субсидій.

Для вирішення конфліктів між членами товариства існувала спеціально створена для цього комісія. Серед основних питань, які вирішувала комісія, були: міжособистісні конфлікти між членами товариства,

конфлікти через отримання права полювання, сусідсько-мисливські відносини між членами товариства. Рішення комісії не підлягало оскарженню.

Для вирішення конфліктів, що стосувались мисливської етики, був організований мисливський суд, який мав право винести рішення щодо виключення винного з товариства. Офіцери армії та поліції не підлягали юрисдикції цього суду, а матеріали про їхні правопорушення передавались військовій владі. Статут передбачав, що у випадку закриття товариства його майно переходило до Польської мисливської спілки. Але, як показала історія, ця вимога не спрацювала. Так, у вересні 1939 року внаслідок окупації Німеччиною та Радянським Союзом Другої Речі Посполитої практично одночасно припинило своє існування як Малопольське мисливське товариство, так і Польська мисливська спілка.

Для реалізації статутних вимог на місцях, на території кожного повіту був створений осередок товариства, керівними органами яких були повітовий з'їзд, повітова мисливська рада та повітовий ловчий, який отримував відповідну печатку, якою скріплював свій підпис. (Додаток № 32).

Відповідно до статті 34 Статуту, у повітовому з'їзді мали право брати участь звичайні та почесні члени Малопольського мисливського товариства, які постійно проживали на території відповідного мисливського повіту. Також у роботі з'їзду мали право брати участь власники мисливських угідь на території повіту, особи, які входили до складу повітової мисливської ради, надлісничі державних лісів, які знаходились на території повіту, старости або делеговані ними особи. Уповноваженим щодо ведення з'їзду був повітовий ловчий. Стаття 36 визначала, що до компетенції повітового мисливського з'їзду входило обрання членів до повітової мисливської ради. Рішення на з'їзді приймалось більшістю голосів присутніх. Між з'їздами поточні справи вирішувала повітова мисливська рада, що складалась з трьох-п'яти членів. Обирали повітову раду щороку. До функцій повітової мисливської ради входило: прийняття надзвичайних членів, аналіз та подання пропозицій щодо

ефективного мисливського господарювання на території повіту. Для співпраці з повітовими адміністративними органами, контролю за виконанням мисливського закону та розпоряджень органів виконавчої влади, зібрання статистичних даних, вирішення справ вступу нових членів, у кожному повіті були встановлені ловчі та підловчі, яких призначало Малопольське мисливське товариство. Чисельність підловчих коливалась в залежності від умов конкретного повіту. Ловчий був підпорядкований керівництву Малопольського мисливського товариства. Стаття 46 передбачала, що при Малопольському мисливському товаристві діяла Краківська філія, яка поширювала свій вплив лише на Краківське воєводство. Стаття 47 визначала, що всі фізичні особи, які проживали на території Малопольщі, мали право стати членами «Польської мисливської спілки» лише через вступ до Малопольського мисливського товариства. З метою ознайомлення членів товариства із Статутом, його публікували у часописі «Ловець», а також він був надрукований окремою брошурою об'ємом 24 сторінки. (Додаток № 33).

Товариство займало привілейоване становище в системі публічного управління сектору мисливства. Зокрема, старости були зобов'язані надавати в оренду мисливські угіддя, враховуючи думку Малопольського мисливського товариства⁷⁸. Товариство надавало консультації владі, щодо реєстрації статутів товариств, які займались веденням мисливського господарства⁷⁹, а при ухваленні рішення щодо видачі мисливських білетів староста повіту повинен був вислухати та зважати на думку делегата товариства.⁸⁰

⁷⁸ L. 3755/VII. a. Stanisławów, dnia 16. maja 1923. Sprawy gospodarstwa łowieckiego. Okólnik Nr. 87/23. Do wszystkich Panów Starostów. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1923. – № 11. – S.10-12.

⁷⁹ (ДАІФО) Державний Архів Івано-Франківської області ф.2. оп. 3. спр. 376. арк. 56. , арк. 50.

⁸⁰ Gorski A. Rola starostów w tępieniu kłusownictwa//Łowiec Polski – 1933. – № 21. – S. 248-250.

З метою інформування суспільства про діяльність товариства виходив часопис «Łowiec», який був заснований у Львові у 1878 році Галицьким мисливським товариством⁸¹. Після I Світової війни видання журналу припинилося на три роки. Поновив журнал свою роботу у 1921 р. як друкований орган Малопольського мисливського товариства. Через матеріальну скруту цей номер мав лише 4 сторінки. Але через деякий час вдалось збільшити періодичність виходу на двотижневий формат⁸². Слід відмітити, що Іван Франко відзначав, що журнал «Łowiec» великою мірою спричинився до висвітлення краєзнавчих питань на території Галичини⁸³.

З розвитком економіки все більшого значення у мисливстві набирали мисливські трофеї, де на численних спеціалізованих виставках мисливці могли похвалитись ними. Крокуючи в ногу з часом, Малопольське мисливське товариство проводило оцінки мисливських трофеїв, залучаючи для цього експертів. (Додаток № 35).

Слід відмітити, що ювілеї товариство відзначало проведенням виставок мисливських трофеїв⁸⁴, службою Божою у костелі Святої Ельжбети. (Додаток № 36). Завдяки старанням товариства у костелі був побудований вівтар Святого Губерта – покровителя мисливців⁸⁵. З розвитком кінематографії на з'їздах Малопольського мисливського товариства транслювали фільми Володимира Пухальського, який спеціалізувався у фільмах на мисливську тематику. (Додаток № 37). Детальна історія діяльності Малопольського мисливського товариства описана у книзі Северина Крогульського, «Піввіку:

⁸¹ Slowo wstepne // Łowiec. – 1878. – № 1. – S. 5

⁸² Ogłoszenia Łowiec Polski – 1961. – № 13. – S. 4.

⁸³ Франко І. Зібрання творів у 50 томах. т.46, книга 2: Історичні праці (1891-1897). – Київ: Наукова Думка, 1986. – С. 124.

⁸⁴ Klasyfikacja eksponatów // Łowiec. – 1936. – № 10. – S. 176-182.

⁸⁵ Szczegółowy program uroczystości 50-letn. Jubileuszu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego // Łowiec – 1926. – № 6. – S. 82.

огляд діяльності Малопольського мисливського товариства», виданій з нагоди відзначення 50-ліття Галицького мисливського товариства.⁸⁶

Також на цей час у Центральному державному історичному архіві у м. Львів у фонді 844: «Малопольське мисливське товариство» знаходяться архівні матеріали, які висвітлюють діяльність товариства.⁸⁷

2.3. Міське мисливське товариство у Львові

Міське мисливське товариство у Львові можна вважати одним з найстарших товариств, організованих у місті. У Львівському архіві зберігаються документи, які вказують, що товариство було організоване в 1862 році. Засновниками товариства були львів'яни Леопольд Шімсер, Зигмунт Мосер і Войцех Пешковський. Рішенням Львівської гміни від 3 вересня 1862 року їм було надано на шість років мисливські угіддя, в яких полювали лише лісники. Зважаючи на те, що орендарі права полювання були львів'янами, гміна їм надала право полювання із скидкою. Більше того, відповідно до цього рішення гміна вперше отримувала кошти за оренду права полювання⁸⁸. (Додаток № 38).

Але на думку відомого дослідника Галицького мисливського товариства, «Міське товариство мисливців» у Львові було засноване не у 1862 році, а у 1838 році і є найстаршим товариством у Галичині. Після нього йде Лисовицьке мисливське товариство⁸⁹.

З історичних джерел відомо, що у 1880 році керівником товариства був Францішек Ерліх⁹⁰. На виконання Першого мисливського закону Галичини

⁸⁶ Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego. – S. 6.

⁸⁷ Центральный державный историчный архив Украины у м. Львів ф. 844, Малопольське мисливське товариство, м. Львів, 1876–1939 рр. оп. 1, спр. 35, Звіт про розведення риб в річках Галичини 1884 р. 1884 р., 3 арк.

⁸⁸ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

⁸⁹ Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1925. – № 2. – S. 18.

⁹⁰ Kronika// Łowiec. – 1881. – № 4. – S. 63.

від 30 січня 1875 року⁹¹ товариство у 1880 році реорганізувалось, і було зареєстровано новий статут. У цей період товариство налічувало 20 осіб – в основному представники тогочасної львівської інтелігенції⁹² (професори, лікарі, урядовці)⁹³. З 1902 року керівником товариства стає радник Ян Чежовські. За його керівництва затверджено новий статут та правила поведінки на полюванні, яких до цього часу не було: на полюванні керувались звичаєвим правом. Тогочасні мисливці відзначали, що Чежовські дуже любив полювати на лисиць разом із синами. На полюванні він також використовував своїх нірних собак⁹⁴. Близькість мисливських угідь до міста та велика кількість дичини приваблювала до товариства велику кількість потенційних мисливців, але відповідно до статуту їхня чисельність не повинна була перевищувати 20 осіб. У 1909 році керівником обирають Мар'яна Бозевіча, його заступником стає Ян Хенцінський, секретарем товариства – Владислав Новаковський, касиром – Дионізій Тот. Членами товариства були два доктори – Станіслав Добецькі, Міхал Грек, а також Йозеф Фрюлінг, Казимир Гонсьоровські, Юліуш Гольчевські, Зигмунд Гроблевські, Мар'ян Хамерський, Миколай Людвіг, Август Лозинський, Олександр Малачинські, Станіслав Пегловські, Август Пльодер, Казімер Равські, Владислав Садловські, Адам Шнайдер⁹⁵. У 1913 році керівником товариства обирають Оскара Крейсера⁹⁶, у 1915 році – Яна Людвіга⁹⁷. У 1922 році Міське товариство мисливців у Львові було прийнято асоційованим членом

⁹¹ Till E. Wykład prawa rzeczowego austriackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawu). T. II., wyd. drugie – Lwów: Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – S. 177-184.

⁹² Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

⁹³ Krogulski S. Łowiectwo polskie pod zaborem austriackim (1872 – 1918) // Łowiec. – 1924. – № 1. – S.4.

⁹⁴ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

⁹⁵ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

⁹⁶ Nekrolog // Łowiec. – 1913. – № 14. – S.167.

⁹⁷ Nekrolog // Łowiec. – 1915. – № 17-18. – S.143.

до Малопольського мисливського товариства⁹⁸. У 1925 році керівником товариства стає Діонізій Тот,⁹⁹ у 1930 році головою товариства обирають доктора Лозинського, а ловчим стає Гуттерер. (Додаток № 39). У цей період товариство об'єднується з Львівським товариством «Ловець». Його керівництво у цей період здійснюють доктор Олександр Маланчинські і Мар'ян Кафка.¹⁰⁰

Слід відмітити, що великий вклад у розвиток Галицького мисливства та Міського товариства мисливців у Львові зробив Мар'ян Кафка. У листопаді 1915 році він вступає до Галицького мисливського товариства.¹⁰¹ За інформацією тогочасної реклами, він займався виробництвом та реалізацією харчових продуктів, які призначались для мисливців. (Додатки № 40, 41).

Після смерті Мар'яна Кафки на загальних зборах товариства 16 березня 1938 року керівником було обрано професора Федоровського, заступником – інженера Данека, секретарем – доктора Ренцького (молодшого), бухгалтером – Гольшевського, головним ловчим – доктора Скровачевського, до керівництва належали також інспектор Закліка і майор Курилович¹⁰². У цей період товариство налічувало 21 особу¹⁰³. Слід відмітити, що до товариства мисливців у цей період набирали на конкурсній основі. Претенденти повинні були звернутись до керівника товариства за адресою Львів, вул. Коперника, 3, або за телефоном 26-72. У фаховій мисливській періодиці публікувались навіть спеціальні оголошення. (Детально у додатках № 42, 43, 44)

Товариство потужно спричинилось до розвитку стрілецького мисливського спорту. Тогочасні мисливські товариства часто організовували змагання із влучності стрільби. З метою заохочення до гідних результатів

⁹⁸ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału z dnia 1/IV. 1922. // Łowiec. – 1922. – № 5. – S.9.

⁹⁹ Na ołtarz sw. Huberta w daluszym ciagu zlozyli // Łowiec. – 1925. – № 11. – S.4.

¹⁰⁰ Zaklika Z. Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie / Zenon Zaklika //Łowiec. – 1939. – № 11-12. – S. 112-113.

¹⁰¹ Sprawy Towarzystwa.// Łowiec – 1922. – № 10. – S.13.

¹⁰² Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie.//Łowiec. – 1938. – № 7-8. – S. 19.

¹⁰³ Miejskie towarzystwo myśliwskie Sprawozdanie łowieckie z sezonu polowań 1937/8 //Łowiec. – 1938. – № 13-14. – S. 22.

Міське мисливське товариство у Львові відзначало переможців змагань цінними пам'ятними нагородами. Так, після з'їзду членів Галицького мисливського товариства, який відбувся 25 червня 1900 року, на військовому стрілецькому полігоні відбулись змагання, на яких переможець отримав від товариства бронзову статуетку собаки¹⁰⁴. На аналогічному з'їзді, який відбувся через рік, товариство відзначило переможця бронзовою фігурою мисливця з годинником¹⁰⁵. На інших стрілецьких змаганнях мисливців призер за третє місце у подарунок отримав підсвічник з вмонтованим годинником¹⁰⁶. На змаганнях у 1910 році товариство подарувало за високі результати у влучності стрільби два портсигари¹⁰⁷. Слід відмітити, що товариство продовжувало підтримку стрілецького мисливського спорту до початку Другої світової війни. Так, на змаганнях, які проходили у Львівському гарнізонному військовому тирі, за три місяці до війни (29-30 червня 1939 року) «Міське товариство мисливців» у Львові виділило переможцю нагороду – (чохол для зброї)¹⁰⁸.

Крім спонсорювання нагород для переможців змагань зі стрільби, товариство приймало активну участь у побудові вівтаря у костелі Святої Єлизавети у Львові для вшанування покровителя мисливців – Святого Губерта. (Додаток № 45).

Про велику роль товариства у розвитку Галицького мисливства свідчать чисельні некрологи його керівників та членів з зазначенням їхніх заслуг, опублікованих у мисливській пресі. (Додатки № 46, 47, 48, 49, 50).

¹⁰⁴ Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzanego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 25. czerwca 1900 o godzinie pół do 4. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1900. – № 12. – S.173.

¹⁰⁵ Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzanego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 1. lipca 1901 o godzinie pół do 4. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1901. – № 12. – S.175.

¹⁰⁶ Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzanego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 30. czerwca 1902 o godzinie 3. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1902. – № 12. – S.139.

¹⁰⁷ Na strzelnicy. // Łowiec. – 1910. – № 13. – S.151.

¹⁰⁸ Zawody strzelecko-myśliwskie Małopolskiego towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1938. – № 13-14. – S. 22.

В історичних джерелах зафіксовано багато інформації про проведення полювань членами Міського товариства мисливців у Львові. Вже на першому році випуску часопису «Ловець» у 1878 році була опублікована інформація про результати полювань членами товариства. Так, 3 листопада 1878 року відбулось полювання у Сихівських лісах: добуто лише 3 вальдшнепи, так як йшов великий дощ¹⁰⁹. Всього члени товариства в лісах міста Львова у 1880 році на колективних полюваннях добули 18 лисиць, 198 зайців, 11 козуль. Кількість добутих пернатих не підраховували, бо їх добували лише на індивідуальних полюваннях та керівництву про кількість добутої пернатої дичини не доповідали¹¹⁰.

Багатолітній мисливець, редактор газети «Ловець» С. Крогульський відзначав, що у середині ХІХ ст. населення у Львові не було таким великим, а саме місто було оточене великими масивами лісу. Проблем з організацією полювань для місцевих мисливців не виникало. Зокрема, зі сторони Клепарова втискається ліс до Кортимівки, від Гродецької та Янівської сторони йде ліс Білогорський. З іншої сторони Львова йде Голосківський та Брюховецький ліси, а ще далше із Зубри, Сихова, Пасік.

Близькість великих лісів до Львова сприяла великій кількості дичини. Так, у 40-х роках ХХ століття у Львові, на вул. Оссолінських, що в центрі міста, на дорозі поруч з машинами біг дикий заєць. За деякий час він перестрибнув в Оссолімський сад. У 70-тих роках ХІХ ст. зайця у Львові бачили також на вулиці Галицькій. Глядачі могли спостерігати, як за ним гналися бродячі собаки. Було описано випадок, як у 1882 році бачили зайців у парку на Високому замку. Олександр Убиш описував випадок, коли він на вул. Личаківській 6 вересня 1887 року бачив лисицю. Біля Стрийської рогатки у Львові у 1881 році жила колонія борсуків. У 1882 році тут бачили зайця, куріпок, борсуків. Також у Львові можна було бачити диких качок в

¹⁰⁹ Kronika// Łowiec. – 1878. – № 12. – S.186.

¹¹⁰ Kronika// Łowiec. – 1881. – № 4. – S.63.

районі болота. У Стрийському парку наприкінці XIX століття водились вальдшнепи¹¹¹.

У 1880 році товариство уклало новий контракт з міською владою про продовження оренди права полювання на десять років¹¹². Ці угіддя товариство орендувало протягом 40 років. Їх площа становила 4 тисячі гектарів. В мисливському сезоні 1893-1894 років тут було добуто на 16 колективних полюваннях 11 козуль, 227 зайців, 13 лисиць, 1 борсука, 20 вальдшнепів. З метою розведення дичини товариство в 1905 році організувало у Гаях біля Львова фазанарій.

У міській зоні товариство орендувало мисливські ревіри у Зубрі, Сихові, Котельниках, Білогорщі, Брюховичах, Стінках, Кугаєві, Кривулі, Деревачі. Загальна площа цих ревірів становила 40 тис. моргів, з яких лише половину становили ліси¹¹³. Великих збитків угіддям, які орендували товариство, завдала Перша Світова війна. Тож для підвищення чисельності дичини товариство деякий час після війни не проводило полювань, а у 1921 році полювання проводилось лише один раз за сезон в одному ревірі, що на думку тогочасних членів товариства принесло результати. Так, в орендованих товариством мисливських угіддях у селі Зубра на полюванні, яке проводили 5 листопада 1921 р., добуто лише 16 зайців. Відзначалось, що цей ревір з усіх є найгіршим, так як в сусідніх ревірах проходить інтенсивне добування дичини, що негативно впливає на її чисельність. Кращі результати члени товариства отримали в інших мисливських ревірах. Зокрема, на полюванні 12 грудня 1921 року у Сихівському ревірі добуто 30 зайців та 1 лисицю, у Солонці – 26 листопада 1921 р. 36 зайців, 1 козулю, 1 лисицю. Кращі результати мисливці товариства отримали у Голосці (ревір Дембняки) на полюванні, яке проходило 3 грудня 1921 р. 21 мисливець добув 76 зайців,

¹¹¹ Zajęce i inna zwierzyna na ulicach Lwowa// Gazeta lwowska. – 1943. – № 295.– S. 3.

¹¹² Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

¹¹³ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.

1 козулю¹¹⁴. З публікацій у пресі відомо, що ці угіддя товариство орендувало і в подальшому¹¹⁵. У грудні 1938 року на полюванні у Брюховицькому лісі взяло участь 14 членів товариства, які добули 26 зайців та 3 лисиці, а у січні 18 мисливців добули 29 зайців¹¹⁶. У мисливському сезоні 1937/1938 рр. для членів товариства було організовано 20 колективних полювань. В середньому в одному колективному полюванні брало участь 13 членів товариства. Всього на колективних полюваннях добуто 2 кабани, 4 козулі, 32 лисиці, 426 зайців, 19 куріпок. Крім цього, члени товариства та єгері добули й шкідників: 70 бродячих собак, 18 котів, 19 яструбів, 46 ворон, 16 сорок. Всього товариство у цей період орендувало право полювання на території 16 тис. га, хоча з метою примноження дичини на площі 5,5 тис. га не проводились полювання¹¹⁷. В середньому за один гектар товариство сплачувало 1,08 злотих орендної плати. З метою ефективного використання часу у 1938 році товариство при організації колективних полювань орендувало автобус, який зранку відвозив мисливців на полювання і в той же день ввечері їх забирав. Для покращення популяції мисливських тварин товариство закупило для відсвіжування крові 4 козулі із гірських мисливських угідь. Також було випущено в угіддя 7 зайців з інших мисливських угідь.

(Детальніше про господарсько-фінансові результати див. у таблиці 2.2.)

Таблиця 2.2.

Господарсько-фінансова діяльність Львівського міського мисливського товариства за 1936-1939 рр.

Доходи (в злотих)	1936/37 рр.	1937/38 рр.	1938/39 рр.
-------------------	-------------	-------------	-------------

¹¹⁴ Z rewirów miejskiego Tow. myśl. we Lwowie. // Łowiec. – 1922. – № 3. – S.4.

¹¹⁵ Kafka M. // Z Miejskiego Towarzystwa Myśliwskiego we Lwowie. //Łowiec. – 1934. – № 8-9. – S. 72.

¹¹⁶ Polowania w cyfrach (miesiące: grudzień 1937 i styczeń 1938) //Łowiec. – 1938. – № 3-4. – S. 40.

¹¹⁷ Miejskie towarzystwo myśliwskie Sprawozdanie łowieckie z sezonu polowań 1937/8 //Łowiec. – 1938. – № 13-14. – S. 22.

Членські внески, дохід з полювань	4260	4680	4176
Видатки			
Оплата за оренду права полювання (в злотах)	2575	3100	2665
Зарплата мисливській охороні (в злотах)	520	500	600
Корми для дичини (в злотах)	300	250	100
Зброя для мисливських охоронців (в злотах)	100	150	100
Премії за добутих хижаків (в злотах)	150	200	100
Податок з полювань (в злотах)	60	60	175
Сплата позички (в злотах)	-	200	-
Сплата за збитки, спричинені кабанами (в злотах)	300	300	200

Витрати на адміністрування товариства (в злотах)	255	100	300
Всього	4260	4860	4240

Чисельність добутої дичини за 1936-1939 рр.

Види дичини	Мисливський сезон 1936/37	Мисливський сезон 1937/38	Мисливський сезон 1938/39
Кабани	3	2	-
Лисиці	11	32	21
Самці козулі	13	17	10
Зайці	511	426	434
Вальдшнепи	7	5	5
Качки	11	37	31
Куріпки	139	172	169

За зразкове ведення мисливського господарства, відповідно до рішення від 6 листопада 1932 року Спілки мисливських товариств Польщі, Львівське міське мисливське товариства отримало золоту медаль. Найбільшу шкоду веденню мисливського господарства завдавали сусідні мисливські господарства, які на своїх угіддях проводили масові полювання, та браконьєри. У боротьбі із браконьєрством велику допомогу надавала поліція. У свою чергу, товариство заохочувало їх преміями. Зокрема, за період з 1937 по 1939 рік воно сплатило премій поліції на загальну суму 105 злотих. За ці три роки поліція конфіскувала 4 рушниці, а мисливські охоронці – один карабін і одну рушницю, також щороку знімали по декілька сотень сілець. На

жаль, стався й неприємний випадок для товариства – було затримано мисливського охоронця, який займався браконьєрством¹¹⁸.

Слід відмітити, що у періодичній пресі керівництво Львова публікувало оголошення про оренду права полювання у лісах, які відносились до Львівської гміни. То ж для того, щоб орендувати угіддя, Міське товариство мисливців у Львові повинно було брати участь в аукціоні. (Додаток № 51).

2.4. Львівське мисливське товариство ім. Святого Губерта

Львівське мисливське товариство імені Святого Губерта було утворене в 1876 році¹¹⁹. Спочатку зібрався організаційний комітет засновників товариства, а лише 19 грудня 1879 року Галицьке намісництво затвердило статут товариства. Біля витоків організації стояло 25 осіб. У 1884 році друком виходить мисливський путівник товариства, в якому було опубліковано статут товариства, список членів товариства, правила внутрішньої поведінки у товаристві. (Додатки № 57, 58)

Для завірення документів, які виходили з товариства, існувало дві печатки: окремо для керівництва товариства та з емблемою товариства. (Додаток № 59)

Товариство складалось переважно з державних службовців, військових, професорів, адвокатів, лікарів, промисловців та купців. Першими керівниками товариства імені Святого Губерта були Грегор, Н. Лозинський (обраний на зборах товариства 9 січня 1880 року), Броніслав Коморовські (Додаток № 61), доктор Зигмунт Рігер, Владислав Годовські. На початку ХХ ст. бухгалтером товариства був відомий зброярський майстер Альфред Дзіковський¹²⁰.

¹¹⁸ Zaklika Z. Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie / Zenon Zaklika //Łowiec. – 1939. – № 11-12. – S. 112-113.

¹¹⁹ Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – S. 37.

¹²⁰ Nekrolog // Łowiec – 1906. – № 20. – S.250.

13 січня 1880 року керівництво товариства виступило до всіх членів товариства із зверненням, щоб підтримати рішення – обрати почесним членом та протектором товариства графа Володимира Дзедушицького¹²¹. (Додатки № 61, 62).

Членами товариства в різні роки були: Фердинанд Кратер, Тадеуш Ковнацький, Казимир Мармарос, Едвард Юнтер, Александр Пшедземірський, Альфред Мисловські, Генрик Прек, Станіслав Пенчиковські, Едмунд Рильські, Альберт Мнішек (Додаток № 62), Йозеф Грюнвальд, Юліуш Целецькі, Ян Соловій, Зигмунд Петруський, Йозеф Звольський, Ян Клейкі, К. Полянські, В. Прибиславські, Й. Стойовський.¹²²

Збереглась фотографія членів товариства, зроблена з нагоди святкування п'ятдесятої річниці заснування товариства. (Додаток № 63). Згодом товариство орендувало право полювання у Пасіках Зубрицьких, Сигнівцях, Скнилові та Жураках,¹²³ а у період з 1895 по 1905 рр. товариство орендувало 100 тис. моргів мисливських угідь, які були поділені на 12 ревірів. Із джерел відомо, що найкращими ревірами вважались ті, що знаходились близько до Львова: Нагожани, Солонка, Лісновичі. Також товариство орендувало гірські угіддя у фундації «Скарбувка», серед яких – мисливські ревіри Клімець, Смерж, Жаб'є, Рожнятів і Дуба. Товариство орендувало також мисливські ревіри в Турці біля Коломиї та *Баранчиці* в Самбірському повіті¹²⁴.

На зборах товариства, які відбулись у 1897 році, керівник товариства Владислав Годовські відзначив, що ціна за оренду мисливських угідь для товариства у Клепарові піднеслась з 31 золотого в 1896 році до 102. У зв'язку

¹²¹ Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie //Łowiec. – 1880. – № 3. – S. 38.

¹²² Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – S. 37-39.

¹²³ Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie //Łowiec. – 1880. – № 3. – S. 38.

¹²⁴ Мисливське господарство та полювання на пернатих у Галичині в ХІХ – на початку ХХ ст. // Івано-Франківськ, ФОЛІАНТ, 2017 – С. 197.

з цим товариство відмовилось від їх оренди. Секретар товариства Горват виступив з доповіддю про ведення господарства в орендованих мисливських ревірах. Він відзначив, що в них піднеслась чисельність куріпок, а популяція зайців зменшилась. Відзначив, що негативно на стан мисливства впливає Мисливський закон, який забороняє працюючим полювати у неділю та великі релігійні свята. Він також відзначив, що товариство у 1897 році за 100 золотих орендує угіддя у Сможі за 100 золотих, а ще 100 золотих товариство доплачує місцевим лісникам, щоб вони охороняли й дичину. Також товариство доплачувало їм за добування хижаків, зокрема: за рись – 10 золотих. У доповіді зазначалось, що у мисливських угіддях товариства у Стільську та Діброві (біля м. Миколаїва) ситуація з браконьєрством є дуже складною, так як тут існують великі банди браконьєрів, які з нечуванним нахабством полюють. За допомогою товариство звернулось до жандармерії у Миколаєві та до Галицького мисливського товариства. За результатами перевірки знято гайового Кузика. У 1897 році зменшилась чисельність членів товариства до 70 членів, так як 7 членів призупинили членство. На рахунку товариства у цьому році було 480 золотих. В результаті дискусії було прийнято рішення про вибори керівництва товариства: керівником обрано Северина Крогульського, заступником – доктора Малачинського, касиром – Альфреда Дзіковського, секретарем – Владислава Горвата.

Відповідно до звіту за мисливський сезон 1897/98 рр. мисливці оплатили за право полювання в загальних угіддях 900 золотих, Занадністряхах – 200 золотих, Турці – 1000 зол., Розвадові – 360 зол., Стільську – 360 зол., Дуброві – 200 зол., у гірських ревірах – 200 золотих. Всього товариство на реалізації права полювання на власних мисливських ревірах заробило 3420 золотих. За оренду мисливських ревірів товариство оплатило: у Кульпаркові – 26 золотих, Сокільниках – 19,2 золотих, Солонці – 80 золотих, Стільську – 80 золотих, Розвадові – 19 золотих, Верині – 15 золотих, за утримання будинку в Турці – 120 золотих, закупівлю кормів – 250 золотих, закупівлю живих зайців – 200 золотих, куріпок – 100, організацію

солонців – 500 золотих. Всього видатки товариства у мисливському сезоні 1896/1897 рр. склали 3628 золотих¹²⁵.

Члени товариства за десятилітній період (1897-1907 рр.) добули 70 оленів, 102 кабани, 390 лисиць, 495 козуль, 4207 зайців, 3000 куріпок.¹²⁶ Для боротьби з браконьєрством та регулювання чисельності хижаків товариство оплачувало роботу мисливських охоронців. За знищення хижаків їм доплачували.¹²⁷ Так, на засіданні членів товариства 26 травня 1898 року у Малому залі міського казино було ухвалено рішення – сплачувати премію: за добутого бродячого собаку – 0,30 золотого; kota, ласку, тхора – 0,20 зол., за лисицю – 1 зол., куницю – 0,50 зол., яструба – 0,30 зол.¹²⁸

У 1886 р. Львівське мисливське товариство ім. Святого Губерта збільшилось до 90 осіб і орендувало 70 ревірів площею 70 тис. моргів лісу та 200 тис. моргів поля.¹²⁹ Статистика полювань за час діяльності товариства (1879-1894 рр.) свідчить про значну чисельність добування хижаків. (Детальніше у таблиці 2.3.).

¹²⁵ Towarzystwo myśliwskie im. św. Huberta we Lwowie. //Łowiec. – 1897. – № 9. – S. 151-152.

¹²⁶ Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – S. 37.

¹²⁷ Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie. Sprawozdanie z czynności Towarzystwa w pierwszym roku swego istnienia //Łowiec. – 1880. – № 12. – S. 184-185.

¹²⁸ Towarzystwo myśliwskie im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1898.– № 6. – S.94-95.

¹²⁹ Kronika//Łowiec. – 1886. - № 7. – S.119.

**Чисельність добутої дичини у мисливських ревірах товариства
мисливців ім. Святого Губерта у Львові (1879-1894 рр.)¹³⁰**

Мисливський сезон (роки)	Ведмідь (гол.)	Рись (гол.)	Дикий кіт (гол.)	Лисиця (гол.)	Куниця (гол.)	Видра (гол.)	Кабан (гол.)	Борсук (гол.)	Козуля (гол.)	Заєць (гол.)	Хижі пернаті (гол.)
1879										2	7
1880/1							1		3	29	18
1881/2				4			3		6	42	29
1882/3				7			5		9	58	37
1883/4				23	2		4		14	79	68
1884/5				49	1		6	1	13	184	57
1885/6				71		5	4		61	273	93
1886/7				61		3	7	2	75	298	75
1887/8	1	2	1	72			12		89	212	112
1888/9				75			9		73	325	98
1889/90				68			7		83	396	124
1890/1	3			83			11		74	359	111
1891/2				49			8		59	249	106
1892/3				29			6		25	221	80
1893/4	1			32			15		42	264	120
Всього	5	2	1	623	3	8	98	3	626	2991	1135

¹³⁰ Wykaz ubitej zwierzyny w rewirach towarzystwa myśliwskiego im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1894. – № 10. – S. 156.

Мисливський сезон (роки)	Глухарі (гол.)	Тетеруки (гол.)	Рябчики (гол.)	Куріпки (гол.)	Перепілки (гол.)	Гуси (гол.)	Качки (гол.)	Нурки (гол.)	Вальдшнепи (гол.)	Дубельти (гол.)	Кулики (гол.)	Інші пернаті (гол.)
1879												
1880/1			1				26		2			2
1881/2			3	1	39		31		16	11		39
1882/3			4	5	62		36		37	22		156
1883/4			2	11	106		27	1	81	18	2	268
1884/5			1	9	493	2	48	3	66	37	14	417
1885/6			6	21	684	3	272	2	95	262	49	1555
1886/7			7	35	832	7	451	8	64	320	32	2037
1887/8		2	3	48	1075		675		57	215	41	2602
1888/9			5	39	1125		283	1	84	276	26	1773
1889/90			1	27	1266		167		43	117	9	939
1890/1			4	21	1301		71	2	76	168	3	1049
1891/2			3	24	1203		217	4	56	352	39	4312
1892/3	5			15	1117		313		36	211		1762
1893/4	7	1	1	18	816	2	282		45	206	25	2286
Всього	12	3	41	274	10119	14	2809	21	758	2215	240	19197

За період з 1879 по 1912 рік у мисливських угіддях, які орендувало мисливське товариство, співвідношення добування лисиць до зайців склало 1:8. (Детальніше у таблиці № 2.4.).

Таблиця 2.4.

**Добування дичини у мисливських угіддях товариства імені Святого
Губерта у Львові (1879-1912 рр.)¹³¹**

Роки	1879-1889	1890-1896	1897-1907	1908-1912	Всього за період з 1879-1912
Дичина					
Ведмідь	4	4	3		11
Рись	2		1	1	4
Вовк	2		1	2	5
Дикий кіт	1		2		3
Лисиця	362	261	320	159	1102
Куниця	3		23	8	34
Видра	8		1	2	11
Кабан	51	47	102	20	220
Борсук	3		4	3	10
Олень	4	5	70		79
Козуля	343	283	495	53	1147
Заєць	1502	1489	4207	1441	8639
Хижі птахи	504	541	1167	666	2878
Глухар		12			12
Тетерук	2	1			3
Рябчик	32	9	64	1	106
Куріпка	169		2962	595	3726
Перепілка	4816	5703	2025	1086	13630

¹³¹ Szczegóły statystyczne // Łowiec. – 1924. – № 2. – S. 18.

Лебідь		1	1		2
Гуска	12	2	1	1	16
Качка	1869	1050	2802	647	6368
Нирок	15	6			21
Вальдшнеп	502	256	513	106	1377
Дубельт	1161	1054	736	276	3227
Кулик	164	76	382	71	693
Інші пернаті	8159	9918	5608	1050	24735
Всього	19690	20718	21490	6188	68059

Слід відзначити, що у товаристві існували відповідні внутрішні правила полювань, які доповнювали чинне на той час мисливське законодавство. Іноді товариство встановлювало навіть жорсткіші вимоги щодо його виконання. Так, відповідно до правил Товариства, затверджених на загальних зборах 9 вересня 1884 р., було встановлено штрафні санкції за порушення правил полювання, а саме: за добування або поранення самиці козулі – штраф 25 золотих. (Примітка – О. П. відповідно до тодішнього законодавства самиць козулі забороняли добувати у будь-який час). За добування зайця або козулі-самця на забороненій для полювання території встановлювався штраф – 5 золотих; за добування будь-якої чотиринової тварини в охоронний час – штраф у 5 золотих, за добування птаха у невідповідному місці або невідповідний час – 2 золоті, за добування будь-якої дичини на несанкціонованому колективному полюванні – штраф у 5 золотих. Ці покарання не звільняли винуватця від відповідальності перед чинним законом.

Окремі правила відносились до полювання на лисицю, яку забороняли стріляти з укриття. Кожного мисливського сезону керівництво товариства визначало місця, де можна було полювати на пернату дичину. Також визначали власника дичини під час полювання. Зокрема, якщо по дичині стріляло кілька мисливців, то вона ставала власністю того мисливця, після

пострілу якого вона впала. Винятком у розподілі права власності були дикий кабан, вовк, ведмідь і рись, яких присуджували мисливцю, що зробив перший влучний постріл. У разі конфлікту, що стосувався власності дичини, за справу брався мировий суд. Якщо ж і він був не в стані вирішити конфлікт, то дичина ставала власністю товариства. Дичина, добута мисливськими охоронцями під час колективних полювань, теж ставала власністю товариства, яку воно одразу після полювання продавало на аукціоні, а кошти йшли на покриття видатків щодо організації полювання.¹³²

У мисливській пресі публікували оголошення про закупівлю товариством живого пугача. (Додаток № 64). Товариство брало активну участь у громадсько-політичному житті. Зокрема, на зборах товариства 27 травня 1899 року члени товариства висловили незгоду з вимогами статті 41 Мисливського закону, яка забороняла полювання в неділю та свята¹³³.

Для точного обліку добутої дичини та підтвердження її легальності товариство пропонувало запровадити законодавчий механізм пломбування дичини¹³⁴.

У 1897 році на зборах товариства було розглянуто проект зміни до Мисливського закону від 1897 року, представлений депутатом Жардецьким. За результатами обговорення було ухвалене узгоджене рішення, яке направили Наміснику Галичини. У листі наголошували на ігноруванні вимог закону органами державної влади при організації оренди права полювання. Викладені у листі зміни до тогочасного законодавства, пропонували, щоб плата за мисливські білети йшла у фонд розвитку мисливства¹³⁵. З метою лобіювання інтересів членів товариства керівництво звернулось до

¹³² Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

¹³³ Towarzystwo myśliwskie im. Św. Huberta we Lwowie//Łowiec – 1899. – №11. – S.127-129.

¹³⁴ Walne Zgromadzenie Gal. Towarzystwa Łowieckiego odbyte we Lwowie, dnia 2. lipca 1907. // Łowiec – 1907. – № 14. – S.166.

¹³⁵ Z towarzystwa myśliwskiego im. Św. Huberta we Lwowie//Łowiec. – 1904. – № 12. – S.138-139.

керівництва поліції і старост з проханням не відмовляти членам товариства видачі сертифікатів на зброю.

Слід відмітити, що для назви обрали покровителя мисливців – Святого Губерта, також товариства зі Станіславава,¹³⁶ Жовкви,^{137,138} Ріпного¹³⁹.

2.5. Львівське мисливське товариство «Тур»

Будь-яке товариство завжди представлене різними верствами населення, а точніше – різними суспільними групами, які виділяються на основі тієї чи іншої істотної ознаки, а саме: соціально-економічної, професійної, національної, вікової тощо і які характеризуються системою соціальних зв'язків і відносин. Механізм утворення і функціонування суспільних груп зумовлюється матеріальними інтересами людей, їхнім відношенням до власності, місцем, яке вони займають у системі суспільних відносин. Львівське мисливське товариство «Тур» було організоване за професійною та національною ознакою. Назва товариства походить від виду тварин, які у великій кількості населяли Галичину. Існують свідчення, що князь Данило Галицький (1220-1264) спричинився великою мірою до збереження тура,¹⁴⁰ але наприкінці XVI століття вони на території України перевелись.¹⁴¹

¹³⁶ Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S. 56-57.

¹³⁷ Kalendarz myśliwski i rybactwa na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.122.

¹³⁸ Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S.26.

¹³⁹ Sołtyński K. Koło łowieckie im. Św. Huberta w Rypnem/ K. Sołtyński //Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.

¹⁴⁰ В.П.Кучерявий Історико-екологічні аспекти природоохоронної дидактики у вищій школі // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 14.8. – Львів, 2004. – с.28-29.

¹⁴¹ Історія української культури/ під заг.ред. Івана Крип'якевича. – Київ: Либідь, 1994. – С.15-17.

Першою справою для юридичної організації діяльності будь-якого товариства була й залишається реєстрація статуту в органах державної влади. Статут ловецького товариства «Тур» затверджено рескриптом Львівського Воєводства від 29 серпня 1922 року ч. 13090/22. Відповідно до статуту, головний офіс товариства повинен був знаходитись у місті Львові, а його символом був «Тетерук». Майно товариства складалось з вступних внесків, членських внесків та здачі майна в оренду, інвентаря, фонду, призначеного на збільшення чисельності дичини та добровільних пожертвувань членів товариства. Адміністративний рік починався з 1 липня і закінчувався 30 червня. В статуті були визначені головні цілі товариства, серед яких:

- допомога владі у справі контролю за виконанням вимог мисливського закону і переслідуванні осіб, які не дотримуються мисливського закону;
- допомогти власникам полювання у веденні мисливського господарства та захист їх перед владою відповідно до закону;
- підтримка шляхетного мисливського спорту;
- підтримка членів товариства у набутті мисливських угідь;
- проведення полювання без шкоди для мисливського господарства;
- розведення дичини у місцях із малою її чисельністю і піднесення її популяції;
- зменшення популяції шкідників всіма дозволеними методами.

Члени товариства мали різні статуси: звичайні та почесні члени, прихильники. Звичайним та членом-прихильником міг бути будь-який громадянин – бездоганний у справі мисливства, за якого на зборах товариства проголосувало більшість членів товариства та поручилось двоє членів товариства. Почесним ставав лише той мисливець, що мав відповідні заслуги перед товариством, спричинився до його розвитку. Крім того, право призначити звання почесного члена надавалось загальним зборам товариства за представленням його керівництва. Дісний член товариства зобов'язується виконувати статут товариства.

В залежності від статусу члени товариства мали різні права. Зокрема, звичайні члени товариства мали право:

- брати участь в загальних зборах з активним та пасивним правом вибору;
- брати участь в колективних полюваннях та інших відпочинкових акціях, організованих товариством;
- полювати на полюваннях самостійно, а також разом із собакою на птахів, зайців, куріпок, козуль, кабанів у мисливських угіддях, визначених керівництвом товариства. Менше прав мали члени-прихильники. Вони могли брати участь в загальних зборах без права голосування, брати участь у товариських забавах та у полюваннях лише за спеціальним запрошенням.

Члени товариства були зобов'язані сплачувати членські внески. Сума та час оплати ухвалювались Загальними зборами. Під час полювання всі присутні члени повинні були безумовно виконувати розпорядження ловчого (керівника полювання). Покинути товариство дозволялось лише наприкінці адміністративного року на підставі поданої заяви. Керівництво товариства мало право вигнати людину з товариства, якщо:

- член товариства не сплатив на протязі трьохмісячного терміну заборгованість по членських внесках і попри нагадування надалі не сплачує їх;
- якщо важко порушив статут товариства або рішення загальних зборів товариства;
- якщо діяв на шкоду товариству.

Вигнанець мав право подати апеляцію до загальних зборів товариства, але до часу вирішення його питання йому не дозволялось брати участь у полюваннях. Так, стаття 13 Статуту товариства визначала, що вигнаний член товариства не має права на повернення сплачених ним членських внесків або інших коштів, які він пожертвував товариству.

Важливу роль в діяльності товариства відігравали збори членів товариства. Так, не пізніше ніж за 14 днів до завершення кожного адміністративного року за головування керівника товариства повинні були

відбутись загальні збори (стаття 14). Всі голосування на зборах товариства проводились виключно картками. На цих зборах обов'язково обирався голова товариства та заступник, повноваження яких тривали три роки, тоді як секретар, касир, ловчий та керівник господарством товариства обирались на річний термін. Рішення загальних зборів набирали свою чинність у випадку, якщо за них проголосувала абсолютна більшість присутніх на зборах. Збори вважались правочинними, якщо на них була присутня хоча б одна третя членів товариства. Засідання керівництва повинно було відбуватись кожного року перед початком сезону полювання. До керівництва товариства зараховувались голова, заступник, секретар, касир, ловчий, керівник господарства.

Свою діяльність товариство мало право припинити на основі рішення його загальних зборів. У цьому разі майно переходило у фонд на виплату стипендії, з якого міг користуватись один студент Вищого лісового інституту із скромними статками. Право першості призначення стипендії мав син члена товариства, син лісного чи гайового, який обслуговував мисливські угіддя товариства.

Крім статуту товариства існував також «Правильник», у сучасному розумінні – інструкція для проведення полювання, затверджений на загальних зборах товариства 28 червня 1924 і в подальшому доповнений 29 червня 1926 року. У ньому визначалось, що члени товариства були поділені на групи (гуртки), які самостійно орендували право полювання у власників земельних ділянок. Кожен звичайний член, який бажав полювати, повинен був належати до одного із гуртків товариства і був зобов'язаний сплачувати кошти за оренду мисливських ревірів. Члени товариства мали право полювати й в інших мисливських ревірах за умови, що цим самим вони не зашкодять справам товариства «Тур». Гуртки мали назву відповідно «Тур 1», «Тур 2» і т. д. Прийняття до гуртка повинно було відбуватись за взаємною згодою. Діяльність гуртків прив'язувалась до мисливських угідь (ловецьких теренів), якщо в одній місцевості збереться більше 25 людей.

Гуртки не були територіально обмежені в оренді своїх полювань, але для виключення між ними конкурентності, їм заборонялось боротись за отримання одного і того ж ревіру. Члени товариства могли належати до багатьох мисливських гуртків, але у випадку зміни гуртка гроші, вкладені в оренду мисливських угідь, не повертались. На членів гуртків був покладений обов'язок брати участь у зборах, але вони, в свою чергу, мали право письмово передавати свій голос іншому члену гуртка.

Члени товариства об'єднувались для плекання правильного ловецького спорту, дотримання традицій, старих мисливських звичаїв. Статут зобов'язував їх жити між собою дружно, один одному ставати у пригоді, гідно представляти своїх предків (стаття 29). Кожен член товариства був зобов'язаний досконало знати правильник товариства та мисливський закон. Любов до природи, правди і свободи, порядок і відповідальність, спокійна та весела вдача, гаряче серце без злоби та зависти, гостре та погідне око, тверда та дружня рука – це прикмети правдивого мисливця. Байдужий до краси і величі природи, неухажливий до товариства, необережний, сварливий, завидливий, захланний на м'ясо не вартий був зватися мисливцем.

Для фінансування товариства кошти залучались із місячних (річних) внесків, з накладених штрафів, з продажу спірної дичини та прибутків від організованих змагань, забав, прогулянок. І все ж пріоритетною ціллю, яке ставило собі товариство, була організація видавництва літератури, бібліотеки, виставки, конкурси, виплата мисливських премій, коштів на охорону дичини.

Крім того, відповідно до правильника визначались різні терміни для індивідуального та колективного полювань. Так, індивідуальне полювання починалось з 15 червня на пернату дичину і закінчувалось 15 квітня. Полювати на пернату дичину дозволяється без винятку, обмеження стосувались лише полювання на куріпок. Індивідуальне полювання на іншу дичину організовувалось лише за дозволом керівника гуртка у запланованих мисливських угіддях і лише з повідомленням ловчого про намір полювання

та з обов'язковим поданням інформації про його результати. Індивідуальне полювання дозволялось проводити в одному мисливському ревірі лише один раз на місяць і добути за сезон полювання лише 5 зайців та 5 голів куріпок, а дрібнішу дичину – без обмежень. Індивідуальне полювання на самців козуль дозволялось в лісах товариства з 1 червня по 1 жовтня лише з підходу або засідки. В сезоні можна було добувати лише одного самця козулі в одному ревірі. Диких кабанів, лисиць та інші хижаків дозволялось відстрілювати або добувати іншим способом за будь якої нагоди. Щоб не розполохати дичину, заборонялось індивідуальне полювання у тих мисливських ревірах, де за 14 днів планувалось колективне полювання.

Колективне ж полювання починалось з 1 жовтня і закінчувалось у лютому. У той час дозволялось добувати будь-яку дичину, відповідно до мисливського законодавства. Кошти на організацію колективного полювання повинні були сплачувати всі учасники у рівних долях. Учасники, які заявили про свою участь у полюванні і не з'явились, також повинні були сплатити кошти на рівні з учасниками.

При організації колективного полювання для розстановки мисливців на номери керівник полювання призначав мисливців відповідно до жеребкування. Прибувши на місце полювання, мисливці повинні були носити незаряджені рушниці на плечі, стволом догори, а коли дощ – вниз. На місці полювання необхідно було припинити голосні розмови, співи, сміх, а на протязі всього полювання спілкуватись напівголосно або жестами. Зі свого номера мисливець мав право переміститись максимум на 10 кроків. Під час перебування на номері слід було заряджати рушницю, однак заборонялось порушувати тишу, навіть, кашляти і пчихати. Задля влучного пострілу дозволялось зламати лише декілька малих галузок, але ламати гілки заборонялось. Залишати свій номер можна було тільки тоді, коли нагінка вийде на лінію стрільців. Добута дичина переходила у власність мисливця, який її добув, лише після сплати відповідно визначеної суми. Якщо була добута незапланована дичина, то її слід було одразу продати. Право першості

купівлі мав той мисливець, який на полюванні нічого не добув, а якщо таких не було, то кидався жереб. Ціну дичини визначав ловчий. Гроші від продажу йшли у бюджет товариства. Учасники колективного полювання, які вбили більше двох зайців, були зобов'язані віддати одного «на розраду» тим особам, які не добули жодного. У випадку, коли дичина впаде після кількох пострілів, вважалось, що її добув той, чия куля смертельно поранила тварину. Крім членів товариства участь у полюванні мали право брати гості, запрошені турівцями. Їхня участь у полюванні регламентувалась іншим способом: кожен член товариства мав право запросити тричі на рік по одному гостю на полювання. Гість відшкодував вартість організації полювання. На відміну від члена товариства гість мав право на всю добуту дичину крім лисиці, кабана, самця козулі, грубшої дичини, яку повинні були продати, а отримані кошти направити у бюджет товариства.

Для мотивування роботи мисливської охорони після полювання їй виплачувалась премія з фонду «Туру», сума якої була пропорційна до кількості добутої дичини.

Для вирішення конфліктів між членами товариства діяв мировий суд, керівником якого був голова товариства. За невиконання вимог статуту товариства призначались штрафи. Наприклад, тодішнє мисливське законодавство не дозволяло добувати самиць козуль. Тож за випадкове добування самиці козулі членом товариства «Тур» накладався штраф в одну гривню^{*42}, за повторне – дві гривні, за третє мисливець вибував із членів товариства. Крім того, за навмисне добування козулі передбачалось також виключення з товариства¹⁴³.

Слід відмітити, що завдяки участі у роботі товариства «Тур» непересічних громадян про нього залишились цікаві спогади. Серед них і український поет Роман Купчинський, який прославив діяльність цього

^{142*} – одна гривня рівнялась одному долару США

¹⁴³ Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926. – С.

мисливського товариства у збірці «Мисливські оповідання» (9 оповідань). Національний патріотизм письменника найбільше виявляється в оповіданні «Як з книжки», в якому він устами власника маєтку під Львовом, українця Вадицького з великою гордістю щиро декларує своє почуття радості від існування українського мисливського товариства: «Колись мисливських товариств не було, пізніш були, але не наші. Слава вам, панове, за те, що зібрали гурт мисливців, оснували товариство, дали тому товариству назву, правно його оформили і плекаєте в ньому українські мисливські традиції. Нехай в українських логовищах полюють українці! А українське товариство «Тур» нехай живе і процвітає!»¹⁴⁴. Крім того, Роман Купчинський під псевдонімом Галактіон Чіпка у газеті «Діло» закликав мисливців до благородного полювання, дотримування мисливських традицій та приємного спілкування¹⁴⁵.

Більше того, у міжвоєнний період товариство «Тур» започаткувало видавництво першого та єдиного на території Галичини спеціалізованого ловецького періодичного видання, редакція якого знаходилась у Львові за адресою вул. Домініканська, 11, що відповідало адресі мисливського товариства. Світ побачило 12 номерів додатку «Ловецтво» до українського журналу «Новий час», перший номер якого вийшов 27 березня 1937 року. Крім того, «назустріч побажанням гурту українських мисливих» була створена «Сторінка Ловецького Спорту». Чітко сформульована мета видання охоплювала п'ять принципових «щоб»: «...шляхотний мисливський спорт спопуляризувати між тими, хто має «жилку» й також матеріальну спроможність»; «загал громадянства ознайомити із цею прецікавою й гарною

¹⁴⁴ Проців О. Р. Проців Б.О. Українсько-Польські взаємини у галузі мисливства Галичини кінця XIX – початку XX століття / Олег Проців // Етнонаціональна політика в теорії та практиці українського націоналізму: історія і сьогодення. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 14-15 червня 2013р./ Наук. Ред.. О.М. Сич. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – С. 342-350.

¹⁴⁵ Мельник М. Мисливські оповідання Романа Купчинського // Вісник Львівського університету. вип.35. – 2004. – С. 289-291.

ділянкою модерної господарки»; «підтримати тодішні ловецькі інституції – станіславську «Ватру» і львівський «Тур»; надати українським мисливцям «окремий куток для обговорення їхніх «фахових справ», а також – «змогу, у власному живлі й кольориті», час від часу – «спробувати пера й чорнила, щой в йому за сила».¹⁴⁶

Плекання української мисливської культури спостерігається у публікаціях товариства. Так, у дописах читачів до додатку «Нового часу» від 15 квітня 1937 року пропонувалось пильну увагу присвятити українській ловецькій термінології та вести «ловецький словник». Проте редакція сама не могла взятись за цю справу хоча б тому, що в різних околицях краю існували різні мисливські визначення. Часопис звернувся до читачів, щоб якнайбільше мисливців та прихильників ловецького спорту допомогли йому у цьому. Кожен бажаючий міг написати відомі йому ловецькі визначення й надіслати їх за адресою Львівського українського мисливського товариства «Тур» для редакції додатку «Ловецтво».¹⁴⁷ Більшість матеріалів додатку були присвячені пропагуванню, розвитку, організації, проблемам та координації українського мисливського руху. Так, публікації турівців: «На теренах Тура», «Ловецьке т-во «Ватра» В. Гірняка, «Тур» у «Ватри» Я. Сопляка висвітлювали самотійну та спільну діяльність, акції двох головних галицьких ловецьких інституцій українців – станіславівської «Ватри» та львівського «Туру»¹⁴⁸. Більше того, про практичну співпрацю між двома українськими товариствами свідчать й інші чисельні публікації. Деякі з них повідомляли, що на спільній нараді товариств було вирішено для кращого порозуміння та нав'язання товариських стосунків організувати спільні

¹⁴⁶ Ковпак В. Особливості спортивної політики редакції часопису «Новий час» (1923-1939)// Вісник Львівського університету. вип. 31. – 2007. – С.184-193.

¹⁴⁷ Треба ловецького словника//Новий час. – 15 квітня 1937 року «Ловецтво»
Сторінка ловецького спорту

¹⁴⁸ Проців О.Р. Станіславівське мисливське товариство «Ватра» 1925-1939 // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.9. – Львів, 2010. – С.297-303.

полювання для членів «Туру» та «Ватри».¹⁴⁹ З мисливської періодики за 1937 рік довідуємось, що з відкриттям мисливського сезону на копитних ці полювання, організовані «Туром», таки відбулись: «Тож на полювання запрошена ловецька еліта Митрополичих дібр та представники братнього ловецького товариства «Ватра» зі Станіслава. Затісняємо дружні й товаристські взаємини. Збірка буде о 5.30 рано, як завжди на площі Ринок. Їдемо вантажним – але таки автом і уперше цього року заспіваємо: Вже ясне сонце світ позолотило

Гаї-діброви освітило,

Ми йдем. Ідем у тихий бір!»¹⁵⁰

Наступне спільне полювання відбулось у грудні 1937 року, організоване вже «Ватрою». Тож, як відзначалось у «Новому часі», день 3 грудня 1937 року треба буде великими літерами записати в Ловецькому альманасі: «Тої днини два братні ловецькі товариства нав'язали справжній контакт. Ватра улаштувала лови на одному із своїх теренів (Тязів) і запросила «Тура». «Тур» радо послухав. Як делегати поїхали Голова і Ловчий. Всього було 19 мисливців ... Настрій був зразу трошки церемонійний, це гості «давались просити», та по кількох тостах всі почувались, як у себе дома»¹⁵¹. Полювання вдалось на славу. Цьому сприяли наші селяни з Тязова, які просто всі хотіли йти в нагінку. Треба було трохи «дипломатичного» хисту, щоб вияснити добрягам, що так не піде. Але найцікавіше гамірлива ловецька братія могла поспілкуватись в неформальній обстановці. Цікавим є й те, що на офіційній частині голова «Тура» привітав братнє товариство та подякував за гостинність зі склянкою чаю в руці. Закликом «Нехай живе ловецька дружба!» заохотив і голова «Ватри» все товариство випити запашний чай за здоров'я і многії літа.

¹⁴⁹ Перший початок зроблений // Новий час. – 15 квітня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту

¹⁵⁰ Починаємо сезон//Новий час. – 13 жовтня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту

¹⁵¹ Я. Скопляк «Тур» у «Ватри» //Новий час. – 9 грудня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту

Турівцям настільки сподобалось полювання, організоване «Ватрою», що вони вирішили взяти «реванш», який відбувся того ж місяця – 31 грудня 1937 року. У цей прегарний день «Тур» влаштував лови і запросив станіславівську «Ватру». Стояв дуже сильний мороз. Два авта, одне – з дванадцятьма «турівцями», а друге – з трьома «ватранськими» гостями мчались крізь ранню імлу по дорозі до села Запитів біля Львова. У знайомих з села, в окремій кімнаті були застелені столи, а припаси привезені із собою. Зустріч вийшла ніби на Різдво разом із ріднею і численними тостами, які закінчувались словами «Дай Боже, щоб...». На цьому полюванні було добуто 98 зайців.¹⁵²

Товариство «Тур» у різний час орендувало мисливські угіддя на території Львівського воєводства, зокрема, у 1934 році – у селі Вислобоки (Кам'янка-Бузький район), у Запитові, Малих Підлісках, Сулимові (Жовківський район).¹⁵³

В часописі «Ловецтво» за 1938 рік подавались мисливські терени, які орендувало товариства і вказівка, як до них можна було дістатись.

З огляду на початок сезону подаємо опис теренів товариства «Тур»

Місцевість	Напрямок	зі	Залізнична	Ім'я та прізвище
	Львова		станція	сторожа
Велика Грожанна	Стрий		Черкаси	Іван Дзюма
Новосілка Лопарська	Стрий		Черкаси	Ясько Черкавський
Речихів	Стрий		Черкаси	Степан Старух
Якторів	Підгайці		Куровичі	Дмитро Рибак
Запитів	Стоянів		Запитів	Василь Боднар
Новосілка лісок	Тернопіль		Задвір'я	Йосиф Гаріска

¹⁵² Скопляк Я. Реванж//Новий час. – 6 січня 1938 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту.

¹⁵³ Zarys rozwoju mieszczańskiego towarzystwa myśliwskiego „Nemrod” we Lwowie (1898 – 1934). – Lwów, 1934. – S.9

Городжів	Рава Руська	Добросин	Андрій Бокало
Лавриків	Рава Руська	Лавриків	Андрій Бокало
Тенятинськ	Рава Руська	Любича	Михайло Савойка
Махнів	Рава Руська	Гребінне	Василь Роїк
Корні	Рава Руська	Гребенне	Василь Роїк

Всім членам товариства зверталась увага на те, що в мисливському сезоні 1938/9 років полювання на куріпку починалось з першого вересня. Хоча на куріпку всім членам товариства дозволялось полювати «досхочу», але принагідно у часописі згадувались і правила: необхідно було повідомити ловчого про свій приїзд на полювання на куріпок за день, щоб оминути скупчення великої кількості мисливців в одному мисливському ревірі. Крім того, в одному і тому самому мисливському ревірі член товариства мав право полювати лише один раз у місяць; обов'язком мисливця під час полювання на куріпок було знешкодження будь-якого випадкового хижака (яструба, kota, пса, сорок та ворон); слід було також щоразу при зустрічі з мисливським сторожем перевіряти його, як він займається роботою і чи точно знає стан дичини; при полюванні для нагінки потрібно було залучати не місцевих хлопців, а мисливських охоронців товариства і заплатити їм відповідно до виконаної роботи.

Після повернення з полювання, не пізніше наступного дня, слід було повідомити ловчого про кількість добутої дичини та й взагалі про дичину, яка зустрічалась на полюванні. У жовтні, коли починалось колективне полювання, рекомендувалось не полювати індивідуально, щоб природа відпочила.¹⁵⁴

Слід відмітити, що правила, які дозволяли необмежений відстріл куріпок, вступили в дію у 1937 року у зв'язку з їх різким збільшенням, тоді

¹⁵⁴ На початок сезону//Новий час. – 17 вересня 1938 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту.

як до того часу мисливцеві дозволялось добувати в день не більш як 5 голів.¹⁵⁵

З приходом на територію Галичини Радянської влади у вересні 1939 року всі мисливські та й не лише мисливські товариства припинили своє існування. Багато членів товариства емігрували з України. Але свою діяльність мисливське товариство «Тур» не припинило. Зокрема, воно об'єднало українських мисливців у США. У 1977 році за його підтримки вийшла книга Г. М. Яценка «Останні Слобожани», (156 сторінок, шість оповідань), а автор книги був головою мисливського і рибальського товариства «Тур» в Нью-Йорку.¹⁵⁶

Примітка

2.6. Міське товариство мисливців «Немрод» у Львові

У 1896 році в Львові було організоване Міське товариство мисливців «Немрод». Ініціаторами заснування товариства виступили чотири відомі у Львові мисливці – В. Вихера, Ф. Куглер, Г. Паммер та К. Воспіл. Для практичного ведення мисливського господарства та полювання товариство взяло в оренду мисливські угіддя біля села Щирець, які до цього часу самостійно орендував В. Вихера. В подальшому товариство бере в оренду угіддя біля с. Підсадки, Миклашів, Виннички і Запитів. До товариства вступають нові члени: Р. Черний, К. Льова, А. Камінський. Товариство у своїх звітах відзначало, що завдяки праці членів товариства значно зросла чисельність дичини. Аргументами послужили факти, що після отримання товариством в оренду мисливських угідь у селі Миклашові на полюванні 13 мисливців добули 17 зайців, а через декілька років завдяки добрій охороні добуто 60 зайців і багато куріпок. У мисливських угіддях села Підсадки

¹⁵⁵ На теренах «Тура» //Новий час. – 16 вересня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту.

¹⁵⁶ Яценко М. Г. Останні слобожани. – Нью-Йорк: видання українського мисливського та рибальського товариства «Тур», 1977. – 156 с.

добували за одне колективне полювання 3 козулі, 50 зайців і 2 лисиці. Ефективна робота товариства спричинилась до збільшення членів товариства. Товариство поповнили Ф. Табачинський, А. Гаїх, професор Мандибур та доктор Марс, Б. Солтис, А. Росса. За цими особами були закріплені угіддя у Віслобоках. На загальних зборах товариства в 1898 році було вирішено реалізувати подання Якоба Стауффера щодо написання статуту товариства, ще не реєстрували органи влади, і надати йому назву «Немрод».

На зборах в 1898 році керівником товариства обрали В. Вихеру, заступником – Ф. Табачинського, касиром – Ф. Куглера, секретарем – А. Гаїха, ловчими – К. Льова, Р. Черного.

У 1901 році до товариства вступило три нових члени: купець Ф. Зволінський, радник Львівського магістрату К. Гіловський і будівничий Я. Розмуша. З їхнім членством до товариства влились мисливські угіддя в селах Сулимів та Звертів Жовківського повіту. У 1902 році товариство долучає нові мисливські угіддя у селах Опори та Гаї у Пустомитівському повіті. У цьому ж році керівник товариства В. Вихера склав проект статуту товариства. Він направив його всім членам з проханням внести до нього зміни. Затверджено комісією, яка повинна була внести зміни, як це вимагає чинне законодавство, і зареєструвати його в органах державної влади. Також було затверджено відзнаку товариства.

У 1903 році керівником «Немрода» залишився В. Вихера, заступником – Ф. Табачинські, секретарем – К. Гіловські, скарбником – Ф. Куглер, ловчим – капітан К. Льов та майор З. Черни. До складу ревізійної комісії увійшли К. Турковські, В. Солтис. В цей час членами товариства були Я. Стауффер, Е. Стауффер, Г. Паммер, професор доктор Мандибур, інженер Я. Дец, пенсіонер С. Гуральчук, який працював у Галицькому намісництві, агроном С. Залевський, М. Бідзінський. У цьому році товариство орендувало такі мисливські ревіри:

- *Лесиничі*, Запитів, Віслобоки, Малі Підліски, Сулимів, Звертів;

- Підбірці, Миклашів, Гаї, Опарів, Чижиків;
- Поршна, Підсадки;
- Рокитно.

На зборах товариства відзначалось, що велика площа мисливських угідь сприяє ефективному веденню мисливського господарства. На 1903-1914 роки припадає найбільший розвиток товариства. Площа всіх орендованих мисливських угідь складала 30600 моргів. У цих мисливських ревірах щороку добували 6-8 лисиць, 7-8 козуль, 500-600 зайців, 50-100 куріпок. Про свої здобутки львівські мисливські товариства повідомляли у часописі «Ловець»¹⁵⁷ (Додаток № 348). Зокрема, п'ятеро мисливців товариства на колективному полюванні у Підбірцях добули 18 зайців і 8 куріпок. З нагоди 15-ої річниці утворення товариства – 25 травня, були проведені урочисті збори зі спільною вечерею. Однак Перша світова війна розпорошила всіх членів товариства, а за дичиною ніхто не доглядав. Але навіть у період війни товариством 1914-1915 рр. керував В. Вихера, а з 1916 по 1917 рік керівництво здійснювали Паммер, Куглер і Табачинський. Лише у 1917 році до Львова почали з'їжджатись члени товариства та думати про продовження діяльності товариства. Чотири роки товариство провело у летаргічному сні. 1919-1922 роки можна вважати другим розквітом товариства. У цей період товариство складалось з керівника товариства – Вільгельма Вихери¹⁵⁸, а членами були: Ф. Табачинський, поручник Ф. Куглер, В. Блайм, Я. Зецхе, промисловець В. Данко, професор Р. Вацек, власник млина Дронович, доктор Ф. Шрам, інженера Е. Каменобродський, А. Клімович, купець В. Богданович, землевласник В. Цьонглен, урядовець Львівського магістрату В. Равський та К. Вейс, інженери Долинський, Пшетоцький, власник цукерні А. Альбрехт. Всього товариство налічувало 20 членів.

¹⁵⁷ Kronika myśliwska // Łowiec. – 1927. – № 14. – S. 213.

¹⁵⁸ Sprawy Towarzystwa. //Łowiec. – 1922. – № 5. – S. 9.

Мисливські угіддя серед інших знаходились у Лесиничах, Підбірцях, Миклашові, Опарові, Гаях, Глуховичах, Чижикові, Білках, Поршні, Рокитно (Яворівський повіт). Своєму розвитку товариства завдячує Львівському старості та його раднику (референту) з питань мисливства Александру Ульму. У 1924 році товариство покинули Вацек, Шрам, Каменобродський і Куглер, які під керівництвом Шрама організували нове товариства – «Понова». З осіб, які пішли з «Немрода», за декілька років повернувся лише Куглер.

У 1927 році з товариства виходять Весь, Долинський, Якобчинський, Пшетоцький, які під керівництвом Кафки організують товариство «Ловець». Через вихід багатьох членів товариства фінансовий стан «Немрода» став критичним, і воно, напевно, розпалось, якщо б його фінансово не підтримував керівник товариства. Через фінансову скруту товариство втратило багато мисливських ревірів.

Завдяки керівнику товариства, який сам оплачував оренду мисливських угідь у Винничках: 4 тис. злотих та перші 6 років щорічно – по 100 злотих, а наступні 6 років – по 150 злотих. Також біля с. Виннички товариство орендувало мисливські угіддя у Гончарах, де одноразово слід було оплатити 1380 злотих з наступною оплатою протягом 12 років по 100 злотих кожного року. Тож з 1927 року члени товариства полювали на цих угіддях у статусі гостя керівника товариства. У цьому ж році до товариства вступили Ф. Ожеховський, С. Луковський, В. Вейх, С. Боровський, Кончковський, В. Ковалевський радник магістрату Я. Вихера. У 1928 році товариство святкувало своє 30-ліття та 30-ліття безперервного керівництва В. Вихери. Святковий банкет відбувся у залі готелю «Краківський».

Слід відмітити, що у мисливському товаристві «Немрод» була традиція збиратися наприкінці мисливського сезону та відзначати «Мисливський Сильвестр». Такі зустрічі відбувались кожного року. У 1933 році така зустріч відбулась 2 березня у Львівському готелі «Джордж»¹⁵⁹.

¹⁵⁹ Korespondencje//Łowiec. – 1933. – № 9-10. – S. 117.

Про активну діяльність багаторічного керівника товариства «Немрод» В. Вихери свідчить некролог, розміщений у «Ловці»: «8 липня 1936 р. помер багатолітній член та делегат Малопольського мисливського товариства, керівник та засновник міського товариства мисливців «Немрод»¹⁶⁰. (Додаток № 349)

У 1931 році загальні видатки товариства становило 5558 злотих, в тому числі за оренду мисливських ревірів товариство сплатило 3519 злотих, зарплата єгерів склала 1488, закупівля кормів для дичини – 109 злотих. Загальні доходи склали у цьому ж році 3088 злотих. Слід відмітити, що всі члени товариства страхувались від нещасних випадків під час полювання¹⁶¹.

З нагоди відзначення 35-ої річниці з часу заснування Міського товариства мисливців «Немрод» у Львові видано спеціальною брошурою звіт «Міське товариство мисливців «Немрод» у Львові (1898-1934). Його було прочитано на урочистих зборах які відбулись 24 березня 1934 року у Львові у залі готелю «Джорж». Подячна служба Божа відбулась у костелі Святої Єлизавети перед вітварем Святого Губерта. Також 27 березня 1934 року була відправлена жалобна служба Божа за померлими членами товариства. (Додаток № 351)

Історичні джерела свідчать, що великий внесок у громадське мисливське життя Львова зробив член товариства А. Ульм. Зокрема, у 1909 році він вступив до Галицького мисливського товариства¹⁶², а після Першої Світової війни брав участь у роботі Малопольського мисливського товариства. 10 травня 1922 року він був присутній на зборах товариства в якості секретаря Львівського воєводи¹⁶³. Вже на наступній нараді, яка проходила через місяць – 23 червня, відзначалось, що А. Ульм, як мисливський референт Львівського старости, вагомо спричинився до

¹⁶⁰ Nekrolog //Łowiec. – 1936. – № 8. – S. 147.

¹⁶¹ Sprawozdanie z 46-go zwyczajnego walnego zgromadzenia Tow. Myśl. NEMROD we Lwowie.// Łowiec. – 1926. – № 9. – S. 130.

¹⁶² Sprawy Towarzystwa. //Łowiec. – 1909. – № 12. – S. 141-142.

¹⁶³ Sprawy Towarzystwa. Sprawozdanie 7 posiedzenia Wydziału w dniu 10/V. 1922. //Łowiec. – 1922. – № 6. – S. 10-11.

розвитку мисливства у Львові¹⁶⁴. Також А. Ульм постійно брав участь у засіданнях Малопольського мисливського товариства: 30 травня 1923 року – як староста Львівського повіту¹⁶⁵, 12 листопада¹⁶⁶, 16 грудня 1925 року¹⁶⁷, 21 травня¹⁶⁸ та 12 жовтня 1926 року¹⁶⁹, 5 квітня¹⁷⁰ та 4 червня 1927 року¹⁷¹, 5 травня 1931¹⁷² та 22 червня 1931 року¹⁷³, 21 листопада 1932 року¹⁷⁴, 27 лютого¹⁷⁵, 26 травня 1933, 8 червня 1933 року¹⁷⁶, 2 березня 1937 року¹⁷⁷, 6 січня 1938 року.¹⁷⁸

У 1925 році Вільгельм Вихера та радник Львівського магістрату Александр Ульм були делегатами Малопольського мисливського товариства

¹⁶⁴ Sprawozdanie z obrad XXI. Zjazdu Malop. Tow. Łowiec. Odbytego w dniu 23. czerwca 1922 r. //Łowiec. – 1922. – № 9. – S. 1.

¹⁶⁵ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału z dnia 30. maja 1923. //Łowiec. – 1923. – № 7. – S. 109.

¹⁶⁶ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału odbytego w d. 12. listopada 1925 //Łowiec. – 1925. – № 12. – S. 193.

¹⁶⁷ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 16. Grudnia 1925 r. //Łowiec. – 1926. – № 1. – S. 14.

¹⁶⁸ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 10. Maja 1926 r. //Łowiec. – 1926. – № 6. – S. 194.

¹⁶⁹ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 12. pazdziern. 1926 r. //Łowiec. – 1926. – № 11. – S. 175.

¹⁷⁰ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 8. kwietnia 1927 r. //Łowiec. – 1927. – № 5. – S. 95.

¹⁷¹ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 4. czerwca 1927 r. //Łowiec. – 1927. – № 7. – S. 140.

¹⁷² Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 5. Maja 1931 r. //Łowiec. – 1931. – № 10. – S. 160.

¹⁷³ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 22. czerwca 1931 r. //Łowiec. – 1931. – № 13. – S. 208.

¹⁷⁴ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł., w dniu 21 listopada 1932 r. //Łowiec. – 1932. – № 23. – S. 299.

¹⁷⁵ Sprawy Towarzystwa Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 27 lutego 1933 r. // Łowiec. – 1933. – № 5-6. – S. 71.

¹⁷⁶ Sprawozdanie posiedzenia Wydziału Małopolskiego Tow. Łowieckiego z dnia 8 czerwca 1933. //Łowiec. – 1933. – № 15-16. – S. 191.

¹⁷⁷ Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia wydziału M. T. Ł. w dniu 2 marca 1937. // Łowiec. – 1937. – № 4. – S. 67.

¹⁷⁸ Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego i Walne Zgromadzenie konstytuujące z dnia 6 stycznia 1938 r. // Łowiec. – 1938. – № 3-4. – S. 2.

по Львівському повіті¹⁷⁹. На XXV з'їзді Малопольського мисливського товариства, який проходив 16 червня 1926 року, А. Ульма обирають в президію – керівний орган товариства¹⁸⁰. За дорученням Малопольського мисливського товариства він взяв участь у роботі Львівської ради охорони природи, де 17.12.1931 р. виступив зі звітом про свою участь у роботі ради за дорученням Малопольського мисливського товариства¹⁸¹. Також як делегат Малопольського мисливського товариства з¹⁸² та 24 листопада 1934 р. брав участь у роботі Центральної спілки мисливських організацій у Варшаві.¹⁸³

З метою підвищення популяції дичини він виступив на зборах Малопольського мисливського товариства з пропозицією звернутись до влади, щоб заборонити полювання на всю дичину у східній частині Малопольщі. Більшістю голосів ця пропозиція була підтримана¹⁸⁴. Власні роздуми про реформування управління мисливським господарством Галичини він виклав у своїх статтях, опублікованих у «Ловці»: «З роздумів над мисливським законодавством»¹⁸⁵, «Делегат Малопольського мисливського товариства тепер і колись»¹⁸⁶, «Шляхи законодавчого регулювання мисливства» (1926 р.), в яких заторкує практику

¹⁷⁹ Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia wydziału odbytego w d. 22. maja 1925. // Łowiec. – 1925. – № 6. – S. 92.

¹⁸⁰ Sprawozdanie z obrad walnego zgromadzenia XXV zjazdu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego odbytego dnia 16. czerwca 1926 we Lwowie towarzystwa gospodarczego przy ul. w sali posiedzeń Kopernika 20 // Łowiec. – 1926. – № 7. – S. 102-105.

¹⁸¹ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 17 grudnia 1931 r. //Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 12.

¹⁸² Z Polskiego Związku Stow. Łowieckich Protokół posiedzenia Zarządu Związku z dn. 3 listopada 1934 r. //Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 11.

¹⁸³ Z Polskiego Związku Stow. Łowieckich Protokół posiedzenia Zarządu Związku z dn. 24 sierpnia 1935 r. //Łowiec. – 1935. – № 12. – S. 154.

¹⁸⁴ Sprawozdanie z Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia członków Małopolskiego Tow. Łowieckiego, odbytego we Lwowie, dnia 12. września 1923. //Łowiec. – 1923. – № 10. – S. 146.

¹⁸⁵ Z rozważań nad ustawą łowiecką // Łowiec. – 1926. – № 9. – S. 130.

¹⁸⁶ Delegat M.T.Ł. dziś a dawniej // Łowiec. – 1932. – № 8. – S. 104.

правозастосування мисливського законодавства у Львівському повіті¹⁸⁷.
(Додаток № 352)

Розлогу статтю «Мисливство на регіональній та рільничій виставці у Тернополі» про організацію мисливської виставки публікує в часописі «Ловець»¹⁸⁸. У Цьому ж році виходить його стаття «Перша виставка мисливських трофеїв у Варшаві», де він проаналізував показ на цій виставці мисливських трофеїв з Галичини¹⁸⁹. (Додаток № 354) У 1933 році з'являється його стаття «Загальнопольська виставка породистих собак на XIII східному ярмарку у Львові»¹⁹⁰. (Додаток № 355) Також на кінологічну тематику виходить стаття «Мисливський спаніель»¹⁹¹. (Додаток № 356) Робота А. Ульма на державній службі дала поштовх для публікації низки статей, в яких він розглядає питання публічного управління мисливським господарством («Обмеження полювання для іноземців»)¹⁹², (Додаток № 357), «Новий мисливський закон у Пруссії з 18 січня 1934 року»¹⁹³ (Додаток № 358).

Думки про зміни до законодавства та практику правозастосування автор формулює у статті «Часткова зміна мисливського закону»¹⁹⁴. (Додаток № 359), Мисливська статистика¹⁹⁵ (Додаток № 360).

Відомо, що А. Ульм розводив мисливські види собак. Так, на виставці собак у рамках Східного ярмарку 1927 року А. Ульм виставив собаку породи

¹⁸⁷ Ulm A. Z rozważań nad ustawą łowiecką // *Łowiec*. – 1926. – № 5. – S. 74.

¹⁸⁸ *Łowiec* na Wystawie regionalnej i rolniczej w Tarnopolu // *Łowiec*. – 1931. – № 14. – S. 209-210.

¹⁸⁹ Pierwszy pokaz trofeów łowieckich w Warszawie // *Łowiec*. – 1931. – № 14. – S. 209-210.

¹⁹⁰ Ogólnopolska Wystawa psów rasowych przy XIII Targach Wsch. we Lwowie // *Łowiec*. – 1933. – № 13-14. – S. 163-164.

¹⁹¹ Ulm A. Spaniel myśliwski // *Łowiec*. – 1938. – № 17-18. – S. 167-168.

¹⁹² Ograniczenie polowaniowe dla obcokrajowców w Rumunji // *Łowiec*. – 1934. – № 2-3. – S. 22-23.

¹⁹³ Nowe prawo łowieckie w Prusiech z 18 stycznia 1934 r. // *Łowiec*. – 1934. – № 4-5. – S. 29-30.

¹⁹⁴ Ulm A. Częściowa zmiana ustawy łowieckiej // *Łowiec*. – 1932. – № 18. – S. 233.

¹⁹⁵ Ulm A. Statystyka Łowiecka // *Łowiec*. – 1932. – № 4. – S. 49.

пойнтер, яка завоювала срібну медаль.¹⁹⁶ Відмінні знання у розведенні собак спричинились до його призначення комісаром (суддею) на виставці мисливських собак¹⁹⁷.

Аналіз часопису «Ловець» показав, що він був також філантропом. Зокрема, відгукнувшись на звернення Малопольського мисливського товариства, Ульм пожертвував 5 тис. марок. Всього ж на зборах члени Малопольського мисливського товариства пожертвували 662 тис. марок,¹⁹⁸ а на вівтар Святого Губерта він пожертвував 8 злотих¹⁹⁹. Проживав Вільгельм Вихер у Львові по вул. Кордецького, 14 (сучасна вулиця Степанівни).

2.7. Галицьке товариство охорони тварин

З розвитком людської цивілізації більшого значення набувають гуманітарні аспекти ставлення до живої природи, зокрема і до тварин. Для впровадження гуманітарних ідей на практиці – недопущення жорстокого ставлення до тварин – організовуються товариства.

У Галичині завдяки ініціативі священика і професора германістики Львівського університету Євгена Яноти було організоване Галицьке товариство охорони тварин. У перший рік свого існування – після реєстрації, кількість членів товариства становила 254 особи²⁰⁰. Товариство було зареєстровано рескриптом намісника Галичини від 12 лютого 1876 року № 5832. (Додаток № 361)

Друкованим органом товариства був журнал «Місячник»²⁰¹. Він став першим природоохоронним часописом у Галичині, який виходив до 1915

¹⁹⁶ Sprawozdanie z Ogólnokrajowej Wystawy Psów. Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie. // Łowiec. – 1927. – № 14. – S. 213-214.

¹⁹⁷ Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 16. kwietnia 1931 r. //Łowiec. – 1931. – № 9. – S. 144.

¹⁹⁸ Sprawozdanie z obrad XXI. Zjazdu Malop. Tow. Łowiec. Odbytego w dniu 23. czerwca 1922 r. //Łowiec. – 1922. – № 7. – S. 2-4.

¹⁹⁹ Na ołtarz sw. Huberta w dalszym ciągu złożyli: //Łowiec. – 1925. – № 11. – S. 172.

²⁰⁰ Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1897. – № 4. – S. 57.

²⁰¹ Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S.657.

рр.²⁰² У 1886 році тираж часопису становив 1020 екземплярів. (Додаток № 362, 363, 364)

Лише через 3 роки після організації у Львові Галицького товариства охорони тварин на підставі рескрипту Галицького намісництва від 13 січня 1879 року L. 1158 у Кракові організовано Краківське товариство охорони тварин²⁰³. Офіс товариства знаходився на вул. Вельополе, 89. На початку було лише 36 членів, першим керівником товариства став Йозеф Мохнацькі, заступником – Хуго Йон, секретарем – Броніслав Густавич²⁰⁴. Фактично відразу після реєстрації товариства було організовано випуск часопису «Опікун тварин» (Opiekun zwierząt).²⁰⁵ (Додаток № 365)

Головною ціллю Галицького товариства охорони тварин відповідно до затвердженого статуту була охорона від переслідування і винищення всіх видів тварин, утримання і розмноження яких має господарське, лісове, наукове та інші значення, запобігання будь-якій жорстокості при утриманні тварин взагалі, а особливо тих тварин, яких людина використовує для своїх потреб. Слід було також запобігати будь-яким подразненням, каліченням, негуманному відношенню при забитті тварин.

Для досягнення цілі товариство поставило собі завдання – пробудити у суспільстві співпереживання до живої природи, раціональне втручання у природу і поширення розумного співіснування людини і тварини, а особливо поширювати роботу серед нижчих суспільних соціальних груп для

²⁰² Вей О. "Miesięcznik Galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt" (Львів, 1876—1915 рр.) як джерело до історії виникнення і розвитку природоохоронного руху в Галичині / О. Вей // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. - 2014. - Вип. 4. - С. 181-190.

²⁰³ Проців О.Р. Роль Краківського товариства охорони тварин у межах здійснення державно-правового забезпечення сфери розвитку мисливства та рибальства Галичини кінця ХІХ ст. // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). – 2017. – Вип. 1. (6). – С. 49-59.

²⁰⁴ Czynności towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S.9.

²⁰⁵ Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1887. – 1. – S.20.

дотримання норм поведінки з тваринами. Засобами для досягнення мети були:

- власний добрий приклад членів товариства;
- нагадування, осуд винуватця;
- поширення закону і повага до нього;
- підтримка влади і її службовців, яким довірено наглядати за виконанням законодавства, що забороняє знущатись над тваринами;
- випуск і розповсюдження преси, яка підтримує цілі товариства;
- розповсюдження природничих знань;
- стимулювання підтримки цілей товариства фінансовими й матеріальними засобами.

Відповідно до статуту член товариства повинен був дотримуватись громадянських обов'язків і мати добру репутацію. Рішення про прийняття у товариство вирішувалось його керівництвом після отримання усного або письмового звернення. Кожен член отримував відповідне членське посвідчення, мав право вийти із членів товариства після письмового або усного звернення до керівника товариства. У випадку недотримання статуту або, якщо своїми діями член товариства його зганьбив, то такого виключали з товариства. Офіс товариства був розташований у Львові. У повітах можна було утворювати філії товариства. Для підтвердження підписів відповідно до статуту передбачалось виготовлення печатки «Галицьке товариство охорони тварин», написане польською та українською (русинською) мовами.

Члени товариства мали право брати участь у зборах товариства: виступати, голосувати, отримувати безплатно журнали, які видає товариство. Члени товариства, які не проживали у Львові, мали право направляти свої звернення та побажання, які стосуються справ товариства. Не допускались у лоні товариства дебати на політичні та церковно-релігійні теми.

У часописі «Місячник» (№ 3, 1895 р.) публікувались оголошення про проведення зборів товариства, зокрема про проведення Галицьким

товариством охорони тварин загальних зборів 21 квітня 1895 року у великому залі Львівської ратуші.²⁰⁶ (Додаток № 367)

На членів товариства покладался обов'язок підтримувати цілі товариства, викладені у статуті, сплачувати річні членські внески у сумі 1 злотий. У випадку несплати членських внесків з товариства виганяли, а попередньо сплачені членські внески не повертали.

Управління товариством здійснювало керівництво, яке складалось з керівника, заступника, секретаря. Секретар товариства одночасно був скарбником (касиром) товариства. Щороку керівник товариства зобов'язаний був скликати загальні збори. Щоб рішення зборів набрали силу, необхідна була присутність половини членів товариства. Філії товариства для участі у зборах направляли своїх представників. Рішення ухвалювали простою більшістю голосів присутніх осіб. У випадку, коли член товариства не мав змоги бути присутнім, він свій голос мав право передати іншому члену, який брав участь у засіданні. Для закриття товариства потрібне було рішення, за яке проголосувало дві третіх членів товариства²⁰⁷.

На 36-х загальних зборах товариства у 1911 році відзначалось, що товариство з метою залучення молоді співпрацює з шкільною радою міста Львова, а з педагогічним товариством – з метою утворення природничих гуртків.

Лише за 1911 рік Галицьке товариство охорони тварин припинило 800 випадків жорстокого поводження. На свою діяльність товариство отримало від держави субвенцій на 200 крон. У 1911 році доходи та видатки товариства склали 1767 крон²⁰⁸.

Діяльність Галицького товариства охорони тварин поширювало свою співпрацю з іншими товариствами. Зокрема, у 1912 році товариство уклало

²⁰⁶ Foto // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1895. – № 3.

²⁰⁷ Ustawa galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – Lwów: drukarnia ludowa pod zarządem S.Baylego, 1876. – 6 s.

²⁰⁸ Walne zgromadzenie G.T.O.Z. odbyło się w ratuszu 5. maja 1912. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1912. – № 5-6. – S. 36-40.

угоду з Галицьким мисливським товариством, згідно якої кожен член мисливського товариства залишився записаним до Галицького товариства охорони тварин. Відзначалось, що мета двох товариств є подібною, тому для ефективної реалізації поставлених завдань доцільною є й співпраця, зокрема у сфері охорони пернатої дичини та контролю за продажем на ринках дичини, в боротьбі з браконьєрством та захворюванням тварин на сказ.

Вказувалось, що мисливське товариство завдяки тому своїм багатим членам диспонує великими грошима, тому й результативно охороняє популяцію дичини шляхом боротьби з браконьєрством, слідкує за дотриманням термінів полювання, регулює чисельність бродячих тварин та хижаків. З метою тіснішої співпраці було вирішено видати ловецькому товариству декілька сотень посвідчень мисливця Галицького товариства охорони тварин. Слід відмітити, що Галицьке товариство охорони тварин тісно співпрацювало також з Львівським мисливським товариством імені Святого Губерта. Так, у статті «З-під знаку Святого Губерта» (1914 р.) відзначалось, що голова товариства Северин Крогульський багато уваги приділяв охороні мисливських тварин, за що йому висловили подяку²⁰⁹.

Також Галицьке товариство охорони тварин тісно співпрацювало з Галицьким мисливським товариством, так як ці два братні товариства мали багато спільного, а головним чином, співпрацювали у сфері подолання недозволеної торгівлі дичиною під час охоронного часу, браконьєрства, боротьби зі сказом²¹⁰.

Товариство вживало низку заходів з пропаганди культури гуманного ставлення до тварин. У своєму зверненні (1909 р.) до суспільства товариство декларувало, що через брак цивілізації і моралі серед широких мас населення Галичини на низькому рівні залишається як економічний, так і етичний та гуманітарний розвиток суспільства.

²⁰⁹ Z pod „Znaku św. Huberta”. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 3-4. – S. 25-26.

²¹⁰ Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia XIII. Zjazdu, z dnia 4. Czerwca // Łowiec. – 1909. - № 12. – S.134-135.

Також відзначалось, що різні мисливські законодавства Європи не сприяють збільшення популяції птахів. На їхню думку, вирішення цього питання можливе шляхом добуванням пернатих виключно за допомогою вогнепальної зброї і у невеликій кількості²¹¹. Товариство підтримало ініціативу Галицького мисливського товариства щодо організації фауністичних резерватів²¹². Для врегулювання термінів полювання, починаючи з 1910 року, «Місячник» публікує мисливський календар, в якому зазначено, на яку дичину дозволено полювати і яку можна продавати²¹³. Там же популяризували полювання та рибалку у селі Микуличин²¹⁴. У свою чергу Галицьке мисливське товариство звернулось до своїх членів з пропозицією вступити до Галицького товариства охорони тварин. Річний членський внесок складав 2,40 крони, але сплативши членські внески, член товариства отримував ще й часопис «Місячник»²¹⁵.

У зверненні, яке розповсюджувало Галицьке товариство охорони тварин у 1884 році, були представлені психологічні особливості людини і її вплив на гуманне ставлення до тварин: «Найновіші судові справи над вбивцями доказують, що теперішні вбивці у молодості погано відносились до тварин. Взагалі неприятели тварин це – люди деморалізовані, які піддаються лише найбруднішим інстинктам, кожен раз вони завдають шкоду гуманізму, якого ніколи не можуть зрозуміти. Звертаємось до всіх наших друзів, щоб до нас прилучались, і про всі злочини, які трапляються супроти тварин, повідомляли нам. Наш обов'язок полягає в тому, щоб кожна людина, яка негуманно відноситься до тварин, була покарана. Адрес товариства охорони

²¹¹ Rozmaitości // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1896. – № 1. – S. 14.

²¹² Człowiek niszczyciel. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1913. – № 11-12. – S. 89-92.

²¹³ Kalendarzyk łowiecki. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1910. – № 10. – S. 160.

²¹⁴ Korespondencye. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1884. – № 9-10. – S. 148-149.

²¹⁵ Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt//Łowiec . – 1909. – № 12. – S.140-141.

тварин: м. Львів вулиця Театинська № 23 (сучасна Максима Кривоноса)»²¹⁶.
(Додаток № 368)

Також у зверненні до членів товариства пропонувалось звертати увагу на те, щоб у зимовий час собаки, які утримуються на прив'язі, мали добротні буди, хоча б один раз в день теплу їжу й у мисках незамерзаючу свіжу воду. Коней під час великих холодів пропонували накривати, а птахів – підгодовувати. Зверталась увага, щоб при виявленні порушень члени товариства негайно повідомляли керівництво товариства²¹⁷. Піднімали й питання про те, що багато куріпок, добутих бракон'єрами, реалізують на ринку у Кракові²¹⁸.

24 червня 1914 року на загальних зборах товариства розглядали низку звернень. Одне із них стосувалось охорони ведмедів. Товариство звернулось з листом до Львівського магістрату: « Вже декілька років товариство звертається до Львівського магістрату з просьбою щодо вирішення тяжкої долі ведмедів, які ув'язнені в тісній клітці на виставковій площі парку Кілінського (сучасний Стрийський). Вказувалось також, що клітка є низькою, а болото ніколи не висихає. Про це питання писали також у «Щоденнику польському» № 329 від 29 листопада 1913 року: «Скаути вимагали від магістрату вирішити це питання, бо вони не розуміють, з якою ціллю утримують цих ведмедів. Вони вказували, якщо магістрату так залежить на ведмедях, то слід зробити велику клітку – на щонайменше 400 м²»²¹⁹.

За 1883 рік товариство подало 57 звернень: до намісництва Галичини, магістратів, дирекції поліції, старост, ветеринарної школи, судів. Надрукувало і розіслало 5 тисяч екземплярів «Рибальського закону».

²¹⁶ Wezwanie // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 6. – S. 81.

²¹⁷ Odezwa do członków // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 11. – S. 162.

²¹⁸ Z oddziału Tow. w Nowym Sączu // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 102.

²¹⁹ Posiedzenie Wydziału G.T.O.Z. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 5-6. – S. 50-52.

Товариство вживало практичні заходи, а саме: сприяло підгодівлі птахів на Високому замку, у міських парках. Для цього гміна міста Львова виділила 60 злотих, а за допомогою звернення до органів державної влади вдалось домогтись, щоб худобу таврували не на шкірі, а на рогах. У Львові вдалось запровадити порядок, щоб у возах, які тягне один кінь, було два дишла, а не одне, як до цього часу. Також товариство взяло участь у Міжнародному конгресі товариств з охорони тварин у Відні. Річний дохід товариства у 1883 році склав 769 злотих, а видатки – 822 злотих. Дефіцит бюджету, який склав 53 золоті, покрив пан Ріхтман.

На зборах товариства, які відбулись 15 липня 1884 року у Львові, було ухвалено рішення звернутись до Галицького сейму, щоб він видав розпорядження для дирекції ветеринарної школи – приймати до своєї клініки хворих або покалічених коней, а кошти на заходи покривались з міського бюджету міста Львова. Крім того, вимагалось, щоб всі вози, які використовували підприємці у місті, мали номери, що дозволило б прослідкувати, як візники відносяться до коней. Вимагалось також ухвалення закону, щоб власники всіх собак – незалежно від статі – сплачували по 3 золотих податку.

За період з 1885 по 1886 рік товариство направило владі 140 звернень про порушення вимог законодавства щодо полювання та жорстокого поводження з тваринами.

У 1889 році було направлено 63 звернення до різних органів влади. Крім питань щодо жорстокого поводження з тваринами увагу акцентували на необхідності ремонту публічних стаєнь для коней, належної торгівлі тваринами²²⁰.

Слід звернути увагу, що товариство проводило роботу не лише у Львові, але й у філіях, які були у багатьох містах Галичини. Зокрема, у місті Жешів

²²⁰ Walne zgromadzenie Towarzystwa ochrony zwierząt we Lwowie, // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 98-100.

керівництво філії Галицького товариства охорони тварин 24 листопада 1884 року видало постанову, в якій містились такі розпорядження:

1. Розклеїти плакати, в яких повідомити громаду Жешова про головні цілі товариства охорони тварин;
2. Повідомити магістрат міста про утворення філії з проханням про підтримку товариства і навчання місцевої поліції законам, які стосуються охорони тварин;
3. Повідомити повітове управління шкіл, деканат (церкву) з проханням про підтримку товариства на рівні гмін;
4. Просити дирекцію гімназії, семінарії щодо підтримки учнів для вступу у товариство та передплату «Місячника»;
5. Членам товариства повіту організувати у містах повіту філії²²¹.

У 1883 році у Галицькому товаристві охорони тварин нараховувалось 1102 члени, в тому числі у Львові – 226, у провінції – 511, у філіях товариства – 365.

На зборах, які відбулись 15 липня 1884 року, було переобрано керівництво товариства: керівником обрано Бенедикта Дибовського, який у 1883 році обіймав посаду завідувача кафедри зоології при Львівському університеті. До кінця життя він займався науковою діяльністю і помер у віці 97 років 1 січня 1930 р. Заступником голови товариства був обраний депутат Галицького сейму – Фелікс Плавіцький. Також до керівництва товариством входив Ісидор Шараневич – відомий галицький історик, почесний член Просвіти з 1871 року, громадський діяч москвофільського напрямку²²².

1886 року кількість членів товариства зменшилась до 934 членів, у Львові проживало 279. У цьому році доходи товариства становили 647 золотих, а видатки – 734 золотих²²³. Географія діяльності Товариства

²²¹ Z oddziałów towarzystwa // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 12. – S. 179-180.

²²² Sprawozdanie z Walnego zgromadzenia członków galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt odbytego dnia 15. Lipca 1884 we Lwowie // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 7-8. – S. 114-116.

²²³ Z Towarzystw ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S.20.

поступово розширювалась за межі Львова. У 1888 році до його складу входило 200 осіб зі Львова. Філії ж були засновані у Сяноку, Перемишлі, Бродах, Станиславові, Коломиї, Роздолі та інших містах²²⁴. Серед його членів були професори університету, технічної академії, директори шкіл, священники. Відзначимо, що священників латинського обряду налічувалося 18 осіб, а греко-католицького — значно більше — 27 осіб²²⁵.

5 липня 1890 року відбулись збори товариства. У 1889 році товариство нараховувало 800 членів, з яких 243 проживали у Львові. До нового керівництва обрано: керівником – Фелікса Плавицького, заступником – Яна Шнейдера. До президії ввійшли Едварт Хеппе, Павел Ствертня, Стоковський, Якіб Стрех, Бниновський, доктор Стефан Федак, Александр Мареш, Фердинант Габор, Генрик Ревакович, Йозеф Підгорський, Тадеуш Дубковський, Едмунд Рідль. У 1911 році протектором товариства став його ексиленція, граф Леон Пінінський, який був намісником Галичини.

Зі Львова заслуженими членами товариства були Йозеф Хлодзецький, доктор Теофіл Цісельський, Станіслав Круліковський, Владислав Крачковський, директор Йозеф Лімбах, Александр Мареш, Марія Мазиркувна, Адольф Муссіл, Йозеф Нойманн, Плавіцкі, доктор Йозеф Рейнладер, Міколай Рибовскі, Третер. (Додаток № 369)

Отже органи державної влади та місцевого самоврядування Галичини у досліджуваний період вживали організаційні, законодавчі, інформаційні заходи з метою запобігання негуманного ставлення до тварин. Окремий напрям у недопущенні жорстокого поводження з мисливськими тваринами становила специфічна мисливська культура, яка у своєму загалі базувалась більше на звичаєвому праві, ніж на вимогах тогочасного законодавства. Гуманне ставлення до тварин проявлялось з розвитком суспільства. Було організовано багато громадських організацій з метою подолання у суспільстві жорстокого поводження з тваринами та впливу на органи влади

²²⁴ Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1888. – № 2. – S. 26.

²²⁵ // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1878. – № 9. – S. 138.

для законодавчого забезпечення цього процесу та контролю за владою щодо правозастосування.

3. Діяльність графа Володимира Дідушицького для розвитку мисливства

Захоплення Володимира Дідушицького мисливством проявлялось в його участі у багатьох товариствах, діяльність яких була пов'язана із збереженням та примноженням фауни Галичини. Він стає головним засновником Галицького мисливського товариства, яке розпочало свою діяльність у Львові в 1876 році²²⁶.

Як член Галицького мисливського товариства, В. Дідушицький поспілкувався на мисливську тематику з великим поціновувачем полювання – цісарем Австро-Угорщини Францом Йосипом, коли той у 1880 році перебував у Львові²²⁷. З 1880 року Дідушицький обіймає посаду голови товариства та його протектора²²⁸, його заступником був Станіслав Клучицький²²⁹. Почесним членом товариства Дідушицький залишився до своєї смерті в 1899 р.²³⁰.

За видатні заслуги у справі охорони тварин від жорстокого поводження його обирають почесним членом Краківського товариства охорони тварин²³¹. Також за сприяння графа Володимира Дідушицького було організоване

²²⁶ Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

²²⁷ Nowolecki A. Pamiątka podróży Cezarza Franciszka Józefa I. po Galicyi i 20-dniowego pobytu Jego w tym kraju/ Aleksandr Nowolecki. – Kraków: drukarnia W.Kornieckiego, 1881. – S.146.

²²⁸ Wyciąg z protokołu posiedzenia i obrad zgromadzenia ogólnego odbytego dnia 26 Września 1880 r. // Łowiec – 1880. – № .12 – S.185.

²²⁹ Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1892. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S. 659.

²³⁰ Szczerbowski I. Pamiętnik dwudziestopięcioletniej działalności Galicyjskiego towarzystwa leśnego 1882-1907 / Ignacy Szczerbowski . – Lwów: Polonia, 1907.

²³¹ Członkowie honorowi krak. Stowarz. ochrony z wierz ą t. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 8-9. – S.129-130.

Крайове рибальське товариство з офісом у Кракові, перше засідання якого відбулось 23 серпня 1879 року²³². Основною метою товариства був розвиток і охорона рибальства у Галичині. Товариство зариблювало мальком ріки – Дністер, Віслу, Буг, Сян²³³. Відомо, що, шанувальник полювання, Дідушицький був членом не лише громадських організацій, які опікувались мисливством та рибальством Галичини, але й брав участь в товариствах з метою полювання. Зокрема, він був членом Небилівського мисливського товариства, яке проводило свою діяльність на території гмін Перегінська, Велдіжа, Долини, Рожнятова, Дуби²³⁴.

Історичні джерела свідчать, що Дідушицький приймав активну участь в діяльності Галицького мисливського товариства. Так, на загальних зборах товариства 14 жовтня 1882 року розглядалось питання про допомогу Львівській лісовій школі. Він зі своєї колекції позичав для практичних занять учням школи зброю, якої у школи не було.²³⁵

В. Дідушицький також приймав активну участь у публічному управлінні мисливством Галичини. Так, на засіданні Галицького мисливського товариства 4 липня 1880 року проходила дискусія щодо можливості встановлення добування лисиці круглорічно, Дідушицький вказував на недоцільність цього рішення, так як в Галичині у мисливців існує звичаєве право, за яким мисливці влітку лисицю не стріляють, так як у неї погане хутро²³⁶. У 1878 році він виступив проти неналежної організації торгівлі дичиною, що спричиняє збільшення випадків браконьєрства²³⁷. Будучи

²³² Nowicki M. Do świętego wydziału towarzystwa łowieckiego we Lwowie//Łowiec. – 1879. – № 11. – S.162.

²³³ Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem na rok 1895. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1895. – S. 656.

²³⁴ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce: Niebysłów /Seweryn Krogulski //Łowiec – 1917. – № 19-20. – S.146-148.

²³⁵ Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11.

²³⁶ Sprawy Galic. towarzystwa łowieckiego: Protokół posiedzenia wydziału tow. łow. z dnia 4 lipca 1880 roku // Łowiec. – 1880. - №8. – S.113-114.

²³⁷ Dwudziestopięcioletnią rocznicą // Łowiec. – 1903. – № 2. – S.15–18.

депутатом (послом) Галицького сейму, він любіював галузь мисливського господарства. Зокрема, на засіданні Галицького сейму 9 липня 1887 року він підняв питання щодо мінімальної площі мисливського ревіру, професійності мисливських охоронців, ведення вольєрних господарств, питання оплати за оренду права полювання²³⁸.

В. Дідушицький на власних землях створив мисливські господарства, в яких організовував полювання для свої товаришів. Зокрема, з 27 січня по 2 лютого у своїх угіддях в Поторицях він організував полювання, в якому брало участь 25 мисливців. В. Дідушицький особисто керував полюванням²³⁹. В Потужинському господарстві з 8 по 18 лютого проходило полювання, в яких взяло участь 15 мисливців. За цей період добуто 23 кабани, 24 козулі, 3 вовки, 9 лисиць та одного орла²⁴⁰. (Додаток № 70).

За спогадами самого Дідушицького він змалку захоплювався природою, що проявилось у збиранні гербаріїв. Лише після переїзду на постійне проживання до сільської місцевості в ньому пробудився мисливський азарт. Чільне місце у музейній колекції Дідушицького займали мисливські види тварин, які у великій кількості дарували мисливці. Серед тварин він найбільше любив збирати колекцію пернатих. Серед мисливської пернатої дичини найбільшу групу становили глухарі, зокрема подаровані: Ернестом Шауером (добутий у Дорі на горі Синячка 26 червня 1856 року); князем Яном Павлом Сапєгою (добутий 4 липня 1889 року у Вигоді Долинського повіту); графом Станіславом Голуховським (добутий у 1870 році); Францішеком Хессом, (добутий 5 травня 1871 року); графом Потоцьким (добутий 17 квітня 1876 року на Волині); Фердинандом Кратером (добутий у ревірі Зелениця Надвірнянського повіту)²⁴¹. Серед мисливських видів пернатих були представлені дрохви – подарунки від графа Казимира Дідушицького (добути 20 травня 1852 року у селі Ярчівці Золочівського

²³⁸ Komisya dla ustawy łowieckiej // Gazeta lwowska. – 1887. – № 147. – 1 lipca. – S.5.

²³⁹ Poturzyca l. Marca 1879. // Łowiec – 1879. – № . – S.62.

²⁴⁰ Kronika // Łowiec – 1881. – № .3 – S.47.

²⁴¹ Kronika// Łowiec. – 1881. - № 7. – S.112.

повіту); графа Вацлава Дідушицького (добуті 4 червня 1864 року у Бережанському повіті та у селі Куровичі Перемишлянського повіту 14.02.1891 року); Юлії Півчинської (добуті у селі Лісова Слобідка Коломийського повіту 15 грудня 1869 року).

Серед мисливських видів ссавців були представлені ведмеді. Особливо цікаві експонати були добуті графом Станіславом Дідушицьким у вересні 1867 році в Жидачівському повіті та у листопаді 1887 року у селі Ясеня Калуського повіту; два ведмеді з білими ободками, добуті Янішевським у Солотвино. Також був представлений лось, добутий у Велдіжі Долинського повіту. Всього у музеї станом на 22 червня 1895 року нараховувалось:²⁴²

Класи тварин	Види	Кількість (гол.)
Ссавці	64	405
Птахи	290	2108
Рептилії	10	95
Плазуни	12	168
Риби	54	377

Для тогочасних галицьких мисливців добування вартісного трофею та передачі його музею Дідушицького стало предметом гордості, про них багато писали й вихваляли в тогочасній мисливській періодиці. Саме з періодичних джерел сьогодні нам відомо, що Владислав Пшибиславський з Чортівця направив добутого у Чортівці в 1878 р. кабана²⁴³ та добуту під час полювання 18 грудня 1880 року у селі Рахиня Долинського повіту рись²⁴⁴. Крім мисливців рись добували й пастухи, так як вона вважалась хижаком. Так, 14 вересня 1881 року до музею направлено добуту пастухами в Чорному лісі у

²⁴² Dzieduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie / Włodzimierz Dzieduszycki. – Lwów: Nakładem muzeum im. Dzieduszyckich, 1895. – 272 s.

²⁴³ Czortowiec 26. Marca. 1878. // Łowiec – 1878. – № 5. – S.78.

²⁴⁴ Kronika // Łowiec. – 1881. - № 3. – S.47.

рев'їрі Хотта (Солотвинська державна дирекція лісів) рись²⁴⁵, а з села Гнилиця Збаражського повіту – молодого вовка. Його відловив нагінщик під час полювання²⁴⁶. Спеціально добуванню трофеїв для музею була присвячена поїздка у Литву графа Йозефа Потоцького, який пообіцяв публічно у журналі «Ловець» (1884 р.) доставити чучело ведмедя для музею Дідушицьких²⁴⁷. Вже у наступному номері повідомлялось про його дар музею – чучела двох добутих ним ведмедів²⁴⁸.

Спеціалізована мисливська преса повідомляла, що у 1894 році у Галичині з'явилися пелікани (*Pelecanus pinor*). Спеціально для фондів музею у Бучацькому повіті було добуто два птахи²⁴⁹.

Музей Дідушицького був також культовим місцем для галицьких мисливців. Для прикладу, під час святкування п'ятдесятилітнього ювілею Малопольського мисливського товариства до програми ввійшли: Служба Божа в костелі Святої Єлизавети, урочиста академія в залі офіцерського казино по вул. Фредра за участю Львівського співочого товариства «Lutnia», вечеря в ресторані Краківського готелю, змагання з влучності стрільби по рухомих мішенях, а також екскурсія до музею Дідушицького²⁵⁰.

При музеї Дідушицького під керівництвом Францішека Калькуса діяла майстерня з виготовлення мисливських трофеїв та чучел. Він пропонував свої послуги й іншим мисливцям. (Додатки № 71,72).

З метою пропаганди національної економіки влада Австро-Угорщини організувала низку виставок. В. Дідушицький не оминав нагоди представити власні експонати на виставках, присвячених мисливству та рибальству. Так, на загальногосподарській виставці у Відні 1872 року він представив засоби для вилову риби²⁵¹, які були відмічені дипломами²⁵².

²⁴⁵ Kronika // Łowiec. – 1881. - № 10. – S.159.

²⁴⁶ Kronika // Łowiec. – 1882. - № 7. – S.110.

²⁴⁷ Kronika // Łowiec. – 1884. - № 2. – S.34.

²⁴⁸ Kronika // Łowiec. – 1884. - № 3. – S.52.

²⁴⁹ Kronika // Łowiec. – 1894. - № 10. – S.159.

²⁵⁰ Szczegółowy program uroczystości 50-letn. Jubileuszu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec – 1926. – № 6. – S. 82.

²⁵¹ Gospodarstwo, przemysł i handel. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 150.– S. 87.

Увагу Дідушицького не оминула сільськогосподарська виставка у Кракові 1887 року. В рамках цієї виставки вперше в Галичині були представлені досягнення рибальської та мисливської галузі²⁵³. На цій виставці граф Володимир Дідушицький представив 15 пар козулячих рогів, пастки для ловів дичини²⁵⁴.

Галицьке мисливське товариство на своєму засіданні 19 листопада 1889 року доручило В. Дідушицькому організувати комітет для участі у Віденській рільничо-лісовій виставці 1890 року²⁵⁵. В подальшому від делегатів провінцій імперії було сформовано організаційний комітет. Галичину на ньому представляв Дідушицький²⁵⁶.

Галицьке мисливське товариство вшанувало засновника та протектора товариства після його смерті. На похорон Дідушицького прийшли керівники Галицького мисливського товариства – Вітольд Коритовський, Северин Крогульський, Юліуш Бельський. Вони поклали до його могили скромний вінок, як символ скромного життя Дідушицького²⁵⁷.

4. Каплиця святого Губерта у Львові

Опікою саме Святого Губерта користувалось багато мисливців та мисливських товариств Галичини. Відомо, що у 1876 році у Львові засновується мисливське товариство ім. Святого Губерта,²⁵⁸ у 1880 році воно нараховувало 25 членів, а статут товариства був затверджений Галицьким

²⁵² Nagrody udzielone wystawcom galicyjskim. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 193. – S. 3.

²⁵³ Wystawa rybacka we Lwowie 1912 r. // Okólnik. – 1912. – № 125. – S.157-161.

²⁵⁴ Katalog wystawy rybackiej, łowieckiej i lasowej na wystawie krajowej rolniczej i przemysłowej w Krakowie w r. 1887. – Kraków: Czas, 1887. – S. 25.

²⁵⁵ Kronika // Łowiec. – 1889. - № 12. – S.188.

²⁵⁶ Kronika // Łowiec. – 1889. - № 7. – S.111.

²⁵⁷ Oddanie czci śp. Włodzilnierzowi hr. Dzieduszyckiemu. // Łowiec. – 1894. - № 10. – S.159.

²⁵⁸ Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. - № 7-8. – S.50-54.

намісництвом 19 грудня 1879 року.²⁵⁹ Вже у 1886 році товариство нараховувало 90 осіб та орендувало для права полювання 70 тис. моргів лісу та 200 тис. моргів поля.²⁶⁰ Як відзначалось у статуті товариства, основним його завданням було згуртування мисливців довкола контролю за виконанням мисливського закону. Товариство виконувало свої завдання лише на орендованих товариством мисливських угіддях, мало мисливську охорону, що складала присягу для охорони дичини від браконьєрів і шкідників.²⁶¹ Аналогічні за назвою товариства ім. Святого Губерта були у Жовкві (організоване у 1883 році)²⁶², а також у Станіславові (сучасний Івано-Франківськ), офіс якого розташовувався на вул. Каземирівській, 30.²⁶³ Також товариство під аналогічною назвою існувало до 1939 року у селі Ріпне (що в теперішньому Рожнятівському районі).²⁶⁴

Крім вшанування свого покровителя у назві товариств, на території Галичини було багато сакральних споруд, присвячених святому Губерту, а саме: у селі Мілоцін біля Жешова князь Любомирський збудував церкву на честь святого Губерта в подяку за чудове зцілення після зустрічі з ведмедем.²⁶⁵

Звісно, що мисливці тодішньої столиці Галичини Львова не могли оминати нагоди не лише закласти товариство мисливців імені Святого Губерта, але й зробити щось більше. І тут трапилась нагода. У 1911 році освячується костел Святої Ельжбети (Єлизавети), будівництво якого тривало

²⁵⁹ Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie //Łowiec. – 1880. – № 3. – S. 38.

²⁶⁰ Kronika//Łowiec. – 1886. - № 7. – S.119.

²⁶¹ Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55

²⁶² Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.122.

²⁶³ Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S. 56-57

²⁶⁴ Sprawozdanie łowieckie//Łowiec. – 1938. – № 11-12. – s. 114

²⁶⁵ Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 139.

з 1903 року, а перший камінь у фундамент храму був закладений Францом Йосифом I. Але при освяченні храму внутрішнє оздоблення було повністю відсутнє. Тодішні мисливці вирішили використати дану обставину і прикласти свою енергію для вшанування свого патрона. Отож, на зборах Галицького мисливського товариства член товариства – доктор Йозеф Скельський, піднімає питання про спорудження каплиці Святого Губерта у новозбудованому костелі. Дана пропозиція була одногolosно підтримана всіма учасниками зборів. За благословінням розпочатої роботи товариство звернулось до правлячого архієпископа – Юзефа Більчевського.

Для збору коштів на створення каплиці був відкритий спеціальний рахунок, а у журналі Ловець надруковане звернення до всіх мисливців Галичини про допомогу. «Нехай Ваша щедра рука, хоча б вдовиною лептою спричинеться до так дорогого кожному серцю мисливця святого Губерта і підтримає традицію наших батьків вшанування культу цього Святого. Нехай живуть в наших серцях не лише емоції, а й справи, якими ми засвідчуємо нашу віру».²⁶⁶ Крім того, у журналі друкувалась інформація про збір коштів: за перші 2 тижні було зібрано 257 крон, а всього в списку подано 11 жертводавців. Найбільшу пожертву у сумі 100 крон зробили Владислав та Марія Соловій. При проведенні полювання в селі Родатичі учасниками полювань зібрано 10 крон, а анонімом W.G. перераховано виграні у карти 6 крон.²⁶⁷ Вже на кінець 1912 року було зібрано пожертв на суму 3880 крон. Проте цієї суми було недостатньо, щоб почати будову вівтаря святого Губерта. Організатори просили збирати гроші на вівтар під час полювань, нагадували про відновлення традиції, коли кошти збирались мисливцями між собою при порушенні правил полювання, наприклад, за вживання ненормативної лексики.²⁶⁸

²⁶⁶ Odezwa//Łowiec. – 1911. - № 24. – S.281.

²⁶⁷ Sprawy towarzystwa//Łowiec. – 1912. - № 1. – S.12.

²⁶⁸ Krogulski S. Ołtarz św. Huberta//Łowiec. – 1912. - № 18. – S.214.

Вибух Першої Світової війни відклав наміри щодо побудови каплиці. Слушна нагода випала вже після війни: на 1926 рік припадає п'ятидесятилітній ювілей з часу заснування Галицького мисливського товариства. До цієї події було вирішено завершити будівництво каплиці і вівтаря. Всього на їх спорудження було витрачено 18587 злотих, але на час святкування ювілею вся робота все ще не була завершена, а будівництво затягнулось до 1927 року.²⁶⁹

Однак 16 червня 1926 році у костелі Святої Єлизавети літургією розпочалось святкування п'ятидесятилітнього ювілею Галицького мисливського товариства. Під час літургії відбулось посвячення ще недобудованої каплиці святого Губерта. На святкування прибули представники від органів державної влади, представлені радником Міністра сільського господарства Польщі – Юліаном Есмондом, воєвода Львівський, генерал Сікорський, Меравільгія та інша мисливська еліта.

Голова товариства відзначив, що всі з'їзди товариства розпочинались з прославлення Бога, і ця традиція збережеться і в подальшому.²⁷⁰ Чин посвячення каплиці виконав ксьондз Болеслав Твардовський, наголосивши у проповіді, що «католицька церква має багато святих у різних сферах – святих королів, святих вчених, святих рільників, святих слуг. У цьому великому переліку святих є й ім'я святого Губерта, яке особливо дороге для мисливців. Від найдавніших часів у всіх християнських країнах він об'єднує мисливців і вони до нього хиляться. У святого Губерта мисливці шукають опіки та допомоги під час тяжких полювань, у небезпеках, які супроводжують мисливське життя». Саме цим можна пояснити факт, що мисливське товариство пожертвувало вівтар на честь святого Губерта, а також благало його, щоб він заступився за них перед Богом при кожній мисливській пригоді.

²⁶⁹ Sander A. W dziesięć lat później / Alfred Sander //Łowiec. – 1936. – № 6. – S. 88.

²⁷⁰ Krogulski S. Pół wieku//Łowiec . – 1929. – № 9. – S.133-135.

Святий Губерт, однак, є не лише патроном у мисливській діяльності та небезпеці. Легенда, яка подає його навернення, підказує нам ще одну глибоку думку. Після Божественного об'явлення Губерту на полюванні його життя кардинально змінилось. Він покався, покинув мирське життя, став священником і присвятив себе виключно Богові. Ця історія із життя майбутнього патрона мисливців вчить, як йти до правдивої цілі життя. А на думку архієпископа, «нашою ціллю є Бог. Тому у нашій земній подорожі нам не можна відхилитись від Бога і від тієї дороги, що веде до Бога». ²⁷¹ Архієпископ виразив подяку мисливцям та їх родинам за каплицю та вівтар та побажав, щоб Святий Губерт взяв їх під свою опіку у мисливських пригодах і залишався опікуном і охоронцем їх душі і тіла.

Про розуміння життєвих цілей мисливця свідчить їх велике зібрання у християнській святині і святкування ювілей Галицького мисливського товариства за християнськими традиціями. Більше того, будівництво вівтаря на честь святого Губерта є свідченням їх віри і прикладом для наступних поколінь.

Каплиця була розмальована художником Казимиром Сіхульським, професором промислової школи у Львові.²⁷² Перед вівтарем був постелений гарний килим з емблемою Галицького мисливського товариства. Лисовицьке мисливське товариство пожертвувало для вівтаря стильні світильники.²⁷³

Але, як з'ясувалось пізніше (1935 рік), мисливська громада Львова мала проблеми з парафіянами костелу, які побажали, щоб вітраж Святого Губерта був прикритий іконою Діви Марії, так як у їхньому розумінні святий не може зображатись із зброєю в руках, добуваючи дичину. Це дуже обурило мисливців, які за власні кошти побудували каплицю, а особливо те, що місцевий священник нічого не робив, бо не хотів вступати у конфлікти із парафіянами. На думку голови Галицького мисливського товариства, така

²⁷¹ Poświęcenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety//Łowiec. – 1926. – № 7-8. – S. 98-100.

²⁷² Poświęcenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety//Łowiec. – 1926. – № 7-8. – S. 101.

²⁷³ Sander A. W dziesięć lat później / Alfred Sander //Łowiec. – 1936. – № 6. – S. 88.

ситуація склалась через те, що парафіяни походили з нижчих прошарків суспільства і були малоосвіченими. Було подано відповідне звернення від Галицького мисливського товариства архієпископу, який пообіцяв дану ситуацію виправити на їхню користь.²⁷⁴

5. Мисливські виставки

Однією із основних складових, яка визначає ефективність мисливства, є його пропаганда для отримання позитивного іміджу у суспільстві з метою відстоювання інтересів мисливської галузі та ухвалення лояльних для цієї галузі нормативно-правових документів. Для реалізації цієї мети мисливськими товариствами використовувались такі методи, як видання друкованої продукції, вибори в законодавчі органи влади лояльних до мисливства осіб, а одним із найефективніших засобів була організація мисливських виставок.

Як свідчать статuti мисливських товариств, вони брали на себе організацію виставок, зокрема, Малопольське мисливське товариство – організацію з'їздів та виставок, проведення інформаційної діяльності²⁷⁵. Аналогічне завдання, наприклад, ставило перед собою і Львівське мисливське товариство «Тур», в статuti якого було визначено, що «найголовнішою ціллю товариства є розвиток мисливського спорту, видавництво літератури, організація бібліотеки, виставок, мотивація мисливської охорони через премії, конкурси тощо»²⁷⁶. Крім громадських мисливських організацій, проведенням виставок займались також і наукові

²⁷⁴ Sprawozdanie z obrad XXIV Zjazdu członków Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego we Lwowie odbytego dnia 30 maja 1935 //Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 112.

²⁷⁵ Statut małopolskiego towarzystwa łowieckiego stowarzyszenia zarejestrowanego //Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S. LXX – LXXIV.

²⁷⁶ Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926. – С.

інституції, зокрема, відповідно до статуту дану функцію було покладено і на Перший мисливський інститут, заснований у Станиславові²⁷⁷.

Слід відмітити, що організація мисливських виставок мала не лише гуманітарне, але й також економічне значення. Наприклад, вартість всієї добутої у 1928 році у Німеччині дичини нараховувала 75 мільйонів марок, придбання набоїв та зброї – 18 мільйонів марок, догляд за собаками 12 мільйонів, випуск мисливської літератури – 6 мільйонів, а коштів від організації мисливських виставок поступило 2 мільйони марок²⁷⁸.

Слід сказати, що у Німеччині у 1905 році відбулось 37 виставок собак²⁷⁹, а вже у 1912 р. за рік організовано 16 мисливських виставок та 116 виставок мисливських собак²⁸⁰.

Відомо, що 5 червня 1894р. у Стрийському парку міста Львова була організована загально-господарська Галицька виставка. Всього на виставці було відкрито 130 павільйонів. Був представлений також і мисливський павільйон, який займав площу 300 квадратних метрів. На виставці було представлено багато чучел, серед яких – чучела зубрів, серни, вовка, лисиці, козулі, борсука, куниці, чаплі, диких гусей, качок, роги оленів, козуль. Оригінальним експонатом виділилось Лисовицьке мисливське товариство, яке представило чучело ведмедя, добутого Казимиром Водзіцьким, який тримає у своїх лапах таблицю із даними про проведені товариством на протязі 23 років полювання. На окремому столику були представлені всі екземпляри журналу «Ловець», що видавався Галицьким мисливським товариством.

Широко була представлена мисливська вогнепальна зброя із львівських зброярень Дзіковського, Копчинського і Шатковського. Негативні емоції у жінок викликали розкладені фекалії диких тварин, але чоловіки-мисливці

²⁷⁷ Powstanie pierwszego polskiego instytutu łowieckiego // *Łowiec*. – 1928. – № 8. – S. 118.

²⁷⁸ Przegląd prasy zagranicznej // *Łowiec Polski* – 1928. – № 21. – S.330-331

²⁷⁹ Drobiazgi myśliwski // *Łowiec Polski*. – 1906. – № 5. – S.77.

²⁸⁰ Statystyka myśliwska // *Łowiec Polski*. – 1913. – №24. – S.377.

пояснювали, що вони є дороговказом для тих, хто переслідує дичину. Також були представлені ліки від мотилиці (фасціольозу) козуль, які додають в солонці²⁸¹.

В загальному експонати на цій виставці були систематизовані по різних розділах. В історичний розділ входили стародавні викопні рештки мисливських тварин та давня зброя, за допомогою якої добувались мисливські тварини, набої, порохівниці, мисливські торби та ножі. Були представлені різноманітні прибори для мисливських собак (намордники, поводки, будки), зброя для коней, мисливські трубки, одяг. Також був розділ присвячений сокільництву, в якому були представлені різні специфічні знаряддя – рукавиці, шнурки, сітки, які використовуються для відлову птахів. Побут мисливців ілюстрували палатки, будиночки. Різноманітні мисливські товариства представили звіти про добування дичини в окремих господарствах, плани організації мисливських господарств, тощо.

У розділі «Історія природи тварин» серед іншого була представлена колекція скелетів тварин, добутих у різні пори року, патології рогів. Відтворено місця перебування тварин, приклади пошкодження різними тваринами лісових рослин.

У розділі «Догляд і охорона мисливських тварин» була представлена колекції насіння, дерев, кущів, які висаджуються по лісах та полях для підгодівля тварин, біотехнічні споруди, годівнички для куріпок та зайців, форма та відзнаки мисливської охорони, браконьєрські знаряддя з різних місцевостей країни, біноклі.

У розділі «Мисливські акліматизовані тварини» була представлена сучасна мисливська зброя, набої, одяг та взуття на різні види полювання та на різні пори року, човни та знаряддя для водного виду полювання, мисливські собаки, зразки дичини та приготування її до поштової пересилки у різні пори року, способи обробки дичини, виправлення свіжих шкір, способи зберігання шкір, мисливські трофеї.

²⁸¹ Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej //Łowiec. – 1894. – № 6. – S. 81-83

Крім того, велика кількість стародавніх видів мисливської зброї була представлена князем Євстахій Сангуський, а саме: стародавні арбалети з XVII ст. та мисливські ріжки, оздоблені сріблом.

Цікаві стародавні знаряддя для полювання представив Владислав Пшибиславський з Косова, а саме: стару мисливську зброю, шкіряні торби, рушниці. Олександр Швейковський представив форму мисливських урядовців з Косова. Лісові управління з Гриняви та Татарова представили капкани та саморобні знаряддя, які гуцули використовують для добування ведмедів²⁸².

Наступна велика виставка у Львові була організована 4-5 липня 1908 року «Галицьким клубом догляду та дресирування собак» у співпраці з Буковинською спілкою по розведенню породистих собак у виставковому павільйоні парку Кілінського (сучасний Стрийський парк) під протекторатом князя Андрія Любомирського. Як відзначала преса, це була перша такого роду виставка собак, проведена у Галичині²⁸³.

Участь у виставці собак була платною і коливалась від 8 до 50 крон в залежності від виду випробувань, на яку передбачалось виставляти собаку. Але участь у цій виставці передбачала не лише фінансові витрати, але й можливість власнику собаки отримати грошову винагороду: за перше місце – 30 крон, друге – 20 крон, третє – 10 крон. Конкурс організувався окремо по кожній породі собак. До участі у виставці допускались собаки лише перевірені ветеринарним лікарем, більше того, вони забезпечувались безоплатним спеціальним харчуванням, представленим фірмою Fattinger & Co з Відня²⁸⁴.

²⁸² Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 2-10.

²⁸³ I. Wystawa psów wszystkich ras//Łowiec. – 1908. - № 11. – S.121.

²⁸⁴ Program wystawy psów myśliwskich i zbytkownych urządanej przez galic. Klub hodowli i tresury psów myśliwskich we Lwowie w dniach 4. i 5. lipca 1908 roku //Łowiec. – 1908. - № 11. – S.127.

Тодішня преса відзначала, що особливим інтересом на вистаці користувались гончаки, яких брало участь 87 голів, а найбільшим зацікавленням користувались собаки англійських порід. Відзначалось, що виставка дала поштовх для розвитку Галицького мисливського собаківництва, так як багато собак, привезених з інших країн, залишились у Галичині²⁸⁵.

Наступна така виставка відбулась у 1914 році, про що було випущено брошуру «Із виставки собак»²⁸⁶. З вибухом Першої світової війни мисливські виставки у Львові припиняються.

Перша післявоєнна мисливська виставка у Львові з'являється у 1922 році (з 23 по 26 червня). Всього 53 мисливці представили на ній свої трофеї²⁸⁷.

Наступна виставка відбулась з 3 по 16 червня 1927 р. Як свідчить каталог, на цій виставці були представлені мисливські трофеї 77 мисливців. Цікаво, що це були не лише мисливські трофеї тварин, які водяться у Галичині, але й екзотичних тварин (крокодили, гірські барани, носороги тощо), полювання на яких могли собі дозволити лише тодішні аристократи²⁸⁸.

Наступна мисливська виставка, (з 5 по 30 вересня 1936 р.) була присвячена 60-річчю з часу заснування Малопольського мисливського товариства. Були представлені мисливські трофеї від більше, як 100 осіб, зокрема, 100 оленячих рогів, 3 лосячих, 18 ланей, 530 козулячих, 100 кликів кабана, 11 трофеїв з ведмеда, 11 вовків, 17 рисів, 6 диких котів, 150 птахів. В загальній кількості було більш як 1000 експонатів. Тодішня преса відмітила, що ця виставка відзначалась більшою кількістю експонатів ніж попередня,

²⁸⁵ Mniszek A. I. Powszechna wystawa psów rasowych we Lwowie//Łowiec. – 1908. - № 14. – S.157-158.

²⁸⁶ Oreński J. Z dziejów redakcyjno-wydawniczych „Łowca polskiego“ (z powodu numeru 500-nego)//Łowiec Polski – 1928. – № 45. – S.770-783.

²⁸⁷ Opis I. Wystawy łowieckiej we Lwowie 23-26 czerwiec 1922. – Lwów, 1922. – 12 s.

²⁸⁸ Wystawa łowiecka urządzona w ramach I. Ogóno-polskiej wystawy sportowej we Lwowie od 3 do 16 czerwca 1927r. – Lwów: S-ka Targów wschodnich, 1927. – 13 s.

1927 року. Окремі мисливські трофеї були представлені на модних для того часу фотографіях, зокрема, п.п. Корсака, Пухальського. Свої фотографії представили також державна рада з охорони природи, та багато любителів фотографії. В рамках виставки трофеїв відбулась також виставка мисливських собак²⁸⁹.

Звісно тодішня преса схвально оцінила трофеї, які були добути тодішньою мисливською елітою. Високою оцінкою був відзначений мисливських трофей – «Шкіра ведмедя», добутого Президентом Польщі Ігнатієм Мосціцьким 15 грудня 1932 року на території надлісництва Ілемня в Східніх Карпатах. За підсумками виставки вручались нагороди власникам трофеїв. Журнал «Ловець» у № 10 за 1936 рік детально на шести сторінках відмітив всіх переможців цієї виставки²⁹⁰.

Крім представлення мисливських трофеїв на різноманітних виставках предметом гордості мисливців були й чучела добутих мисливських видів тварин. Костянтин Петруський у книзі «Про рідкісних ссавців краю» відмічав, що у Львові вже у 1800 році були майстерні по виготовленню чучел²⁹¹. Тогочасні майстри таксидермісти навчались мистецтву виготовлення чучел за книгою патанатома з Вільнюського університету Генрика Лаупмана, який видав у 1828 році книгу «O wuruchaniu i zachowywaniu zwierząt i t. d.» «Про виготовлення опудал»²⁹².

З метою популяризації мисливських трофеїв та виготовлених чучел з добутих мисливських тварин проходили тематичні виставки. Відомо, що у Кракові з 13 по 18 вересня 1869 року проходила виставка лікарських та природничих предметів, де були представлені чучела диких тварин²⁹³. Також

²⁸⁹ Mniszek A. Wystawa łowiecka (od 5 do 30 września b.r.)/ Albert Mniszek//Łowiec. – 1936. – № 9. – S. 149.

²⁹⁰ Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – S. 176-182.

²⁹¹ O niektórych rzadszych krajowych zwierzętach ssących. przez Stan. Konlt. Pietruskiego. // Gazeta lwowska. – 1869. – № 117.– S. 1.

²⁹² Encyklopedia powszechna. T. 9.– Warszawa: Nakład, druk i własność S. Orgelbranda, 1901. – S. 184.

²⁹³ Wystawa przedmiotów mających styczność ze sztuką1 lekarską i z naukami przyrodniczymi // Gazeta lwowska. – 1869. – № 150.– S.3.

у цьому ж році в червні у Кракові проходила господарсько-рільнична виставка, де також експонували чучела мисливських тварин. На цій виставці відзначено похвальною грамотою Северина Пьотровського за колекцію чучел²⁹⁴. На Загальній Крайовій виставці у Львові (1894 р.) Міністерство рільництва Австрії бронзовою нагородою відзначило Антонія Матковського з Велдіжа та Едмунда Хартла зі Львова за представлені чучела²⁹⁵.

У Львові чучела мисливських видів птахів експонувались 2 червня 1900 року на виставці курей, голубів та інших птахів²⁹⁶. Як свідчить судова хроніка, чучела птахів були цінними предметами, так як їх вилучали у боржників і реалізовували на аукціонах²⁹⁷. Чучела диких тварин застосовували як навчальні унаочнення. Зокрема, вони експонувались на виставці шкільного приладдя, яка відбулась у Львові 28-30 червня 1914 року²⁹⁸. (Додаток № 78).

²⁹⁴ Wystawa gospodarezo-rolnicha w Krakowie. // Gazeta lwowska. – 1869. – № 139.– S.2.

²⁹⁵ Nagrody na wystawie lwowskiej przyznane przez komitet sędziow. // Gazeta lwowska. – 1874. – № 244.– S.1.

²⁹⁶ I. Wystawa drobiu, golebi i snnego ptactwa // Gazeta lwowska. – 1900. – № 127.– S.4.

²⁹⁷ Sądowa hala aukcyjna we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1913. – № 233.– S.10.

²⁹⁸ Wystawa środków szkolnych // Gazeta lwowska. – 1914. – № 145.– S.3.

6. Виставки мисливських собак

Людина у процесі життєдіяльності рухається еволюційним шляхом, підвищуючи ефективність своєї праці у різних галузях. В період мезоліту людині вдалося приручити диких тварин, з'являються перші собаки, близькі до вовка²⁹⁹. Сьогодні полювання з мисливським собакою приносить мисливцю не лише більше трофеїв, але й незрівнянне задоволення від спостереження за хорошою роботою собаки, відчуття присутності надійного помічника, надає азарт і емоційну насиченість полюванню. Більше того, за якістю собак було видно соціальний статус людини, що з ними полювала, так як їх утримання вимагало великих коштів.³⁰⁰ Тогочасні дослідники відзначали, що Великобританія є найбагатшою країною Європи, тому там на високому рівні проводять полювання з собаками, а англійці виявляють найбільшу любов до собак³⁰¹. Хоча й мисливське собаківництво найбільше було розвинуте у Великобританії, найбільше собак було в Франції, а саме: 75 собак на 1000 мешканців, у Німеччині – 31 собака, у Англії – 38 собак³⁰².

Галичина у досліджуваній період була однією з найвідсталіших частин Європи, і мисливське собаківництво не мало широкого застосування. Гуцули практично взагалі не використовували собак на полюванні. На рівнинних територіях дозволити тримати собаку міг лише поміщик, гайовий чи писар³⁰³.

З метою демонстрації мисливських навиків собаки та підвищення власного соціального статусу мисливці організовували у Львові чисельні виставки собак мисливських порід. Історичні джерела свідчать, що до часу організації в Галичині виставок мисливських собак, їхні власники збирались на мисливські випробування собак. Так, у 1885 році у готелі «Жорж» зібрався спеціальний організаційний комітет під керівництвом графа Альфреда

²⁹⁹ Аксаков С. Т. Охота пуце неволи. – К.: Дніпро, 1991. – 589 с.

³⁰⁰ Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej//Łowiec.– 1910. – № 18. – S. 216.

³⁰¹ de la Rue F. W Europie//Łowiec. – 1887. - № 7. – S. 116-119.

³⁰² Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1901. – № 15 . – S. 14.

³⁰³ Українське народознавство / За заг. ред. С. П. Павлюка. – Львів: Фенікс, 1994. – С. 329.

Потоцького, графа Альберта Цетнера, майора – графа Хорінського. Організатори запрошували власників мисливських собак у весняний період збиратись щотижня в суботу о 13.30 на площі Святого Юри, після чого буде організований транспорт для поїздки за місто³⁰⁴. Вперше у Львові виставка собак, живих птахів, голубів, добутої дичини була запланована на 1873 рік, однак вона не відбулась³⁰⁵. Вперше у Львові була організована 5 червня 1894 р. велика загальногосподарська Галицька виставка. Всього на виставці було відкрито 130 павільйонів, а мисливський павільйон займав площу 300 м²³⁰⁶.

Граф Владислав Замоїський виступив з ініціативою – організувати в рамках цієї виставки у період з 21 по 23 вересня 1894 року також й виставку собак³⁰⁷. Було створено виконавчий комітет під керівництвом Владислава Федоровича.³⁰⁸ Метою цієї виставки була пропаганда мисливського собаківництва та мотивування власників собак до організації кінологічного товариства для розведення породистих собак³⁰⁹. Учасники виставки повинні були сплатити організаційний внесок. Але для незаможних власників собак за рішенням організаторів участь була безплатною. Планувалось поділити собак на три групи: мисливських, службових, декоративних. Для заохочення до участі у виставці планувалось преміювання учасників. Спонсорувати премії зголосились Галицьке господарське товариство та Галицьке лісове товариство³¹⁰.

Плани організаторів виставки не були результативними. За тиждень до запланованої дати відкриття виставки «Газета Львівська» опублікувала оголошення щодо відміни виставки через малу кількість поданих заявок³¹¹. (Додаток № 82). Великий поштовх в організації кінологічних тренувань

³⁰⁴ Gonitwy myśliwskie // Gazeta lwowska. – 1885. – № 263. – 22 stycznia. – S.3.

³⁰⁵ Jeneralna dyrekcyja wystawy // Gazeta lwowska. – 1873. – № 206. – S.3.

³⁰⁶ Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej / Łowiec. — 1894. — №~6. — S.~81—83.

³⁰⁷ Wystawa psów // Łowiec. – 1894. – № 6. – 16 s.

³⁰⁸ Wystawa. // Gazeta lwowska. – 1894. – № 203. – S.5.

³⁰⁹ Nowe deklaracye // Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – 12 stycznia. – S.4.

³¹⁰ Wystawa. // Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – S.4.

³¹¹ Wystawa. // Gazeta lwowska. – 1894. – № 212. – S.5.

мисливських порід собак дала організація у Львові Клубу з догляду та дресирування мисливських собак. Рішення про організацію Клубу було прийняте Галицьким мисливським товариством на зборах, 4 березня 1905 року, а вже 23 травня 1905 року був схвалений статут товариства^{312, 313}. Головною метою товариства були контроль за чистокровним розведенням мисливських порід собак, допомога власникам собак в імпорті та експорті, організація виставок³¹⁴. Крім статуту товариства були затверджені правила поведінки його членів, що визначали правила придбання собак, обміну, дарування, дресирування, ведення книги родоводів³¹⁵. Відповідно до рішення зборів товариства від 3 липня 1906 року сума членських внесків в залежності від соціального статусу складала 5-10 крон³¹⁶.

Вперше Клуб догляду та дресирування мисливських собак організував виставку 4-5 липня 1908 року. Тогочасна преса відзначала, що вперше до виставки залучені професійні кінологи з усієї Галичини³¹⁷. У липневому номері мисливський фаховий часопис «Ловець» на першій сторінці повідомляв, що для участі у виставці надійшло більше сотні заяв від власників кращих собак Галичини. Відзначалось, що участь у виставці має намір взяти граф Сечені виставляючи сімох норних собак.³¹⁸

Виставка була організована у виставковому павільйоні парку Кілінського (сучасний Стрийський парк) у Львові під протекторатом князя Андрія Любомирського. Для участі у виставці претендент, який виставляв собак, повинен був заповнити розлогий формуляр. Участь у виставці собак була платною і плата коливалась від 8 до 50 крон в залежності від виду

³¹² Sołowij W. Klub dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 140-141.

³¹³ Krogulski S. Pół wieku//Łowiec. – 1929. – № 9. – S. 133-135.

³¹⁴ Statut galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 140-141.

³¹⁵ Regulamin Galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich //Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 144-145.

³¹⁶ Galicyjski klub hodowli i tresury psów myśliwskich // Łowiec – 1907. – №1. – S. 9.

³¹⁷ I. Wystawa psów wszystkich ras//Łowiec. – 1908. - № 11. – S. 121.

³¹⁸ Wystawa , psow myśliwskich i zbytkownych//Łowiec. – 1908. - № 13. – S. 145.

випробувань, на яку передбачалось виставляти собаку. Також передбачались грошові винагороди власникам собак, а саме: за перше місце – 30 крон, друге – 20 крон, третє – 10 крон. Випробування проводили окремо для кожної породи собак. Для участі собаки у виставці передбачався ветеринарний огляд, який проводив львівський ветеринарний лікар. Собаки, які були допущені до участі у виставці, були забезпечені безоплатним спеціальним харчуванням, яке було представлено фірмою Fattinger & Co з Відня.

Встановлювались обмеження щодо участі собак у виставці: не допускали щенистих, або щойно після пологів сук, собак, які не піддавались виконанню наказів судді. Для відзначення собак були встановлені такі титули: «Чемпіон», «Переможець», а також похвальні грамоти. Рішення судді не можна було оскаржити у жодному із судів, але можна було внести протест до Клубу протягом 8 днів після закінчення виставки, обґрунтовавши протест та доплативши 20 крон, які залишаються в Клубі, якщо керівництво визнає протест необґрунтованим.

Для зручності учасників змагань секретаріат безкоштовно підготував плакати такого змісту: «Не годувати», «Не випускати», «Ціна продажі крон». Всі інші оголошення на виставці можна було подавати лише за дозволом організаторів виставки. На дозволі повинна була стояти печатка Клубу.

Судьями на виставці були Франц Краус-Штенгберг, Круше з Чернівців, Товарніцькій з Борислава, Каммерер з Відня. Керівниками виставки виступили Товарніцький та Альберт Мнішек – віце-президент Клубу³¹⁹.

Нагороди на виставці отримали собаки різних порід: з домашніх видів бернардинці довгошерсті та короткошерсті, ньюфаундленди, були шотландські вівчарки (коллі), бульдоги, німецькі боксери, італійські гончаки, спанієлі; з мисливських видів – короткошерсті німецькі гончаки, німецькі довгошерсті гончаки, пойнтери, сеттери, англійські сеттери, ірландські

³¹⁹ Program wystawy psów myśliwskich i zbytkownych urządzanej przez galic. Klub hodowli i tresury psów myśliwskich we Lwowie w dniach 4. i 5. lipca 1908 roku //Łowiec. – 1908. - № 11. – S. 127.

сеттери, спаніелі, норні короткошерсті, норні карликові, норні довгошерсті, фокстер'єри, гончаки довгошерсті та короткошерсті³²⁰.

По закінченні виставки у тодішній фаховій галицькій пресі були опубліковані схвальні відгуки про неї. Так, «Ловець» писав, що перша виставка породистих собак, яка відбулась завдяки старанню «Галицького клубу з догляду та дресирування собак» у співпраці з буковинською «Спілкою розведення породистих собак», мала позитивний вплив на розведення мисливських собак. Особливий інтерес з'явився до гончаків, яких на цій виставці було представлено 87. Особливо репрезентативними були англійські гончі. І тут добре постаралась псарня зі світовою славою «My Darling». Завдяки виставці Галичина збагатилась привезеними на виставку породистими собаками, яких було придбано галицькими мисливцями. Велику подяку за організацію виставки висловили князю Андрію Любомирському, який здійснював патронат, та князю Вітольду Чарторийському, який своїми грошовими пожертвами сприяв проведенню виставки на високому рівні. Великі суми коштів та матеріальних пожертв у фонд виставки були направлені графами Стадницьким, Бельським, Скшинським, Монтером, доктором Ямпольським, Дзіковським, Пашковським, Круськем, професором Хальбаном, керівником буковинської спілки доглядачів собак – паном Круше³²¹. (Додаток № 83).

Лихоліття Першої Світової війни призупинили проведення у Львові виставок мисливських собак. Перша післявоєнна виставка була організована в рамках загальнопольської спортивної виставки 3-16 червня 1927 року. На відкриття виставки о 12 годині прийшли керівники міста Львова, Львівського воєводства, Міністр внутрішніх справ Складовський³²². В організації виставки активну участь взяли Малопольське мисливське товариство, Львівська спілка любителів собак, Львівська ветеринарна академія, Польська

³²⁰ Łowiec. – 1908. - 15. – S. 169-172.

³²¹ Mniszek A. I. Powszechna wystawa psów rasowych we Lwowie/Łowiec. – 1908. - № 14. – S. 157-158.

³²² Otwarcie I. Wystawy Sportowej we Lwowie. // Łowiec. – 1927. – № 7. – S.132.

спілка з розведення породистих собак³²³. (Додаток № 86). Друга повоєнна виставка собак була організована у Львові 24-26 червня 1932 року³²⁴. (Додаток № 88). Всього на виставці було представлено 102 собаки, в тому числі – 43 мисливські. Організатори виставки за прикладом Варшави прагнули організувати щорічно у Львові виставки мисливських собак. Залізниця навіть давала пільги для власників собак, які повинні були приїхати до Львова, але цього було недостатню, щоб велика кількість учасників з інших міст брала участь. Головними організаторами виставки виступило Малопольське рільниче товариство, Академія ветеринарії у Львові, Львівська державна комендатура поліції. Окрему подяку організатори висловили львів'янину Вітольду Зембіцькому, який прислужився до розвитку галицької кінології «Каталогом польської кінологічної книги», що був широко презентований на виставці³²⁵. (Додаток № 90).

На 3-5 червня 1933 року була запланована загальнопольська виставка собак в рамках XIII Східного ярмарку, що проходив у Львові. Претенденти на участь повинні були подати заявку до 27 травня 1933 року³²⁶.

З 5 по 30 вересня 1936 р. була організована мисливська виставка, присвячена 60-річчю заснування Малопольського мисливського товариства. На цій виставці відбувся також показ мисливських собак³²⁷. У цьому ж році у програмі Східних ярмарків у Львові була запланована виставка собак. Організатором заходу виступила Львівська філія «Польського союзу породистих собак» у Варшаві. Слід відмітити, що відповідно до статуту однією з головних цілей товариства була підтримка мисливського

³²³ O wystawie psów we Lwowie // Łowiec. – 1927. – № 9. – S.163.

³²⁴ Ogłoszenia // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S.178.

³²⁵ Wystawa psów we Lwowie w dniach 24, 25, 26 czerwca 1932 r. Sprawozdanie sedziowskie // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S. 178- 182.

³²⁶ Przypomnienie // Łowiec Polski – 1933. – № 15. – S.183.

³²⁷ Mniszek A. Wystawa łowiecka (od 5 do 30 września b.r.)/ Albert Mniszek//Łowiec. – 1936. – № 9. – S. 149.

собаківництва³²⁸. Учасники виставки – члени спілки повинні були за собаку сплатити 1,5 злотого, інші – 3 злоті³²⁹. 20 вересня 1936 року Малопольське мисливське товариство організувало виставку «День собаки» у Львові, в рамках виставки «Наші ліси і охорона породи». Учасників змагань могли пройти лише з собакою у наморднику та ветеринарним свідоцтвом. Вхідний квиток коштував 50 грош. Учасники змагань поділялись на групи: мисливські собаки та службові для охорони кордону³³⁰. Слід відмітити, що в 1936 році у Львові було зареєстровано 10580 собак, їхні власники сплатили 160 тис. злотих податку³³¹. (Додаток № 92). Організатором змагань виступило Малопольське мисливське товариство (Додаток № 93). У 1937 році (12-13 вересня) у Львові була організована загальнокрайова виставка собак в рамках «Східних ярмарків». У цій виставці зголосились взяти участь 149 учасників, а реально взяли участь 142³³². (Додаток № 94).

У 1938 році Львівська філія Польської кінологічної спілки (11-12 вересня) організувала загальнокрайову виставку собак в рамках «Східних ярмарків». Організатори «Східних ярмарків» представили для диспозиції 108 боксів для утримання собак. Оцінку здоров'я собак проводив асистент Львівської академії ветеринарної медицини Здіслав Шмідт. Всіх собак було поділено на чотири групи: мисливські, тер'єри, сторожові собаки, кімнатні. На виставці виступила 91 доросла собака та 10 щенят. В тому числі були представлені: 1 сетер ірландський, 2 – англійські, 4 німецькі гончі, 6 спанієлів, 10 собак нірних порід, 4 шотландські фокстер'єри. Суддею у категорії мисливських собак була інженер Ярена Водзінські³³³.

³²⁸ Statut małopolskiego towarzystwa łowieckiego stowarzyszenia zarejestrowanego // Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S. LXX – LXXIV.

³²⁹ Dzień psa // Wschód. – 1936. – № 18. – S.6.

³³⁰ „Dzień psa ” we Lwowie // Mój pies. – 1936. – № 9. – S. 2.

³³¹ Kronika // Mój pies. – 1936. – № 2. – S.17.

³³² Sprawozdanie z Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie w dniach 12 i 13 września 1937 r. // Mój pies. – 1937. – № 10. – S.15.

³³³ Sprawozdanie z Ogólnokrajowej Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie w dniach 11 i 12 września 1938 roku. // Mój pies. – 1938. – № 11. – S.12.

Львівські власники мисливських порід собак мали можливість вдосконалювати мисливські якості собак, здаючи їх на навчання до професійних дресирувальників. Оголошення з пропозиціями про надання послуг з дресирування собак часто публікували у мисливській періодиці. Зокрема, Флоріан Войцеховський надавав такі послуги. (Додаток № 101).

А Львівський відділ «Польської спілки породистих собак» пропонував місцевим власникам мисливських собак польові випробування під наглядом фахових суддів – доктора Т. Мархлевського та доктора Я. Робля. Вартість участі у змаганнях становила 5-10 злотих, а переможці отримували від 30 до 100 злотих. (Додаток № 102).

7. Розвиток мисливської зброярської галузі середини

XIX – початку XX ст.

Велику роль в ефективності мисливського господарства відіграють знаряддя полювання, які використовують мисливці. Однією з складових галузі мисливського господарства є виробництво та торгівля вогнепальною мисливською зброєю. Тогочасні дослідники вказували, що у 1906 році мисливство Галичини принесло працівникам галузі дохід на суму 1232999 крон. У зброярській галузі було працевлаштовано 2500 осіб з фондом оплати праці на суму 1 млн. крон, тобто, кожен працівник отримував по 400 крон за рік. За оренду права полювання сплачували 182999 крон, а за організацію колективних полювань (нагінка, транспорт) – 50 тис. крон. Автор не деталізував конкретну суму отриманих доходів зброярів, лише відзначено, що вони щороку заробляли по декілька десятків тисяч крон³³⁴. На думку Шехтеля і Рожинського, доходи від мисливського господарства у Галичині на початку XX ст. складали 31,8 млн. крон, з яких доходи зброярів становили 250 тис. (Детальніше у таблиці 7.1.).

³³⁴ O ustawie łowieckiej. // Słowo Polskie– 1907. – № 62. – 6 lutego. – S.3.

Економічна діяльність мисливських господарств Австро-Угорської імперії³³⁵

№ п/п	Статті доходів та витрат	Сума, тис. крон
1.	Добута дичина	1635,4
2.	Оренда мисливських угідь	3896,4
3.	Зарплата працівників мисливського господарства	19995,5
4.	Видача мисливських квитків	650,0
5.	Податок за право полювання	88,0
6.	Організація полювання	4824,6
7.	Переробна промисловість (трофеї, шкури)	462,6
8.	Продукція зброярів та легкої промисловості	250,0
	Всього	31802,5

З історичних джерел відомо, що у Галичині вогнепальну зброю почали використовувати досить рано. У Львові перші зброярські майстерні були засновані у 1468 році за правління Казимира Ягелончика³³⁶. Статистика Галичини середини XIX ст. відзначає, що підприємства, які виробляли зброю, відносились до групи ремісників металевих виробів, серед яких були бляхарі, цвяхарі, гути по виробництву заліза та міді, виробники голок, котлів, ковалі, гончарі, майстри з плетіння сіток, купці, які торгували виробами цієї групи.

Статистичні дані свідчать, що у 1866 році у Львові нараховувалось 5 зброярських підприємств, 43 слюсарських, 39 бляхарських, 27 ковальських. Слід відзначити, що у Львові були зосереджені зброярські майстерні, і лише по 3 підприємства знаходились у Краківському, Стрийському та Жовківському округах, дві майстерні – у Жешівському окрузі, по одній – у

³³⁵ Rożyński F., Schechtel E. Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa: Nakładem polskiego towarzystwa łowieckiego, 1921. – S. 11-17.

³³⁶ Broń myśliwska. // Rocznik myśliwski na rok 1886. – Warszawa, 1886. – S.94.

Коломийському, Перемишльському, Тарновському та Вадовіцькому. (Детальніше у таблиці 7.2.).

Таблиця 7.2.

Наявність ремісничих майстерень у Галичині (1868 р.)³³⁷

	Зброярські	Слюсарські	Бляхарські	Воробництво цвяхів	Виправка заліза	Кузні
Місто Львів	5	43	39	3		27
Округи (обводи)						
Коломийський	1	13	8			108
Львівський		6	2	1		106
Перемишський	1	18	13	1		57
Самбірський		9	4	1	1	194
Сяноцький		27	11		2	146
Станиславівський		17	14			127
Стрийський	3	13	5		6	102
Жовківський	3	16		1	2	163
Чортківський		1	5			5
Тернопільський			3			2
Золочівський			6			4
Краківський	3	61	35	2	1	161
Жешівський	2	17	12			104
Тарновський	1	26	25			139
Вадовіцький	1	18	12	2	4	140

Статистичні дані за 1890 рік свідчать, що у Галичині було 16 майстерень, які ремонтували та виготовляли мисливську зброю, в яких

³³⁷ Wykaz przedsiębiorstw przemysłowych w Galicyi z koncem roku 1866. ułożony na podstawie sprawozdań, przez galicyjskie Izby handlowe wypracowanych.// Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1868. – № 33 – S. 174.

працювало 65 робітників. А всього це заняття давало роботу 163 особам.³³⁸ Інші статистичні дані вказували, що в 1890 році у Галичині було аж 19 зброярських фірм, що становило 3,41 % від 539 зброярських фірм, які налічувались в Австрії³³⁹. У 1884 році у місті Львові було лише 4 зброярські фірми, що обслуговували мисливську галузь, враховуючи її специфіку. Для порівняння: столярів було 124, слюсарів – 49, ковалів – 25, ножарів – 7, ремонтники газових труб – 1, шевців – 375³⁴⁰.

Слід відмітити, що зброярів готували у школі святої Ельжбети у Львові. У 1891 році тут навчалось 8 учнів на шевців, 12 – на слюсарів, 8 – на кравців, 8 – на столярів, 4 – на мулярів, 4 на пічників, 7 – на бляхарів, 4 – на ковалів, 8 – на кімнатних малярів, 5 – на різників та 2 – на зброярів³⁴¹.

Промисловий довідник за 1912 рік вказував, що у Львові діяло 7 підприємств з виробництва та торгівлі зброєю, а саме: Галицька мисливська спілка (Львів, вул. Кароля Людвіка, 1), керівник – Альфред Дзіковський, Болеслава Янковського (Чарнецького, 2), Стефана Пелецького (Академічна, 4), Амброзія Соболти (Замкова, 11), Тадеуша Святкевича (Зублікевича, 13), Валеріана Шадковського (Бернадинська площа, 2), Казимира Табачковського (Кароля Людвіка, 3). У Перемишлянському повіті зброярські фірми мали Стефан Крисяк, Ян Крук та Йозеф Крисяк, Людвік Цесля, у Жешівському – Адольф Рутовський, у Тарнові Кароль Біртус та Кароль Дудзінський (вул. Краківська), у Золочеві – Францішек Круковецький, у Рожнятові – Антоній Пальчинській³⁴².

Щоб стимулювати виробництво зброї, органи державної влади Галичини широко застосовували надання безпроцентних, або під низький

³³⁸ Katalog powszechnej wystawy krajowej we Lwowie w 1894 roku . – Lwów: Drukarnie Pillera i spółki, 1894.

³³⁹ Wykaz przedsiębiorstw przemysłowych według stanu z r. 1890 // Rocznik statystyki Galicyi: rok IV. 1892-1893. – Lwów: I. związkowa drukarnia, 1893. – S. 266.

³⁴⁰ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa: Wiek, 1884. – S. 510.

³⁴¹ Szkoły uzupełniające we Lwowie // Gazeta Narodowa. – 1891. – № 158.– S.2.

³⁴² Dział IV. Przemysł metalowy. Rusznikarstwo (broń myśliwska). // Skorowidz przemyslowo- handlowy Krolestwa Galicyi II wydanie. Lwów:1912. – S.458.

відсоток, кредитів. Зокрема, у 1901 році влада Галичини на 10 років виділила безпроцентний кредит зброярському майстру Петру Ярошу в розмірі 2000 крон³⁴³, у 1904 році К. Дудзінському з Тарнова було виділено 3 тис. крон під 3 % річних. Сплачувати кредит він повинен був двадцятьма рівними долями, починаючи лише 1 липня 1904 року³⁴⁴, а у 1905 р. 5 тис. крон виділено Болеславу Янковському зі Львова під 3 % річних³⁴⁵.

З метою реклами вогнепальної зброї для полювання у місцевих часописах подавали відповідні оголошення, хоча деякі автори зазначали, що при виборі зброї потрібно бути космополітом і не піддаватись на рекламу проплачених статей, які рекламують зброю місцевих товаровиробників³⁴⁶. Першою рекламою щодо реалізації зброї у Львові була реклама Боніфация Штіллера, опублікована у 1863 р. Господарська діяльність Боніфация Штіллера у Львові була припинена у 1878 році. З нагоди закриття складу був проведений повний розпродаж товару. Про перший та єдиний у Галичині магазин мисливської зброї і мисливських знарядь (площа Ринок, 22), заснований у 1852 році Францішком Ерліхом, йдеться у рекламі (1883 р.). Починаючи з 1879 року з'являється реклама зброярської фірми Казимира Табачковського. У пресі відмічалось, що львівський зброяр Казимир Табачковський у 1877 році на Крайовій промислово-рільничій виставці за

³⁴³ Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.3341.

³⁴⁴ Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1904 przytem index tych alegatów od 1 do 337. – Lwów, 1904, – S.2152.

³⁴⁵ Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S.1825.

³⁴⁶ L. G. Dziubiński. Korespondencye // Łowiec – 1902. – № 10. – S.117.

представлену колекцію мисливської зброї був нагороджений дипломом за заслуги ³⁴⁷.

У період з 1884 по 1890 рр. у Львові, спочатку у готелі «Жорж», а пізніше на вул. Крутій, 1 можна було купити мисливську зброю від фірми Мольнара. У деяких оголошеннях відзначалось, що фірма Мольнара є правонаступницею зброярської фірми Т. Вишневецького. У 1880 році у часописі «Ловець» публікується оголошення щодо реалізації у Львові мисливської зброї від відомого зброяра Т. Вишневецького.

У 1885 році у Львові на площі Галицькій відкривається зброярська фірма Яна Сокольницького. У рекламі повідомлялось, що фірма ремонтує, продає та модернізує мисливську зброю всіх систем та калібрів. Відзначалось, що Скольницький 14 років співпрацював з відомим Львівським зброярем Т. Вишневецьким.

У період з 1883 по 1896 рр. регулярно з'являється реклама зброярської фірми Я. Колієвича, що з 1883 р. знаходилась у Львові по вулиці Чарнецького, 6, а у 1896 р. – по вул. Словацького, 8. Крім торгівлі зброєю у магазині Яна Колієвича можна було придбати також собак породи «сеттер».

З 1889 р. мисливці Львова мали змогу придбати зброю та набої у спеціалізованому магазині Стефана Пелецького, який знаходився на площі Катедральній, 3, а пізніше – на площі Капітульній, 3 (1890 р.) та на Мар'яцькій площі біля готелю «Жорж» (1904 р.).

Все ж у пресі мисливці висловлювали незадоволення якістю набоїв, які виготовляли на фірмі Пелецького. Зокрема, граф Володимир Дідушицький мало не позбувся пальців рук після пострілу з рушниці, зарядженої патроном фірми Пелецького. На думку графа, це сталось через те, що патрони були заряджені шротом № 2 у поєднанні з бездимним порохом³⁴⁸.

³⁴⁷ Dział urzędowy Komitetu Wykonawczego krajowej Wystawy rolniczej i przemysłowej r. 1877 we Lwowie. // Wystawa krajowa rolnicza i przemysłowa organ komitetu wystawy. – 1877. – № 24. – S.2.

³⁴⁸ Włodzimierz hr. Dzieduszycki Kronika. // Łowiec – 1914. – № 1. – S.13.

У період з 1889 по 1902 рік активно публікує оголошення та рекламу зброярська майстерня В. Я. Шадковського і Я. Ф. Копчинського («W. J. Szadkowski i J. F. Korczynski»), яка знаходилась у Львові на площі Бернардинській, 1 та у готелі «Саський» по вул. Батори, 20. Схвальні відгуки про зброярську фірму В. Шадковського та С. Копчинського розмістив у журналі «Ловець» Л. Стаженський, відзначивши, що рушниці й інша зброя є дуже якісними. Автор визнав, що купивши їхню зброю, не користується англійськими, французькими та німецькими рушницями, які придбав попередньо³⁴⁹. Помер Станіслав Копчинський на 46 році життя у 1910 році³⁵⁰.

У 1901 році по вул. Чарнецького, 2 знаходилась зброярська майстерня Болеслава Янковського, де крім мисливської зброї можна було придбати револьвери для власної оборони. Також мисливці мали змогу здати на комісію стару зброю. У 1900 році мисливську зброю також можна було придбати у магазині Е. Махайського, який знаходився на роздоріжжі вулиць Ягеллонської та 3-го травня. У 1903 році на площі Стрілецькій, 1 зброєю власного виробництва торгував А. Соболта. В оголошенні відзначалось, що його зброярська майстерня нагороджена у 1894 році відзнакою Міністра торгівлі Австрійської імперії. У 1922 році мисливці Львова мали змогу придбати мисливську зброю у зброяря Ф. Гондека по вул. Бурлярда, 2 та Баторія, 30.

На початку ХХ ст. у Львові на вулиці Шайнохи діяла зброярська фірма «Доротеум», яка спеціалізувалась на комісійній торгівлі та ремонті мисливської зброї. У 20-тих роках ХХ ст. з'явилась реклама зброярської фірми Станіслава Копчинського, заснованої у 1899 році, про реалізацію мисливської зброї різних систем. Фірма знаходилась у Львові по вул. Бернардинській, 3.

У тридцятих роках ХХ ст. у Львові (вул. Академічній, 3) Я. Беньковський володів магазином зброї. За цією ж адресою Людвик Гошовський реалізовував зброярське масло «Роскаль» для чищення зброї. У

³⁴⁹ L. Stazenski Korespondencye // Łowiec – 1901. – № 2. – S.25.

³⁵⁰ Zmarli // Gazeta lwowska. – 1910. – № 247. – S.3.

1939 році у Львові на вул. Легіонів, 3 функціонував магазин мисливської вогнепальної зброї Е. Дмитраха.

У Галицькій пресі широко рекламували зброярське масло «Полмінол», яке виготовляли на державній фабриці мінеральних речовин «Полмін». Відмічалось, що масло не містить будь-яких шкідливих складників.

У 1926 році у Львові на площі Мар'яцькій, 4 відкрито мисливський зброярський магазин. Керівником магазину був зброяр Теофіл Мілош. Цей магазин був філією «Варшавської мисливської спілки», організованої у 1904 році після реорганізації Варшавської зброярської фірми Б. Рончевського, заснованої у 1878 році. Акціонерами-засновниками організації були такі відомі мисливці як Ян Штольдцман, Владислав Сломчинський, Станіслав Лілпоп, Станіслав Заборовський, Антоній Вольчинський. У 1911 році було придбано електричний механічний верстат, який автоматично заряджав патрони. Під час першої Світової війни виробництво та торгівля зброєю практично припинились. Лише у 1921 році нормалізувались післявоєнні відносини і відновилося виробництво та торгівля. З метою збільшення можливості реалізації зброї та набоїв «Варшавська мисливська спілка» організувала окрім Львова філії магазину у головних містах Другої Речі Посполитої. Зокрема, у 1924 році відкрилась філія у Вільнюсі на вул. Вільнюській, 10. Її керівником став Александр Рончевський – син засновника фірми; у 1925 році – в Познані на вул. Перацького, 12. У 1904 році у спілці працювало 10 осіб, а у 1935 році їх було вже 130.³⁵¹

У 1934 році магазин товариства у Львові був радикально реорганізований і розширено асортимент товарів: тут з'явилися спортивні товари для заняття тенісом, легкою атлетикою, стрільбою з лука, футболом та зимовим туризмом.

Крім спеціалізованих мисливських магазинів мисливську зброю можна було придбати й в офісах мисливських товариств. Як свідчать оголошення у тогочасній мисливській періодиці, мисливську зброю наприкінці ХІХ ст.

³⁵¹ Warszawska spółka myśliwska. Fabryka amunicji i śrutu: Katalog. – W-wa: WFA, 1935. – S. 2-5.

можна було придбати у Галицькому мисливському товаристві, офіс якого знаходився на вул. Театральній, 18. Після Першої Світової війни товариство з політичних міркувань було перейменоване на Малопольське мисливське товариство. У двадцятих роках ХХ ст. зброю можна було купити в офісі товариства за адресою: м. Львів, вул. Міцкевича, 6.

Зброю також можна було придбати й у приватних осіб. Зокрема, у Львові приватно на вул. Ягелонській, 3 можна було придбати 5 рушниць, а по вул. Домініканській реалізовували роги лані, оленя та 7 одиниць зброї. Крім власне вогнепальної зброї у спеціалізованих магазинах для мисливців реалізовували й мисливські аксесуари.

При Другій Речі Посполитій у Галичині у 20-тих роках ХХ ст. у Кракові зброю можна було придбати у першій зброярській майстерні Йозефа Спліхаля молодшого (вул. Славківська, 16). На вул. Ринок, 9 у Кракові Владислав Скопський пропонував великий вибір мисливської зброї (більш як 200 видів).

З утвердженням на території Галичини після Першої Світової війни Другої Речі Посполитої мисливська зброярська галузь набирає промислового характеру. Так, 5 липня 1922 року Львівський завод зброї «Арма» викупив нерухомість у панів Мар'яна Брилінського та Володимира Іжинського, що складалась з житлового будинку площею 1200 м² на площі Бема. За короткий час після придбання було проведено капітальний ремонт будівлі та добудову площею 120 м². 4 серпня цього ж року «Арма» укладає з Міністерством оборони Польщі додаткову угоду щодо оренди на 20 років інших 9 будинків загальною площею 2500 м²³⁵². Виробництво зброї було налагоджено швидко, так як ще до оренди приміщень фірма вже придбала станки для її виготовлення. У наступному 1923 році Малопольське мисливське товариство прийняло пропозицію співпраці з Львівським заводом з виготовлення зброї «Арма» і перенесло офіс товариства до його магазину по вул. Лінди, 9³⁵³. В подальшому, Львівський завод з виготовлення зброї «Арма» було

³⁵² ARMA// Łowicz – 1922. – № 10. – S.11.

³⁵³ Sprawy Towarzystwa// Łowicz – 1923. – № 1. – S.1.

реорганізовано у Львівську мисливську спілку та випущено акції. 11 лютого 1928 року відбулись щорічні збори членів Львівської мисливської спілки з метою ухвалення фінансового звіту за 1927 рік. За результатами звіту було ухвалене рішення про сплату 10 відсотків за акціями спілки, що була зареєстрована за тією ж адресою, що й Львівський завод зброї «Арма»³⁵⁴. З метою кращої реклами мисливських товарів спілкою випускались ілюстровані каталоги з зазначеними цінами.

Зважаючи на те, що мисливська зброя є специфічним товаром, якість якого можна встановити лише під час стрільби, зброярі на засіданні Львівської торгової палати підтримали проект змін до закону, відповідно до яких всі випробування зброї повинні відбуватись виключно у державних зброярських закладах.³⁵⁵ З цією метою у Львові було організовано публічний міський тир. У 1891 році з метою заощадження міських коштів її передали в оренду приватним особам. Мисливці обурювались діями влади Львова, бо їх позбавили можливості швидко випробувати та пристріляти мисливську зброю у Львові, для цього потрібно було виїжджати за місто³⁵⁶.

Виробники зброї були добрими знавцями вогнепальної зброї. Іноді розгляд у судах справ, пов'язаних з використанням мисливської вогнепальної зброї у побутових конфліктах, потребував фахівців, які б консультували суддів при винесенні судових ухвал³⁵⁷. Зокрема, великий резонанс викликало вбивство 12 квітня 1908 року намісника Галичини, графа Андрія Потоцького. Консультували суд у цій справі в якості судових експертів зброярі Мольнар³⁵⁸ та Янковський³⁵⁹. Так, на судовому засіданні від 30 червня 1908 року виступив експерт Янковський, який дав вичерпну характеристику зброї,

³⁵⁴ Sprawozdanie Lwowskiej Spółdzielni Myśliwskiej za rok 1927. // Łowiec – 1928. – № 5. – S.79.

³⁵⁵ Lwowska Izba handlowa i przemysłowa // Gazeta lwowska. – 1890. – № 102. – S.5.

³⁵⁶ Strzelanie do celu. // Gazeta Narodowa. – 1891. – № 148. – S.2.

³⁵⁷ Sprawa Kazimierza Rozwadowskiego. // Słowo Polskie– 1898. – № 190. – 11 sierpnia. – S.1.

³⁵⁸ Tajemnicze morderstwo. // Słowo Polskie– 1907. – № 583. – 26 grudnia. – S.7.

³⁵⁹ z Izby sądowej. // Gazeta lwowska. – 1909. – № 74. – S.3.

з якої стріляв до Потоцького Січинський. Це був пістолет браунінг малого калібру, що відзначається великою скорострільністю – 4 постріли за одну секунду, і ця зброя має відмінну цільність і потужність: на відстані 100 кроків пробиває дошку 15 см.³⁶⁰. Експерт Мольнар дійшов до висновку, що вбивство намісника Галичини у жодному разі не можна трактувати як фатальний випадок, так як Мирослав Січинський зробив не один, а декілька пострілів³⁶¹. У 1909 році до присяжних зброярських експертів було прийнято зброяря Казимира Табачковського³⁶², а у 1923 році у львівських судах консультував зброяря Збігнєв Клепінський³⁶³. Слід відмітити, що крім судових експертів зброярі надавали консультації страховим агентам при розгляді справ відшкодування при використанні вогнепальної зброї. Зокрема, у 1907 році зброяря Казимир Табачковський був балістичним експертом в одній із страхових компаній³⁶⁴.

Історичні джерела свідчать, що на практиці продавці нерідко порушували вимоги чинного законодавства при торгівлі зброєю. Зокрема відмічалось, що зброяря Тарновський незаконно продав револьвер, і через це сталось вбивство³⁶⁵, а власник зброярського магазину Єжи Купчинський (Львів, площа Бернадинська, 3) отримав від пенсіонера Едмунта Іглицького турецький меч XV століття вартістю 900 злотих, який зобов'язався продати, але тривалий час не повертав ані меча, ані грошей. Цю справу навіть розслідувало слідче відділення Львова³⁶⁶.

Траплялись й трагікомічні випадки. Так, схвальні відгуки у «Газеті Львівській» з'явились на одного із зброярів Львова, який дізнавшись, що друкар Ян Моздеж з вул. Личаківської, 149 хотів вчинити самогубство,

³⁶⁰ Proces Siczynskiego // Słowo Polskie– 1908. – № 289. – 25 czerwca . – S.11.

³⁶¹ Proces Siczynskiego // Słowo Polskie– 1908. – № 302. – 1 lipca. – S.2.

³⁶² Losowanie sędziów przysięgłych. // Gazeta lwowska. – 1909. – № 239.– S.4.

³⁶³ Akt oskarżenia // Kurjer Lwowski – 1923. – № 1. – 1 stycznia. – S.4.

³⁶⁴ Zakład ubezpieczeń robotników od wypadków // Słowo Polskie– 1907. – № 451. – 28 września. – S.3.

³⁶⁵ Rewizya // Gazeta Narodowa. – 1900. – № 314.– S.2.

³⁶⁶ Miecz turecki p XV. w. nie może wrócić do właściciela! // Kurjer Lwowski – 1935. – № 282. – 15 października. – S.3.

продав йому набой з малим вмістом пороху, які власноручно зарядив. Самогубець зробив чотири постріли, але все закінчилось легким пораненням³⁶⁷.

При реалізації мисливської зброї траплялись й крадіжки. Так, з магазину зброяря Кароля Сонненсхейна (вул. Яновського, Львів) було вкрадено 4 револьвери та карабін³⁶⁸, а з зброярської майстерні, що знаходилась у Львові на вул. Вроновських, 5, було вкрадено два карабіни³⁶⁹. Аналогічний випадок зафіксовано у магазині Анджея Сobotки по вул. Камінського, 9. Розглядаючи зброю у приміщенні магазину, покупець несподівано вибіг з магазину зі зброєю і втік³⁷⁰. У Берліні ж випадок крадіжки виявився трагічним: покупець попросив показати зброю, після чого тричі вистрелив у продавця та втік³⁷¹.

Однією з найбільш розвинених фірм з виготовлення, ремонту та торгівлі зброєю кінця ХІХ – початку ХХ ст. була зброярська фірма Альфреда Дзіковського. Історія його діяльності у Львові починається з 1876 року, коли він викупив у львівського купця Боніфація Штіллера магазин зброї^{372,373}. Через два роки, у 1878 р., він організував зброярську майстерню в якій працювало 12 майстрів³⁷⁴.

У 1881 році у фаховому мисливському часописі Галицького мисливського товариства вперше опубліковано оголошення про реалізацію у Львові мисливських рушниць, карабінів, пістолетів та револьверів з патентованої фабрики М. Арендта у магазині А. Дзіковського за найнижчими цінами.

³⁶⁷ Zamach samobójczy. // Gazeta lwowska. – 1913. – № 68.– S.4-5.

³⁶⁸ Kronika policyjna. // Gazeta lwowska. – 1912. – № 44.– S.4.

³⁶⁹ Skradzione karabiny. // Gazeta lwowska. – 1899. – № 136.– S.3.

³⁷⁰ W złodziejskie czyny // Słowo Polskie– 1907. – № 499. – 26 października. – S.4.

³⁷¹ Napad bandycki w Berlinie // Gazeta lwowska. – 1911. – № 127.– S.3.

³⁷² Швагуляк-Шостак О. Курорт Боніфація. – Контракти. – 2008. – №25 (червень). – Режим доступу: archive.kontrakty.ua/gc/2008/25/18-zayavi.html?lang=ua

³⁷³ Моршин-карпатська перлина про курорт Моршин на Прикарпатті – Режим доступу: marushchaksadyba.io.ua/s1683598/morshin-karpatska_perlina

³⁷⁴ Мисливський павільйон – Режим доступу: lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=2535

Як свідчить реклама, в подальшому асортимент зброї та супутніх мисливських товарів фірми був значно розширений. Зокрема, А. Дзіковський презентував свій магазин як єдиний у Галичині, в якому можна було купити зброю системи «Лефаше» (Lefauchaux) та «Ланкастер» (Lancaster) всіх відомих калібрів. Крім зброї, тут реалізовували патрони марки «Teschner» та «Dreyseg», ціна яких відповідно становила 2,20 та 3,50 золотих. Для мисливців, які набивали патрони самостійно, реалізовували дріб: 1 кг – 36 центів, а при купівлі 10 і більше кілограм була передбачена скидка до 34 центів. Вартість кілограму пороху коливалась від 1,42 до 3,60 золотих. Крім зброї, магазин торгував манками для приваблювання самців козулі за ціною від 0,7 до 2 золотих. Для ширшої реклами фірма на письмову вимогу розсилала розширений прейскурант товарів та мисливський календар.

В ілюстрованому календарі «Галичанин» повідомляли, що головний магазин зброї, мисливських знарядь, а також парфумерії А. Дзіковського знаходився у Львові на вул. Кароля Людвіка, 1. Для приваблення потенційних клієнтів їм надавали можливість випробувати зброю при її купівлі. Вартість одноствольних рушниць становила від 6 до 25 золотих, двостволок – 24-150 золотих, двостволки марки «Ланкастер» – 35-250 золотих, двостволки фірми «Teschner» та «Dreyseg» – 120-150 золотих. За 8-40 золотих можна було купити зброю для дітей. Вартість револьверів коливалась від 4,25 до 50 золотих.

Крім зброї можна було купити патрони до зброї всіх систем за ціною виробника. Вартість сотні патронів коливалась у межах 1,35-8 золотих. Для мисливців, які надавали перевагу споряджати патрони самостійно, реалізовували спеціальні ручні машинки за ціною 1-5 золотих. Для полювання продавали також спеціальні мисливські торби, одяг, шапки, чохли для зброї. У 1885 році з'явилась реклама фабрики та магазину зброї Альфреда Дзіковського, а також оголошення про продаж 500 рушниць. Відзначалось, що фірма отримала нагороду на крайовій виставці та має філію

у Тернополі³⁷⁵. Реклама зброярської фірми А. Дзіковського у Мисливському та рибальському календарі за 1885 р. пропонувала мисливцям не лише різноманітні системи зброї за найнижчими цінами, але інформували, що у Тернопільській філії можна купити зброю не лише мисливцям, але й також держслужбовцям, військовим та поліціантам.

На мисливський сезон 1886/7 років для мисливців пропонували новинку – англійський карабін системи «Кольт» вартістю 65 золотих. Тогочасний мисливський закон, на відміну від сьогочасного, не забороняв полювати вночі. Тож для мисливців пропонували спеціальні світлові прилади для полювання на кабанів, качок, гусей. Вартість приладу разом з інструкцією користування становили 1 золотий.

Реклама зброї містилась не лише у спеціалізованих мисливських виданнях, але й у суспільних та наукових, зокрема в «Огляді» («Przegląd»), що позиціонував себе як суспільно-політичний і літературний часопис. Так, у 1888 році тут подавали рекламу мисливської зброї, але, враховуючи специфіку читачів, наголос поставили на рекламу зброї, необхідної для захисту у випадку війни. Зокрема, пропонували револьвери у будь-якій кількості за ціною 50 золотих. У рекламі, розміщеній у «Ловці» (1899 р.), крім асортименту мисливської зброї інформували про високі відзнаки фірми: 10 медалей. Для тих, хто цікавиться виробами фірми, у магазині можна було безоплатно отримати преїскурант на товари.

Вміння та навички Альфреда Дзіковського у виробництві зброї використовували органи державної влади. Він виступав зброярсько-балістичним експертом під час судових засідань у львівських судах³⁷⁶. Про високу повагу до якості зброї свідчить оголошення про реалізацію комісійної мисливської зброї від п. Ольшевської (Львів, вул. Малецького, 10). Вона вказувала, що зброя куплена у магазині А. Дзіковського.

³⁷⁵ Ogłoszenia // Łowiec – 1885. – № 7. – S.120.

³⁷⁶ Z Izby sądowej. // Gazeta lwowska. – 1899. – № 110.– S.3.

У 1903 році магазин подав рекламу про продаж різних видів пороху та патронів до мисливської зброї, відзначивши, що відповідно до розпорядження Міністерства війни від 6 травня 1902 року № 744 фірма отримала ліцензію на продаж австрійського пороху у Галичині та Буковині³⁷⁷. Крім того, з реклами фірми, опублікованої у «Господарському календарі», видно зміну адреси магазину зброї.

Після смерті Альфреда Дзіковського на 56 році життя (12 жовтня 1906 року) у некролозі були перераховані всі його заслуги. Він був успішним торгівцем, членом Галицького мисливського товариства, почесним членом товариства мисливців Святого Губерта, бухгалтером цих товариств, власником найкращої зброярської майстерні та магазину мисливської зброї³⁷⁸. Після смерті Альфреда Дзіковського його зброярську справу успадкував син Здіслав Дзіковський, який опублікував оголошення наступного змісту: «Маю честь повідомити, що буду й надалі добросовісно вести зброярську майстерню і магазин зброї А. Дзіковського з 30-літнім стажем у Львові, й триматиму високу планку батька»³⁷⁹.

Через два роки по смерті Альфреда Дзіковського відповідно до рішення крайового суду від 20 вересня 1908 року було зареєстроване господарське товариство «Альфред Дзіковський» (Львів, вул. Кароля Людвіка, 3) з правом торгівлі та ремонту зброї³⁸⁰, що свідчить, про високу довіру до його імені. Акціонерами фірми були Здіслав Дзіковський, Казимир Табачковський та Ришард Сарторі³⁸¹. Про відмінну якість зброї, яку виготовляв А. Дзіковський, свідчить також реклама Ришарда Сарторі, багаторічного партнера та технічного директора керівника фірми А. Дзіковського.

У рекламі від 1908 року відзначалось, що фірма Альфреда Дзіковського була єдиною у Галичині фабрикою зброї, відзначеної на виставках

³⁷⁷ Ogłoszenia // Łowiec – 1903. – № 9. – S.110.

³⁷⁸ Ogłoszenia // Łowiec – 1906. – № 20. – S.250.

³⁷⁹ Ogłoszenia // Łowiec – 1906. – № 24. – S.298.

³⁸⁰ Dział IV. Przemysł metalowy. Rusznikarstwo (broń myśliwska). // Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi II wydanie. Lwów:1912. – S.458.

³⁸¹ Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1908. – № 261.– S.10.

найвищими нагородами, і була генеральним представником у Галичині та Буковині фабрик зброї Зауера та Коллатха³⁸². У 1915 році господарське товариство А. Дзіковського було перереєстроване на Галицьку мисливську спілку. Добре ім'я Альфреда Дзіковського експлуатували й у Другій Речі Посполитій. У 1922 році в часописі «Ловець» опублікували оголошення про реалізацію зброї за адресою: вул. Легіонів, 3, з зауваженням, що тут знаходилась мисливська спілка імені А. Дзіковського.

Також для популяризації мисливської зброї використовували виставки, де зброярі мали можливість представити власну продукцію. Так, у 1882 році в Перемишлі проходила промислова виставка, в якій взяв участь львівський зброяр Альфред Дзіковський. Газета Львівська відзначала, що представлену ним зброю розмістили в окремому сейфі, а сумарна вартість цієї зброї складала 1500 золотих. В кулуарах говорили, що найкращою зброярською фірмою у Львові є фірма Т. Вішновецького, що перейшла у власність А. Мольнара, але й надалі виробляє дуже якісну зброю³⁸³. На наступній виставці у Кракові в 1887 році директор зброярської фірми А. Дзіковського А. Табачковський³⁸⁴ отримав 2 дукати премії та похвальну грамоту за відмінну якість зброї³⁸⁵.

На загальногосподарській Галицькій виставці 1894 року у Львові були відзначені й зброярські фірми. Зокрема, Теофіл Жировський – суддя на крайовій виставці відзначав, що на виставці проходили випробування зброї львівських фірм А. Дзіковського, Шадковського та Копчинського. На його думку, зброя фірми Альфреда Дзіковського є найкращою. Під час випробувань на показових стрільбах по мішенях всі 8 пострілів поцілили у чорне коло мішені, а при пострілі у мішень зайця з відстані 36 метрів дробом № 4 попадання становило від 24 до 34 дробинок. З цієї відстані дріб пробивав

³⁸² Ogłoszenia // Łowiec – 1908. – № 1. – S.12.

³⁸³ Wystawa w Przemyślu. // Gazeta lwowska. – 1882. – № 207.– S.3.

³⁸⁴ Wystawa krajowa. Kraków dnia 19. września. // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 215.– S.1-2.

³⁸⁵ Wystawa krajowa w Krakowie. // Gazeta lwowska. – 1887. – № 211.– S.5.

100 листів паперу і, на думку автора, якщо б ще було додано 30 аркушів, він їх також пробивав б. Якість зброї фірм Шадковського та Копчинського також є відмінною, але їх ціна є вищою³⁸⁶. Про слушність думки судді свідчить той факт, що представлені експонати майстерні Альфреда Дзіковського були відзначені бронзовою медаллю Міністра рільництва Австрії³⁸⁷.

Крім виставок мисливську зброю у Львові представляли в мисливському музеї, який діяв при Львівській лісовій школі. Для організації мисливського музею журнал «Ловець» звертався до своїх читачів з проханням направляти до Львівської лісової школи стару зброю різних систем, мисливські знаряддя, а саме: сітки, сільця, конфісковані у браконьєрів, а також різні роги, шкіри, клики³⁸⁸. Учні в цій школі навчали різним способам поводження зі зброєю. А оскільки школа власної зброї не мала, то позичали її у торговців та графа В. Дідушицького. Тож організація мисливського музею сприяла б вивченню мисливської науки³⁸⁹.

Слід відзначити, що Альфред Дзіковський був бібліофілом. Книги з його приватної бібліотеки на мисливську тематику з його екслібрисом розійшлись по книгозбірнях.

³⁸⁶ Żurowski Teofil. Korespondencye // Łowiec – 1894. – № 9. – S.142.

³⁸⁷ Korespondencye// Łowiec – 1894. – № 10. – S.157.

³⁸⁸ Sprawy galic. towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1882. – № 11. – s.161.

³⁸⁹ Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11

8. Розвиток мисливського стрілецького спорту

Як свідчать літературні джерела, стрілецтво, як фах існувало у Галичні, і зокрема у Львові ще з середини XV століття. Слід відмітити, що у той час основною мішенню татар був Львів, оскільки місто стояло на межі Польщі. Для оборони міста від загарбників організовували стрільців, професійним обов'язком яких була оборона міста. Вже перші стрілецькі братства діяли на підставі статутів. У Львові і Кракові існували лицарські школи, у яких вчили влучно стріляти із луків. Перші товариства мали назву лучники, від латинської назви «Jaculatores». Роль влучної стрільби при обороні Львова розумів й польський Король Сигизмунд Август II (1520—1572), який в 1546 році видав стрільцям розпорядження, щоб вправ зі стрільби не занедбувати, а цехи міста зобов'язані були надавати стрільцям всіляку допомогу. Влучність стрільби серед мешканців Львова заохочувалась тим, що за влучний постріл звільняло від сплати накладених на той час повинностей, як королівських, так і державних. З розвитком суспільства змінюються й технології захисту міста. Поступово захисники міста переходять виключно на вогнепальну зброю. Зокрема, король Хенрк Вalezи запровадив стрільби лише з вогнепальної зброї. Переможець змагань отримував статус «короля стрільців». Щоб дотримуватись техніки безпеки і не поранити мешканців міста, магістрат міста Львова своїм розпорядженням виділив місце для тирю (стрільниці) для вправлення у стрільбі з вогнепальної зброї по мішенях. У Львові він розміщувався у рові між мурами і валами міста, на вулиці Вірменській.

Стрільниця була великою, так як тут стріляли по мішенях з відстані 427,5 кроків. Хенрк Вalezи наказав бургомістрові і радникам міста Львова, щоб стрільцям, які стріляють до курка, щороку сплачувати 40 польських золотих, для закупівлі клейнодів, тобто, нагород за добру стрільбу. Якщо хто-небудь не виконає цієї вимоги, та на такого урядовця накладався штраф у розмірі 100 польських золотих, які слід було заплатити із власного майна. Тому відповідно до цієї постанови стрільці стали незалежні від міської влади.

Вони не перебували під керівництвом магістрату, а обирали між собою стрільців, які призначались старшими над ними. Були організовані спілки, які на себе взяли функції економічного управління та проведення стрілецьких вправ.

Більше того, на ці товариства покладался обов'язок з організації стрілецьких вправ для всіх мешканців міста Львова. Лише старі або сліпі мешканці Львова мали право не брати участь в стрілецьких вправах. В подальшому король Зигмунт III у 1600 році підтвердив привілей для стрільців, який видав Генрик, але замість того, щоб місто сплачувало 40 золотих на клейноди, як це було раніше, надав у власність товариства будинки біля Краківської брами при рові, де відбувались тренування зі стрільби. Частину з цих будинків товариство здавало в оренду, бо для тренування зі стрільби потрібні були великі кошти, так як порох та кулі у той час коштували досить дорого.

З 1623 року рада міста Львова запровадила вправи з вогнепальної зброї та арбалетів. Було запроваджено в свої традиції, а саме: великі показові стрільби відбувались на наступний день після дня Святого Михайла та на свята Пилипа та Якова. Вправи з арбалетом відбувались виключно в понеділок після Вознесіння і в день Святої Маргарити. Стрільби до курка відбувались лише раз у рік – у день Свято Вавжинця. В 1653 році рада Львова за зверненням доктора філософії Анджея Вахлевича уклала із товариством угоду, відповідно до якої братство мало отримувати половину річного доходу з вежі, що складало тоді 50 золотих³⁹⁰.

Згодом стрілецькі вправи у Львові втрачають оборонне значення. Проте з розвитком мисливства не зникають, а навпаки еволюціонують і набувають спортивного характеру.

Військові традиції влучності у стрільбі домінували при організації стрілецьких змагань. Так, Львівське офіцерське стрілецьке товариство запросило Галицьке мисливське товариство взяти участь у змаганнях з

³⁹⁰ Kulczycki T. Rys historyczny wraz z zbiorem przywilejów towarzystwa strzelców lwowskich/ Tomasz Kulczycki. – Lwów: drukiem P.Pillera, 1848. – S. 3-18.

влучності стрільби, яке мало відбутись у Львові 28 травня 1902 року, а також 12 та 16 червня, 10 та 24 липня, 7 та 16 серпня³⁹¹. Аналогічне запрошення для участі у змаганнях надійшло до Галицького мисливського товариства й у 1904 році. Змагання повинні були відбутись 23 червня, 7 липня та 4 серпня³⁹². Співпраця в організації стрільб продовжилась й в 1906 р.³⁹³ Традиція проведення показових стрільб у Галицькому мисливському товаристві спостерігалась під час проведення його з'їздів. В організації стрільб під час ІХ, Х, ХІ з'їздів товариства (1902-1906 рр.) воно тісно співпрацювало з Львівським стрілецьким товариством^{394, 395, 396, 397}. Більше того, офіцерське стрілецьке товариство вишукало можливості преміювати цінними призами переможців змагань. Так, у 1904 році переможця було нагороджено срібним портсигаром, а за друге місце – запальничкою³⁹⁸; у 1905 році член товариства Альберт Мнішек отримав від офіцерів золотий годинник «Омега»³⁹⁹. Аналогічно у 1910 році переможець отримав золотий годинник.⁴⁰⁰ А переможцю 1908 року від офіцерів дісталась бронзова статуетка стрільця.⁴⁰¹

Під час ХІV з'їзду Галицького мисливського товариства 28 травня 1910 року, в якому взяло участь 43 члени, були організовані показові вправи зі стрільби з мисливської зброї. Змагання відбулись при гарній погоді. Переможницею змагань стала Емілія Єнджейовічова, яка здобула три другі нагороди і змагалась за дві перші. Але чоловіки поздоровляли амазонку, яка так вправно стріляє, стримано. Перші нагороди цим разом здобули поручик

³⁹¹ Zaproszenie// Łowiec – 1902. – № 11. – S.134.

³⁹² Zaproszenie// Łowiec – 1904. – № 12. – S.145.

³⁹³ Na strzelnicy. // Łowiec – 1906. – № 11. – S.143.

³⁹⁴ ІХ. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1905. – № 14. – S.161-162.

³⁹⁵ Х. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1906. – № 14. – S.169-170.

³⁹⁶ ХІ. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1906. – № 14. – S.165-166.

³⁹⁷ Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzonego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 30. czerwca 1902 o godzinie 3. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec – 1902. – № 12. – S.138-139.

³⁹⁸ Na strzelnicy. // Łowiec – 1904. – № 13. – S.149-150.

³⁹⁹ Na strzelnicy. // Łowiec – 1905. – № 14. – S.166-167.

⁴⁰⁰ Na strzelnicy. // Łowiec – 1907. – № 14. – S.167.

⁴⁰¹ Na strzelnicy. // Łowiec – 1908. – № 12. – S.134-135.

Ленц, Казимир Мармаросс, Людвік Шанецкі, Альберт Мнішек, Здіслав Мармаросс, Мар'ян Ярошинські, Ян Дрогойовські. Першим чемпіоном був М. Ярошинські. За цю нагороду змагались лише переможні з окремих вправ, вони стріляли по рухомому кабану зі 100 кроків⁴⁰². Аналогічні змагання були організовані й під час XV з'їзду Галицького мисливського товариства⁴⁰³. Як писав «Ловець», найбільшою розвагою після закінчення з'їзду було проведення змагань і нагорода переможця, а нагороду надав член Малопольського мисливського товариства Мар'ян Ярошинський – цінний, ручної роботи корделяс (клинок). До участі у змаганнях допускали лише членів Малопольського мисливського товариства, які здобули перше місце в окремих конкретних вправах. У «вправах переможців» було дозволено використовувати лише рушницю з трьома стволами, яка для мисливства є найуніверсальнішою та найвідповіднішою.

Мисливець, разом з цією нагородою отримував звання «Майстра». Корделяс ставав власністю тієї особи, яка два рази поспіль стала переможцем. У перший день нагороди отримали Станіслав Бромільські (3), Генрик Прек (2), Едвард Монтер, Владислав Загурські, князь Єжи Любомирський – по одній. Турнір закінчився тим, що п'ятеро переможців розіграли між собою головний приз, який дістався Генрику Преку⁴⁰⁴. (Додаток № 195).

Аналогічні показові вправи зі стрільби з мисливської зброї відбулись під час проведення XVIII з'їзду Галицького мисливського товариства (1913 р.). У програмі змагань були вправи з попадання у рухому мішень кабана та лисиці з відстані 100-150 кроків. Організаторами та спонсорами, які покрили видатки змагань, були Казимир та Здіслав Мармаросс, Станіслав Бромільський, Зигмунт Лончинський, Ян Дрогойовський, Генрик Прек, Станіслав Кельчевський, Йозеф Яблоновський, Мар'ян Ярошинський. Суддівська команда складалась з десяти осіб, яку очолював намісник

⁴⁰² Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1927. – № 10. – S. 176.

⁴⁰³ Na strzelnicy. // Łowiec – 1911. – № 12. –S.137.

⁴⁰⁴ Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1927. – № 11. – S. 190-193.

Галичини Вітольд Коритовський⁴⁰⁵. (Додатки № 196, 197, 198). Такі ж змагання були організовані на XIX з'їзді Галицького мисливського товариства у 1914 році. На цих змаганнях найвправнішим у вправі з пістолетом був барон Капрі, а друге місце посів Ян Дрогойовський. У стрільбі з карабіна переможцем став капітан Вальчок, другим був Мар'ян Слонський. Нагороджені отримали пам'ятні нагороди, які представили різні мисливські товариства та щедрі мисливці⁴⁰⁶. (Додаток № 199).

Змагання з стрілецтва набирали також рекреаційного характеру. Тогочасна преса відмічала, що на Міжнародній мисливській виставці у Відні (1910 р.), яку відвідало два мільйони осіб, відвідувачам вперше була показана стрільба по літаючих тарілках. Преса з захопленням коментувала, як з машинки вилітають глиняні мішені, по яких стріляють мисливці. Цей показ став одним із найбільших.

Відвідувачів розважали ще й тим, що для них організовували конкурси зі стрільби: для цього використовували спеціальну машину, з якої вилітали глиняні вироби. Також були організовані забави. Кульмінаційним пунктом було свято, організоване на честь вісімдесятиріччя монарха. Кінематографісти показували найкращі фотографії всіх монархів на великих полюваннях⁴⁰⁷.

Після Другої Світової війни з встановленням на території Галичини Другої Речі Посполитої перші мисливські стрілецькі змагання відбулись 17, 18, 19 травня 1924 року у військовому тирі. Учасники змагались у влучності стрільби з карабіну в мішень з відстані 100 метрів, без оптичного прицілу, з трьох основних позицій: стоячи, з коліна і лежачи. На кожную позицію давались три пробні постріли, які не враховували, і п'ять залікових. Для цих вправ використовували мішень міжнародного зразка діаметром 1 метр з десятьма кругами. Учасників змагань, які отримали 76 очок і вище,

⁴⁰⁵ Ze strzelnicy. // Łowiec – 1913. – № 12. – S.136.

⁴⁰⁶ Na strzelnicy. // Łowiec – 1914. – № 12. – S.143.

⁴⁰⁷ Kronika//Łowiec – 1910. – № 20. – S.243.

допускали до другого туру змагань «Кращий стрілець Львова». Учасникам пропонувалось стріляти у мішень з 200 метрів з довільної позиції. Також учасники мали змогу взяти участь у конкурсах на кращого стрільця Польщі, де можна було застосовувати будь-яку зброю, а для учасників, які не змогли кваліфікуватись до участі у цих конкурсах, були організовані «Потішні змагання».

Крім стрільби з карабіну, проводили змагання зі стрільби з пістолету по мішені з відстані 25 метрів із стоячої позиції, без спирання: 3 серії по 6 пострілів, та з малокаліберної гвинтівки з відстані 50 метрів, без використання оптичного прицілу: чотири серії по 10 пострілів. Мішень була міжнародного зразка діаметром 50 сантиметрів з десятьма кругами.

Окремо проводили змагання для мисливців у двох категоріях: одиночний постріл та дуплет. Для цього виставлялась мішень оленя натуральної величини, поділеної на круги (від 1 до 5) на відстань 100 метрів. Мисливцю давалось 4 секунди для пострілу, після чого мішень ховали (Додатки № 201, 202).

Також мисливці змагались у вправі «штучні голуби» (літаючі тарілки). Дозволялось використовувати будь-яку мисливську зброю, що не перевищувала 12 калібр, а вага дробу не повинна була перевищувати 36 грам. Сам дріб не міг бути більшим від 6 номеру (англійська міра), тобто, в діаметрі не більше 2,5 мм. Відстань від стріляючого до місця пострілу в «голубів» становила 15 метрів⁴⁰⁸.

У наступному році (18-19 червня) у Львові знову відбулись стрілецькі змагання, організовані Малопольським мисливським товариством. (Додаток № 203). Змагання розпочались на стрільбищі у Клепарові о 9 годині ранку. Відповідно до програми змагань на перший день (18 червня) були заплановані: стрільби з пістолета з відстані 25 кроків, стрільби кулями з рушниці з відстані 100 кроків, стрільби кулями з використанням оптичного

⁴⁰⁸ Program I. Narodowych zawodów strzeleckich we Lwowie (strzelnica wojskowa) 17, 18 i 19 maja 1924 r. //Łowiec – 1924. – № 5. – S. 66.

прицілу з відстані 300 кроків, стрільби кулями з малокаліберної зброї по нерухомих мішенях з відстані 50 метрів. На другий день (19 червня) були заплановані: стрільби по рухомих мішенях (кабан) з відстані 100 кроків, по мішені кабана дуплетом з відстані 100 кроків, кулями по рухомій мішені (лисиця) з відстані 100 кроків, юніорів, молодих по рухомій мішені з відстані 100 кроків, на стенді по літаючих тарілках, дуплетом по мішенях кабана і лисиці на приз мисливського товариства «Кнея» («Кнеја»), змагання переможців попередніх турів на визначення чемпіона. Реєстраційний збір складав 5 злотих.

Правила проведення змагань передбачали, що в деяких вправах мали право брати участь виключно члени Малопольського мисливського товариства. Окремо визначався переможець в категорії юніор та сеньйор. До юніорів відносились особи, які не досягли 18 років. Глядачам забороняли переходити за межу, де проводились змагання. За порушення регламенту судді мали право давати учасникам змагання зауваження, а за повторне зауваження учасник міг бути дискваліфікованим. Правила визначали, що при пострілі по рухомих цілях, якщо постріл був проведений у землю і зрекошетив у ціль, то він вважався промахом. Кулі на змаганнях не повинні бути важчими за 6 грам, і мали бути зарядженими 1 грамом бездимного пороху або до 2 грамів чорного. При стрільбі з використанням оптичного прицілу було дозволено спертись двома ліктями, але ствол не повинен бути підпертим, позиція стрільця була довільною. У вправі при стрільбі по літаючих тарілках дозволяли 10 пострілів, а тарілка мала розлетітись лише у повітрі. В одну тарілку можна було стріляти не більш двох разів.

Загалом на вправу по нерухомих цілях давали 10 хвилин. Учасників змагань, у яких з рук випала зброя, дискваліфіковували. Якщо зброя не вистрілила, постріл повторювався, але якщо зброя не вистрілила з вини стрільця, наприклад: була поставлена на запобіжник, то такий постріл вважався промахом.

Для мотивації учасників змагань тогочасна аристократія виділила низку нагород. Так, Стефан Рейхард спонсорував кубок «Нагорода першого майстра». Цей кубок був перехідним. Його отримувала особа, яка набрала найбільше балів з суто мисливських вправ й здобула три перші нагороди у вправах стрільби по рухомих мішенях, при чому одна із цих вправ мала бути з пострілом дробом. Визначалось, що отримати нагороду мали право виключно члени Малопольського мисливського товариства.

Адам Каплінський спонсорував нагороду для учасників змагань, які перемогли у вправах зі стрільби по мішенях кабана і лисиці з відстані 100 кроків: 2 постріли по статичній мішені кабана та лисиці і два – по рухомій за певний час. У випадку, коли стрілець влучив лише один раз по мішені, або не міг зробити другий постріл, він вибував. Нагороду з тих, хто влучив двічі по мішені, отримував той, хто здобував найбільше балів.

Мар'ян Ярошинський спонсорував приз для переможця зі стрільб по літаючих тарілках⁴⁰⁹. Рівно через рік, 18-19 червня 1926 року, Малопольське мисливське товариство у Клепарові біля Львова організувало аналогічні змагання. (Додаток № 204). Практично аналогічні вправи були і на цих змаганнях, але оплата за участь зросла з 5 до 10 злотих⁴¹⁰.

З нагоди 50-ої річниці Галицького мисливського товариства 16 червня 1926 року відбулось святкування ювілею у залі засідань господарського товариства по вул. Коперника, 20. Участь у святкуванні взяло 100 членів Малопольського мисливського товариства. Керував засіданням граф Юліуш Бельський. Після участі в XXV з'їзді Малопольського мисливського товариства учасники мали змогу два наступні дні (17-18 червня) показати вміння з влучної стрільби у тирі. Організатори змагань надали можливість

⁴⁰⁹ Program i regulamin popisowego strzelania M.T. Ł. 18. i 19. czerwca 1925.//Łowiec. – 1925. – № 5. – S. 68-69.

⁴¹⁰ Program i regulamin popisowego strzelania M.T. Ł. 18. i 19. czerwca 1926.//Łowiec – 1926. – № 6. – S. 84.

учасникам показати свою фаховість у 13 вправах⁴¹¹. (Додатки № 205, 206, 207).

У 1931 році у Львові пройшли XXVIII Міжнародні стрілецькі змагання (Додаток № 208). Традиція проведення змагань серед мисливців збереглась у Клепарові й в подальшому. Зокрема, змагання відбулись 26-29 червня 1937 року. (Додаток № 209). Члени Малопольського мисливського товариства вправлялись у чотирьох вправах, а саме: дві вправи – з карабінів і дві – із дробовиків.

З карабінів необхідно було з відстані 100 метрів поцілити в мішень рухомого оленя природної величини і забарвлення, який був поділений на секції від 1 до 5. Також була можливість здійснити 5 пострілів по п'яти рухомих мішенях оленя з відстані 23 метрів протягом 4 секунд. Найбільше можна було здобути 25 очок. В загальному на ці вправи давали 10 хвилин. Друга вправа з карабіну передбачала стрільбу по малій рухомій мішені кабана, поділеного на п'ять полів, з відстані 50 метрів. З гладкоствольної зброї мисливці змагались у влучності пострілу по рухомій мішені зайця з прикріпленою міткою для влучного пострілу з відстані 35 метрів у десяти забігах. За попадання у мішень зайця нараховували 1 бал. Цю вправу можливо бути виконати із довільної рушниці, але із калібром не більше 12 та діаметром дроби 3 мм. Максимальна вага дроби складала 36 грам. Перед початком змагань учасникам надавали можливість попередньо вправлятись у тирі в Клепарові під керівництвом досвідчених тренерів 13 та 20 червня з 9.00. Охочі взяти участь у змаганнях повинні були попередньо зареєструватись у Варшавській мисливській спілці на Мар'яцькій площі⁴¹². (Додаток № 210).

⁴¹¹ Na strzelnicy //Łowiec – 1926. – № 7-8. – S. 110-111.

⁴¹² Jaśkiewicz S. Program zawodów strzeleckich z broni myśliwskiej/ Stanisław Jaśkiewicz //Łowiec. – 1937. – № 6. – S. 100.

З 5 по 9 листопада 1937 року у Львові відбулись V змагання на першість мисливського стрілецтва міста Львова⁴¹³. У вправі зі стрільби по летючих тарілках переможцем став Силевські, друге місце посів Вагнер, а третє – доктор Шайнберг. Слід відмітити, що Шайнберг був переможцем у вправах зі стрільби по зайцю, що рухається, поціливши у 10 мішеней з 10 можливих⁴¹⁴. 19 червня 1938 року Малопольське мисливське товариство організувало у Львові стрілецько-мисливські змагання, в яких взяло участь 56 мисливців⁴¹⁵.

Слід відмітити, що співпраця воєнних та мисливців в частині проведення змагань з влучності стрільби продовжилась у Львові також після Першої Світової війни. Так, 30 липня 1931 року на військовому стрілецькому полігоні у Львові відбулись показові офіцерські стрільби, до участі в яких були запрошені члени Малопольського мисливського товариства⁴¹⁶. А в 1929 році Офіцерський мисливський клуб набув статусу асоційованого члена Малопольського мисливського товариства⁴¹⁷.

Співпраця мисливських товариств та воєнних спостерігалась і в інших повітах Галичини. Зокрема, у Жешові 1 липня 1908 року військові організували ювілейні стрільби, на які було запрошено членів Галицького мисливського товариства⁴¹⁸. У серпні 1923 році відбулись показові стрільби гірської дивізії в Стрию на стрільниці у Завадові, в яких взяли активну участь члени Малопольського мисливського товариства⁴¹⁹. Такі ж змагання через рік у Стрию, 5 липня 1924 року, організували офіцери 6-го полку піхоти⁴²⁰. У

⁴¹³ V Zawody strzelecki i myśliwskie polskiego Związku Strzelectwa sportowego //Łowiec – 1937. – № 12. – S. 182.

⁴¹⁴ Zawody myśliwski o Mistrzowstwo Lwowa//Łowiec. – 1937. – № 13. – S. 196.

⁴¹⁵ Małopolskie towarzystwo łowieckie//Łowiec. – 1939. – № 5-6. – s. XI.

⁴¹⁶ Ogłoszenia //Łowiec. – 1921. – № 3. – S.2.

⁴¹⁷ Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M.T.I. w dniu 11. lutego 1929 r //Łowiec. – 1929. – № 5. – S.78.

⁴¹⁸ Program i regulamin Jubileuszowego Strzelania Premiowego urządzonego przez towarzystwom myśliwych w Rzeszowie w dniu 1. lipca 1908., punktualnie o god 1-ej po południu, na strzelnicy wojskowej. // Łowiec – 1908. – № 13. – S.155.

⁴¹⁹ Popisowe strzelanie w Stryku. //Łowiec. – 1923. – № 8. – S.123.

⁴²⁰ Drugie premiowe strielanie w Stryku //Łowiec. – 1924. – № 8. – S.118.

1922 році у Перемишлі⁴²¹, а у 1924 році у Ярославі відбулись змагання з влучності стрільби мисливців та офіцерів⁴²².

Аналогічно із Львівськими, змагання проходили й у Варшаві. Так 4-6 червня 1937 року відбулись змагання зі стрільби по летючих тарілках. Організатори змагань відзначали, що мисливці надають цій вправі найбільшого значення, так як вона дає можливість результативніше полювати на дрібних птахів та запобігає каліцтву птахів. Відзначалось, що ця вправа також сприяє психологічній стійкості, яка необхідна військовим для захисту країни. Плата за участь у змаганнях складала 10 злотих, а у змагання взяло участь 124 учасники. Найкращий результат склав 97 % попадань. На змаганнях була присутня делегація зі Львова, яка презентувала Малопольське мисливське товариство. Тадеуш Бараньський на цих змаганнях показав результат 91 % влучень⁴²³.

Велике значення для розвитку мисливського стрілецтва мало Малопольське мисливське товариство. У лоні товариства була організована стрілецька секція. Членам секції видавали відповідні посвідчення. (Додаток № 211). На загальних зборах товариства у 1938 році було відзначено позитивний розвиток мисливського стрілецтва, як у Львові, так і в повітах. Відзначалось, що мисливський стрілецький спорт має велике значення не лише для мисливства, але й носить оборонний характер. Мисливські стрілецькі змагання завдяки товариству пройшли у Любені Великому, Золочеві, Бучачі, Сяноку, Ярославі⁴²⁴. Результати змагань публікували у мисливських виданнях⁴²⁵.(Додаток № 212).

⁴²¹ Korespondencje//Łowiec. – 1924. – № 10. – S.124.

⁴²² Sprawozdanie z popisowego strzelania w Jarosławiu //Łowiec. – 1924. – № 11. – S.172.

⁴²³ Maryański W. IV ogólnopolskie zawody w strzelaniu do rzutków w Warszawie/ Walery Maryański // Myśliwy. – 1938. – № 7. – S. 105.

⁴²⁴ Małopolskie towarzystwo łowieckie//Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S. XI.

⁴²⁵ Wyniki zawodów //Łowiec. – 1939. – № 13-14. – S. XLIV.

29-30 червня 1939 року у гарнізанному тирі у Львові відбулись щорічні мисливсько-стрілецькі змагання. Участь у змаганнях взяли службовці Дирекції державних лісів у Львові, члени багатьох мисливських товариств Львова. Організатори запропонували учасникам взяти на вибір участь у 8 вправах. У перший день змагання тривали з 8 години ранку до 20 вечора, а на другий день – з 10.00 до 18.00. Головний суддя змагань – поручик Новосад вручив нагороди 54 учасникам змагань. Малопольське мисливське товариство спонсорувало для переможців призи – пістолет, Дирекція державних лісів – мисливську торбу. Інші спонсори представили коньяки, годинники, порцелянові кубки, шкіряні валізи, попільнички, патрони⁴²⁶. (Додаток № 213).

Крім суто мисливських товариств, розвитку мисливського стрілецького спорту у Львові сприяли спортивні громадські організації. Зокрема, при львівському спортивному клубі «Погонь» існувала стрілецька секція, керівником якої був Вітольд Маєвські. У 1937 році видатки клубу склали 4702 злотих, а стрілецьку секцію профінансували на 105 злотих.

Керівництво товариства відзначало, що стрілецький спорт потребує великого фінансування через дорогі патрони (2 злотих/шт.) та платну участь у змаганнях (10 злотих). Цей фактор негативно позначився на чисельності членів секції та спортивні результати. Тому спортивному товариству було важко конкурувати з організаціями, які були добре фінансово забезпечені. Товариство мало у своєму розпорядженні три одиниці вогнепальної зброї⁴²⁷.

Влучність при полюванні забезпечує ефективність полювання. Тому мисливські товариства вживали низку заходів до мисливців, які не вміють влучно стріляти. Як свідчать правила поведінки мисливців Лисовицького мисливського товариства (листопад 1873 року), за промах по рябчику слід

⁴²⁶ Zawody strzelecko- myśliwskie Małopolskiego towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1939. – № 15-16. – S. XLVIII.

⁴²⁷ Lwowski klub sportowy „Pogoń“ w roku 1937. – Lwów: Nakładem L.K.S. „Pogoń”, 1937. – S. 91.

було сплатити десяту частину ринського золотого⁴²⁸. Відповідно до правил поведінки у товаристві мисливців ім. Святого Губерта у Львові від 9 вересня 1884 року темі поводження із зброєю був присвячений цілий четвертий розділ – «Поведінка із зброєю». Велику увагу приділяли техніці безпеки на полюванні, а при невлучному пострілі мисливець також сплачував десяту частину ринського золотого⁴²⁹.

Практично аналогічні правила поведінки існували й у галицьких товариствах за Другої Речі Посполитої. Зокрема, на зборах Бориславсько-Дрогобицького товариства мисливців «Орел», які проходили 6 жовтня 1932 року, було ухвалено рішення про сплату 10 грош за промах по зайцю та лисиці.⁴³⁰ Аналогічно – штраф у розмірі 10 грош за промах, був затверджений на зборах Снятинського мисливського товариства, але з доповненням, що за наступний промах сума штрафу становила 20 грош⁴³¹.

Відповідно до правил поведінки Станиславівського мисливського товариства «Кнея», затверджених 17 вересня 1932 року, за невлучний постріл мисливець повинен був сплатити 5 грош штрафу, а за постріл з великої відстані, з якої апріорі не можна добути дичину, аж 2 злотих. За 2-3 – разове порушення цих правил мисливець позбавлявся права бути членом товариства⁴³².

Не лише члени мисливських товариств не бажали бачити у своїх рядах мисливців, які не вміють влучно стріляти, але й організатори мисливських турів. Так, Львівська дирекція державних лісів у 1932 році пропонувала мисливцям у надлісництві Зелена Надвірнянського повіту вполювати глухаря

⁴²⁸ Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterech od jesieni 1871, do zimy 1895 włącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 65.

⁴²⁹ Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

⁴³⁰ Regulamin dla członków Borysławsko-drohobyckiego towarzystwa myśliwskiego „Orzeł” w Borysławlu. – Borysław, 1932. – S.2.

⁴³¹ Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – 17 s.

⁴³² Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja” w Stanisławowie: rok założenia 1901. – Stanisławów: drukarnia L. Gellera, 1932. – S. 24.

за 42 злотих. Але в умовах контракту було передбачено, що за промах або поранення слід було також заплатити 42 злотих⁴³³.

Слід відмітити, що поряд з добуванням мисливських тварин, площею мисливських угідь, фінансовими показниками мисливські товариства вели статистику промахів на полюванні. Зокрема у мисливському товаристві імені святого Губерта у Ріпному протягом 1927-1937 рр. кількість промахів складала від 21 до 45%⁴³⁴. (Детальніше у таблиці 7.3.).

Таблиця 7.3.

Мисливський сезон	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38
Кількість відбутих полювань	14	16	22	18	18	16	17	19	20	18	16
Кількість відданих пострілів	233	350	277	425	726	667	620	670	700	690	420
Співвідношення влучних пострілів до невлучних	67:166	98:252	82:195	112:313	224:502	183:484	145:475	142:528	140:560	118:572	100:320

Крім гуманного відношення до дичини під час проведення полювання, деякі товариства вимагали від своїх членів шанобливого ставлення до дерев. Зокрема, у Львівському мисливському товаристві «Тур» правила поведінки

⁴³³ Komunikaty// Łowiec. – 1932. - № 9. – S. 124.

⁴³⁴ Sołtyński K. Koło łowieckie im. Św. Huberta w Rypnem/ K. Sołtyński //Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.

передбачали, що задля влучного пострілу дозволялось зламати декілька малих галузок, але ламати грубі гілки було заборонено⁴³⁵.

Тогочасні дослідники традицій стрілецтва намагались прищепити мисливцям відповідний етикет поведінки на полюванні. Вони рекомендували, щоб мисливець, який поцілів у дичину, не вибухав непристойною радістю і не хвалився цим після полювання на загальному обіді. Рекомендували, щоб мисливці, які влучно стріляють, не кепкували з тих, які промахнулись⁴³⁶.

У львівській мисливській пресі публікували оголошення та рекламу оптичних прицілів для влучної стрільби. (Додаток № 214).

⁴³⁵ Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926. – С. 5.

⁴³⁶ Colonna Walewska M. Obyczaje towarzyskie / Maria Colonna Walewska. – Lwów: Państwowe wyd-wo książek szkolnych, 1938. – S.155-156.

9. Торгівля продукцією мисливства

З утворенням мисливських ревірів (мисливських господарств), яких у Галичині нараховувалось у 1890 р. 6044⁴³⁷, а в 1905 р. ця цифра доходить до 8479⁴³⁸, постає необхідність реалізації продукції мисливства. Відповідно органами державної влади Галичини встановлюються і законодавчі вимоги до умов торгівлі дичиною, які повинні були зважати на існування звичаєвих норм торгівлі дичиною. Так, на день народження бургомистра Кракова, починаючи із XIV століття торгівці дарували йому по дві куріпки⁴³⁹.

Слід відмітити що з економічним розвитком Галичини у XIX столітті все більшу роль у харчуванні починають відігравати м'ясні продукти, ціна на які у порівнянні з рослинними зростає. Так, якщо протягом 1805–1814 р.р. співвідношення вартості пшениці до м'яса було 33 : 1, то з 1865 по 1874 рік вартість м'яса зросла у два рази. (Детальніше у таблиці № 9.1)

Таблиця 9.1

Ціни продуктів харчування у місті Львові у золотих ринських⁴⁴⁰

Роки	За центнер					За 1 кг
	Пшениця	Жито	Ячмінь	Гречка	Овес	М'ясо
1805- 1814	4,89	3,76	2,96	3,20	1,82	0,15
1815- 1824	4,42	3,35	2,42	2,87	1,43	0,13

⁴³⁷ Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austrii//Łowiec. – 1894. – № 11. – S. 161-164.

⁴³⁸ Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5-6.

⁴³⁹ Krawczynski W.Łowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych I amatorów myśliwych. – Kraków: Druk W.L.Anczyca i spółki, 1924. – S. 7-16.

⁴⁴⁰ Miasto Lwów w okresie samorządu 1870 – 1895. – Lwów: Drukarnia W.A. Szyjkowskiego, 1896. – S.663.

1825- 1834	2,89	1,98	1,52	1,89	1,29	0,10
1835- 1844	2,81	2,04	1,53	2	1,2	0,13
1845- 1854	5,92	4,57	3,70	3,96	2,58	0,20
1855- 1864	7,04	4,38	3,59	4,23	2,65	0,36
1865- 1874	7,68	4,99	4	4,85	2,84	0,45
1875- 1884	6,94	4,86	3,70	4,63	2,85	0,50
1885- 1894	5,71	4,06	3,11	4,90	2,72	0,59

Серед важливих чинників, що впливали на ціну м'яса, – поширеність дичини у певному регіоні (дорожчою дичина була у тих місцях, де її було менше), ціна на м'ясо домашніх тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала більше, ніж у селах або малих містечках.⁴⁴¹ Фахівці відзначали, що захід Галичини був більш цивілізованим, тому там споживання м'яса було вищим. Якщо у Кракові в середньому кожна людина у рік споживала 66,9 кг м'яса, а разом з рибою – 84,7 кг, то у Львові в середньому одна людина споживала 58,8 кг м'яса, а з пернатими та дичиною – 64,5 кг.⁴⁴² Тодішні дослідники вказували, що споживання м'яса у Кракові було вищим, ніж в інших містах Європи. Так, у 1899 р. один мешканець Кракова споживав

⁴⁴¹ Проців О. Р. Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства у Галичині середини ХІХ – початку ХХ століття на прикладі міста Львова / О. Р. Проців // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – С.127-137.

⁴⁴² Nasz handel bydłem // Dzeinnik polski. – 1899. – № 65. – 18 lipca. – S.12.

98,84 кг, у 1900 р. – 104,28 кг, тоді як у більш заможному Берліні у 1899 р. – 76,64 кг, а у 1900 р. – 81 кг м'яса. Мешканець Праги у цей же період споживав біля 90 кг м'яса. Але автори статистики вказували, що перепис населення у Кракові відбувається 31 грудня, коли учні та студенти мали канікули та роз'їхались додому, тому чисельність жителів міста насправді була вищою і така велика цифра щодо споживання м'яса може мати велику похибку.⁴⁴³

Для полегшення реалізації м'яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство, починаючи з 1878 року, організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м'яса дичини, добутої членами товариства, що дало можливість зменшити його вартість, так як при продажу виключались перекупники⁴⁴⁴.

У структурі харчування жителів Львова кінця ХІХ ст. дичина, й зокрема пернаті, займала вагоме місце. У 1865 році чисельність населення Львова становила 55662 осіб. В середньому за період 1860-1865 р.р. Львів споживав 20479 голів ВРХ, 18737 телят, 8772 вівці, 18668 свиней, 27450 центнерів риби, 285633 свійські пернаті. Серед дичини споживали: 4956 гол. копитних та 6896 пернатих.⁴⁴⁵ Протягом 1874-1876 років до міста лише через митні пости (рогатки) завозили від 258 до 322 голів фазанів, глухарів, тетеруків, 2722 – 2792 рябчиків, куріпок, качок, вальдшнепів, 1138-1898 бекасів, 511-4068 дрібної пернатої дичини. (Детальніше про ввезення дичини у таблиці № 9.2)

Таблиця № 9.2

Ввезення дичини через митну рогатку Львова (1874-1876 р.р.)⁴⁴⁶

⁴⁴³ Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1910. – S. 154-155.

⁴⁴⁴ Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S.8.

⁴⁴⁵ Haliczjanin, kalendarz powszechny na rok pański 1867. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1867. – S. 43-45.

⁴⁴⁶ Kronika // Łowiec – 1878. – № 2. – S.30.

Вид дичини	1874 р.	1875 р.	1876 р.
Олені (гол.)	2	2	4
Кабани (гол.)	64	94	84
Козулі (гол.)	1243	1045	777
Зайці (гол.)	8930	8631	8656
Розроблена дичина (кг)	1085	2068	1342
Фазани, глухарі, тетеруки (гол.)	258	256	322
Рябчики, куріпки, качки, вальдшнепи (гол.)	2792	4430	2722
Бекаси (гол.)	1898	920	1138
Дрібні птахи (гол.)	511	10400	4068

Як вказували тогочасні дослідники, на початку XIX ст. практично кожна країна мала свою культуру торгівлі дичиною. У деяких країнах було встановлена ціна за цілу тварину, а в інших на вагу продавалась, як м'ясо домашніх тварин. Наприклад, у Польщі олень, кабан, козулі продавались цілими разом із шкірою. Великий вплив на вартість дичини мала стать тварини. Так, м'ясо самиць вартувало більше, ніж м'ясо самців, бо за смаковими якостями вважалось делікатнішим. Також на ціну м'яса впливав час добування. Ціна оленя, добутого була у липні, була вищою, ніж добутого восени під час парування, знову ж таки через якість м'яса. Натомість більше вартували дикий кабан та заєць, добути пізньою осінню, ніж наприкінці літа, так як те м'ясо було жирнішим. Вказувалось, що бекаси, вальдшнепи, кулики стають найсмачнішими з початком осені.⁴⁴⁷

⁴⁴⁷ Upominek dla gospodyń. // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1853. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1853. – S. 35.

Серед важливих чинників впливу на ціну м'яса була поширеність дичини у певному регіоні. На рівень цін впливала також ціна м'яса домашніх тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала дорожче, ніж у селах або містечках. Що стосується вартості шкіри, то на її ціну більший вплив мав фактор сезону добування дичини. Найбільш цінувались шкіри тварин, добутих, у зимовий період⁴⁴⁸.

Тогочасні дослідники відзначали, що у Львові протягом 1881-1890 років споживання дичини було незначним: в середньому споживали 12 тисяч зайців; з пернатої дичини: 4300 рябчиків, куріпок, диких гусей і качок; дрібних пернатих: 1500 гол. фазанів, глухарів, тетеруків; з копитних: 110 гол. кабанів, оленів, 1600 гол. молодняка (кабанів та козуль). В середньому у цей період у Львові спожили 21 тис. голів дичини, в тому числі: 40 центнерів м'яса копитної дичини. Ціни на м'ясо мали тенденцію до зростання. Так, у період з 1805 по 1848 рік в середньому кілограм м'яса коштував 0,17 золотого ринського (центів). Найменша ціна у цей період була зафіксована у 1826 році – лише 6 центів, а найвища – у 1811 році 45 центів. У 1849 році ціна м'яса зростає до 20 центів, а у 1890-1894 р.р. – до 60 центів за кілограм. Протягом 1881 по 1892 р.р. споживання свійських пернатих на 100 осіб населення Львова в рік становило від 385 до 403 голів. Але місцеві мисливські господарства не задовольняли попит Львова на дику пернату дичину. У «Львівській Газеті» (1883 р.) відзначалось, що для організації весілля на 50 осіб на місцевому ринку не знайшлося відповідної кількості пернатої дичини, і пернату дичину (рябчиків, вальдшнепів) довелось у терміновому порядку закуповувати у Чехії.⁴⁴⁹ (Детальніше інформація щодо споживання м'ясних продуктів мешканцями Львова у таблиці № 9.3)

Таблиця № 9.3

⁴⁴⁸ Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S.602

⁴⁴⁹ Z kraju i ze świata // Gazeta lwowska. – 1883. – № 273. – 29 listopada. – S.1.

Споживання м'ясних продуктів на 100 мешканців Львова (1881-1892 р.р.)⁴⁵⁰

Роки	М'ясо (кг)	ВРХ (гол.)	Дрібна рогата худоба (гол.)	Пернаті (гол.)
1881-1890	1285	13,5	49	385
1891	1242	13,3	53	434
1892	1118	12,9	53	403

Статистика відзначала, що у 1901 році на львівській різниці (м'ясокомбінаті) із забитої худоби було отримано 18000 центнерів свіжого та копченого м'яса. Крім того, було забито копитної дичини: 125 оленів, 2575 козуль та кабанів, 16447 зайців. Додатково для переробки було завезено 5000 кг м'яса розібраної дичини. Зі свійських пернатих було забито 241168 курей та 550162 голубів; з диких пернатих – 855 фазанів і глухарів, 5816 рябчиків і куріпок, 688 бекасів. З попередньо забитих 760 кг диких пернатих вироблено м'ясні вироби.⁴⁵¹

Статистичні дані щодо реалізації свійської пернатої дичини мали сезонний характер. Найменше у 1906 році у Львові їх споживали у січні, а найбільше – у жовтні, листопаді та грудні. Дика перната дичина відзначалась сезонністю споживання, яке пов'язували з термінами полювання на той чи інший вид дичини. Зокрема, велику пернату дичину найбільше реалізовували у вересні-жовтні, тоді як малу – у січні. (Детальніше у таблиці № 9.4)

⁴⁵⁰ Miasto Lwów w okresie samorządu 1870 – 1895. – Lwów: Drukarnia W.A. Szyrkowskiego, 1896. – S.663.

⁴⁵¹ Konsumcja mięsa we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1902. – № 73. – 4 lutego. – S.3.

Забезпечення міста Львова продуктами харчування у 1906 р.

452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462

Вид м'ясно і продукції	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
ВРХ (ГОЛ.)	127 4	151 5	1200	1200	1660	1328	1171	1361	1660	1328	1117
Телята (ГОЛ.)	476 1	321 2	3569	3444	3950	3690	4001	3580	3950	3640	4001
Вівці (ГОЛ.)	12	14	22	112	380	342	346	435	380	342	346
Ягнята	180	6	1	23	82	98	88	27	82	98	88

⁴⁵² Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Styczeń 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵³ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Luty 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁴ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Marzec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁵ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Kwiecień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁶ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Czerwiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁷ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Lipiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁸ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Sierpień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁵⁹ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Wrzesień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁶⁰ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Październik 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁶¹ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Listopad 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

⁴⁶² Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Grudzień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1906. – 8 s.

(ГОЛ.)											
Кози (ГОЛ.)	6										
Підсви нки (ГОЛ.)	42	5	6	63	168	122	67	136	168	122	67
Свині (Ц)	296 6	270 5	2477	2808	3464	4652	4466	3402	3464	4652	4466
М'ясо свіже, копчен е (ц)	199 7	209 7	1310	1175	1422	1160	1296	1373	1422	1160	1296
Птахи (ГОЛ.)	387 0	138 70	20557	2658 0	3867 5	3816 1	3844 2	33820	3867 5	38161	3844 2
Кури, голуби (ГОЛ.)	333 66	867 85	88415	8833 9	7253 6	8262 3	5527 4	79305	7253 6	82623	5527 4
Олені (ГОЛ.)											
Кабан и (ГОЛ.)	1	4	1		3	5	6		3	5	6
Козулі (ГОЛ.)	2	109	70	85	99	201	240	86	99	201	240
Зайці (ГОЛ.)	1		1	1	2636	3471	3757	21	2636	3471	3757
Бита дичина (розро блена) (ц)	0,82	2	1	1	2	12	7	3,5	2	12	7

Фазан и (гол.)	51				186	184	476	18	186	184	476
Дикі птахи (великі (гол.)	231		18	841	1260	1310	698	2804	1260	1310	698
Диких птахів (малі) (гол.)	6		39	105	86	48		500	340	300	2312
Риба благор одна (ставк ова) (ц)	273	168	149	232	356	236	298	288	356	294	298
Риба річков а (ц)	488 9	796	239	1250	1483	294	1242	810	1483	1478	1242
Волове м'ясо (перед ня частин а) (ціна у кронах)	1,16 - 1,36	1,10 - 1,26	1,20- 1,34	1,20- 1,60	1,18- 1,44	1,20- 1,40	1,16- 1,32	1,28- 1,66	1,18- 1,44	1,20- 1,40	1,16- 1,32
Волове м'ясо	1,30 -	1,24 -	1,26- 1,48	1,36- 1,52	1,44- 1,52	1,40- 1,48	1,30- 1,44	1,44- 1,52	1,44- 152	1,40- 1,48	1,30- 1,44

(задня частин а) (ціна у кронах)	1,42	1,40									
Волове м'ясо (ціна у кронах)	1,0-1,28	1,04-1,28	1,16-1,34	1,06-1,36	1,18-1,42	1,18-1,36	1,12-1,28	1,24-1,42	1,18-1,42	1,18-1,36	1,12-1,28
Телятина (ціна у кронах)	1,01-1,36	1,04-1,28	1,04-1,24	1,12-1,60	1,30-1,52	1,26-1,36	1,20-1,40	1,44-1,60	1,30-1,52	1,24-1,36	1,20-1,40
Свинина (ціна у кронах)	1,28-1,36	1,26-1,36	1,20-1,32	1,08-1,24	1,20-1,40	1,12-1,28	1,04-1,28	1,20-1,40	1,20-1,40	1,12-1,28	1,04-1,28

Статистичні дані щодо реалізації пернатої дичини відзначали, що у 1908 році у Львові в місяць реалізовували від 174 до 1292 голів пернатої дичини, тоді як свійських птахів – від 1898 до 36697 голів. Перната дичина складала лише двадцятку частину від свійських пернатих. У порівнянні з 1906 роком реалізація диких пернатих видів дичини у Львові зменшилась. (Детальніше у таблиці № 9.5)

Забезпечення міста Львова продуктами харчування у 1908 р.

463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474

Вид м'ясної продукції	Грудень 1907	Січень 1908	Лютий 1908	Березень 1908	Квітень 1908	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад 1908
ВРХ (ГОЛ.)	135 5		129 0	1270	143 1	139 6	121 1	124 6	1274	1524	1657	1476
Телята (ГОЛ.)	439 7		502 0	5489	534 0	738 8	749 2	620	5260	4583	5271	4816
Вівці (ГОЛ.)	23		11	1	24	18	19	30	176	150	163	296

⁴⁶³ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Styczeń 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁴ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Luty 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁵ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Marzec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁶ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Kwiecień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁷ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Maj 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁸ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Czerwiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁶⁹ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Lipiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁷⁰ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Sierpień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁷¹ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Wrzesień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁷² Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Październik 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁷³ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Listopad 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

⁴⁷⁴ Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Grudzień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szykowskiego, 1908. – 8 s.

Ягнята (гол.)	57		27	47	138	37	36	10	100	10	87	166
Кози (гол.)	0			4		3						
Підсвинки (гол.)	55		32	34	35	26	28	28	132	28	85	45
Свині (гол.)	5376		5198	5637	3840	4311	3880	3275	4228	3434	5791	5819
М'ясо свіже, копчене (ц)	1840		1951	2045	2175	1939	1728	1410	1040	1165	1362	1585
Птахи (гол.)	189 8		844 7	5979	536 0	316 8	261 8	155 10	2832 0	2252 8	3669 7	3385 0
Кури голуби (гол.)	339 26		303 40	3384 7	379 60	519 74	532 0	801 00	6963 4	6331 5	7011 5	5365 0
Олені (гол.)	2		1									
Кабани (гол.)	17		22	8	2	1	2					5
Козулі (гол.)	265		220	61	2	43	53	50	79	32	128	162
Зайці (гол.)	447 4		136 2	8							1870	2018
Бита дичина (розроб лена)	7		6	1	1	13	2	2	1	1	3	4

(ц)												
Фазани (гол.)	134		93	64	34						390	770
Дикі птахи (великі) (гол.)	104		12	8	110				210	450	1596	280
Дикі птахи (малі) (гол.)	120		149	160	30				212	110	438	242
Риба благооро дна (ставка) (ц)	276		192	298	278	218	210	168	178	158	288	368
Риба річкова (ц)	120		618	437	49	339	290	510	310	1236	1128	796
Ціна м'яса свійських тварин у місті за 1 кг												
Волове м'ясо (передня частина) (ціна у кронах)	1,04 - 1,34		1,2 2- 1,5 8	1,10- 1,44	1,08 - 1,46	1,24 - 1,52	1,14 - 1,56	1,20 - 1,34	1,20 - 1,36	1,64- 1,32	0,96- 1,24	0,94- 1,24
Волове м'ясо (задня частина)	1,16 - 1,40		1,2 2- 1,4	1,26- 1,36	1,28 - 1,38	1,30 - 1,40	1,28 - 1,42	1,12 - 1,24	1,08 - 1,20	1,10- 1,26	1,14- 1,26	1,12- 1,24

(ціна у кронах)			0									
Волове м'ясо (ціна у кронах)	0,92 - 1,12		0,9 2- 1,2 4	0,90- 1,16	1,94 - 1,20	0,98 - 1,28	0,96 - 1,24	1,00 - 1,08	0,94 - 1,06	0,96- 1,06	0,96- 1,10	0,92- 1,10
Телятин а (ціна у кронах)	1,16- 1,32		0,9- 1,1	0,84- 1,2	0,8- 1,1	0,8- 1,2	0,88- 1,24	0,96 -1,1	1,2- 1,3	1,16- 1,36	1,24	1,04- 1,20
Свинина (ціна у кронах)	1,02- 1,16		1,1- 1,2	1,20- 1,32	1,10- 1,28	1,17- 1,34	1,17- 1,35	1,20 - 1,34	1,20- 1,36	1,12- 1,36	1,06- 1,24	1,02- 1,20

За січень 1908 року дані відсутні через те, що магістрат Львова не подав їх редакції статистичного вісника.

Як показує аналіз правового забезпечення торгівлі дичиною, держава здійснювала наповнення бюджету через акцизний податок при торгівлі дичиною на внутрішньому ринку та встановлення мита при торгівлі дичиною з іншими країнами, регулювала споживчі ціни під час війн, контролювала якість мисливської продукції і торгівельних послуг. Так, у розпорядженні Галицької фінансової дирекції від 15 жовтня 1858 року № 39.319 йдеться про оподаткування дичини при реалізації її на території міста Львова. При реалізації дичини необхідно було сплатити два види податків – споживчий та міський, причому споживчий податок був у два рази вищим, ніж міський. (Детальніше дивись таблицю № 9.6)

**Оподаткування мисливської продукції при її реалізації у Львові
(1858 р.)⁴⁷⁵**

Вид продукції (одиниця виміру)	Споживчий податок (у кронах)	Міський податок (у кронах)
Олені (гол.)	1,05	0,52
Кабани живою вагою 30 і більше фунтів (гол.)	0,79	0,39
Кабани живою вагою до 30 фунтів (гол.)	0,26	0,13
Зайці (гол.)	0,05	0,03
Розроблена дичина (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Рябчик, качка, вальдшнеп, дика гуска, бекаси, куріпка (гол.)	0,05	0,03
Дрозд, перепілка та інші птахи, придатні для харчування (гол.)	0,02	0,001
Свіжі риба, рак, ікра (за центнер віденський – 50 кг)	1,05	0,52
Морська рибу (за центнер віденський – 50 кг)	0,35	0,17
ВРХ (гол.)	4,20	1,05
Телята (гол.)	0,7	0,17
Вівця, баран (гол.)	0,26	0,07
Свиня від 9–35 фунтів (гол.)	0,52	0,13
Свиня від 35 і більше фунтів (гол.)	1,05	0,26
Свіже м'ясо, сальцесон	0,87	0,44

⁴⁷⁵ Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie. – Lwów : Król. galic. drukarnia rządowa, 1858. – S. 362.

ковбаса (за центнер віденський – 50 кг)		
--	--	--

Таблиця № 9.7

Тариф споживчого податку для Львова в золотих (1857 р.)⁴⁷⁶

Вид продукції	Одиниця виміру	Споживчий податок	Податок міський	Всього
Свійські тварини				
ВРХ (вгодовані воли, бики, корови)	за голову	4	0,36	4,36
ВРХ (молодняк)	за голову	0,4	0,02	0,42
Вівця, баран, коза	за голову	0,15	0,01	0,16
Свиня від 9 до 35 фунтів	за голову	0,3	0,07	0,37
Свиня більше 35 фунтів	за голову	1	0,03	1,03
Свійська перната (індики, гуси, качки)	за голову	0,03	0,01	0,04
Дичина				
Олень	за голову	1	0,3	1,3
Кабан 30 і більше фунтів	за голову	0,45	0,22	0,67
Кабан до 30 фунтів	за голову	0,15	0,7	0,85
Заєць	за голову	0,03	0,01	0,04
Дичина розроблена	за центнер віденський	1	0,3	1,3
Фазан, глухар, тетерук, куріпка, рябчика	за голову	0,06	0,03	0,09
Дрозд, перепілка, бекас	за голову	0,01	0,01	0,02
Риба річкова та ставкова, раки, ікра – свіжі	центнер віденський	1	0,30	1,30
Морська риба	центнер віденський	0,20	0,10	0,30

⁴⁷⁶ Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1858. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1857. – S. 68-69.

Тариф споживчого податку для міста Львова у золотих

Даний тариф діє з 1 січня 1876 року⁴⁷⁷

Вид продукції	Одиниця виміру	Споживчий податок	Податок надвичайний	Податок міський	Всього
ВРХ (вгодовані воли, бики, корови)	за голову	4,20	0,84	1,05	6,09
ВРХ (молодняк)	за голову	0,7	0,14	0,17	1,1
Вівця, баран, кози	за голову	0,26	0,05	0,07	0,38
Свиня від 5 до 19,5 кг	за голову	0,52	0,1	0,13	0,76
Свиня більше 19,5 кг	за голову	1,05	0,21	0,26	1,52
Свіже м'ясо	100 кг	1,56	0,31	0,79	2,66
Свійські пернаті (індики, гуси, качки)	за голову	0,05	0,01	0,01	0,07
Олень	за голову	1,05	0,21	0,52	1,78
Кабан 17 кг і більше	За голову	0,79	0,15	0,39	1,33
Заєць	за голову	0,05	0,01	0,03	0,09

⁴⁷⁷ Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1879. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1879. – S. 70-71.

Дичина розроблена	100 кг	1,87	0,37	0,94	3,18
Фазан, глухар, тетерук, куріпка, рябчик	за голову	0,1	0,02	0,05	0,17
Дрізд, перепілка, бекас	за голову	0,05	0,01	0,03	0,09
Риба річкова та ставкова раки, ікра - свіжі	100 кг	0,62	0,12	0,31	1,05
Морська риба	100 кг	1,87	0,37	0,94	3,18

Таблиця № 9.9

**Тариф споживчого податку для Львова в золотих
діє з 2 липня 1883 року⁴⁷⁸**

Вид продукції	Одиниця виміру	Споживчий податок	Податок надзвичайний	Податок міський	Всього
ВРХ (вгодовані воли, бики, корови)	за голову	4,20	0,84	1,05	6,09
ВРХ (молодняк)	за голову	0,7	0,14	0,17	1,01

⁴⁷⁸ Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1883. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1883. – S. 60-61.

Вівця, баран, коза	за голову	0,26	0,05	0,07	0,38
Свиня від 5 до 19,5 кг	за голову	0,52	0,1	0,13	0,75
Свиня більше 19,5 кг	за голову	1,05	0,21	0,26	1,52
Свіже м'ясо	100 кг	1,56	0,31	0,79	2,66
Свійські пернаті (індики, гуси, качки)	за голову	0,05	0,01	0,01	0,07
Олень	за голову	1,05	0,21	0,52	1,78
Кабан 17 кг і більше	за голову	0,79	0,15	0,39	1,33
Заєць	за голову	0,05	0,01	0,03	0,09
Дичина розроблена	100 кг	1,87	0,37	0,94	3,18
Фазан, глухар, тетерук, куріпка, рябчик	за голову	0,1	0,02	0,05	0,17
Дрізд, перепілка, бекас	за голову	0,05	0,01	0,03	0,09
Риба річкова та ставкова раки, ікра - свіжі	100 кг	0,62	0,12	0,31	1,05
Морська риба	100 кг	1,87	0,37	0,94	3,18

Тариф споживчого податку для Львова у кронах

з 30 жовтня 1903 р.⁴⁷⁹

Вид продукції	Одиниця виміру	Споживчий податок	Податок надвичайний	Податок міський	Всього
ВРХ (вгодовані воли, бики, корови)	за голову	8,4	1,68	2,1	12,18
ВРХ (молодняк)	за голову	1,4	0,28	0,35	2,03
Вівця, баран, коза	за голову	0,53	0,1	0,14	0,77
Свиня від 5 до 19,5 кг	за голову	1,05	0,21	0,27	1,53
Свиня більше 19,5 кг	за голову	2,10	0,42	0,53	3,05
Свіже м'ясо	100 кг	3,12	0,62	2,18	5,92
Свійські пернаті (індики, гуси, качки)	за голову	0,11	0,02	0,08	0,21
Олень	за голову	2,10	0,42	2,18	4,7
Кабан 17 кг і більше	за голову	1,58	0,31	1,11	3
Заєць	за голову	0,11	0,02	0,08	0,21

⁴⁷⁹ Haliczani, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1915. – S. 5-6.

Дичина розроблена	100 кг	3,74	0,74	2,62	7,10
Фазан, глухар, тетерук, куріпка, рябчик	за голову	0,21	0,04	0,05	0,3
Дрізд, перепілка, бекас	за голову	0,11	0,02	0,08	0,21
Риба річкова та ставкова раки, ікра - свіжі	100 кг	3,74	0,74	2,62	7,10
Морська риба	100 кг	1,24	0,24	0,87	2,35

Таблиця № 9.11

Тариф споживчого податку для Львова у марках в 1923 році⁴⁸⁰

№	Вид продукції	Одиниця виміру	Гмінна оплата у мах
1	ВРХ (вгодовані воли, корови)	за голову	2800
2	ВРХ (молодняк)	за голову	320
3	Вівця, баран, кози	за голову	320
4	Свиня від 5 до 19,5 кг	за голову	200
5	Свиня більше 19,5 кг	за голову	1100

⁴⁸⁰ Taryfa podatku konsumcyjnego z dodatkami. dla miasta Lwowa // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1923. – S. 98-99.

6	Свіже м'ясо	100 кг	1500
7	Свійські пернаті (індики, качки)	за голову	60
8	Олень	за голову	0 без оподаткування
9	Кабан 17 кг і більше	за голову	300
10	Заєць	за голову	30
11	Дичина розроблена	за центнер 100 кг	1000
12	Фазан, глухар, тетерук, ка, рябчик	за голову	40
13	Дрізд, перепілка, бекас	за голову	20
14	Риба річкова та ставкова ікра-свіжі	100 кг	3000
15	Морська риба	100 кг	800

Як свідчить аналіз мисливської літератури XIX-XXст. встановлювались конкретні терміни реалізації м'яса дичини, які були прив'язані до часу права їх добування. Починаючи із середини XIX століття, конкретні нормативно-правові документи врегульовували дане питання. Зокрема, відповідно до розпорядження Галицького намісництва від 21 березня 1854 р. до L 6241 не дозволялось добувати дичину під час парування або висижування яєць, м'ясо якої вважалось шкідливим для людського організму в цей період. Були встановлені конкретні терміни торгівлі для кожного окремого виду дичини, а саме: дозволялось реалізовувати зайців від 1 серпня до кінця лютого, оленів – від 1 червня до кінця листопада, козуль – від 1 червня до кінця січня, кабанів – від 1 липня до кінця січня, глухарів, тетеруків, рябчиків і куріпок – від 1 серпня до кінця березня наступного року. На іншу дичину дане розпорядження не поширювалось. Також цим розпорядженням визначалось, що вся дичина, яка продається у недозволений час, повинна бути знищена. Торговці, які не виконують дане розпорядження, повинні піддаватись штрафу. Крім того, визначалось, що дичина, продається на базарах у

дозволений час, повинна бути засвідчена відповідною довідкою, що видається керівництвом гміни, на якій її добуто⁴⁸¹.

Положення про встановлення видачі сертифікатів походження дичини було пролобійоване Галицьким мисливським товариством для перших мисливських законів, які діяли на території Галичини⁴⁸². Так у Мисливському законі Галичини від 1897 р. відповідно до ст. 36 було визначено, що для продажу м'яса потрібно представити свідоцтво про походження дичини. У свідоцтві повинні міститись такі дані, як вид та кількість дичини. Повноваження на їх видачу були покладені на керівників мисливських господарств⁴⁸³.

Якщо дичина добувалась у вольєрах, де не діяли терміни дозволеного полювання, а дозволялось добувати дичину у будь-який час, то повноваження на видачу відповідного сертифікату покладалось на державну повітову владу⁴⁸⁴. У наступному Мисливському законі Галичини, який вступив в силу у 1908 р. ст. 58 вимагалось від осіб, що торгують м'ясом дичини мати при собі відповідний сертифікат. Діяла також заборона на продаж дичини у чотирнадцятиденний термін по закінченні строків добування певного виду дичини відповідно цього ж закону⁴⁸⁵. Наступний Мисливський закон, який діяв у Галичині із грудня 1927 р. (ст. 53), давав ще менший термін щодо можливості реалізації м'яса дичини після запровадження охоронного часу, а саме – 10 днів. Крім того, заборонялось не

⁴⁸¹ Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków: universytet Jagelloński, 1868. – S. 1034-1035.

⁴⁸² Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 23.

⁴⁸³ Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – S.

⁴⁸⁴ Das neue Jagdgesetz für Galizien und Großherzogtum Krakau: giltig vom 26.März 1898. – Złoczów: Nakładem i drukiem księgarni W.Zukerkandla, 1905. – S. 74-75.

⁴⁸⁵ Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 2062.

лише продавати м'ясо, шкіру дичини, але і готувати страви дичини у ресторанах, їдальнях, кафе та інших закладах харчування⁴⁸⁶.

Виступають за реалізацію м'яса з відповідними сертифікатами походження і мисливські товариства. Вони переслідували мету не стільки регулювання реалізації продукції полювання, скільки зменшення випадків браконьєрства. Так, наприклад Галицьке мисливське товариство неодноразово через пресу зверталось до влади з вимогою виконувати вимоги щодо продажу м'яса із сертифікатом походження⁴⁸⁷. Галицьким намісництвом видавались розпорядження щодо дотримання вимог законодавства щодо торгівлі дичиною при наявності сертифікатів походження дичини⁴⁸⁸. Галицьке мисливське товариство було незадоволене діями Львівського магістрату: «... У Львові вільно продають дичину, яку незаконно відстрілюють, без відповідних сертифікатів про походження дичини», «купівля дичини у Львові проводиться на високому рівні, а акційна охорона нічого не робить ...», «браконьєр, який не може збути свою дичину на місці їде у Львів, де має можливість продавати дорого дичину. У Львові вже на нього чекають жида, які не питають про сертифікати походження дичини. Вони навіть не задумуються, що купуючи дичину у злодіїв, самі стають причасними до злочинства»⁴⁸⁹. Аналогічні факти висвітлює у своїй статті С. Павлік, відзначаючи, що через те, що жида оминали податки і заковували м'ясо у браконьєрів, у Львові у них можна було купити м'ясо втричі дешевше ніж на базарі⁴⁹⁰. Для наведення порядку із торгівлею дичиною журнал «Ловець» апелював до влади з вимогою конфіскації незаконно добутої дичини⁴⁹¹.

⁴⁸⁶ Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – № 15. – S. 238-239.

⁴⁸⁷ Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – S. 6-7.

⁴⁸⁸ W ochronie łowiectwa//Łowiec – 1904. – № 18. – S. 209.

⁴⁸⁹ Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – S. 6-7.

⁴⁹⁰ Pawlik S. Handel zwierzyzną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

⁴⁹¹ Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej//Łowiec – 1899. – № 2. – S. 18-19.

Для полегшення реалізації м'яса законно добутої дичини Галицьке мисливське товариство, починаючи із 1878 року, організовує на Львівському ринку торговий ряд для продажу м'яса дичини, добутої членами товариства, що дало можливість зменшити його вартість, так як при продажі виключались перекупники⁴⁹².

На думку тогочасного дослідника проблем торгівлі дичиною у Львові п. Кохановського, ця торгівля не мала у місті системного характеру і умови тут диктували торговці, а не мисливські господарства⁴⁹³. Формування ціни на м'ясо дичини у м. Львові зумовлювали ряд факторів, які пов'язані із регулюючим впливом магістрату міста та економічними особливостями. Так, у Львові на початку ХХ ст. були встановлені наступні акцизи (податок на споживання): олень – 3,95 крон, дикі кабани більш як 17 кг – 2,80 крон, козулі, малі кабани – 0,95 крон, зайці – 0,2 крони. Вартість одного кілограму м'яса у зв'язку із встановленням податку на споживання підносилась в залежності від виду дичини на 5-10%.

На вартість дичини впливали також і інші видатки, причому найдорожчою із них була вартість транспортування, заробіток торговця становив 10%, а в загальному вартість м'яса дичини підносилась від 25 до 35 % відносно закупленої у мисливському господарстві. Як свідчить аналіз тогочасної літератури, на початку ХХ ст. склались наступні ціни на дичину безпосередньо у мисливських господарствах, а саме заєць: коштував 1,5-1,80 крон, козуля більше 14 кг – 13 крон, кабан три і більше років – біля 20 крон, дворічний – 16 крон, і однорічний – 6-10 крон, олень більше 100 кг – біля 25 крон, від 60 до 100 кг – біля 20 крон, нижче 60 кг – біля 15 крон за одну голову.

У той же час ціни на львівській торговиці складались наступним чином: заєць коштував 2-2,5 крон, козуля велика – 18-20 крон, середня – 14-

⁴⁹² Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S. 8.

⁴⁹³ Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – S. 258.

15 крон, кабан великий – біля 30 крон, середній – 25 крон, малий – біля 15 крон, великий олень – біля 32 крони, середній – біля 24 крони, малий – 20 крон.

Слід відмітити, що у цей же період у Відні ціна продажу дичини була вищою ніж у Львові і становила: заєць – 3-3,20 крони, куріпка – 1,30-1,60 крони, старі куріпки – 0,8-1,10, качки – 2-2,40 крони, вальдшнепи – 2,20 до 2,80 крони, олень за 1 кг 0,64 – 0,76 крони, козулі – 1,40 – 1,50 крон, кабани старі – 0,60-0,80 крон. Одна з причин здорожчання м'яса дичини у Відні полягала у правилах експорту, за який сплачували досить високі мита, тоді як у Німеччині ці мита були меншими і дичину туди було легше постачати. Також через несправедливу фіскальну політику багато мисливської продукції проходило повз ринок: Так, розмір податку за оленя великого чи малого була однаковим, тому на львівський ринок потрапляли старі особини, тоді, як молоді відправлялись на Віденський ринок, де ціни були вижчими⁴⁹⁴.

Також у порівнянні з іншими країнами на ринках міста Львова наприкінці XIX ст. встановились низькі ціни на пернатих,⁴⁹⁵ а гуцули обмінювали вальдшнепа лише за пачку тютюну, що коштувала лише 4 геллери, тоді як у Відні його вартість була у тридцять разів вищою.⁴⁹⁶ Преса заохочувала експортувати дичину до країн Європи, інформуючи про досить високі ціни на тамтешніх ринках. Саме тому у Відні закупували дичину для Гамбурга і Лондона, бо там її ціна постійно зростала: молоді куріпки коштували 90 геллерів, фазан – 2,5 крон, дика качка – 1-1,2 крони, вальдшнеп – 1-1,3 крони, 1 кг оленини – 44-49 геллерів, великих кабанів – 32-36 геллерів, середніх – 50-60 геллерів, малих – 80-90 геллерів.⁴⁹⁷

⁴⁹⁴ Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // *Łowiec* – 1903. – № 22 – S. 256.

⁴⁹⁵ *Kronika* // *Łowiec* – 1885. – № 10. – S.165.

⁴⁹⁶ *Słowo o huculach i polowaniu* // *Łowiec*. – 1879. – № 6. – S. 81–83.

⁴⁹⁷ *Dziczyzna* // *Gazeta lwowska*. – 1892. – № 303. – 18 grudnia. – S.3.

Слід відзначити, що чисельність споживання дичини у період з 1881 по 1895 рр. постійно підносилась. Докладніше інформацію подано у таблиці 9.12.

Таблиця 9.12.

Споживання дичини в м. Львові по роках 1881-1895⁴⁹⁸

Роки	Олені, гол.	Кабани вагою до 17 кг, гол.	Великі кабани, козулі, дикі кози, гол.	Зайці, гол.	Перната дичина, гол.	Розроблена дичина всіх видів, у центнерах	Фазани, глухарі, тетеруки, гол.	Рябчики, куріпки дикі гуси і качки, гол.	Болотні птахи, гол.	Перепілки, дрозди і інші птахи, гол.
1881	1	80	1250	8350	12740	30	330	4050	1040	7320
1890	4	140	1850	12050	15825	45	610	4560	695	9960
1891	3	105	1990	13020	17295	55	635	4320	1360	10980
1892	2	160	2150	14060	19910	51	630	4820	3280	11720
1893	2	110	2440	14280	8590	50	620	4360	2470	11400
1894	9	120	2600	15630	18260	70	1190	6400	2380	9480
1895	6	145	2470	15030	17780	60	1110	6350	1640	10680

Закономірно, що Відень як столиця імперії споживав найбільшу кількість дичини, а для Галичини був найбільшим споживачем її мисливської продукції. Так, жителі Відня у 1893 р. спожили 2534 гол. оленів, 844 голови диких кабанів, 11675 гол. козуль, диких свиней і серн, зайців 441843 гол., 22070 кг козячого м'яса, 31570 кг іншої розробленої дичини, 44216 гол. фазанів та глухарів, куріпок та інших птахів, всього – 177520 гол.⁴⁹⁹.

Вартість дичини у Львові не підносилась, починаючи із 1888 р., через фіскальну політику Львівського магістрату, який встановив вищий податок на дичину ніж на м'ясну продукцію із свійських тварин. На цю «несправедливість» вказував часопис «Ловець», подаючи порівняння податків на свійських тварин та дичину: за теля одного року платили лише 2,03 крони тоді, як оленя того самого віку – 3,95 крон, за вівцю та барана – 0,78 крон, тоді як за козулю – 0,95 крон, за одного індика сплачули 0,16 крон,

⁴⁹⁸ Pawlik S. Handel zwierzyzną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 5-6.

⁴⁹⁹ Pawlik S. Handel zwierzyzną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-4.

а за пару голубів – 0,21 крони, за одного дикого голуба платили податку 0,21 крони, тоді як за пару свійських голубів лише 0,053 крони, за одну дику курку сплачували 0,06 крони, а за найбільші і добре вгодовані курки лише – 0,058 крони.

Хоча й акцизні податки на дичину були вищими, її вартість зрівнялась із свійською продукцією через те, що багато лікарів у той час приписували дичину хворим на шлунково-кишковий тракт.

Цікавим є той факт, що на здорожчання дичини впливали такі негативні, а для сучасника дивні чинники, вказані у тогочасній літературі, а саме: для приготування дичини необхідно було використовувати більшу кількість приправ, які на той час коштували досить дорого, та послуги доброго кухаря, бо господині нижчих соціальних страт не вміли приготувати з дичини смачні страви⁵⁰⁰.

Як вказували тогочасні дослідники, на початку ХІХ ст. практично кожна країна мала свою культуру торгівлі дичиною. В деяких країнах встановлюється ціна за цілу тварину, а в інших продається на вагу, як м'ясо домашніх тварин. Наприклад, у Польщі олень, кабан, козулі продавались цілими разом із шкірою. Великий вплив на вартість дичини мала стать тварини. Так, м'ясо самиць вартувало більше ніж м'ясо самців, бо за смаковими якостями вважалось делікатнішим. Також на ціну м'яса впливав час добування. Ціна оленя, добутого у липні, була вищою, ніж добутого восени під час парування, знову ж таки через якість м'яса. Натомість більше вартували дикий кабан та заєць, добуті пізньою осінню ніж наприкінці літа, так як те м'ясо було жирнішим. До важливих чинників впливу на ціну м'яса належала поширеність дичини у певному регіоні і відповідно дорожчою дичина була у тих місцях де її було менше. На рівень цін впливала також ціна м'яса домашніх тварин. Крім того, у великих містах дичина коштувала більше, ніж у селах або малих містечках.

⁵⁰⁰ Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // *Łowiec* – 1903. – № 22 – S. 257.

Що стосується вартості шкіри, то на її ціну більший вплив мав фактор сезону добування дичини. Найбільш цінувались шкіри із добутих тварин у зимовий період⁵⁰¹.

Узагальнений досвід організації державного регулювання торгівлі та цінової політики на дичину у Галичині (на прикладі міста Львова) вказує на те, що за реалізацію продукції мисливства стягувався податок. Розмір податку у Галичині за реалізацію продукції мисливства встановлювався відповідно до виду дичини. У порівнянні з теперішнім станом державного регулювання торгівлею дичиною в Україні є певні подібності та відмінності. Серед відмінностей – залежність розміру податку на даний час від вартості продажу дичини. Крім того, у Галичині податок підвищував вартість продукції на 5-10%, тоді як на даний час податок на додану вартість становить 20%. Позитивно на торгівлю дичиною впливає сучасний науково-технічний прогрес, при якому м'ясо дичини можна довгий час зберігати в охолодженому вигляді, а тому часові обмеження добування дичини не впливають на час торгівлі м'ясом дичини та його сезонне здорожчання. Разом з тим, на цей час підвищуються вимоги щодо якості м'яса. Вся мисливська продукція повинна проходити ветеринарно-санітарну експертизу, без якої не дозволяється реалізація м'яса.

10. Торгівля шкірою мисливських видів тварин

Мисливська галузь володіє різноманітними матеріальними активами – м'ясом дичини, її хутром або шкірою в залежності від виду дичини, а також нематеріальними активами, до яких можна віднести добути мисливцем трофеї, кількість добутої дичини, участь в мисливських виставках, влучність пострілів.

Історичні джерела свідчать, що шкіра мисливських видів тварин мала віддавна велике значення. Ще до обігу будь-яких грошей за часів Київської Русі шкіра куниці виконувала функцію грошей. Так, одна шкірка куниці

⁵⁰¹ Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S. 602.

отримала назву «куна»⁵⁰², а за правління на Київській Русі в X столітті князя Володимира шкіри куниць цінувались на рівні з грошима.⁵⁰³

Мисливське господарство в кожний історичний період відіграло велике господарське значення. Дослідники відзначали, що торгівля шкірою дичини у Середні віки за значенням та вартістю прирівнювалась до торгівлі кінями.⁵⁰⁴

Історичні джерела вказують, що відповідно до статистичної інформації про обробку шкіри мисливська галузь в Австро-Угорській імперії отримувала в 1898 році доходу на суму 412 тис. крон. (Таблиця № 10.1.).

Таблиця 10.1.

Кількість добутої дичини, вартість однієї шкіри та отриманий дохід в Австро-Угорській імперії (1898 р., у кронах)

Вид тварини	Добуто (гол.)	Вартість однієї шкірки	Дохід
Олень	9321	6.0	55926
Лань	2628	4.0	10512
Козуля	54782	1.0	54782
Серна	6529	2.0	13.058
Дикий кабан	2449	3.0	7347
Заєць і кролик	1175259	0,2	235051
Ведмідь	29	5.0	145
Вовк	142	2.0	284
Рись	34	1.0	34
Лисиця	24432	0.9	21988
Куниця	4257	0,5	4257

⁵⁰² Хрестоматія із зоології / Упор. А. М. Охріменко, Е. В. Шухова. – К.: Рад. шк., 1988. – С. 102.

⁵⁰³ Денисов А. Все об охоте. – К.: Книга-Сервіс, 1996. – С.6.

⁵⁰⁴ Mniszek Tchorznicki M. Polskie prawo łowieckie w wiekach średnich / Mieczysław Mniszek Tchorznicki. – Warszawa, 1935. – 14 s.

Тхір	17603	0.3	5280
Видра	920	1,0	920
Борсук	2928	1,0	2923
Всього			412663

Аналіз показав, що аналогічні доходи приносить реалізація рогів та чучел від диких тварин⁵⁰⁵.

Тогочасна статистична інформація свідчить, що високі ціни на зовнішніх ринках мотивували товаровиробників експортувати шкірки дичини та свійських тварин. Так, вартість вивезених з Австро-Угорської монархії заячих і кролячих шкірок складала у 1894 р. 379256 зол., у 1895 р. – 543610 зол., у 1896 р. – 252470 зол. У 1896 р. найбільше шкірок було вивезено до Німеччини (186800 зол.) і Бельгії (58360 зол.). Експорт шкір козулі з Австро-Угорщини у 1894 р. становив 2262755, у 1895 р. – 2056985, у 1896 р. – 1768720 зол. Шкірки козуль, головним чином, вивозили до Німеччини, Франції, Швейцарії, Сполучених Штатів. Загальна вартість вивозу з Австро-Угорщини дичини, шкірок козуль, зайців, кролів, а також хутра мисливських тварин в 1896 р. становила 4027420 зол.

До Австро-Угорщини мисливську продукцію також імпортували. (Таблиця № 10.2.)

Таблиця 10.2.

Імпорт мисливської продукції (у золотих)

Роки	Заячі і кролячі шкірки	Шкіри козуль	Хутро	Дичина
1894	174150	606345	863900	32480
1895	267620	751960	696900	32695
1896	130810	505910	568100	41648

⁵⁰⁵ Ekonomiczno-społeczne znaczenie łowiectwa //Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – s.384-385.

Вартість імпортованої мисливської продукції в 1896 р. складала 1246468 зол., експорту – 4027420 зол., що становило позитивне торгове сальдо для Австро-Угорщини на суму 2780952 зол⁵⁰⁶.

У 30-тих роках ХХ ст. на Львівському ринку найвище цінувалась видра. Шкіра невичениної видри коштувала 90-110 злотих, лісової куниці – 70-90 злотих, вовка – 15-35 злотих, лисиці – 35 злотих, тхора – 10-30 злотих, борсука – 12 злотих, горностая – 6-12 злотих. Найдешевше вартувала шкірка білки – 60-70 грош⁵⁰⁷. Одного зайця з шкірою у Львові можна було придбати за 3,5 злота, тоді як без шкіри – за 2,20-2,75 злота, тобто, вартість однієї заячої шкіри становила 1 злотий⁵⁰⁸.

Вартість хутра дичини у Польщі в 1932 році різнилась: куниці – 72-80 злотих, видри – 90-100 злотих, лисиці – 40 злотих, тхора – 18 злотих, борсука – 8-10 злотих, білки – 1 злотий, горностая – 7-8 злотих, зайця – 70-80 грош, кролика – 40-80 грош, шкіра козулі вартувала 1,5-2 злотих, шкіра оленя – 5-8, шкіра кабана – 7-10.⁵⁰⁹ Дещо дешевші ціни нотували на ринку Львова в травні 1932 року: за шкіру оленя (4-5 злотих), кабана (4-6 злотих), а за козулячу шкіру потрібно було оплатити 2-2,50 злотих, куниці – 70-80, видри – 90-100, лисиці – 25-40, тхора – 12-16, борска – 3-15, білки – 1-1,2, горностая – 7-8, зайця – 0,9 злота. М'ясо 1 кг кабана коштувало 50 грош, качка – 2 злотих за голову, а вальдшнеп – 2,5 злотих.⁵¹⁰ З метою запобігання браконьєрству у Другій Речі Посполитій відповідно до ст. 53 Мисливського закону 1927 року заборонялось продавати шкіру дичини після 10-тиденного терміну від запровадження охоронного часу на відповідний вид⁵¹¹. (Додаток № 216).

Про велике господарське значення шкіри дичини свідчать чисельні рекламні оголошення про її реалізацією та обробку, які публікувались у періодичних виданнях Галичини. Аналіз історичних джерел показав, що перше таке оголошення було публіковане у «Галицькому загальному календарі на рік

⁵⁰⁶ Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi. – S. 2–6.

⁵⁰⁷ Wiadomości handlowe//Łowiec Polski – 1932. – № 3. – S. 58.

⁵⁰⁸ Wiadomości handlowe // Łowiec – 1931. – № 24. – S.372.

⁵⁰⁹ Wiadomości handlowe// Łowiec. – 1932. - № 4. – S.40.

⁵¹⁰ Wiadomości handlowe // Łowiec – 1932. – № 10. – S.126.

⁵¹¹ Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – №15. – S. 238-239.

Божий 1872» (Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1872). Фірма Ф. Свачіна («F. Swaczina»), яка знаходилась на Мар'яцькій площі у Львові, пропонувала послуги з обробки шкіри. (Додаток № 217).

У 1905 році майстерня Станіслава Вронського, яка знаходилась на вул. Театральній, 5 у Львові, пропонувала виправку шкіри дичини. (Додаток № 218). Більшість оголошень та реклами щодо реалізації, закупівлі та обробки шкіри дичини були сфокусовані на мисливцях і публікувались у Львівському часописі «Ловець», який виходив за підтримки Галицького мисливського товариства. Так, в 1902 році Х. Вершицький з Тарнува звертався до мисливців щодо можливості закупівлі великих партій шкір козулі. (Додаток № 219). На початку ХХ ст. у Львові на вулиці Ваговій, 5 знаходилась фірма «Фалл», яка заповувала за найвищими цінами шкірки лисиць, куниць, тхорів, зайців. (Додаток № 220). Аналогічним промислом у Львові займалась також Крайова промислова спілка, яка закупляла шкірки зайців, лисиць. (Додаток № 221).

Фірма Петра Карп'яка пропонувала власникам вичинку сирих шкір лисиць, ласок, тхорів, куниць, кротів, хом'яків, білок. У примітках було вказано, що приймаються виключно шкіри тварин, добутих взимку. (Додаток № 222).

Слід відмітити, що ця фірма функціонувала з 1909 року і до початку Другої Світової війни. В оголошенні, опублікованому в 1938 році, вказано, що фірма знаходилась у Львові по вул. Зублікевича, 4 та приймала від мисливців різні невпривлені шкіри. Більше того, мисливцям, які були членами мисливських товариств, надавалась знижка. (Додаток № 223). У 20-х роках ХХ ст. «Польська гарбарня», що знаходилась у Львові, вул. Зублікевича, 24, пропонувала мисливцям повний спектр вичинки всіх видів дичини. (Додаток № 224). У 30-их роках ХХ ст. у Львові мисливці мали можливість вичинити шкіри мисливських тварин (лисиці, куниці, видри, тхора, козуль, оленя) у хутряній майстерні Кароля Шюрера (вул. Сенаторська, 11а). (Додаток № 225). Оголошення майстерні хутра Кароля Шюрера (Львів, вул. Сенаторська, 10) про вичинку шкіри лисиць, куниць, тхорів, видр, зайців і кроликів⁵¹². Послуги з фарбування та виправлення шкір лисиць, куниць, тхорів, вовків, видр, ведмедів

⁵¹² Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 1. – S.2.

надавала також фірма «Соболь», яка знаходилась у Львові по вул. Львівських дітей, 56. Фірма мала добру репутацію, і її роботу було оцінено золотою та срібною відзнаками. (Додаток № 436).

У тридцятих роках у Львові по вулиці Рутівського, 2 діяла фабрика рукавиць Черніцького та Ольшевського. З реклами фабрики дізнаємось, що місцеві мисливці мали можливість здати на вичинку шкіри з добутих тварин: козуль, оленів, лисиць, кабанів, зайців. (Додаток № 229).

У додатках 242 -254 проілюстровано рекламу та оголошення з реалізації м'яса дичини, 255-256 – живої дичини, 257-261 – риби, 262-263 – трофеїв, 264-271 – чучел, 272-281 – мисливських собак, 282-296 – мисливського одягу та взуття, 297-335 – книг, 337-345 – аксесуарів, які мисливці використовували на полюванні.

11. Реклама ветеринарних препаратів для лікування собак.

Однією з умов ефективного розведення мисливських собак є належне ветеринарне забезпечення. Одним з доказів, який свідчить про велике значення мисливського собаківництва у Галичині, стали оголошення, опубліковані у фаховому мисливському часописі «Ловець» – друкованому органі Галицького мисливського товариства.

Так, у 1885 році опубліковані оголошення про реалізацію ліків для собак за рецептом К. Гостонького. Купити препарат можна було у секретаря товариства. (Додаток № 230). У 1893 році рекламували ліки фірми «Kwizdy» для лікування собак. Зокрема, таблетки від собачих захворювань, вода для протирання очей, мазь для лікування корости, желатинові капсули для лікування гельмінтозів, мило для виведення вошей, сухарі для годівлі собак. (Додаток № 231). В оголошенні, поданому Каролем Гостонським у 1897 році містилось підтвердження ефективності його лікування, засвідчене на засіданні Галицького мисливського товариства у 1883 році. (Додаток № 232). Крім місцевих виробників ліків у львівській пресі публікували рекламу виробників ветеринарних препаратів з Австрії. (Додаток № 233). У 1936 році з'явилась реклама лікарського крему для лікування у собак шкірних

захворювань. Крем «Міка» був розроблений Академією ветеринарної медицини у Львові. (Додаток № 234).

Слід відмітити, що у Львівській ветеринарній академії успішно лікували собак. Свідченням цього стали численні подяки від господарів собак, які друкувала мисливська преса. (Додаток № 235). Попит на ветеринарні препарати сприяв організації у Львові лікарської ветеринарної спілки «Серум». (Додаток № 236). Також у Львові за сприяння професорів Львівського академії ветеринарної медицини щомісяця виходив часопис «Ветеринарний огляд» (Додаток № 237).

12. Оренда права полювання гміною Львова

Львівський магістрат отримував від оренди права полювання значні кошти. Так в 1911 році магістрати мали такі доходи від здачі в оренду права полювання: Львів – 12,800 крон, Краків – 8,700 крон, Коломия – 5,360 крон, Броди – 5,600 крон. Вартість 1 кг м'яса кабана в той час становила 0,30 крон, 1 кг м'яса оленя – 0,80 крон.⁵¹³

Гміна Львова подала оголошення про оренду права полювання в Голосках Великих, Брюховичах, Білогорщі, Зубрі, Сихові, Кульпаркові, Малехові на площі біля 4500 моргів. Заявку на участь в аукціоні необхідно було подати до 30 жовтня 1918 року у департамент Львівського магістрату. До заявки слід було додати заставу у розмірі 10% від вартості оренди.

Аналогічне оголошення про проведення аукціону щодо оренди права полювання у господарстві Воля Добростанська було опубліковане на наступний рік, в «Газеті Львівський» (1919 р.). (Додаток № 238).

В оголошенні, опублікованому в 1934 році у часописі «Ловець», йшлося про оренду мисливського ревіру у с. Борщовичі, 20 км від Львова. Серед переваг ревіру: ідеальне сполучення залізничним та автомобільним транспортом; можливість відпочивати у лісництві. Мисливський ревір охоплював 800 моргів лісу та 700 моргів поля. Щороку тут можна добувати

⁵¹³ Handel zwieżyny//Łowiec. – 1908. – № 1. – S. 11.

близько 20 голів оленя. Крім того, у ревірі водилось також багато лисиць, куріпок, качок, вальдшнепів. (Додаток № 239).

Крім прямого укладення угоди з мисливським господарством щодо добування дичини, мисливці практикували вступ до мисливських товариств, які самі вели мисливське господарство. Зокрема, «Міське товариство мисливців у Львові» подавало оголошення про можливість прийому у члени товариства. (Додаток № 240). Про 10 вакансій для членів Офіцерського мисливського клубу у Львові йшлося в оголошенні, опублікованому у «Ловцю». Преференції мали дійсні офіцери, військові пенсіонери та особи, які володіли мисливськими угіддями. Заяви слід було подавати капітану Нериновичу (Львів, вул. Пекарська, 17). (Додаток № 241).

Про чисельність дичини у мисливських угіддях біля Львова опосередковано свідчила і їх чисельність у самому місті. У статті «Зайці й інші тварини на вулицях Львова» (*Zajęce i inna zwierzyzna na ulicach Lwowa*) вказано, що у 40-х роках ХХ століття у Львові на вул. Оссолінських, яка знаходилась в центрі міста, бігав по дорозі з машинами заєць. Через деякий час він перестрибнув в сад Оссолінських. У 70-тих роках ХІХ ст. зайця у Львові бачили також на вулиці Галицькій і за ним ганялися бродячі собаки. Також заєць був зафіксований у 1882 році у парку на Високому замку. Олександр Убиш описував випадок, коли він 6 вересня 1887 року на вул. Личаківській бачив лисицю. Біля Стрийської рогатки у Львові в 1881 році жила колонія борсуків. У 1882 році тут бачили також зайця, куріпок. Також у Львові можна було бачити диких качок, де були болота. У Стрийському парку наприкінці ХІХ століття водились вальдшнепи⁵¹⁴.

13. Організація мисливської освіти

З розвитком науково-технічного прогресу у Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття зростає роль науки та навчання персоналу, який повинен оволодіти відповідними навиками для його повсякденного

⁵¹⁴ *Zajęce i inna zwierzyzna na ulicach Lwowa // Gazeta lwowska. – 1943. – № 295. – S. 3.*

використання при виконанні своїх професійних обов'язків. Для цього закладаються і використовуються вищі навчальні заклади Австрії, де мала змогу вчитись еліта Галичини, громадяни якої були її підданими. Так, відповідно до Розпорядження міністра рільництва Австрії від 24 лютого 1873 року у Відні створюється рільнична академія. Відповідно до статуту Академія готувала управлінців з найвищим рівнем освіти, які могли управляти як приватними, так і державними маєтками, викладачів та вчителів у галузі лісництва та сільського господарства. Зрозуміло, що мова викладання тут була німецькою, тоді як у Галичині розмовляли українською та польською. Більше того, німецькі слова засмічували польську мисливську та лісову термінологію у науковому та повсякденному вжитку⁵¹⁵. Тож місцева галицька мисливська еліта була обурена засиллям німецькомовної мисливської термінології у Галичині і для нівелювання цього чиннику вирішила видати польський мисливський термінологічний словник⁵¹⁶.

Головними предметами, які вивчали на лісовому факультеті у Віденській академії були: методологія лісової науки, використання хімічних засобів, догляд за лісами, використання лісів, наука вимірювання деревини (таксація), визначення доходів від лісів та обрахування їх вартості, управління лісовим господарством, охорона лісів з огляду технічного та правового, лісова інженерія, механічна технологія, хімічна технологія, суспільні науки. До теоретичних предметів були віднесені: математика, геодезія, креслення, мінералогія, геологія, ґрунтознавство, кліматологія, загальна ботаніка, фізіологія рослин, загальна зоологія, загальна фізика, загальна хімія, механіка. Допоміжними вважались науки про полювання, будівництво, бухгалтерія, економіка, історія і лісова статистика, законодавство⁵¹⁷. Важливу роль у цьому процесі починає відігравати і статистика. Зокрема, для узагальнення результатів ведення мисливського

⁵¹⁵ Wyższa szkoła lasowa we Lwowie//Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 207.

⁵¹⁶ W sprawie oczyszczenia języka łowieckiego//Łowiec – 1910. – № 4. – S. 40-41.

⁵¹⁷ Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1873. – Lwów, 1873, – S.127-128.

господарства у Галичині, починаючи з 1874 року, відповідно до розпорядження Міністерства рільництва Австрії започатковується ведення мисливської статистики, яка включала статистику добутої дичини, чисельність мисливського персоналу, господарські показники, завдані збитки сільськогосподарським угіддям дикими тваринами.⁵¹⁸

Через рік після організації Рільничої академії у Відні у 1874 році у Львові організовується Вища крайова школа лісового господарства. У перші десятиліття її існування чисельність учнів не перевищувала 50 осіб. Після закінчення навчання учні повинні були здати екзамен. У 1910 році термін навчання становив три роки, навчальний рік тривав з 1 жовтня по 31 липня. Навчання було платним і в середньому становило 70 крон на місяць. Слід відмітити, що вартість одного кілограма м'яса у той час складав на Львівському ринку біля 2 крон.⁵¹⁹ Учням, які добре навчались, надавались різні стипендії та допомоги вже через півроку навчання. Вимоги до абітурієнтів були наступними: вік 17 років; особи, які успішно закінчили 6 класів гімназії, або реальної школи, приймались до школи без вступних іспитів, інші повинні були їх здати. До вступного екзамену допускались лише ті, хто успішно закінчив щонайменше 4 класи гімназії. Особи, які закінчили гімназію, приймались одразу на другий курс, з умовою, що вони покажуть хороші результати з таких предметів, як хімія, геологія, ботаніка, зоологія. Вступні екзамени складались з математики, географії, польської мови. Документи для вступу слід було подати до 15 вересня за адресою м. Львів, вул. Святого Марка, 1.⁵²⁰ У школі за підтримки Галицького мисливського

⁵¹⁸ Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 27-28.

⁵¹⁹ Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.

⁵²⁰ Wyższa szkoła lasowa we Lwowie//Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 207.

товариства з 1882 року діяв мисливський музей.⁵²¹ Серед експонатів була стара зброя різних систем, різні знаряддя для полювання, а саме: сітки, сильця, конфісковані у браконьєрів, а також різні мисливські трофеї.⁵²² Керівник школи – Генріх Стшелецький на з’їзді Галицького мисливського товариства відзначав, що мисливство у школі викладається з 1880 року. Не зважаючи на те, що вивчення лісового господарства вимагало багато часу, все ж навіть за відсутності такої дисципліни як «Мисливство» на уроках зоології учні ознайомлювались з мисливським законом, вивчали, коли можна добувати мисливських тварин, заходи для догляду за дичиною, правила поводження із зброєю.⁵²³

На відміну від сучасної освіти закінчення школи не означало автоматичне отримання диплому. Так, у 1900 році кількість професійних працівників, які були зайняті у лісовому господарстві Австрії, становила 36106 осіб, з яких тільки 9816 були дипломованими.⁵²⁴ А у 1908 році в Австрії на професійній основі займалось мисливським господарством 5374 особи, які отримали диплом, 4595 осіб, які провалили випускний екзамен і не отримали диплом.⁵²⁵

⁵²¹ Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S.23.

⁵²² Sprawy galic. towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1882. – № 11. – S. 161.

⁵²³ Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11.

⁵²⁴ Ze statystyki łowieckiej// Łowiec. – 1904. - № 23. – S.296.

⁵²⁵ Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckego, 1921. S.17.

14. Закордонні полювання львівських мисливців

Полювання для європейської політичної та господарської еліти наприкінці XIX ст. ставало одним із способів самовираження. У Карпатах на Гуцульщині орендував мисливські угіддя один із найбагатших людей Європи – князь Ліхтенштейн, за які оплачував майже 50 тис. крон⁵²⁶. Також наприкінці XIX століття граф Пауль Пальфій фон Ердьодь у безлюдних горах, недалеко від Осмолоди орендував для полювання близько десяти тисяч гектарів лісових угідь. У 1933 році в цих мисливських угіддях англійський лорд вполював оленя, роги якого важили 7,5 кілограми, а у 1936 році тут на полювання приїжджав магараджа оф Кох, який добув оленя на шістнадцять відростків.⁵²⁷ У 1904 році англійський лорд під час полювання на схилі г. Костриці добув роги –«двадцятку» довжиною 105 см та розмахом 108 см, що важили 14 кг.⁵²⁸ У 1899 році у державних лісах Татарова та Ворохти десять мисливців добули 27 оленів, 2 ведмеді, 2 самиці оленя. Серед мисливських трофеїв – рогів оленя були: одна 20-ка, одна 18-ка, одна 16-ка, шість 14-ок, сім 12-ок, шість 10-ок, чотири 8-ки. Участь у полюваннях брали: князі Браганца, Кароль Еміл Фестенберг, граф Ковенгуллер, граф Ауерсберг, лорд Андре, граф Хойос, художник Піце⁵²⁹.

Відомі львівські мисливці часто полювали не лише вдома, але й брали участь в закордонних мисливських турах. Серед них – Юзеф Миколай Потоцький, який народився у Львові 8 вересня 1862 року. Батько Йозефа Потоцького –Альфред Потоцький був намісником Галичини (1875-1883 рр.).

Свої закордонні мисливські полювання Йозеф Потоцький описував у багатьох своїй працях. Першою такою працею стала книга «Мисливські

⁵²⁶ Mniszek A. Dworzec myśliwski księcia Jana Liechtensteina w Tatarowie i jego łowiectwo we wschodnim Beskiedzie//Łowiec – 1906. – № 11. – S. 134-135.

⁵²⁷ Z Karpat//Łowiec – 1933. – № 20. – S. 236.

⁵²⁸ Mniszek A. Dworzec myśliwski księcia Jana Liechtensteina w Tatarowie i jego łowiectwo we wschodnim Beskiedzie/ A. Mniszek //Łowiec – 1906. – № 12. – S. 145–147.

⁵²⁹ Korespondencye //Łowiec – 1900. – №19. – S. 294.

замітки з Далекого Сходу. Індія».⁵³⁰ (Додаток № 371) Написана книга була у травні 1890 року, а видана у Кракові в 1891 році. Розмір книги був 24x16 см і складався з 149 сторінок. Ілюстровано книгу було 13 фотографіями. У статті «Польський мисливець в Індії», яка вийшла у другому – восьмому номері часопису «Ловець», подано реферування книги з коментарями^{531,532,533,534,535,536,537}. Ця мисливська подорож до Індії тривала з 6 січня по 11 квітня 1890 року. Вітольд Зембіцький відзначав, що Йозеф Потоцький написав цю книгу як професійний мисливець, використовуючи просту мову. Він описав свої географічні, кліматичні, етнографічні, політичні спостереження. Потоцький відзначав, що його завжди приваблювали Індія, Непал, підніжжя Гімалаїв. Його також тягнуло до африканського континенту на береги африканських озер та до підніжжя Кіліманджаро.

Рівно через чотири роки після першої подорожі до Індії Йозеф Потоцький 6 січня 1894 року вирушає з Трієсту до Шрі-Ланки (Цейлону). Ця друга подорож тривала до 19 березня 1894 року. У цю подорож він бере з собою дружину – Гелену Радзивілл, з якою заручився у Берліні 24 грудня 1891 року,⁵³⁸ а одружився 28 квітня 1892 року⁵³⁹.

Про полювання на Цейлоні він подавав на батьківщину регулярні телеграфні звіти, які публікували у львівському «Ловці». Зокрема, він повідомляв, що полювання проходить успішно, і він добув 2 слони, 5 диких буйволів, 5 оленів і велику кількість дрібної дичини. Був описаний випадок, як граф тричі стріляв до слона, якого тяжко поранив, і той на нього почав

⁵³⁰ Potocki Józef Notatki myśliwskie z Indyi – Kraków: Nakładem autora. 1891. – 149 s.

⁵³¹ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 2. – S.17-20.

⁵³² Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 3. – S.33-37.

⁵³³ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 4. – S.49-51.

⁵³⁴ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 5. – S.65-67.

⁵³⁵ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 6. – S. 85-88.

⁵³⁶ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 7. – S. 104-108.

⁵³⁷ Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 2. – S.121-127.

⁵³⁸ Zaręczyny. // Gazeta lwowska. – 1891. – № 293.– S.3.

⁵³⁹ Ziembicki Witold Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego (notatka bibliograficzna) – Lwów: Drukarnia Narodowa, Lwów, ul. Szajnochy 2., 1928. – S. 6.

нападати. Жінка, яка була неподалік, дуже перелякалась⁵⁴⁰. Про подорож Потоцького до Шрі-Ланки йшлося у статті, опублікованій у «Ловці» – «Граф Йозеф Потоцький на Цейлоні»⁵⁴¹. (Додаток № 372) Також про мисливську подорож Йозефа писали в англійських часописах, які виходили у Коломбо («Ceylon Observer» і «Times of Ceylon»). Про цю подорож Потоцький написав книгу «Мисливські замітки з Далекого Сходу. Цейлон», яка вийшла у Кракові в 1894 році. У 1896 році у Варшаві цю працю поділили на два томи: Том I. – Індія (Додаток № 373) об'ємом 141 сторінка та том II – Цейлон (Додаток № 374) об'ємом 150 сторінок. Про популярність книг Йозефа Потоцького свідчить той факт, що у 1905 році (Додаток № 375) та 1906 році (Додаток № 376) завдяки видавництву «Ловця Польського» її було перевидано.

Після закінчення мисливської подорожі до Цейлону та Індії почались приготування до подорожі в Африку, до Сомалі. Взяти участь Потоцький запросив графа Томаша Замойського та графа Яна Грудзінського. Подорож почалась 3 грудня 1896 року з Трієсту і тривала 3 місяці – до 7 березня. Преса повідомляла, що мисливський тур відзначився добрими результатами – учасники подорожі привезуть з собою відмінні трофеї. Зокрема, Йозеф Потоцький добув лева, носорога, слона і дві пантери; граф Томаш Замойський – 2 леви, слона і дві гієни; граф Грудзінський – 2 левиці і слона. Також були добуті різних видів антилопи (60 гол.).⁵⁴² Результати мисливського туру та враження описані у книзі Й. Потоцького «Мисливські замітки з Африки. Сомалі», яка вийшла у 1899 році у Варшавському мисливському календарі.⁵⁴³ (Додаток № 377) У 1900 році ця книга («Sport in

⁵⁴⁰ Kronika. // Łowiec – 1894. – № 4. – S.63.

⁵⁴¹ Hr. Józef Potocki na Cejlonie. //Łowiec – 1896. – № 3. – S. 33-38.

⁵⁴² Kronika. // Łowiec – 1896. – № 3. – S.47.

⁵⁴³ Notatki myśliwskie z Afryki – Somali // Kalendarz myśliwski na rok 1899. – Warszawa: 1899. – S. 55.

Somaliland») вийшла в англійському перекладі в Лондоні тиражем 200 екземплярів за ціною 4 фунти.

Книгу «Мисливські замітки з Африки» Йозефа Потоцького обговорили на загальних зборах Галицького мисливського товариства 13 лютого 1898 року. Було ухвалене рішення висловити йому подяку. Потоцький подарував товариству 50 екземплярів⁵⁴⁴ «Заміток з Африки» з метою розповсюдження книги між членами товариства по зниженій ціні, а доходи від реалізації перерахувати товариству⁵⁴⁵.

Четверта мисливська подорож Йозефа Потоцького мала відбулась у 1901 році на Білий Ніл, але по дорозі плани були скоректовані і подорож відбулась до Блакитного Нілу, до Сеннаару – у місця, куди, як вказував автор, ще не ступала нога європейця⁵⁴⁶. У цій подорожі йому товаришував Ян Штольцман. Праця була опублікована у низці номерів «Ловця» в 1901-1902 рр. у замітках «Мисливська подорож графа Йозефа Потоцького до Судану»^{547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554}. (Додаток № 378)

⁵⁴⁴ Sprawozdanie z czynności Wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za czas od 16. czerwca 1899 do 16. czerwca 1900. // Łowiec – 1900. – № 13. – S.188-189.

⁵⁴⁵ Sprawy Towarzystwa. // Łowiec – 1898. – № 2. – S.30.

⁵⁴⁶ Kronika. // Łowiec – 1901. – № 2. – S.29.

⁵⁴⁷ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 17. – S.237-239.

⁵⁴⁸ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 10. – S.150-153.

⁵⁴⁹ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 11. – S.158-159.

⁵⁵⁰ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 12. – S.175-177.

⁵⁵¹ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 13. – S.186-187.

⁵⁵² Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 14. – S.201-203.

⁵⁵³ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 15. – S.213-215.

⁵⁵⁴ Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1902. – № 2. – S.2-3

Також про цю подорож Штольцман написав книгу «Над блакитним Нілом», яка вийшла в 1902 році та була перевидана у Варшаві в 1928 році. (Додаток № 379) Через трагічний випадок на полюванні 21 лютого 1902 року, коли Потоцький отримав травму ноги (постріл у ногу),⁵⁵⁵ його мисливські подорожі на деякий час перервались. Лише в 1907 році Йозеф Потоцький побував на полюванні у Вологодській губернії⁵⁵⁶. П'ята подорож Потоцького до Африки відбулась в лютому-березні 1921 року на річку Сетіт басейну Блакитного Нілу. Подорожував Потоцький разом із своїми синами – Романом та Йозефом. Плодом подорожі стала книга «Над Сетітом» (1921 р.). Об'єм книги складав 61 сторінку, тираж – 250 примірників, з яких 5 екземплярів – на нідерландському високоякісному папері. (Додаток № 380) Також у 1923 році ця книга була опублікована у львівському часописі «Ловець»⁵⁵⁷ (Додаток № 381) Слід відмітити, що Потоцький крім видання книг дописував й у мисливський часопис «Ловець». Зокрема, у 1893 році він описав полювання на бобрів біля річки Прип'ять⁵⁵⁸. У 1928 році відомий львівський історик мисливства Вітольд Зембицький видав книгу «Літературний спадок графа Йозефа Потоцького», в якій описав та проаналізував його літературний спадок. (Додаток № 382, 383)

Крім графа Йозефа Потоцького також багато львівських мисливців не оминали нагоди взяти участь в екзотичному полюванні. У мисливській пресі публікувалось оголошення про те, що п. Міхал Броштовські організовує малу подорож для шістьох осіб до східної Азії – Анатолії. На підтвердження гарантії організації вдалого полювання надавець оголошення відзначав, що там багато років проживає його племінник – відомий мисливець, який має у своєму розпорядженні мисливських собак, знає мову, місцеві звичаї щодо полювання, а його мисливська фірма отримала від отаманської влади дозвіл на полювання. Вказувалось, що полювання відбуватимуться у частині

⁵⁵⁵ Kronika. // Łowiec – 1902. – № 7. – S.80.

⁵⁵⁶ Kronika. // Łowiec – 1907. – № 7. – S.86.

⁵⁵⁷ Z obcych światów. Nad Setitem. //Łowiec – 1923. – № 5. – S. 72.

⁵⁵⁸ Potocki Józef Korespondencye //Łowiec – 1893. – №3. – S. 43.

Анатолії (Конья), яка дуже багата на дичину. Полювання буде організоване на пантер, рисів, диких котів, ведмедів, оленів, кабанів, муфлонів. Вказувалось, що є 2-3 вільні місця⁵⁵⁹. У наступному номері «Ловця» відзначалось, що участь у мисливському турі до Анатолії взяли Міхал Бжостовський, Кароль Язвінські, Віктор Скібневський Людвік Грво⁵⁶⁰.

Про зростання зацікавленості «екзотичних полювань» у світі свідчить і той факт, що англійське південно-африканське товариство видало окремою брошурою «Мисливські закони Африки», в якій роз'яснювали норми добування слонів, гіпопотамів, буйволів, різних видів антилоп, зайців, фазанів, куріпок. У книзі були вказані терміни полювання та охоронний час коли заборонялось полювати. За недотримання законодавства передбачався штраф у 5 фунтів⁵⁶¹. Слід відмітити, що африканське сафарі користувалось популярністю особливо у англійців. Так, англійський лорд Дельмар в Африці побудував для себе у пустелі мисливський будиночок і добув 50 львів⁵⁶².

Про зацікавленість африканським сафарі свідчить й те, що хоча й багато галицьких мисливців не могли собі дозволити таке полювання, але мали змогу задовільнити свою пристрасть, читаючи замітки у періодичних фахових мисливських виданнях про екзотичні полювання. Так, Ян Гжегожевський описав полювання у південній частині Африки – Трансваалі і Калахарі – напівпустельній області в Африці⁵⁶³. (Додаток № 384) Власний досвід полювання в Африці описав французький мисливець Едвард Фоа у статті «Полювання на великих тварин в середній Африці». Переклад з французької публікувався у «Ловці»⁵⁶⁴. (Додаток № 385) Антоній Пісулінський опублікував працю «Нарис з життя екзотичних мисливських

⁵⁵⁹ Wyprawa do Anatolii. // Łowiec – 1891. – № 9. – S.141.

⁵⁶⁰ W wycieczce myśliwskiej // Łowiec – 1891. – № 10. – S.159.

⁵⁶¹ Ustawy łowieckiej //Łowiec – 1894. – № 6. – S. 95.

⁵⁶² Z literatury łowieckiej. //Łowiec – 1898. – № 3. – S. 38-39.

⁵⁶³ Grzegorzewski Jan Na lowach w Transwaalu i Kalaharze //Łowiec – 1900. – № 14. – S. 203-206.

⁵⁶⁴ Z obcych swiatów//Łowiec – 1903. – № 16. – S. 186-187.

тварин східної Африки»⁵⁶⁵. (Додаток № 386) Мемуари про мисливську подорож по Африці написав Йозеф Пісулінський у праці «Нарис з подорожі і полювань в Африці»⁵⁶⁶ (Додаток № 387) Львівські мисливці мали змогу ознайомитись з працею графа Генріха фон Куденхове з інтригуючою назвою «У засідці на лева»⁵⁶⁷. (Додаток № 388) Наступною працею графа були Куденхове мемуари про полювання у Сомалі («У країні Сомалі»),⁵⁶⁸ (Додаток № 389) Слід відмітити, що мисливські подорожі графа Куденхове сягали не лише Африки, але й Бразилії. Тож полювання у Бразилії він описав у статті «Мисливська подорож до південної Бразилії в 1886 році»⁵⁶⁹ (Додаток № 390)

Доктор А. Якубський описав власну мисливську подорож до Африки у праці «З африканських спогадів»⁵⁷⁰ (Додаток № 391) У періодиці були також надруковані перекладені з англійської мови розділи з книги «Африканські подорожі», автором якої був президент Сполучених Штатів Америки Теодор Рузвельт⁵⁷¹: «Слони у лісах Кенії» (Додаток № 392), «Дорогою через Африку»⁵⁷² (Додаток № 393), «Носоріг країни Лад»⁵⁷³ (Додаток № 394), «Про полювання на жирафів»⁵⁷⁴ (Додаток № 395) Галицьких мисливців цікавили не лише мисливські тури по Африці, але й африканська мисливська фауна. Зокрема, у «Ловці» опублікували статтю доктора Ланкавля «Слон і його екологічно-господарське значення»⁵⁷⁵. (Додаток № 396)

Одним з способів самореалізації графа Йозефа Потоцького були мисливські трофеї, добуті в Африці. Австрійський журнал „Jagd Zeitung”

⁵⁶⁵ *Obrazki z życia egzotycznych zwierząt łownych //Łowiec – 1927. – № 12. – S. 210.*

⁵⁶⁶ *Szkice z podróży polowań w Afryce//Łowiec – 1895. – № 1. – S. 5-7.*

⁵⁶⁷ *W zasiadce na lwy. //Łowiec – 1894. – № 12. – S. 186.*

⁵⁶⁸ *W kraju Somalisow //Łowiec – 1894. – № 9. – S. 186.*

⁵⁶⁹ *Łowiecka wycieczka w południowej Brazylii w r. 1886. //Łowiec – 1890. – № 1. – S. 72.*

⁵⁷⁰ *Ze wspomnień afrykańskich. //Łowiec – 1912. – № 14. – S. 159-160.*

⁵⁷¹ *Słonie w lesie Kenia.//Łowiec – 1911. – № 19. – S. 224-225.*

⁵⁷² *W drodze przez Afrykę. //Łowiec – 1911. – № 2. – S. 18-19.*

⁵⁷³ *Nosorożec krainy Lado.//Łowiec – 1912. – № 13. – S. 13.*

⁵⁷⁴ *Z polowań na żyrafy.//Łowiec – 1913. – № 2. – S. 15-16.*

⁵⁷⁵ *Słonie i jego przyrodniczo-ekonomiczne znaczenie. //Łowiec – 1894. – № 7. – S. 104.*

(Мисливська газета) відзначав, що граф Йозеф Потоцький був не лише найбільшим польським мисливцем, але й мав колекцію найкращих мисливських трофеїв. Часопис вказував, що він має гідні гірські роги антилопи «Ourebia oureb», роги червоної газелі, буйвола і інших екзотичних тварин⁵⁷⁶. Трофеї, добуті в Африці, він представив на спортивно-промисловій виставці, що проходила у Варшаві в 1912 році. Фахівці відзначали, що його експонати були найкращими⁵⁷⁷ і Потоцького було нагороджено великою золотою медаллю.⁵⁷⁸

Також на цій виставці представив свої трофеї граф Томаш Замойський, який в 1896 році брав участь в африканських полюваннях спільно з Потоцьким. Він представив мисливських тварин, добутих в Сомалі в 1905-1906 рр.: шкіру і голову лева, добутого 15 лютого 1906 року, два леопарди, 12 різних антилоп, 2 носорога. Крім мисливських трофеїв було представлено багато фотографій з мисливської подорожі по Африці⁵⁷⁹.

Крім спеціалізованих мисливських виставок Йозеф Потоцький систематично дарував трофеї природничому музею Дідушицького у Львові. У путівнику по музею, виданого у 1895 році, відзначається, що він подарував глухаря з великими білими плямами, дві сиві чаплі, добути на Волині, ведмедя, чорного східного вовка, зайця, добутих у Литві, бобра, добутого у Шепетівці 9 квітня 1895 року, козулю, добуту 21.02. 1886 року на Волині⁵⁸⁰.

Слід відмітити, що Йозеф Потоцький, як член Галицького мисливського товариства, активно впливав на раціональне ведення

⁵⁷⁶ Słynne trofea myśliwskie. // Łowiec. – 1905. – № 13. – S. 152.

⁵⁷⁷ Wystawa sportowo-przemysłowa w Warszawie. // Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 1. – S.17.

⁵⁷⁸ Nagrody udzielone na Wystawie Sportowo-Przemysłowej.// Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 10. – S.177.

⁵⁷⁹ Wystawa sportowo-przemysłowa w Warszawie. // Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 7. – S.119-124.

⁵⁸⁰ Dzieduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie / Włodzimierz Dzieduszycki. – Lwów: Nakładem muzeum im. Dzieduszyckich, 1895. – 272 s.

мисливського господарства у Галичині. З 1881 року він входив до президії Галицького мисливського товариства⁵⁸¹.

Для стимулювання та мотивації мисливської охорони до відстрілу хижаків граф Йозеф Потоцький започаткував нагороду для мисливської охорони ім. графа Йозефа Потоцького, яку отримували особи, які відзначились самовіданністю у справі охорони дичини і відстрілу хижаків та у боротьбі з браконьєрством. Відповідно до прийнятого регламенту щороку нагороджували осіб у шести номінаціях: дві нагороди – по 30 корон, дві – по 20 корон і дві – по 10 корон⁵⁸². (Додаток № 407)

Відповідно до річних звітів Галицького мисливського товариства виплата нагород відбувалась у період з 1902 по 1911 рік. Так, у 1902 році нагороди отримали мисливські охоронці: Йосиф Багрій – 50 корон, Йосиф Кваснівський – 30 корон, Антоній Григорак і Петро Сава – по 20 корон⁵⁸³. У 1903 році на нагороди мисливським охоронцям було виділено 90 корон⁵⁸⁴, у 1904 році – 60 корон⁵⁸⁵, у 1905 році – 60 корон⁵⁸⁶, у 1906 році – 70 корон⁵⁸⁷, у 1907 році – 100 корон⁵⁸⁸, у 1909 році – 120 корон⁵⁸⁹, у 1910 році – 120 корон⁵⁹⁰, у 1911 році – 120 корон⁵⁹¹.

⁵⁸¹ Sprawy towarzystwa łowieckiego // Łowiec – 1881. – № 2. – S. 17.

⁵⁸² Konkurs na nagrody im. Hr. Józefa Potockiego dla straży łoweickiej//Łowiec. – 1904. - № 13. – s.147.

⁵⁸³ Sprawy Towarzystwa. Posiedzenie Wydziału Towarzystwa z 29 sierpnia 1902. //Łowiec. – 1902. - № 18. – S. 220.

⁵⁸⁴ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1903. //Łowiec. – 1904. - № 12. – S. 136.

⁵⁸⁵ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1904. //Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 139.

⁵⁸⁶ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1905. //Łowiec. – 1906. - № 12. – S. 150.

⁵⁸⁷ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1906. //Łowiec. – 1907. - № 12. – S. 146.

⁵⁸⁸ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1907. //Łowiec. – 1908. - № 10. – S. 117.

⁵⁸⁹ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1909. //Łowiec. – 1910. - № 10. – S. 117.

⁵⁹⁰ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1910. //Łowiec. – 1910. - № 10. – S. 113.

Висновки

Встановлено, що у Львові у досліджуваний період діяло багато мисливських товариств. Найстарішим товариством було Міське товариство мисливців у Львові, організоване в 1838 році. Свою діяльність воно не припиняло до початку Другої Світової війни. Товариство сприяло гуманітарному розвитку мисливства у Львові, спонсоруєчи організацію стрілецьких змагань, кошти на побудову вівтаря у львівському костелі Святої Єлизавети. Товариство в основному орендувало елітні мисливські угіддя, які знаходились біля Львова. До його складу входила тогочасна еліта – урядовці, лікарі, професори.

Львівське мисливське товариство ім. Святого Губерта діяло у Львові у період з 1876 по 1939 рік. З початком Другої Світової війни товариство було ліквідоване з політичних мотивів. Члени товариства впливали на розвиток мисливської етики та на формування політики у галузі мисливства. У міжвоєнний період, відповідно до рескрипту Львівського воєводства від 29 серпня 1922 року ч. 13090/22, було затверджено статут ловецького товариства «Тур». Товариство мало проукраїнську спрямованість.

З метою контролю за діяльністю органів державної влади у 1876 році у Львові було організоване Галицьке мисливське товариство. Після Першої Світової війни товариство реформується у Малопольське мисливське товариство. Встановлено, що товариство відповідно до своїх статутних вимог мало значний вплив на органи державної влади. Виявлено, що крім господарського спрямування діяльності товариства велике значення мала й гуманітарна складова – випуск фахової літератури, організація виставок тощо.

З метою вправління у влучності, яка необхідна на полюванні, у місті широко практикували стрілецтво, яке бере свій початок з XVI ст. Воно мало велику підтримку влади, бо основна ціль стрілецтва у той період полягала в

⁵⁹¹ Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1911. //Łowiec. – 1912. - № 10. – S. 111.

обороні Львова. З початку ХХ ст. у Львові великого значення набувають змагання з мисливського стрілецтва. Головним організатором заходів виступило Галицьке мисливське товариство (пізніше – Малопольське мисливське товариство), яке знаходилось у Львові. Для мотивації мисливців до влучності пострілу мисливські товариства встановлювали правила, відповідно до яких за промахи на полюванні карали штрафом, а у деяких випадках виключали з товариства. Окремі товариства вели статистику влучних пострілів. Існувала й певна стрілецька мисливська етика, яка визначала правила поведінки осіб, які влучно стріляють, і для тих, які хиблять.

Також широкого значення набуло мисливське собаківництво, яке тісно було пов'язане з розвитком мисливства, добробутом суспільства, науково-технічним прогресом. Мисливське собаківництво та організація виставок у Галичині у порівнянні з іншими країнами досліджуваного періоду були на доволі низькому рівні. Львів, як столиця Галичини, а пізніше воєводське місто, вирізнявся з інших міст Галичини великою кількістю організованих виставок мисливських собак. Велику роль в організації виставок відігравали громадські організації: Галицьке мисливське товариство, Малопольське мисливське товариство, Галицьке господарське товариство, Галицьке лісове товариство, Малопольське рільниче товариство, а також Академія ветеринарії у Львові. Встановлено, що у свій час у Львові були організовані спеціалізовані громадські організації, а саме: «Клуб з догляду та дресирування мисливських собак», «Львівська спілка любителів собак», які опікувались мисливською кінологією та організацією виставок.

Встановлено, що галузь мисливського господарства Галичини досліджуваного періоду продукувала не лише велику частину харчової продукції, але й хутра та шкірок. Встановлено, що шкіри та хутро становило п'яту частину від всієї продукції мисливської галузі. У Галичині велика кількість підприємств з вичинки шкір дичини та її реалізації знаходилась у Львові. Виявлено, що найбільшу вартість серед хутрової продукції мало

хутро видри, куниці, лисиці. Географічне положення та природний ресурс сприяли добуванню хутрових видів мисливських тварин, що мало велике економічне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Akt oskarżenia // Kurjer Lwowski – 1923. – № 1. – 1 stycznia. – S.4.
- 2 Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1873. – Lwów, 1873, – S.127-128.
- 3 Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5-6.
- 4 Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskiem z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S. 5-6.
- 5 ARMA// Łowiec – 1922. – № 10. – S.11.
- 6 Austryacki zjazd łowiecki we Wiedniu //Łowiec. – 1901. – № 7. – S. 105.
- 7 Broń myśliwska. // Rocznik myśliwski na rok 1886. – Warszawa, 1886. – S.94.
- 8 Cennik broni i przyborów myśliwskich firmy „Lwowska spółdzielnia myśliwska”: katalog. – S.1, 7, 19, 25, 33.
- 9 Colonna Walewska M. Obyczaje towarzyskie / Maria Colonna Walewska. – Lwów: Państwowe wyd-wo książek szkolnych, 1938. – S.155-156.
- 10 Członkowie honorowi krak. Stowarz. ochrony z wierz ą t. // Opiekun zwierząt. – 1888. – № 8-9. – S.129-130.
- 11 Członkowie wydziału M. T. Ł. w r. 1935/36 na tle wejścia do pierwszego lokalu towarzystwa z r. 1876 w Dziedzińcu muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie // Łowiec – 1936. – № 6. – S.92.
- 12 Człowiek niszczyciel. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1913. – № 11-12. – S. 89-92.
- 13 Czortowiec 26. Marca. 1878. // Łowiec – 1878. – № 5. – S.78.
- 14 Czynności towarzystwa. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 1. – S.9.

- 15 Das neue Jagdgesetz für Galizien und Großherzogtum Krakau: giltig vom 26.März 1898. – Złoczów: Nakładem i drukiem księgarni W.Zukerkandla, 1905. – S. 74-75.
- 16 de la Rue F. W Europie//Łowiec. – 1887. - № 7. – S. 116-119.
- 17 Delegat M.T.Ł. dziś a dawniej // Łowiec. – 1932. – № 8. – S. 104.
- 18 Drobiazgi myśliwieckie //Łowiec Polski. – 1912. – № 1. – S. 14.
- 19 Drobiazgi myśliwski //Łowiec Polski. – 1906. – № 5. – S.77.
- 20 Drobiazgi myśliwskie //Łowiec Polski – 1901. – № 15 . – S. 14.
- 21 Drugie premiowe strzelanie w Stryju //Łowiec. – 1924. – № 8. – S.118.
- 22 Dwudziestopięcioletnią rocznicą // Łowiec. – 1903. – № 2. – S.15–18.
- 23 Dział IV. Przemysł metalowy. Rusznikarstwo (broń myśliwska). // Skorowidz przemysłowo- handlowy Krolestwa Galicyi II wydanie. Lwów:1912. – S.458.
- 24 Dział urzędowy Komitetu Wykonawczego krajowej Wystawy rolniczej i przemysłowej r. 1877 we Lwowie. // Wystawa krajowa rolnicza i przemysłowa organ komitetu wystawy. – 1877. – № 24. – S.2.
- 25 Dzieduszycki W. Przewodnik po muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie / Włodzimierz Dzieduszycki. – Lwów: Nakładem muzeum im. Dzieduszyckich, 1895. – 272 s.
- 26 Dzień psa we Lwowie // Mój pies. – 1936. – № 9. – S. 2.
- 27 Dziennik rządowy dla okręgu administracyjnego Namiesnictwa we Lwowie. – Lwów : Król. galic. drukarnia rządowa, 1858. – S. 362.
- 28 Ekonomiczno-społeczne znaczenie łowiectwa //Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – S.384-385.
- 29 Encyklopedia powszechna. T. 9.– Warszawa: Nakład, druk i własność S. Orgelbranda, 1901. – S. 184.
- 30 Foto // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1895. – № 3.
- 31 Foto // Łowiec – 1903. – № 1. –S.3.
- 32 Foto // Łowiec. – 1903. – № 7. – S.77.

- 33 Foto // Dodatek ilustrowany – 1930. – № 3. – S.3.
- 34 Foto // Łowiec – 1926. – Wydanie jubileuszowe
- 35 Foto // Łowiec. – 1903. – № 1. – S.3.
- 36 Galicyjski klub hodowli i tresury psów myśliwskich // Łowiec – 1907. – №1. – S. 9.
- 37 Gazeta lwowska. – 1893. – № 213.– S.12.
- 38 Gazeta lwowska. – 1894. – № 277.– S.11.
- 39 Gonitwy myśliwskie // Gazeta lwowska. – 1885. – № 263. – 22 stycznia. – S.3.
- 40 Gorski A. Rola starostów w tępieniu kłusownictwa//Łowiec Polski – 1933. – № 21. – S. 248-250.
- 41 Gospodarstwo, przemysł i handel. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 150.– S. 87.
- 42 Gospodarz kalendarz – 1909.
- 43 Grzegorzewski Jan Na lowach w Transwaalu i Kalaharze //Łowiec – 1900. – № 14. – S. 203-206.
- 44 Ha ołtaz sw. Huberta w dalszym ciągu złożyli: //Łowiec. – 1925. – № 11. – S. 172.
- 45 Haliczanie, kalendarz humorystyczny ilustrowany noworocznik dla wszystkich 1883. – Lwów:, 1883.
- 46 Haliczanie, kalendarz powszechny na rok pański 1867. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1867. – S. 43-45.
- 47 Haliczanie, kalendarz powszechny na rok pański 1872. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1872.
- 48 Haliczanie, kalendarz powszechny na rok pański 1879. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1879. – S. 70-71.
- 49 Haliczanie, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1915. – S. 5-6.
- 50 Handel zwierzyny//Łowiec. – 1908. – № 1. – S. 11.
- 51 Held F. Kalendarz wykazujący jaki w ciągu roku są ważniejsze

- zatrudnienia leśne i łowieckie. – Bydgoszcz: Drukiem A. Gruenauer, 1817.
– s.
- 52 Hr. Józef Potocki na Cejlonie. //Łowiec – 1896. – № 3. – S. 33-38.
- 53 I. Wystawa drobiu, golebi i snnego ptactwa // Gazeta lwowska. – 1900. – № 127.– S.4.
- 54 I.Wystawa psów wszystkich ras//Łowiec. – 1908. - № 11. – S. 121.
- 55 IX. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1905. – № 14. – S.161-162.
- 56 Jaśkiewicz S. Program zawodów strzeleckich z broni myśliwskiej/
Stanisław Jaśkiewicz //Łowiec. – 1937. – № 6. – S. 100.
- 57 Jeneralna dyrekcyja wystawy// Gazeta lwowska. – 1873. – № 206.– S.3.
- 58 Kafka M. // Z Miejskiego Towarzystwa Myśliwskiego we Lwowie.
//Łowiec. – 1934. – № 8-9. – S. 72.
- 59 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1886. – : Galicyjskie towarzystwo
łowieckie, 1886.
- 60 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1886. – Lwów: Galicyjskie
towarzystwo łowieckie, 1886. – S.123.
- 61 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1886. – Lwów: Galicyjskie
towarzystwo łowieckie, 1886. – S.113-122.
- 62 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie
towarzystwo łowieckie, 1888. – S.122.
- 63 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1902. – Lwów: Galicyjskie
towarzystwo łowieckie, 1902.
- 64 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1885. – Lwów: Gal. Tow.
Łowieckie, 1885. – S. 304.
- 65 Kalendarz myśliwski i rybacki na rok 1885. – Lwów: Gal. Tow.
Łowieckie, 1885. – S. 298, 303.
- 66 Kalendarz myśliwski na 1935 rok. – Warszawa: Polski związek
Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 279.
- 67 Kalendarzyk łowiecki. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony
Zwierząt. – 1910. – № 10. – S. 160.

- 68 Katalog powszechnej wystawy krajowej we Lwowie w 1894 roku . – Lwów: Drukarnie Pillera i spółki, 1894.
- 69 Katalog wystawy rybackiej, łowieckiej i lasowej na wystawie krajowej rolniczej i przemysłowej w Krakowie w r. 1887. – Kraków: Czas, 1887. – S. 25.
- 70 Kilka słów o Polskim Prawie łowieckim //Łowiec – 1928. – № 15. – S. 238-239.
- 71 Klasyfikacja eksponatów//Łowiec. – 1936. – № 10. – S. 176-182.
- 72 Kobyłański J.W. O polskich kalendarzach myśliwskich / Józef Władysław Kobyłański. – Wilno, 1937.
- 73 Kochanowski C. Sprzedaż dziczyzny w mieście Lwowie / C. Kochanowski // Łowiec – 1903. – № 22 – S. 256-258.
- 74 Komisya dla ustawy łowieckiej // Gazeta lwowska. – 1887. – № 147. – 1 lipca. – S.5.
- 75 Komunikaty// Łowiec. – 1932. - № 9. – S. 124.
- 76 Konkurs na nagrody im. Hr. Józefa Potockiego dla straży łoweickiej//Łowiec. – 1904. - № 13. – S.147.
- 78 Konsumcyja mięsa we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1902. – № 73. – 4 lutego. – S.3.
- 79 Korespondencje//Łowiec. – 1924. – № 10. – S.124.
- 80 Korespondencje//Łowiec. – 1933. – № 9-10. – S. 117.
- 81 Korespondencye //Łowiec – 1900. – №19. – S. 294.
- 82 Korespondencye. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1884. – № 9-10. – S. 148-149.
- 83 Korespondencye// Łowiec – 1894. – № 10. – S.157.
- 84 Krawczyński W.Łowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych I amatorów myśliwych. – Kraków: Druk W.L.Anczyca i spółki, 1924. – S. 7-16.
- 85 Krawczyński W.Łowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych I amatorów myśliwych. – Kraków: Druk W.L.Anczyca i spółki, 1924. – S.

- 7-16.
- 86 Krogulski S. Łowiectwo polskie pod zaborem austriackim (1872 – 1918) // Łowiec. – 1924. – № 1. – S.4.
- 87 Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 22. – S. 257-259.
- 88 Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 20. – S.233-235.
- 89 Krogulski S. Ołtarz św. Huberta//Łowiec. – 1912. - № 18. – s.214.
- 90 Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1925. – № 2. – S. 18.
- 91 Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1927. – № 10. – S. 176.
- 92 Krogulski S. Pół wieku/ Seweryn Krogulski //Łowiec. – 1927. – № 11. – S. 190-193
- 93 Krogulski S. Pół wieku//Łowiec . – 1929. – № 9. – S. 133-135.
- 94 Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S.23.
- 95 Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S. 3.
- 96 Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – 268 s.
- 97 Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego. – S. 6.
- 98 Krogulski S. Pół wieku: zarys działalności małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876-1926. – Lwów: Nakładem małopolskiego towarzystwa łowieckiego, 1929. – S.139.
- 99 Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa

- łowieckiego 1876–1926 / Seweryn Krogulski. – Lwów: Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S. 8, 23, 41-42, 72-75, 146-148.
- 100 Krogulski S. Szkic dziejów łowiectwa w Polsce / Seweryn Krogulski // Łowiec. – 1916. – № 9-10. – S.72-75.
- 101 Kronika // Łowiec – 1878. – № 2. – S.30.
- 102 Kronika // Łowiec – 1881. – № 3 – S.47.
- 103 Kronika // Łowiec. – 1881. - № 10. – S.159.
- 104 Kronika // Łowiec. – 1881. - № 3. – S.47.
- 105 Kronika // Łowiec. – 1882. - № 7. – S.110.
- 106 Kronika // Łowiec. – 1884. - № 2. – S.34.
- 107 Kronika // Łowiec. – 1884. - № 3. – S.52.
- 108 Kronika // Łowiec. – 1894. - № 10. – S.159.
- 109 Kronika // Mój pies. – 1936. – № 2. – S.17.
- 110 Kronika myśliwska // Łowiec. – 1927. – № 14. – S. 213.
- 111 Kronika policyjna. // Gazeta lwowska. – 1912. – № 44.– S.4.
- 112 Kronika. // Łowiec – 1894. – № 4. – S.63.
- 113 Kronika. // Łowiec – 1896. – № 3. – S.47.
- 114 Kronika. // Łowiec – 1901. – № 2. – S.29.
- 115 Kronika. // Łowiec – 1902. – № 7. – S.80.
- 116 Kronika. // Łowiec – 1907. – № 7. – S.86.
- 117 Kronika// Łowiec. – 1878. – № 12. – S.186.
- 118 Kronika// Łowiec. – 1881. – № 4. – S. 63.
- 119 Kronika// Łowiec. – 1881. - № 7. – S.112.
- 120 Kronika// Łowiec. – 1889. - № 12. – S.188.
- 121 Kronika// Łowiec. – 1889. - № 7. – S.111.
- 122 Kronika//Łowiec – 1910. – № 20. – S.243.
- 123 Kronika//Łowiec. – 1886. - № 7. – S.119.
- 124 Kroniki myśliwskie towarzystwa Lisowickiego w ciągu lat dwudziestu czterech od jesieni 1871, do zimy 1895 włącznie. – Lwów: Nakładem towarzystwa, 1895. – S. 65,167, 910-914.

- 125 Kulczycki T. Rys historyczny wraz z zbiorem przywilejów towarzystwa strzelców lwowskich/ Tomasz Kulczycki. – Lwów: drukiem P.Pillera, 1848. – S. 3-18.
- 126 L. 3755/VII. a. Stanisławów, dnia 16. maja 1923. Sprawy gospodarstwa łowieckiego. Okólnik Nr. 87/23. Do wszystkich Panów Starostów. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1923. – № 11. – S.10-12.
- 127 L. G. Dziubiński. Korespondencye // Łowiec – 1902. – № 10. – S.117.
- 128 L. Stazenski Korespondencye // Łowiec – 1901. – № 2. – S.25.
- 129 Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej//Łowiec.– 1910. – № 18. – S. 216.
- 130 Łoboś S. Potrzeby naszego myśliwstwa//Łowiec – 1910. – № 20. – S. 240-242.
- 131 Losowanie sędziów przysięgłych. // Gazeta lwowska. – 1909. – № 239.– S.4.
- 132 Łowiec Polski – 161. – № 13 . – S. 4.
- 133 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 2. – S.121-127.
- 134 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 2. – S.17-20.
- 135 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 3. – S.33-37.
- 136 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 4. – S.49-51.
- 137 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 5. – S.65-67.
- 138 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 6. – S. 85-88.
- 139 Łowiec Polski w Indyach // Łowiec – 1891. – № 7. – S. 104-108.
- 140 Łowiec. – 1897. – № 2. – S.18, 19, 31.
- 141 Łowiec. – 1908. - 15. – S. 169-172.
- 142 Łowiecka wycieczka w południowej Brazylii w r. 1886. //Łowiec – 1890. – № 1. – S. 72.
- 143 Łowiectwo na powszechnej wystawie krajowej / Łowiec. — 1894. — №~6. — S. 81—83.
- 144 Łowiectwo na Wystawie regionalnej i rolniczej w Tarnopolu //Łowiec. –

1931. – № 14. – S. 209-210.
- 145 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Czerwiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 146 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Grudzień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 147 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Kwiecień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 148 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Lipiec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 149 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Listopad 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 150 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Luty 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 151 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Maj 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 152 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Marzec 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 153 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Październik 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8s.
- 154 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Sierpień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 155 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Styczeń 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 156 Lwów w cyfrach: Miesięcznik statystyczny. Wrzesień 1908. – Lwów: drukarnia W. A. Szyrkowskiego, 1908. – 8 s.
- 157 Lwowska Izba handlowa i przemysłowa// Gazeta lwowska. – 1890. – № 102.– S.5.
- 158 Lwowski klub sportowy „Pogoń“ w roku 1937. – Lwów: Nakładem L.K.S. „Pogoń”, 1937. – S. 91.
- 159 Małopolskie towarzystwo łowieckie//Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S. XI.

- 160 Maryański W. IV ogólnopolskie zawody w strzelaniu do rzutek w Warszawie/ Walery Maryański // Myśliwy. – 1938. – № 7. – S. 105.
- 161 Miasto Lwów w okresie samorządu 1870 – 1895. – Lwów: Drukarnia W.A. Szykowskiego, 1896. – S.663.
- 162 Miasto Lwów w okresie samorządu 1870 – 1895. – Lwów: Drukarnia W.A. Szykowskiego, 1896. – S.663.
- 163 Miecz turecki p XV. w. nie może wrócić do właściciela! // Kurjer Lwowski – 1935. – № 282. – 15 października. – S.3.
- 164 Miejskie towarzystwo myśliwskie Sprawozdanie łowieckie z sezonu polowań 1937/8 //Łowiec. – 1938. – № 13-14. – S. 22.
- 165 Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie.//Łowiec. – 1938. – № 7-8. – S. 19.
- 166 Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1878. – № 9. – S. 138.
- 167 Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1888. – № 2. – S. 26.
- 168 Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1897. – № 4. – S. 57.
- 169 Mniszek A. Dworzec myśliwski księcia Jana Liechtensteina w Tatarowie i jego łowiectwo we wschodnim Beskiedzie//Łowiec – 1906. – № 11. – S. 134-135.
- 170 Mniszek A. Dworzec myśliwski księcia Jana Liechtensteina w Tatarowie i jego łowiectwo we wschodnim Beskiedzie/ A. Mniszek //Łowiec – 1906. – № 12. – S. 145–147.
- 171 Mniszek A. I. Powszechna wystawa psów rasowych we Lwowie//Łowiec. – 1908. - № 14. – S.157-158.
- 172 Mniszek A. Wystawa łowiecka (od 5 do 30 września b.r.)/ Albert Mniszek//Łowiec. – 1936. – № 9. – S. 149.
- 173 Mniszek Tchorznicki M. Polskie prawo łowieckie w wiekach średnich / Mieczysław Mniszek Tchorznicki. – Warszawa, 1935. – 14 s.

- 174 Na ołtarz sw. Huberta w daluszym ciągu złożyli // Łowiec. – 1925. – № 11. – S.4.
- 175 Na strzelnicy //Łowiec – 1926. – № 7-8. – S. 110-111.
- 176 Na strzelnicy. // Łowiec – 1904. – № 13. – S.149-150.
- 177 Na strzelnicy. // Łowiec – 1905. – № 14. – S.166-167.
- 178 Na strzelnicy. // Łowiec – 1906. – № 11. – S.143.
- 179 Na strzelnicy. // Łowiec – 1907. – № 14. – S.167.
- 180 Na strzelnicy. // Łowiec – 1908. – № 12. – S.134-135.
- 181 Na strzelnicy. // Łowiec – 1911. – № 12. –S.137.
- 182 Na strzelnicy. // Łowiec – 1914. – № 12. –S.143.
- 183 Na strzelnicy. // Łowiec – 1911. – № 12. –S.137.
- 184 Na strzelnicy. // Łowiec. – 1910. – № 13. – S.151.
- 184 Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego i Walne Zgromadzenie konstytuujące z dnia 6 stycznia 1938 r. // Łowiec. – 1938. – № 3-4. – S. 2.
- 185 Nagrody na wystawie lwowskiej przyznane przez komitet sędziów. // Gazeta lwowska. – 1874. – № 244.– S.1.
- 186 Nagrody udzielone na Wystawie Sportowo-Przemysłowej.// Łowiec Wielkopolski. – 1912. – № 10. – S.177.
- 187 Nagrody udzielone wystawcom galicyjskim. // Gazeta lwowska. – 1872. – № 193.– S. 3.
- 188 Napad bandycki w Berlinie // Gazeta lwowska. – 1911. – № 127.– S.3.
- 189 Nasz handel bydłem // Dzeinnik polski. – 1899. – № 65. – 18 lipca. – S.12.
- 190 Nekrolog // Łowiec – 1915. – № 19-20.
- 191 Nekrolog // Łowiec. – 1915. – № 3-4. – S.18-19.
- 192 Nekrolog //Łowiec. – 1936. – № 8. – S. 147.
- 193 Nekrolog // Łowiec – 1899. – № 20. –S.217-219.
- 194 Nekrolog // Łowiec – 1906. – № 20. – S.250.
- 195 Nekrolog // Łowiec – 1933. – № 24. –S. 277.

- 196 Nekrolog // Łowiec. – 1913. – № 14. – S.167.
- 197 Nekrolog // Łowiec. – 1915. – № 17-18. – S.143.
- 198 Nekrolog // Łowiec. – 1923. – № 9. – S.143.
- 199 Nekrolog //Łowiec. – 1935. – № 4. – S. 44.
- 200 Nekrolog //Łowiec. – 1937. – № 14. – S. 215.
- 201 Nosorożec krainy Lado.//Łowiec – 1912. – № 13. – S. 13.
- 202 Notatki myśliwskie z Afryki – Somali // Kalendarz myśliwski na rok 1899. – Warszawa: 1899. – s.55.
- 203 Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków: Wisła, 1898. – s
- 204 Nowe deklaracje// Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – 12 stycznia. – S.4.
- 205 Nowe prawo łowieckie w Prusiech z 18 stycznia 1934 r. // Łowiec. – 1934. – № 4-5. – S. 29-30.
- 206 Nowicki M. Do świętego wydziału towarzystwa łowieckiego we Lwowie//Łowiec. – 1879. – № 11. – S.162.
- 207 Nowolecki A. Pamiątka podróży Cezarza Franciszka Józefa I. po Galicyi i 20-dniowego pobytu Jego w tym kraju/ Aleksandr Nowolecki. – Kraków: drukarnia W.Kornieckiego, 1881. – S.146.
- 208 O niektórych rzadszych krajowych zwierzętach ssących. przez Stan. Konlt. Pietruskiego. // Gazeta lwowska. – 1869. – № 117.– S. 1.
- 209 O stosunkach łowieckich w Galicyi // Łowiec Wielkopolski. – 1909. – № 17. – S. 296-299.
- 210 O ustawie łowieckiej. // Słowo Polskie– 1907. – № 62. – 6 lutego. – S.3.
- 211 O wystawie psów we Lwowie // Łowiec. – 1927. – № 9. – S.163.
- 212 Obrazki z życia egzotycznych zwierząt łownych //Łowiec – 1927. – № 12. – S. 210.
- 213 Oddanie czci śp. Włodzilnierzowi hr. Dzieduszyckiemu ./// Łowiec. – 1894. - № 10. – S.159.
- 214 Odezwa // Łowiec – 1907. – №1. – S.10.
- 215 Odezwa // Opiekun zwierząt. – 1887. – 1. – S.20.

- 216 Odezwa do członków // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 11. – S. 162.
- 217 Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt//Łowiec . – 1909. – № 12. – S. 140-141.
- 218 Odezwa//Łowiec. – 1911. - № 24. – S. 281.
- 219 Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1883. – № 151.– S.10.
- 220 Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1908. – № 261.– S.10.
- 221 Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1910. – № 24.– S.14.
- 222 Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1918. – № 219.– S.14.
- 223 Ogłoszenia // Gazeta Narodowa. – 1863. – № 23.– S.4.
- 224 Ogłoszenia // Gazeta Narodowa. – 1903. – № 46.– S.4.
- 225 Ogłoszenia // Gazeta sportowa – 1901. – № 10. – S.87.
- 226 Ogłoszenia // Gospodarz kalendarz – 1906.– S.266.
- 227 Ogłoszenia // Kurjer Lwowski – 1884. – № 20. – 20 stycznia. – S.7.
- 228 Ogłoszenia // Łowiec – 1902. – № 1. – S.12.
- 229 Ogłoszenia // Łowiec – 1904. – № 3. – S.35.
- 230 Ogłoszenia // Łowiec – 1904. – № 5. – S.60.
- 231 Ogłoszenia // Łowiec – 1905. – № 23.
- 234 Ogłoszenia // Łowiec – 1905. – № 24. – S.292.
- 235 Ogłoszenia // Łowiec – 1906. – № 24. – S.298.
- 236 Ogłoszenia // Łowiec – 1906. – № 7. – S.95.
- 237 Ogłoszenia // Łowiec – 1907. – № 12. – S.152.
- 238 Ogłoszenia // Łowiec – 1907. – № 24. – S.295.
- 239 Ogłoszenia // Łowiec – 1907. – № 5. – S.59.
- 240 Ogłoszenia // Łowiec – 1907. – № 7. – S.99.
- 241 Ogłoszenia // Łowiec – 1908. – № 1. – S.12.
- 242 Ogłoszenia // Łowiec – 1908. – № 19. – S.230.
- 243 Ogłoszenia // Łowiec – 1909. – № 15. – S.155.
- 244 Ogłoszenia // Łowiec – 1910. – № 22. – S.268.
- 245 Ogłoszenia // Łowiec – 1913. – № 12. – S.136.

- 246 Ogłoszenia // Łowiec – 1914. – № 7. – S.84.
- 247 Ogłoszenia // Łowiec – 1914. – № 9. – S.116.
- 248 Ogłoszenia // Łowiec – 1915. – № 1. – S.1.
- 249 Ogłoszenia // Łowiec – 1917. – № 7-8. – S.49.
- 250 Ogłoszenia // Łowiec – 1918. – № 19-20. – S.159.
- 251 Ogłoszenia // Łowiec – 1921. – № 3. – S.8.
- 252 Ogłoszenia // Łowiec – 1921. – № 7. – S.8.
- 253 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 1. – S.12.
- 254 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 10. – S.13.
- 255 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 10. – S.15.
- 256 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 11. – S.13.
- 257 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 12. – S.14.
- 258 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 7. – S.13.
- 259 Ogłoszenia // Łowiec – 1922. – № 7. – S.14, 16.
- 260 Ogłoszenia // Łowiec – 1923. – № 1. – S.1,16.
- 261 Ogłoszenia // Łowiec – 1923. – № 6. – S.95.
- 262 Ogłoszenia // Łowiec – 1923. – № 7. – S.111-112.
- 263 Ogłoszenia // Łowiec – 1925. – № 10. – S.145.
- 264 Ogłoszenia // Łowiec – 1925. – № 12. – S.184, 194.
- 265 Ogłoszenia // Łowiec – 1926. – № 3.
- 266 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 1. – S.1.
- 267 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 12. – S.222.
- 268 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 3. – S.34.
- 268 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 6. – S.124.
- 269 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 8. – S.156.
- 270 Ogłoszenia // Łowiec – 1928. – № 12. – S.178.
- 271 Ogłoszenia // Łowiec – 1928. – № 18. – S.278.
- 272 Ogłoszenia // Łowiec – 1928. – № 23-24. – S.389.
- 274 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 1. – S.2.
- 275 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 12. – S.179.

- 276 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 17. – S.260.
- 277 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 21. – S.323.
- 278 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 24. – S. 373, 386.
- 279 Ogłoszenia // Łowiec – 1929. – № 9. –S.130.
- 280 Ogłoszenia // Łowiec – 1930. – № 22. – S.352.
- 281 Ogłoszenia // Łowiec – 1930. – № 5. – S.80.
- 282 Ogłoszenia // Łowiec – 1931. – № 18. – S.274.
- 283 Ogłoszenia // Łowiec – 1931. – № 21. – S.322.
- 284 Ogłoszenia // Łowiec – 1931. – № 9. – S.129.
- 285 Ogłoszenia // Łowiec – 1932. – № 8. – S.110.
- 286 Ogłoszenia // Łowiec – 1932. – № 8. – S.98.
- 287 Ogłoszenia // Łowiec – 1933. – № 21. – S.252 .
- 288 Ogłoszenia // Łowiec – 1933. – № 4. – S.48.
- 289 Ogłoszenia // Łowiec – 1934. – № 17. – S.148.
- 290 Ogłoszenia // Łowiec – 1934. – № 2-3. – S.28.
- 291 Ogłoszenia // Łowiec – 1934. – № 6-7. – S.60.
- 292 Ogłoszenia // Łowiec – 1935. – № 1. – S.12.
- 293 Ogłoszenia // Łowiec – 1935. – № 3. – S.36.
- 294 Ogłoszenia // Łowiec – 1937. – № 13. –S.200.
- 295 Ogłoszenia // Łowiec – 1937. – № 4. – S.70.
- 296 Ogłoszenia // Łowiec – 1938. – № 19-20.
- 297 Ogłoszenia // Łowiec – 1939. – № 1-2. – S.25.
- 298 Ogłoszenia // Łowiec – 1939. – № 17-18.
- 299 Ogłoszenia // Łowiec. – 1934. – № 11-12. – S.87.
- 300 Ogłoszenia // Łowiec. – 1934. – № 2-3. – S.28.
- 301 Ogłoszenia // Łowiec. – 1935. – № 12. – S.156.
- 302 Ogłoszenia // Łowiec. – 1935. – № 9. – S.108.
- 303 Ogłoszenia // Łowiec. – 1936. – № 5. – S.81.
- 304 Ogłoszenia // Łowiec. – 1936. – № 6. – S.82.
- 305 Ogłoszenia // Łowiec. – 1936. – № 9. – S.163-164.

- 306 Ogłoszenia // Łowiec. – 1937. – № 12. – S.181-183.
- 307 Ogłoszenia // Łowiec. – 1937. – № 13. – S.198, 200.
- 308 Ogłoszenia // Łowiec. – 1937. – № 3. – S.53.
- 309 Ogłoszenia // Łowiec. – 1937. – № 4. – S.66.
- 310 Ogłoszenia // Łowiec. – 1938. – № 1-2. – S.23-26.
- 311 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 13-14. – S.124.
- 312 Ogłoszenia // Mój pies. – 1936. – № 2. – S.3.
- 313 Ogłoszenia // Słowo Polskie– 1908. – № 16. – 10 Stycznia. – S.11.
- 314 Ogłoszenia //Łowiec. – 1926. – № 6. – S. 95.
- 315 Ogłoszenia //Łowiec. – 1929. – № 22. – S. 340.
- 316 Ogłoszenia //Łowiec. – 1933. – № 18. – S. 216.
- 317 Ogłoszenia //Łowiec. – 1934. – № 17-18. – S. 148.
- 318 Ogłoszenia //Łowiec. – 1934. – № 21-22. – S. 179.
- 319 Ogłoszenia //Sylwan. – 1889. – № 12. – S.476.
- 320 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 6. – S.124.
- 321 Ogłoszenia // Gazeta lwowska. – 1919. – № 249. – S.8.
- 322 Ogłoszenia // Gazeta Narodowa. – 1867. – № 25. – 30 stycznia. – S.4.
- 323 Ogłoszenia // Haliczanie, kalendarz humorystyczny ilustrowany noworocznik dla wszystkich 1925. – Lwów:, 1925. – S. 105.
- 324 Ogłoszenia // Haliczanie, kalendarz humorystyczny ilustrowany noworocznik dla wszystkich 1935. – Lwów:, 1935. – S. 135.
- 325 Ogłoszenia // Haliczanie, kalendarz powszechny zastosowany do potrzeb wszystkich mieszkańców Galicji i ilustrowany rok pański 1891. – Lwów: 1891.
- 326 Ogłoszenia // Haliczanie, kalendarz powszechny zastosowany do potrzeb wszystkich mieszkańców Galicji i ilustrowany rok pański 1883. – Lwów:, 1883.
- 327 Ogłoszenia // Kurjer Lwowski – 1885. – № 3. – 3 stycznia. – S.8.
- 328 Ogłoszenia // Łowiec – 1878. – № 2. – S.32.
- 329 Ogłoszenia // Łowiec – 1879. – № 3. – S.48.

- 330 Ogłoszenia // Łowiec – 1880. – № 9. – S.144.
- 331 Ogłoszenia // Łowiec – 1881. – № 3. – S.48.
- 332 Ogłoszenia // Łowiec – 1882. – № 6. – S.96.
- 333 Ogłoszenia // Łowiec – 1883. – № 6. – S.100.
- 334 Ogłoszenia // Łowiec – 1883. – № 7. – S.116.
- 335 Ogłoszenia // Łowiec – 1884. – № 1. – S.20.
- 336 Ogłoszenia // Łowiec – 1884. – № 5. – S.84.
- 337 Ogłoszenia // Łowiec – 1884. – № 8. – S.136.
- 338 Ogłoszenia // Łowiec – 1885. – № 1. – S.20.
- 339 Ogłoszenia // Łowiec – 1885. – № 11. – S.184.
- 340 Ogłoszenia // Łowiec – 1885. – № 12. – S.200.
- 341 Ogłoszenia // Łowiec – 1885. – № 7. – S.120.
- 342 Ogłoszenia // Łowiec – 1886. – № 2. – S.36.
- 343 Ogłoszenia // Łowiec – 1886. – № 7. – S.120.
- 344 Ogłoszenia // Łowiec – 1887. – № 1. – S.28.
- 343 Ogłoszenia // Łowiec – 1887. – № 6. – S.104.
- 345 Ogłoszenia // Łowiec – 1887. – № 9. – S.156.
- 346 Ogłoszenia // Łowiec – 1888. – № 1. – S.16.
- 347 Ogłoszenia // Łowiec – 1888. – № 11. – S.184.
- 348 Ogłoszenia // Łowiec – 1889. – № 10. – S.160.
- 349 Ogłoszenia // Łowiec – 1889. – № 11. – S.176.
- 350 Ogłoszenia // Łowiec – 1889. – № 12. – S.192.
- 351 Ogłoszenia // Łowiec – 1889. – № 2. – S.32.
- 352 Ogłoszenia // Łowiec – 1890. – № 1. – S.16.
- 353 Ogłoszenia // Łowiec – 1890. – № 10. – S.160.
- 354 Ogłoszenia // Łowiec – 1890. – № 11. – S.176.
- 355 Ogłoszenia // Łowiec – 1892. – № 9. – S.144.
- 356 Ogłoszenia // Łowiec – 1894. – № 1. – S.16.
- 357 Ogłoszenia // Łowiec – 1894. – № 2. – S.32.
- 358 Ogłoszenia // Łowiec – 1895. – № 11. – S.176.

- 359 Ogłoszenia // Łowiec – 1895. – № 3. – S.48.
- 360 Ogłoszenia // Łowiec – 1897. – № 10. – S.176.
- 361 Ogłoszenia // Łowiec – 1897. – № 12. – S.212.
- 362 Ogłoszenia // Łowiec – 1898. – № 6. – S.96.
- 363 Ogłoszenia // Łowiec – 1899. – № 16. – S.192.
- 364 Ogłoszenia // Łowiec – 1900. – № 2. – S.32.
- 365 Ogłoszenia // Łowiec – 1900. – № 3. – S.48.
- 366 Ogłoszenia // Łowiec – 1901. – № 1. – S.12.
- 367 Ogłoszenia // Łowiec – 1901. – № 11. – S.132.
- 368 Ogłoszenia // Łowiec – 1901. – № 18. – S.260.
- 369 Ogłoszenia // Łowiec – 1901. – № 20. – S.284.
- 370 Ogłoszenia // Łowiec – 1902. – № 2. – S.96.
- 371 Ogłoszenia // Łowiec – 1902. – № 20. – S.246.
- 372 Ogłoszenia // Łowiec – 1902. – № 21. – S.258.
- 373 Ogłoszenia // Łowiec – 1902. – № 23. – S.282.
- 374 Ogłoszenia // Łowiec – 1903. – № 10. – S.121.
- 378 Ogłoszenia // Łowiec – 1903. – № 4. – S.50.
- 379 Ogłoszenia // Łowiec – 1903. – № 9. – S.110.
- 380 Ogłoszenia // Łowiec – 1906. – № 20. – S.250.
- 381 Ogłoszenia // Łowiec – 1909. – № 5. – S.59.
- 382 Ogłoszenia // Łowiec – 1911. – № 16. – S.196.
- 383 Ogłoszenia // Łowiec – 1911. – № 18. – S.220.
- 384 Ogłoszenia // Łowiec – 1911. – № 24. – S.292.
- 385 Ogłoszenia // Łowiec – 1911. – № 6. – S.72.
- 386 Ogłoszenia // Łowiec – 1912. – № 10. – S.120.
- 387 Ogłoszenia // Łowiec – 1912. – № 19. – S.228.
- 388 Ogłoszenia // Łowiec – 1912. – № 24. – S.287.
- 389 Ogłoszenia // Łowiec – 1912. – № 3. – S.36.
- 390 Ogłoszenia // Łowiec – 1913. – № 24. – S.292.
- 391 Ogłoszenia // Łowiec – 1913. – № 8. – S.95.

- 392 Ogłoszenia // Łowiec – 1914. – № 7. – S.84.
- 393 Ogłoszenia // Łowiec – 1921. – № 1. – S.4.
- 394 Ogłoszenia // Łowiec – 1921. – № 2. – S.8.
- 395 Ogłoszenia // Łowiec – 1925. – № 8. – S.128.
- 396 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 11. – S.189.
- 397 Ogłoszenia // Łowiec – 1927. – № 14. – S.190.
- 398 Ogłoszenia // Łowiec – 1933. – № 23. – S.276.
- 399 Ogłoszenia // Łowiec – 1936. – № 1. – S.18.
- 400 Ogłoszenia // Łowiec – 1936. – № 6. – S.113.
- 401 Ogłoszenia // Łowiec – 1938. – № 17-18.
- 402 Ogłoszenia // Łowiec – 1908. – № 14. – S.2.
- 403 Ogłoszenia // Łowiec – 1908. – № 14. – S.3.
- 404 Ogłoszenia // Łowiec – 1931. – № 18. – S.12.
- 405 Ogłoszenia // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S.178.
- 406 Ogłoszenia // Łowiec – 1938. – № 15-16.
- 407 Ogłoszenia // Łowiec – 1938. – № 17-18.
- 408 Ogłoszenia // Łowiec – 1938. – № 5-6. – S.53.
- 409 Ogłoszenia // Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S.193.
- 410 Ogłoszenia // Łowiec. – 1938. – № 7-8. – S.26.
- 411 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 3-4. – S.25.
- 412 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.29.
- 413 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.30.
- 414 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.32.
- 415 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.4.
- 416 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.5.
- 417 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 5-6. – S.55.
- 418 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 7-8. – S.25.
- 420 Ogłoszenia // Łowiec. – 1939. – № 9-10. – S.24.
- 421 Ogłoszenia // Łowiec. – 1924. – № 5. – S.74.
- 422 Ogłoszenia // Mój pies. – 1936. – № 4. – S.2.

- 423 Ogłoszenia // Mój pies. – 1937. – № 10. – S.13.
- 424 Ogłoszenia // Mój pies. – 1937. – № 8. – S.15.
- 425 Ogłoszenia // Mój pies. – 1937. – № 8. – S.3.
- 426 Ogłoszenia // Mój pies. – 1938. – № 8. – S.18.
- 427 Ogłoszenia // Przegląd – 1888. – № 53. – S.4.
- 428 Ogłoszenia // Życie – 1893. - № 2. – S. 4.
- 429 Ogłoszenia // Łowiec. – 1921. – № 3. – S.2.
- 430 Ogłoszenia Łowiec Polski – 1961. – № 13. – S. 4.
- 431 Ogłoszenia// Łowiec – 1896. – № 4. – S.64.
- 432 Ogłoszenia// Łowiec – 1896. – № 5. – S.80.
- 433 Ogólnopolska Wystawa psów rasowych przy XIII Targach Wsch. we Lwowie // Łowiec. – 1933. – № 13-14. – S. 163-164.
- 434 Ograniczenie polowaniowe dla obcokrajowców w Rumunji // Łowiec. – 1934. – № 2-3. – S. 22-23.
- 435 Okólnik do wszystkich panów c.k. starostów//Łowiec. – 1904. – № 18. – S. 209.
- 436 Opis I. Wystawy łowieckiej we Lwowie 23-26 czerwiec 1922. – Lwów, 1922. – 12 s.
- 437 Oreński J. Z dziejów redakcyjno-wydawniczych „Łowca polskiego“ (z powodu numeru 500-nego)//Łowiec Polski – 1928. – № 45. – S.770-783.
- 438 Otwarcie I. Wystawy Sportowej we Lwowie. // Łowiec. – 1927. – № 7. – S.132.
- 439 Pamięci założyciela M. T. Ł. // Łowiec – 1936. – № 6. – S.85-86.
- 440 Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.
- 441 Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi//Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-4.
- 442 Pięćdziesięciolecie „Łowca“(1878-1928) wizerunki redaktorów. // Łowiec – 1928. – № 23-24. –S. 361.
- 443 Pięćdziesięciolecie „Łowca“(1878-1928) wizerunki redaktorów. // Łowiec

- 1928. – № 23-24. –S. 359.
- 444 Pięćdziesięciolecie „Łowca“(1878-1928) wizerunki redaktorów. // Łowiec – 1928. – № 23-24. –S. 361.
- 445 Pierwszy pokaz trofeów łowieckich w Warszawie //Łowiec. – 1931. – № 14. – S. 209-210.
- 446 Polowania w cyfrach (miesiące: grudzień 1937 i styczeń 1938) //Łowiec. – 1938. – № 3-4. – S. 40.
- 447 Popisowe strzelanie w Stryju. //Łowiec. – 1923. – № 8. – S.123.
- 448 Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 90.
- 449 Posiedzenie 1-36 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji dziewiątego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1908 od 15.wrzesnia do 5 listopada 1908. - Lwów, 1908. – S. 2062.
- 450 Posiedzenie 17-49 // Stenograficzne sprawozdania z pierwszej sesji ósmego peryodu Sejmu krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskie z roku 1902/3 od 29. grudnia 1902 do 3 listopada 1903. - Lwów, 1903. – S. 2100.
- 451 Posiedzenie Wydziału G.T.O.Z. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 5-6. – S. 50-52.
- 452 Posiedzenie wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego z dnia 30. stycznia 1903 // Łowiec – 1903. – № 5 – S.60.
- 453 Poświęcenie kaplicy św. Huberta w kościele św. Elżbiety//Łowiec. – 1926. – № 7-8. – S. 101.
- 454 Potocki Józef Korespondencye //Łowiec – 1893. – №3. – S. 43.
- 455 Potocki Józef Nad Setitem kartki z wyprawy, myśliwskiej: Gebethner i Wolf., 1921. 61.s.
- 456 Potocki Józef Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu. Cejlon –

- Warszawa: Gebethner i Wólf, 1896. – S.1.
- 457 Potocki Józef Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu. Cejlon – Warszawa: «Łowiec Polski» 1906. – S.1.
- 458 Potocki Józef Notatki myśliwskie z Dalekiego Wschodu. Indye – Warszawa: «Łowiec Polski» 1905. – S.1.
- 459 Potocki Józef Notatki myśliwskie z Indyi – Kraków: Nakładem autora. 1891. – 149 s.
- 460 Poturzyca 1. Marca 1879. // Łowiec – 1879. – № . – S.62.
- 461 Powstanie pierwszego polskiego instytutu łowieckiego//Łowiec. – 1928. – № 8. – S. 118.
- 462 Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1910 przytem index tych alegatów od 713 do 875. – Lwów, 1910, – S.3341.
- 463 Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1904 przytem index tych alegatów od 1 do 337. – Lwów, 1904, – S.2152.
- 464 Pożyczki bezprocentowe dla rękodzielników. // Alegaty do sprawozdań stenograficznych drugiej sesji ósmego periodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1905 przytem index tych alegatów od 338 do 675. – Lwów, 1905, – S.1825.
- 465 Proces Siczynskiego // Słowo Polskie– 1908. – № 289. – 25 czerwca . – S.11.
- 466 Proces Siczynskiego // Słowo Polskie– 1908. – № 302. – 1 lipca. – S.2.
- 467 Program i regulamin Jubileuszowego Strzelania Premiowego urządzonego przez towarzystwom myśliwych w Rzeszowie w dniu 1. lipca 1908.,

- punktualnie o god 1-ej po południu, na strzelnicy wojskowej. // Łowiec – 1908. – № 13. – S.155.
- 468 Program i regulamin popisowego strzelania M.T. Ł. 18. i 19. czerwca 1925.//Łowiec. – 1925. – № 5. – S. 68-69.
- 469 Program i regulamin popisowego strzelania M.T. Ł. 18. i 19. czerwca 1926//Łowiec – 1926. – № 6. – S. 84.
- 470 Program I. Narodowych zawodów strzeleckich we Lwowie (strzelnica wojskowa) 17, 18 i 19 maja 1924 r. //Łowiec – 1924. – № 5. – S. 66.
- 471 Program wystawy psów myśliwskich i zbytkownych urządanej przez galic. Klub hodowli i tresury psów myśliwskich we Lwowie w dniach 4. i 5. lipca 1908 roku //Łowiec. – 1908. - № 11. – S.127.
- 472 Program wystawy psów myśliwskich i zbytkownych urządanej przez galic. Klub hodowli i tresury psów myśliwskich we Lwowie w dniach 4. i 5. lipca 1908 roku //Łowiec. – 1908. - № 11. – S. 127.
- 473 Protokoł narady wstępnej // Łowiec. – 1883. – № 8. – S. 120–125.
- 474 Przed laty // Łowiec – 1936. – № 6. – S.84.
- 475 Przegląd prasy zagranicznej//Łowiec Polski – 1928. – № 21. – S.330-331
- 476 Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.
- 477 Przypomnienie // Łowiec Polski – 1933. – № 15 . – S.183.
- 478 Regulamin dla członków Borysławsko-drohobyckiego towarzystwa myśliwskiego „Orzeł” w Borysławlu. – Borysław, 1932. – S.2.
- 479 Regulamin dla pp. Delegatów gal. Tow. łowieckiego // Łowiec. – 1897.– № 2. – S.19.
- 480 Regulamin Galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich //Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 144-145.
- 481 Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządzonego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu .25. czerwca 1900 o godzinie pół do 4. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1900. – № 12. – S.173.

- 482 Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządnego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu I. lipca 1901 o godzinie pół do 4. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1901. – № 12. – S.175.
- 483 Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządnego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 30. czerwca 1902 o godzinie 3. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec. – 1902. – № 12. – S.139.
- 484 Regulamin popisowego strzelania uczestników Zjazdu łowieckiego, urządnego przez galicyjskie Towarzystwo łowieckie w dniu 30. czerwca 1902 o godzinie 3. po południu na strzelnicy wojskowej. // Łowiec – 1902. – № 12. – S.138-139.
- 485 Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S. 602.
- 486 Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845. – S.602
- 487 Rewizya // Gazeta Narodowa. – 1900. – № 314.– S.2.
- 488 Rozmaitości // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1896. – № 1. – S. 14.
- 489 Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckego, 1921. S.17.
Rożyński F., Schechtel E. Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa:Nakładem polskiego towarzystwa łowieckego, 1921. – S. 11-17.
- 490 Sądowa hala aukcyjna we Lwowie // Gazeta lwowska. – 1913. – № 233.– S.10.
- 491 Sander A. W dziesięć lat później / Alfred Sander //Łowiec. – 1936. – № 6. – S. 88.
- 492 Schult W sprawie wykonania ustawy łowieckiej//Łowiec – 1899. – № 2.

- S. 18-19.
- 493 Skradzione karabiny. // Gazeta lwowska. – 1899. – № 136.– S.3.
- 494 Słon i jego przyrodniczo-ekonomiczne znaczenie. //Łowiec – 1894. – № 7. – S. 104.
- 495 Słonie w lesie Kenia.//Łowiec – 1911. – № 19. – S. 224-225.
- 496 Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego. – Warszawa: Wiek, 1884. – S. 510.
- 497 Słowo wstępne // Łowiec. – 1878. – № 1. – S. 5.
- 498 Słynne trofea myśliwskie. // Łowiec. – 1905. – № 13. – S. 152.
- 499 Sołowij W. Klub dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. – № 12. – S.140-141.
- 500 Sołtyński K. Koło łowieckie im. Św. Huberta w Rypnem/ K. Sołtyński //Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.
- 501 Sołtyński K. Koło łowieckie im. Św. Huberta w Rypnem/ K. Sołtyński //Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.
- 502 Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – 68. s.
- 503 Spis członków i delegatów Galicyjskiego towarzystwa łowieckiego wedle powiatów. – Lwów: polonia, 1914. – S. 56-57.
- 504 Sprawa Kazimierza Rozwadowskiego. // Słowo Polskie– 1898. – № 190. – 11 sierpnia. – S.1.
- 505 Sprawozdania statystyczne za miesiąc Styczeń 1911. – Kraków: Biuro statystyczne, 1911. – 4s.
- 506 Sprawozdanie z obrad XXI. Zjazdu Małop. Tow. Łowiec. Odbytego w dniu 23. czerwca 1922 r. //Łowiec. – 1922. – № 9. – S. 1.
- 507 Sprawozdanie łowieckie//Łowiec. – 1938. – № 11-12. – S. 114.
- 508 Sprawozdanie Lwowskiej Spółdzielni Myśliwskiej za rok 1927. // Łowiec – 1928. – № 5. – S.79.
- 509 Sprawozdanie posiedzenia Wydziału Małopolskiego Tow. Łowieckiego z

- dnia 8 czerwca 1933. //Łowiec. – 1933. – № 15-16. – S. 191.
- 510 Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11.
- 511 Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11.
- 512 Sprawozdanie stenograficzne z Walnego zgromadzenia galic. Towarzystwa łowieckiego z dnia 14. października 1882//Łowiec. – 1882. – № 11. – Dodatek nadzwyczajny do N 11
- 513 Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa łowieckiego, za czas od 16 maja 1910, do 15 maja 1911//Łowiec. – 1911. - № 10. – S. 110-112.
- 514 Sprawozdanie z 46-go zwyczajnego walnego zgromadzenia Tow. Myśl. NEMROD we Lwowie.// Łowiec. – 1926. – № 9. – S. 130.
- 515 Sprawozdanie z czynności wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za czas od 16 czerwca 1902 do 16 czerwca 1903 // Łowiec – 1903. – № 12 – S.137.
- 516 Sprawozdanie z czynności Wydziału galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za czas od 16. czerwca 1899 do 16. czerwca 1900. // Łowiec – 1900. – № 13. – S.188-189.
- 517 Sprawozdanie z Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia członków Małopolskiego Tow. Łowieckiego, odbytego we Lwowie, dnia 12. września 1923. //Łowiec. – 1923. – № 10. – S. 146.
- 518 Sprawozdanie z obrad walnego zgromadzenia XXV zjazdu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego odbytego dnia 16. czerwca 1926 we Lwowie towarzystwa gospodarczego przy ul. w sali posiedzeń Kopernika 20 // Łowiec. – 1926. – № 7. – S. 102-105.
- 519 Sprawozdanie z obrad XV. Zjazdu łowieckiego //Łowiec. – 1911. - № 12. – S. 134.
- 520 Sprawozdanie z obrad XVIII. Zjazdu łowieckiego. // Łowiec – 1914. – №

12. –S.145.
- 521 Sprawozdanie z obrad XXI. Zjazdu Malop. Tow. Łowiec. Odbytego w dniu 23. czerwca 1922 r. //Łowiec. – 1922. – № 7. – S. 2-4.
- 523 Sprawozdanie z obrad XXI. Zjazdu Malop. Tow. Łowiec. Odbytego w dniu 23. czerwca 1922 r. //Łowiec. – 1922. – № 7. – S. 2-4.
- 524 Sprawozdanie z obrad XXIV Zjazdu członków Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego we Lwowie odbytego dnia 30 maja 1935 //Łowiec. – 1935. – № 10. – S. 112.
- 525 Sprawozdanie z Ogólnokrajowej Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie w dniach 11 i 12 września 1938 roku. // Mój pies. – 1938. – № 11. – S.12.
- Sprawozdanie z Ogólnokrajowej Wystawy Psów. Rasowych na Targach Wschodnich we Lwowie. // Łowiec. – 1927. – № 14. – S. 213-214.
- 526 Sprawozdanie z popisowego strzelania w Jarosławiu //Łowiec. – 1924. – № 11. – S.172.
- 527 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł., w dniu 21 listopada 1932 r. //Łowiec. – 1932. – № 23. – S. 299.
- 528 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 10. Maja 1926 r. //Łowiec. – 1926. – № 6. – S. 194.
- 529 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 12. październ. 1926 r. //Łowiec. – 1926. – № 11. – S. 175.
- 530 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 16. Grudnia 1925 r. //Łowiec. – 1926. – № 1. – S. 14.
- 531 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 16. kwietnia 1931 r. //Łowiec. – 1931. – № 9. – S. 144.
- 532 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 17 grudnia 1931 r. //Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 12.
- 533 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 22. czerwca 1931 r. //Łowiec. – 1931. – № 13. – S. 208.
- 534 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 4. czerwca 1927 r.

- //Łowiec. – 1927. – № 7. – S. 140.
- 535 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 5. Maja 1931 r.
//Łowiec. – 1931. – № 10. – S. 160.
- 536 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 8. kwietnia 1927 r.
//Łowiec. – 1927. – № 5. – S. 95.
- 537 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału odbytego w d. 12. listopada 1925
//Łowiec. – 1925. – № 12. – S. 193.
- 538 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału z dnia 1/IV. 1922. // Łowiec. –
1922. – № 5. – S.9.
- 539 Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału z dnia 30. maja 1923. //Łowiec. –
1923. – № 7. – S. 109.
- 540 Sprawozdanie z Walnego zgromadzenia członków galicyjskiego
towarzystwa ochrony zwierząt odbytego dnia 15. Lipca 1884 we Lwowie
// Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – №
7-8. – S. 114-116.
- 541 Sprawozdanie z Walnego Zgromadzenia XIII. Zjazdu, z dnia 4.
czerwca//Łowiec. – 1909. - № 12. – S. 134-135.
- 542 Sprawozdanie z Wystawy Psow Rasowych na Targach Wschodnich we
Lwowie w dniach 12 i 13 września 1937 r. // Mój pies. – 1937. – № 10. –
S.15.
- 543 Sprawy galic. Towarzystwa łowieckiego // Łowiec. – 1884. – № 11. – S.
169–170.
- 544 Sprawy galic. towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1882. – № 11. – S.
161.
- 545 Sprawy Galic. towarzystwa łowieckiego: Protokół posiedzenia wydziału
tow. łow. z dnia 4 lipca 1880 roku // Łowiec. – 1880. - №8. – S.113-114.
- 546 Sprawy towarzystwa łowieckiego // Łowiec – 1881. – № 2. – S. 17.
- 547 Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M.T.Ł. w dniu
11. lutego 1929 r //Łowiec. – 1929. – № 5. – S.78.
- 548 Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia wydziału odbytego w d.

22. maja 1925. // Łowiec. – 1925. – № 6. – S. 92.
- 549 Sprawy Towarzystwa Sprawozdanie z posiedzenia Wydziału M. T. Ł. w dniu 27 lutego 1933 r. // Łowiec. – 1933. – № 5-6. – S. 71.
- 550 Sprawy towarzystwa sprawozdanie z posiedzenia wydziału M. T. Ł. w dniu 2 marca 1937. // Łowiec. – 1937. – № 4. – S. 67.
- 551 Sprawy Towarzystwa. // Łowiec – 1898. – № 2. – S.30.
- 552 Sprawy Towarzystwa. //Łowiec. – 1909. – № 12. – S. 141-142.
- 553 Sprawy Towarzystwa. //Łowiec. – 1922. – № 5. – S. 9.
- 554 Sprawy Towarzystwa. Posiedzenie Wydziału Towarzystwa z 29 sierpnia 1902. //Łowiec. – 1902. - № 18. – S. 220.
- 555 Sprawy Towarzystwa. Sprawozdanie 7 posiedzenia Wydziału w dniu 10/V. 1922. //Łowiec. – 1922. – № 6. – S. 10-11.
- 556 Sprawy Towarzystwa.// Łowiec – 1922. –№ 10. – S.13.
- 557 Sprawy Towarzystwa.// Łowiec. – 1907. - № 17. – S. 211.
- 558 Sprawy Towarzystwa// Łowiec – 1923. – № 1. – S.1.
- 559 Sprawy towarzystwa//Łowiec. – 1912. - № 1. – S.12.
- 560 Sprawy związkowe: dodatek poświęcony wiadomościom urzędowym //Łowiec. – 1939. – № 7-8.
- 561 Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 27-28.
- 562 Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S.26.
- 563 Starkl J., Fiszer Z. Powszechna wystawa krajowa 1894 r. i siły produkcyjne kraju: Łowiectwo i rybactwo / Juliusz Starkl, Zygmunt Fiszer. – Lwów: Wydział krajowy, 1896. – S. 2-10.
- 564 Statut galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 140-141.
- 565 Statut i regulamin towarzystwa łowieckiego „Knieja” w Stanisławowie:

- rok założenia 1901. – Stanisławów: drukarnia L. Gellera, 1932. – S. 24.
- 566 Statut małopolskiego towarzystwa łowieckiego stowarzyszenia zarejestrowanego //Łowiec. – 1938. – № 21-22. – S. LXX – LXXIV.
- 567 Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – 17 s.
- Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austrii//Łowiec. – 1894. – № 11. – S. 161-164.
- 568 Statystyczny pogląd na stosunki łowiecki w Austrii//Łowiec. – 1894. – № 11. – S. 161-164.
- 569 Statystyka miasta Krakowa zestawiona przez biuro statystyczne miejskie. – Kraków: Drukarnia uniwersytetu Jagiellońskiego, 1910. – S. 154-155.
- 570 Statystyka myśliwska //Łowiec Polski. – 1913. – №24. – S.377.
- 571 Strzelanie do celu. // Gazeta Narodowa. – 1891. – № 148.– S.2.
- 572 Szczegółowy program uroczystości 50-letn. Jubileuszu Małopolskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec – 1926. – № 6. – S. 82.
- 573 Szczegóły statystyczne // Łowiec. – 1924. – № 2. – S. 18.
- 574 Szczerbowski I. Pamiętnik dwudziestopięcioletniej działalności Galicyjskiego towarzystwa leśnego 1882-1907 / Ignacy Szczerbowski . – Lwów: Polonia, 1907.
- 575 Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskim na rok 1892. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S. 659.
- 576 Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskim na rok 1895. – Lwów : Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1895. – S. 656.
- 577 Szematyzm królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskim na rok 1892. – Lwów: Nakładem c.k. Namiesnictwa z dr. W.Łorińskiego, 1892. – S.657.
- 578 Szkice z podróży polowań w Afryce//Łowiec – 1895. – № 1. – S. 5-7.
- 579 Szkoły uzupełniające we Lwowie // Gazeta Narodowa. – 1891. – № 158.–

- S.2.
- 580 Sztolcman J. Nad Nilem niebieskim – Warszawa: Gebethner i Wólf, 1928.
– S.1.
- 581 Tajemnicze morderstwo. // Słowo Polskie– 1907. – № 583. – 26 grudnia.
– S.7.
- 582 Taryfa podatku konsumcyjnsgo z dodatkami. dla miasta Lwowa // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok pański 1915. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1923. – S. 98-99.
- 583 Till E. Wykład prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawu).T.II., wyd. drugie – Lwów: Nakładem księgarńi Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – S. 177-184.
- 584 Towarzystwo myśliwskie im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1898.– № 6. – S.94-95.
- 585 Towarzystwo myśliwskie im. św. Huberta we Lwowie. //Łowiec. – 1897.
– № 9. – S. 151-152.
- 586 Towarzystwo myśliwskie im. Św. Huberta we Lwowie//Łowiec – 1899. –
№11. – S.127-129.
- 587 Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie //Łowiec. – 1880. –
№ 3. – S. 38.
- 588 Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie. Sprawozdanie z
czynności Towarzystwa w pierwczym roku swego istnienia //Łowiec. –
1880. – № 12. – S. 184-185.
- 589 Ulm A. Spaniel myśliwski // Łowiec. – 1938. – № 17-18. – S. 167-168.
- 590 Ulm A. Statystyka Łowiecka // Łowiec. – 1932. – № 4. – S. 49.
- 591 Ulm A. Częściowa zmiana ustawy łowieckiej // Łowiec. – 1932. – № 18.
– S. 233.
- 592 Ulm A. Z rozważań nad ustawą łowiecką //Łowiec. – 1926. – № 5. – S.
74.
- 593 Upominek dla gospodyń. // Haliczanin, kalendarz powszechny na rok
pański 1853. – Lwów: Drukarnia K. Pillera, 1853. – S. 35.

- 594 Ustawa a jej wykonanie//Łowiec – 1899. – № 1. – S. 6-7.
- 595 Ustawa galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – Lwów: drukarnia ludowa pod zarządem S.Baylego, 1876. – 6 s.
- 596 Ustawy łowieckiej //Łowiec – 1894. – № 6. – S. 95.
- 597 V Zawody strzelecki i myśliwskie polskiego Związku Strzelectwa sportowego //Łowiec – 1937. – № 12. – S. 182.
- 598 W drodze przez Afrykę. //Łowiec – 1911. – № 2. – S. 18-19.
- 599 W kraju Somalisow //Łowiec – 1894. – № 9. – S. 186.
- 600 W ochronie łowiectwa//Łowiec – 1904. – № 18. – S. 209.
- 601 W sprawie oczyszczenia języka łowieckiego//Łowiec – 1910. – № 4. – S. 40-41.
- 602 W wycieczce myśliwskiej // Łowiec – 1891. – № 10. – S.159.
- 603 W zasiadce na lwy. //Łowiec – 1894. – № 12. – S. 186.
- 604 W złodziejskie czyny // Słowo Polskie– 1907. – № 499. – 26 października. – S.4.
- 605 Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce // Łowiectwo Polskie. – 1921. – №3. – S. 37-39.
- 606 Walne zgromadzenie G.T.O.Z. odbyło się w ratuszu 5. maja 1912. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1912. – № 5-6. – S. 36-40.
- 607 Walne Zgromadzenie Gal. Towarzystwa Łowieckiego odbyte we Lwowie, dnia 2. lipca 1907. // Łowiec – 1907. – № 14. – S.166.
- 608 Walne zgromadzenie Towarzystwa ochrony zwierząt we Lwowie, // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 98-100.
- 609 Warszawska spółka myśliwska. Fabryka amunicji i śrutu: Katalog. – W-wa: WFA, 1935. – S. 2-5.
- 610 Warszawska spółka myśliwska. Fabryka amunicji i śrutu: Katalog. – W-wa: WFA, 1935.
- 611 Wezwanie // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. –

1884. – № 6. – S. 81.
- 612 Wiadomości handlowe // Łowiec – 1931. – № 24. – S.372.
- 613 Wiadomości handlowe // Łowiec – 1932. – № 10. – S.126.
- 614 Wiadomości handlowe// Łowiec. – 1932. - № 4. – S.40.
- 615 Wiadomości handlowe//Łowiec Polski – 1932. – № 3. – S. 58.
- 616 Włodzimierz hr. Dzieduszycki Kronika. // Łowiec – 1914. – № 1. – S.13.
- 617 Wskazówki dla delegatów galicyjskiego towarzystwa łowieckiego//Łowiec. – 1883. – № 2. – S. 17-18.
- 618 Wyciąg z protokołu posiedzenia i obrad zgromadzenia ogólnego odbytego dnia 26 Września 1880 r. // Łowiec – 1880. – № .12 – S.185.
- 619 Wykaz przedsiębiorstw przemysłowych w Galicyi z koncem roku 1866. ułożony na podstawie sprawozdań, przez galicyjskie Izby handlowe wypracowanych.// Dodatek tygodniowy do Gazety Lwowskiej. – 1868. – № 33 – S. 174.
- 620 Wykaz przedsiębiorstw przemysłowych według stanu z r. 1890 // Rocznik statystyki Galicyi: rok IV. 1892-1893. – Lwów: I. związkowa drukarnia, 1893. – S. 266.
- 621 Wykaz ubitej zwierzyny w rewirach towarzystwa myśliwskiego im. Św. Huberta we Lwowie // Łowiec. – 1894. – № 10. – S. 156.
- 622 Wyniki zawodów //Łowiec. – 1939. – № 13-14. – S. XLIV.
- 623 Wyprawa do Anatolii. // Łowiec – 1891. – № 9. – S.141.
- 624 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 17. – S.237-239.
- 625 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 10. – S.150-153.
- 626 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 11. – S.158-159.
- 627 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901. – № 12. – S.175-177.
- 628 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901.

- № 13. – S.186-187.
- 629 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901.
– № 14. – S.201-203.
- 630 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1901.
– № 15. – S.213-215.
- 631 Wyprawa myśliwska hr. Józefa Potockiego do Sudanu. // Łowiec – 1902.
– № 2. – S.2-3
- 632 Wystawa , psow myśliwskich i zbytkownych//Łowiec. – 1908. - № 13. –
S. 145.
- 633 Wystawa gospodarezo-rolnicha w Krakowie.// Gazeta lwowska. – 1869. –
№ 139.– S.2.
- 634 Wystawa krajowa. Kraków dnia 19. września. // Gazeta Narodowa. –
1887. – № 215.– S.1-2.
- 635 Wystawa krajowa w Krakowie. // Gazeta lwowska. – 1887. – № 211.– S.5.
- 636 Wystawa łowiecka urządzona w ramach I. Ogóno-polskiej wystawy
sportowej we Lwowie od 3 do 16 czerwca 1927r. – Lwów: S-ka Targów
wschodnich, 1927. – 13 s.
- 637 Wystawa przedmiotów mających styczność ze sztuką1 lekarską i z
naukami przyrodnlczemi // Gazeta lwowska. – 1869. – № 150.– S.3.
- 638 Wystawa psów // Łowiec. – 1894. – № 6. – 16 s.
- 639 Wystawa psów we Lwowie w dniach 24, 25, 26 czerwca 1932 r.
Sprawozdanie sedziowskie // Łowiec – 1932. – № 13-14. – S. 178- 182.
- 640 Wystawa rybacka we Lwowie 1912 r.// Okólnik. – 1912. – № 125. –
S.157-161.
- 641 Wystawa sportowo-przemysłowa w Warszawie. // Łowiec Wielkopolski. –
1912. – № 1. – S.17.
- 642 Wystawa sportowo-przemysłowa w Warszawie. // Łowiec Wielkopolski. –
1912. – № 7. – S.119-124.
- 643 Wystawa środków szkolnych // Gazeta lwowska. – 1914. – № 145.– S.3.
- 644 Wystawa targowa nasion połączona z wystawą narybku we Lwowie //

- Okólnik. – 1906. – № 83. – S.112.
- 645 Wystawa w Przemyślu. // Gazeta lwowska. – 1882. – № 207.– S.3.
- 646 Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 203. – S.5.
- 647 Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 212. – S.5.
- 648 Wystawa.// Gazeta lwowska. – 1894. – № 8. – S.4.
- 649 Wyższa szkoła lasowa we Lwowie//Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 207.
- 650 Wyższa szkoła lasowa we Lwowie//Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 207.
- 651 X. Zjazd łowiecki. // Łowiec – 1906. – № 14. – S.165-170.
- 652 Z Izby sądowej. // Gazeta lwowska. – 1899. – № 110.– S.3.
- 653 z Izby sądowej. // Gazeta lwowska. – 1909. – № 74.– S.3.
- 654 Z Karpat//Łowiec – 1933. – № 20. – S. 236.
- 655 Z knieje miejskiej // Łowiec. – 1894. – № 3. – S. 41.
- 656 Z kraju i ze świata // Gazeta lwowska. – 1883. – № 273. – 29 listopada. – S.1.
- 657 Z literatury łowieckiej. //Łowiec – 1898. – № 3. – S. 38-39.
- 658 Z obcych światów. Nad Setitem. //Łowiec – 1923. – № 5. – S. 72.
- 659 Z obcych światów//Łowiec – 1903. – № 16. – S. 186-187.
- 660 Z oddziałów towarzystwa // Miesięcznik galicyjskiego towarzystwa ochrony zwierząt. – 1884. – № 12. – S. 179-180.
- 661 Z oddziału Tow. w Nowym Sączu // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1890. – № 6-7. – S. 102.
- 662 Z pod „Znaku św. Huberta”. // Miesięcznik galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt. – 1914. – № 3-4. – S. 25-26.
- 663 Z polowań na żyrafy.//Łowiec – 1913. – № 2. – S. 15-16.
- 664 Z polskiego związku łowieckiego//Łowiec Polski – 1938. – № 11 . – S.224.
- 665 Z Polskiego Związku Stow. Łowieckich Protokół posiedzenia Zarządu Związku z dn. 3 listopada 1934 r. //Łowiec. – 1935. – № 1. – S. 11.
- 666 Z Polskiego Związku Stow. Łowieckich Protokół posiedzenia Zarządu Związku z dn. 24 sierpnia 1935 r. //Łowiec. – 1935. – № 12. – S. 154.

- 667 Z rewirów miejskiego Tow. myśl. we Lwowie. // Łowiec. – 1922. – № 3. – S.4.
- 668 Z rozważań nad ustawą łowiecką // Łowiec. – 1926. – № 9. – S. 130.
- 669 Z Towarzystwa ochrony zwierząt. // Opiekun zwierząt. – 1887. – № 3-4. – S.20.
- 670 Z towarzystwa myśliwskiego im. Św. Huberta we Lwowie//Łowiec. – 1904. – № 12. – S.138-139.
- 671 Z XXXV zjazdu łowieckiego we Lwowie // Łowiec – 1936. – № 7. – S.117.
- 672 Zajęcie i inna zwierzyna na ulicach Lwowa// Gazeta lwowska. – 1943. – № 295.– S. 3.
- 673 Zajęcie i inna zwierzyna na ulicach Lwowa// Gazeta lwowska. – 1943. – № 295.– S. 3.
- 674 Zakład ubezpieczeń robotników od wypadków // Słowo Polskie– 1907. – № 451. – 28 września. – S.3.
- 675 Zaklika Z. Miejskie towarzystwo myśliwskie we Lwowie / Zenon Zaklika //Łowiec. – 1939. – № 11-12. – S. 112-113.
- 676 Zamach samobójczy. // Gazeta lwowska. – 1913. – № 68.– S.4-5.
- 677 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1903. //Łowiec. – 1904. - № 12. – S. 136.
- 678 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1904. //Łowiec. – 1905. - № 12. – S. 139.
- 679 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1905. //Łowiec. – 1906. - № 12. – S. 150.
- 680 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1906. //Łowiec. – 1907. - № 12. – S. 146.
- 681 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1907. //Łowiec. – 1908. - № 10. – S. 117.
- 682 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1909. //Łowiec. – 1910. - № 10. – S. 117.

- 683 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1910. //Łowiec. – 1910. - № 10. – S. 113.
- 684 Zamknięcie rachunków galicyjskiego Towarzystwa łowieckiego za rok 1911. //Łowiec. – 1912. - № 10. – S. 111.
- 685 Zaproszenie// Łowiec – 1902. – № 11. – S.134.
- 686 Zaproszenie// Łowiec – 1904. – № 12. – S.145.
- 687 Zaręczyny. // Gazeta lwowska. – 1891. – № 293.– S.3.
- 688 Zarys rozwoju mieszczańskiego towarzystwa myśliwskiego „Nemrod” we Lwowie (1898 – 1934). – Lwów, 1934. – S.9
- 689 Zawody myśliwskie o Mistrzostwo Lwowa//Łowiec. – 1937. – № 13. – S. 196.
- 690 Zawody strzelecko- myśliwskie Małopolskiego towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1939. – № 15-16. – S. XLVIII.
- 691 Zawody strzelecko-myśliwskie Małopolskiego towarzystwa łowieckiego //Łowiec. – 1938. – № 13-14. – S. 22.
- 692 Zbiór ustaw administracyjnych w Królestwie Galicyi i Lodomerji z Wielkim Księstwem Krakowskim obowiązujących do użytku organów c.k. władz rządowych i władz autonomicznych. – Kraków: uniwersytet Jagelloński, 1868. – S. 1034-1035.
- 693 Ze statystyki łowieckiej// Łowiec. – 1904. - № 23. – S.296.
- 694 Ze strzelnicy. // Łowiec – 1913. – № 12. – S.136.
- 695 Ze wspomnień afrykańskich. //Łowiec – 1912. – № 14. – S. 159-160.
- 696 Ziembicki Witold Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego (notatka bibliograficzna) – Lwów: Drukarnia Narodowa, Lwów, ul. Szajnochy 2., 1928. – S. 6.
- 697 Ziembicki Witold Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego (notatka bibliograficzna) – Lwów: Drukarnia Narodowa, Lwów, ul. Szajnochy 2., 1928. – S. 1.
- 698 Ziembicki Witold Literacka spuścizna Józefa hr. Potockiego (notatka bibliograficzna) – Lwów: Drukarnia Narodowa, Lwów, ul. Szajnochy 2.,

1928. – S. 6.
- 699 zień psa // Wschód. – 1936. – № 18. – S.6.
- 700 Zmarli // Gazeta lwowska. – 1910. – № 247.– S.3.
- 701 Żurowski Teofil. Korespondencye // Łowiec – 1894. – № 9. – S.142.
- 702 Аксаков С. Т. Охота пуще неволи. – К.: Дніпро, 1991. – 589 с.
- 703 В.П.Кучерявий Історико-екологічні аспекти природоохоронної дидактики у вищій школі // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 14.8. – Львів, 2004. – с.28-29.
- 704 Вей О. "Miesięcznik Galicyjskiego Towarzystwa Ochrony Zwierząt" (Львів, 1876—1915 pp.) як джерело до історії виникнення і розвитку природоохоронного руху в Галичині / О. Вей // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. - 2014. - Вип. 4. - С. 181-190.
- 705 ДАІФО Державний Архів Івано-Франківської області ф.2. оп. 3. спр. 376. арк. 56. , арк. 50.
- 706 Денисов А. Все об охоте. – К.: Книга-Сервіс, 1996. – С.6.
- 707 Історія української культури/ під заг.ред. Івана Крип'якевича. – Київ: Либідь, 1994. – С.15-17.
- 708 Ковпак В. Особливості спортивної політики редакції часопису «Новий час» (1923-1939)// Вісник Львівського університету. вип. 31. – 2007. – С.184-193.
- 709 Мельник М. Мисливські оповідання Романа Купчинського // Вісник Львівського університету. вип.35. – 2004. – С. 289-291.
- 710 Мисливське господарство та полювання на пернатих у Галичині в ХІХ – на початку ХХ ст. // Івано-Франківськ, ФОЛІАНТ, 2017 – С. 197.
- 711 Мисливський павільйон – Режим доступу: lvivcenter.org/uk/uid/picture/?pictureid=2535
- 712 Моршин-карпатська перлина про курорт Моршин на Прикарпатті – Режим доступу: marushchaksadyba.io.ua/s1683598/morshin-

- 713 На початок сезону//Новий час. – 17 вересня 1938 року «Ловецтво»
Сторінка ловецького спорту
- 715 На теренах «Тура» //Новий час. – 16 вересня 1937 року «Ловецтво»
Сторінка ловецького спорту
- 716 Перший початок зроблений // Новий час. – 15 квітня 1937 року
«Ловецтво» Сторінка ловецького спорту
- 717 Починаємо сезон//Новий час. – 13 жовтня 1937 року «Ловецтво»
Сторінка ловецького спорту
- 718 Проців О. Р. Державне регулювання торгівлі продукцією мисливства
у Галичині середини ХІХ – початку ХХ століття на прикладі міста
Львова / О. Р. Проців // Ефективність державного управління: Збірник
наукових праць Львівського регіонального інституту державного
управління Національної академії державного управління при
Президентіві України / За заг. ред. проф. В. С. Загорського. – Львів:
ЛРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 33. – С.127-137.
- 719 Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці
ХІХ – на початку ХХ ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного
світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали
Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу
опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской
Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт,
2010. – С. 216-222.
- 720 Проців О. Р. Діяльність журналу “Łowiec” – друкованого органу
Галицького мисливського товариства 1878-1939 рр. / О. Р. Проців //
Науковий вісник НЛТУ : зб. наук.-техн. пр. Вип. 20.7. – Л., 2010. – С.
314 – 321.
- 721 Проців О. Р. Проців Б.О. Українсько-Польські взаємини у галузі
мисливства Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття / Олег Проців
// Етнонаціональна політика в теорії та практиці українського

- націоналізму: історія і сьогодення. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 14-15 червня 2013р./ Наук. Ред.. О.М. Сич. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – С. 342-350
- 722 Проців О.Р. Роль Краківського товариства охорони тварин у межах здійснення державно-правового забезпечення сфери розвитку мисливства та рибальства Галичини кінця ХІХ ст. // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»). – 2017. – Вип. 1. (6). – С. 49-59.
- 723 Проців О.Р. Станіславівське мисливське товариство «Ватра» 1925-1939 // Науковий вісник НЛТУ: збірник науково-технічних праць. Вип. 20.9. – Львів, 2010. – с.297-303.
- 724 Скопляк Я. Реванж//Новий час. – 6 січня 1938 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту
- 725 Статут і правильник ловецького товариства «Тур» у Львові. – Львів: Наук.товариство ім. Т. Шевченка, 1926. – С. 5.
- 726 Треба ловецького словника//Новий час. – 15 квітня 1937 року «Ловецтво» Сторінка ловецького спорту
- 727 Українське народознавство / За заг. ред. С. П. Павлюка. – Львів: Фенікс, 1994. – С. 329.
- 728 Франко І.Зібрання творів у 50 томах. т.46, книга 2: Історичні праці (1891-1897). – Київ:Наукова Думка,1986. – С. 124.
- 729 Хрестоматія із зоології / Упор. А. М. Охріменко, Е. В. Шухова. – К.: Рад. шк., 1988. – С. 102.
- 730 Центральний державний історичний архів України у м. Львів ф. 844, Малопольське мисливське товариство, м. Львів, 1876–1939 рр. оп. 1, спр. 35, Звіт про розведення риби в річках Галичини 1884 р. 1884 р., 3 арк.
- 731 Швагуляк-Шостак О. Курорт Боніфація. – Контракти. – 2008. – №25 (червень). – Режим доступу: archive.kontrakty.ua/gc/2008/25/18-

zayavi.html?lang=ua

- 732 Я. Скопляк «Тур» у «Ватри» //Новий час. – 9 грудня 1937 року
«Ловецтво» Сторінка ловецького спорту
- 733 Яценко М. Г. Останні слобожани. – Нью-Йорк: видання українського
мисливського та рибальського товариства «Тур», 1977. – 156 с.